

Wijkontwikkeling op eigen kracht

*Bewerkte vertaling van
Building Communities from the Inside Out,
a path toward finding and mobilizing a community's assets,
John L. McKnight en John P. Kretzmann*

AB
CB

Wijkontwikkeling op eigen kracht

*Dit is een bewerkte vertaling van
**Building Communities from the Inside Out,
a path toward finding and mobilizing a community's assets,**
van John L. McKnight en John P. Kretzmann*

ISBN:	ISBN nummer 90-808993-1-3
Originele tekst	John L. McKnight John P. Kretzmann
Vertaling	Ben Welling, Deel 1-2-3-5 Hendrika Feijen en Jos van Engelen, Deel 4-6
Tekst Deel 4.3	© Jan Klumper
Tekst Nederlandse projecten	Nico van Apeldoorn Ids Breeuwsma Perry Egelmeers Carolien Hurkmans A.J. Johannes Anneke van der Molen Patricia Nijs Wim Peters Erwin Wieringa Monique de Wit
Bewerking tekst Nederlandse projecten	Johan Bodd
Bewerking vertaling	Johan Bodd
Hoofdredactie en realisatie	Henk Cornelissen
Eindredactie Tekstcorrectie	Diana van Oort Finygriet Hexspoor Annika Westhuis
Adviezen	Ad Raspe
Foto's	Kor Boonen Ids Breeuwsma Perry Egelmeers Hans Haubrich A.J. Johannes Gerard Karis Saskia Keurentjes Frans van Kraaij Anneke van der Molen Patricia Nijs Diana van Oort Lilian Spaninks
Vormgeving en opmaak	Marie Louise Beniers
Opmaak	Thera Voets
Drukker	Drukkerij Vos
Uitgave	LSA Prinsegracht 51 2512 EX Den Haag tel.070-3804431 www.lsabewoners.nl

VOORWOORD

John McKnight

Dit is een werkboek voor mensen die de leefbaarheid van hun wijken willen verbeteren. Het richt zich op alle middelen die mensen lokaal kunnen inzetten om hun leefomstandigheden te verbeteren. Het boek noemt deze middelen 'assets,' omdat ze aanwezig zijn, maar pas nut hebben als ze daadwerkelijk gebruikt worden. Dit gebeurt wanneer assets met elkaar verbonden worden. Het boek beschrijft de methoden die gebruikt worden om de assets van de wijk te identificeren en zo te verbinden dat de wijk sterker wordt. Dit proces wordt Asset Based Community Development genoemd.

Veel pogingen om wijkvernieuwing in gang te zetten, zijn niet gebaseerd op de assets van de wijk. Ze zijn daarentegen gebaseerd op de tekortkomingen en de behoeftes van de wijk. De informatie die gebruikt wordt als legitimatie voor wijkvernieuwing, is gebaseerd op statistische gegevens over wat er mis is in de wijk: slechte en eenzijdige woningvoorraad, probleemjongeren, verslaafden, et cetera. De conclusies van het wijkonderzoek waarop dit boek is gebaseerd, maken duidelijk dat sterke wijken zich niet in de eerste plaats richten op tekortkomingen, behoeftes of problemen. Ze richten zich echter op alle middelen die hun wel ter beschikking staan, met name de capaciteiten en vaardigheden van de wijkbewoners. De reden hiervoor is de onmogelijkheid om veranderingen te realiseren op grond van behoeftes. Met problemen en behoeftes kun je geen verbeteringen tot stand brengen. In vitale wijken begrijpt men dat de assets – menselijk kapitaal en middelen – de bouwstenen zijn voor een sterke wijk en een betere toekomst.

Het oorspronkelijke onderzoek voor dit boek is in wijken van de Verenigde Staten en Canada verricht. Recentelijk heeft deze op alle lokale middelen gebaseerde strategie zich ook internationaal verspreid, en wordt nu gebruikt in wijken in Nederland, Zweden, Groot-Brittannië, Zuid-Afrika, Australië en Brazilië. Ongeacht waar de methode is gebruikt, deze benadering had krachtige veranderingen tot gevolg, omdat de kwaliteiten en vaardigheden van bewoners het belangrijkste hulpmiddel zijn. Bewoners creëren een toekomstvisie voor hun wijk. Zij leggen de verbindingen die de assets activeren. Zij worden de belangrijkste producenten van hun toekomst. Door in actie te komen, maken zij zichzelf en de democratie sterker, omdat zij zich niet langer gedragen als cliënten, maar als burgers.

In dit boek zijn voorbeelden opgenomen van creatieve op ABCD gebaseerde toepassingen in Nederland, Canada en de Verenigde Staten. Daarom is het een werkboek dat nuttig is voor iedereen die op lokaal niveau een betere wijk met zelfstandige burgers nastreeft.

John McKnight
Co-Director Asset Based Community Development, Institute Northwestern University,
Evanston Illinois, USA.

Website: www.northwestern.edu/ipr/abcd.html
E-mail: abcd@northwestern.edu

VERANTWOORDING

Dit handboek is een bewerkte vertaling van 'Building Communities from the inside out'. Geschreven door John P. Kretzmann en John L. McKnight en in 1993 uitgegeven in de Verenigde Staten door The Asset Based Community Development Institute, Northwestern University, Evanston.

De Nederlandse uitgave is gerealiseerd door de vereniging Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken in Den Haag in samenwerking met Fontys Hogeschool Sociaal Werk Eindhoven.

Aanleiding

Een presentatie door John McKnight tijdens een conferentie over het zelforganiserend vermogen van wijken in april 2000 in Den Bosch was de aanleiding voor de bewoners van het LSA om met deze Amerikaanse strategie nader kennis te maken. Wat erg aansprak is de positieve benadering van mensen waarbij niet beperkingen en tekortkomingen op de voorgrond treden, maar de capaciteiten, kennis en vaardigheden waarover ieder mens beschikt. Het vertrekpunt voor wijkontwikkeling is niet de individuele problemen van mensen of de collectieve problemen van wijken, maar de kwaliteiten van mensen en de vrijwillige samenwerking die in allerlei informele verbanden al bestaat. In het boek worden dit de assets genoemd. De sleutel die toegang geeft tot het mobiliseren van deze assets is informatie en de manier waarop deze informatie bij elkaar wordt gebracht en benut.

Het LSA heeft deze vaak met methode aangeduide strategie in Nederland geïntroduceerd door in eerste instantie initiatieven van bewonersgroepen te stimuleren en waar nodig te ondersteunen. De samenwerking met Fontys kwam tot stand om aan de toenemende vraag van bewonersgroepen te kunnen voldoen.

In de afgelopen vier jaar is ook een samenwerkingsrelatie ontstaan met het ABCD instituut in de VS en co-director John McKnight. McKnight heeft een aantal van de Nederlandse projecten bezocht voorafgaand aan een conferentie in Haarlem over ABCD in 2003.

Mede dankzij zijn enthousiaste inzet en bevologenheid konden steeds weer stappen vooruit gezet worden en is de vertaling van dit handboek voor het LSA een nieuwe mijlpaal.

Waarom dit handboek

Het was al langere tijd de wens van het LSA om het handboek dat nu voor u ligt te vertalen. Niet in de laatste plaats omdat het een handboek is met eenvoudig taalgebruik dat praktisch gericht is; hier kunnen burgers gewoon zelf mee aan de slag. Dat is tevens het kernprincipe van deze aanpak; burgers nemen initiatieven gebaseerd op eigen kennis, inzicht en kwaliteiten. Externe hulpbronnen (geld, deskundigheid) worden ingeschakeld voor zover ze daarbij bruikbaar en bereikbaar zijn. Daardoor komen niet de problemen die met het begrip achterstandswijk samenhangen centraal te staan, maar de kwaliteiten van mensen en de relatieopbouw tussen bewoners en instellingen en voorzieningen die op wijkniveau actief zijn.

Een tweede reden om dit boek uit te brengen is de hoop meer medestanders in professionele en beleidskringen te vinden voor deze duurzame strategie. Nederland en de Verenigde Staten verschillen in vele opzichten en een daarvan is het kwantitatieve verschil in professionele en financiële inzet bij het terugdringen van maatschappelijke achterstanden. Ook in Nederland worden de meeste middelen ingezet op basis van probleemanalyses en –onderzoek. Wijkgericht beleid wordt met name gericht op wat er aan een wijk mankeert, ontbreekt en waar behoefte aan is. Gesteund door de media ontstaat een beeld van achterstandswijken dat niet alleen zeer hardnekkig is, maar ook de bevolking eerder typeert als cliënten en mensen die voor hun inkomen en welzijn grotendeels van de overheid afhankelijk zijn, dan als burgers. Terwijl juist die transformatie van afhankelijke mensen naar onafhankelijke burgers ultiem beleidsdoel is. De relatief grotere inzet van middelen en professionals door de overheid in Nederland heeft als keerzijde

dat ondanks alle goede intenties, de werkelijke ruimte voor burgers om eigen initiatieven te ontwikkelen en een eigen agenda voor de wijkvernieuwing te volgen vaak zeer beperkt is. Dat betekent niet dat met deze strategie gepleit wordt voor minder middelen of professionele inzet, maar wel dat die voor een wijk 'externe' middelen anders en effectiever worden ingezet en benut.

Mede op grond van de ervaringen met een aantal van de Nederlandse experimenten van de afgelopen jaren hopen we daarom dat juist beleidsmakers en professionals dit boek zullen gebruiken in hun werk.

De Nederlandse voorbeelden die in dit boek zijn opgenomen geven goede resultaten te zien op het gebied van de verbetering van de leefbaarheid en sociale cohesie. Het heeft met name van de bewoners grote inspanningen gevraagd om zover te komen. Het toepassen en aanpassen van deze strategie is vooral een kwestie van volhouden, groot optimisme en geloof in eigen kracht van bewoners. Het komt dan ook de meeste eer toe.

COLOFON
VOORWOORD PROFESSOR JOHN McKNIGHT
VERANTWOORDING
INHOUDSOPGAVE

INLEIDING

Het probleem: achtergestelde wijken	15
Twee oplossingen, twee wegen	15
De traditionele weg: een doodlopende aanpak van tekortkomingen	15
De andere weg: het inzetten van capaciteiten van mensen	17
De assets van een wijk: bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven	19
De andere weg voor samenlevingsopbouw: ABCD	19
Leeswijzer	20

DEEL 1

INDIVIDUELE CAPACITEITEN TOT HUN RECHT LATEN KOMEN

Bewoners: betrokken en buitengesloten	23
Het in kaart brengen van de individuele capaciteiten: het capaciteitenonderzoek	23
Het koppelen van informatie	26
Heeft iedereen capaciteiten?	27

Hoofdstuk 1.1

JONGEREN EN WIJKVERNIEUWING

1.1.1 DE HERONTDEKKING VAN JONGEREN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	29
1.1.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR DE JONGEREN UIT DE WIJK	31
1.1.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN JONGEREN EN DE WIJK	33
1.1.3.1 Jongeren en vrijwilligersorganisaties	34
1.1.3.2 Jongeren en instellingen	35
1.1.3.3 Jongeren en het bedrijfsleven	38
1.1.3.4 jongeren en wijkbewoners	39
1.1.4 BRUGGEN TUSSEN JONGEREN EN DE BUITENWERELD	40

HOOFDSTUK 1.2

OUDEREN EN WIJKVERNIEUWING

1.2.1 DE HERONTDEKKING VAN OUDEREN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	41
1.2.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR OUDEREN UIT DE WIJK	42
1.2.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN OUDEREN EN DE WIJK	43
1.2.3.1 Ouderen en vrijwilligersorganisaties	43
1.2.3.2 Ouderen en instellingen	44
1.2.3.3 Ouderen en het bedrijfsleven	45
1.2.3.4 Ouderen en wijkbewoners	45
1.2.4 OUDEREN VOOR OUDEREN	48

HOOFDSTUK 1.3

GEHANDICAPTEN EN WIJKVERNIEUWING

1.3.1 DE HERONTDEKKING VAN GEHANDICAPTEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	49
1.3.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR GEHANDICAPTEN UIT DE WIJK	50
1.3.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN GEHANDICAPTEN EN DE WIJK	50

HOOFDSTUK 1.4

UITKERINGSGERECHTIGDEN EN WIJKVERNIEUWING

1.4.1 DE HERONTDEKKING VAN UITKERINGSGERECHTIGDEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	56
1.4.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR UITKERINGSGERECHTIGDEN UIT DE WIJK	57
1.4.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN UITKERINGSGERECHTIGDEN EN DE WIJK	57

1.4.3.1 Uitkeringsgerechtigden en werk	57
1.4.3.2 Uitkeringsgerechtigden en instellingen	58
1.4.3.3 Uitkeringsgerechtigden en het bedrijfsleven	58
1.4.3.4 Uitkeringsgerechtigden en andere bewoners	59

HOOFDSTUK 1.5

KUNSTENAARS EN WIJKVERNIEUWING

1.5.1 DE HERONTDEKKING VAN KUNSTENAARS ALS ASSETS VOOR DE WIJK	61
1.5.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR KUNSTENAARS UIT DE WIJK	62
1.5.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN KUNSTENAARS EN DE WIJK	62
1.5.3.1 Kunstenaars en vrijwilligersorganisaties	62
1.5.3.2 Kunstenaars en instellingen	63
1.5.3.3 Kunstenaars en het bedrijfsleven	64
1.5.3.4 Kunstenaars en wijkbewoners	64

DEEL 2

DE KRACHT VAN VRIJWILLIGERSORGANISATIES INZETTEN

De verschillende soorten organisaties	69
De wijkkaart van vrijwilligersorganisaties	69
Vrijwilligersorganisaties in aandachtswijken	69

HOOFDSTUK 2.1

DE SPEURTOCHT NAAR VRIJWILLIGERSORGANISATIES

2.1.1 EEN HANDLEIDING VOOR HET OPSPOREN VAN GROEPEN IN DE WIJK	71
2.1.1.1 De start: gedrukt materiaal	72
2.1.1.2 Instellingen in de wijk	73
2.1.1.3 Individuele bewoners	74
2.1.1.4 Conclusie	75

HOOFDSTUK 2.2

DE KRACHT VAN HET WERK VAN VRIJWILLIGERSORGANISATIES

2.2.1 NIEUWE UITDAGINGEN VOOR VRIJWILLIGERSORGANISATIES	80
2.2.2 DE KRACHT VAN KERKEN EN CULTURELE ORGANISATIES	80

HOOFDSTUK 2.3

RELIGIEUZE ORGANISATIES EN WIJKVERNIEUWING

2.3.1 DE HERONTDEKKING VAN RELIGIEUZE ORGANISATIES ALS ASSETS VOOR DE WIJK	82
2.3.2 HET INZETTEN VAN RELIGIEUZE ORGANISATIES ALS ASSETS IN DE WIJK	84
2.3.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN RELIGIEUZE ORGANISATIES EN DE WIJK	85
2.3.4 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN INSTELLINGEN	87
2.3.5 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN HET BEDRIJFSLEVEN	88
2.3.6 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN WIJKBEWONERS	89
2.3.7 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN DE BUITENWERELD	91

HOOFDSTUK 2.4

CULTURELE ORGANISATIES EN WIJKVERNIEUWING

2.4.1 DE HERONTDEKKING VAN CULTURELE ORGANISATIES ALS ASSETS VOOR DE WIJK	94
2.4.2 HET INZETTEN VAN CULTURELE ORGANISATIES ALS ASSETS IN DE WIJK	95
2.4.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN CULTURELE ORGANISATIES EN DE WIJK	95
2.4.3.1 Culturele organisaties en publieke instellingen	95
2.4.3.2 CULTURELE ORGANISATIES EN WIJKBEWONERS	96

DEEL 3

INSTELLINGEN 'VEROVEREN'

Het vangen van instellingen	100

HOOFDSTUK 3.1

PARKEN EN WIJKVERNIEUWING

3.1.1 DE HERONTDEKKING VAN PARKEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	102
3.1.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR PARKEN	103
3.1.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN PARKEN EN DE WIJK	103
3.1.3.1 Parken en vrijwilligersorganisaties	103
3.1.3.2 Parken en instellingen	105
3.1.3.3 Parken en wijkbewoners	106
3.1.4 PARKEN EN DE BUITENWERELD	107

HOOFDSTUK 3.2

BIBLIOTHEKEN EN WIJKVERNIEUWING

3.2.1 DE HERONTDEKKING VAN BIBLIOTHEKEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	111
3.2.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR BIBLIOTHEKEN	111
3.2.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN BIBLIOTHEKEN EN DE WIJK	111
3.2.3.1 Bibliotheken en vrijwilligersorganisaties	112
3.2.3.2 Bibliotheken en instellingen	114
3.2.3.3 Bibliotheken en wijkbewoners	115
3.2.4 BIBLIOTHEKEN EN DE BUITENWERELD	118

HOOFDSTUK 3.3

SCHOLEN EN WIJKVERNIEUWING

3.3.1 DE HERONTDEKKING VAN SCHOLEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	120
3.3.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR SCHOLEN	121
3.3.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN SCHOLEN EN DE WIJK	122
3.3.3.1 Scholen en vrijwilligersorganisaties	122
3.3.3.2 Scholen en instellingen	123
3.3.3.3 Scholen en het bedrijfsleven	124
3.3.3.4 Scholen en wijkbewoners	124
3.3.4 SCHOLEN EN DE BUITENWERELD	125

HOOFDSTUK 3.4

OPLEIDINGSCENTRA EN WIJKVERNIEUWING

3.4.1 DE HERONTDEKKING VAN OPLEIDINGSCENTRA ALS ASSETS VOOR DE WIJK	128
3.4.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR OPLEIDINGSCENTRA	129
3.4.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN OPLEIDINGSCENTRA EN DE WIJK	129
3.4.3.1 opleidingscentra en vrijwilligersorganisaties	129
3.4.3.2 opleidingscentra en instellingen	130
3.4.3.3 opleidingscentra en het bedrijfsleven	131
3.4.3.4 opleidingscentra en wijkbewoners	131

HOOFDSTUK 3.5

POLITIE EN WIJKVERNIEUWING

3.5.1 DE HERONTDEKKING VAN DE POLITIE ALS ASSET VOOR DE WIJK	135
3.5.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR DE POLITIE	136
3.5.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN POLITIE EN DE WIJK	136
3.5.3.1 Politie en vrijwilligersorganisaties	136
3.5.3.2 Politie en instellingen	138
3.5.3.3 Politie en het bedrijfsleven	138
3.5.3.4 Politie en wijkbewoners	139
3.5.4 POLITIE EN DE BUITENWERELD	142

HOOFDSTUK 3.6

ZIEKENHUIZEN EN WIJKVERNIEUWING

3.6.1 DE HERONTDEKKING VAN ZIEKENHUIZEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK	143
3.6.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR ZIEKENHUIZEN	144
3.6.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN ZIEKENHUIZEN EN DE (OMLIGGENDE) WIJKEN	144
3.6.3.1 Ziekenhuizen en vrijwilligersorganisaties	144
3.6.3.2 Ziekenhuizen en instellingen	145
3.6.3.3 Ziekenhuizen en het bedrijfsleven	146
3.6.3.4 Ziekenhuizen en wijkbewoners	147
3.6.4 ZIEKENHUIZEN EN DE BUITENWERELD	149

DEEL 4

DE OPBOUW VAN DE ECONOMIE IN DE WIJK

HOOFDSTUK 4.1

HET ECONOMISCHE GEBRUIK VAN INSTELLINGEN

4.1.1 INKOPEN DOEN IN DE WIJK: BESCHERMING VAN LEVERANCIERS EN BEDRIJVEN	154
4.1.2 PERSONEEL AANSTELLEN: WERKGELEGENHEIDSKANSEN VOOR WIJKBEWONERS	155
4.1.3 NIEUWE VORMEN VAN ZAKENDOEN ONTWIKKELEN: ECONOMISCHE ACTIVITEITEN WIJKGERICHT HOUDEN	156
4.1.4 INVESTEREN IN MENSEN: DE KRACHT VAN WIJKBEWONERS KOMT NAAR BOVEN	157
4.1.5 VERBREIDING VAN DE ECONOMISCHE BASIS: VRIJMAKEN VAN RUIMTE VAN INSTELLINGEN EN FYSIEKE HULPBRONNEN VOOR ONDERNEMEN OP WIJKNIVEAU	157
4.1.6 STRATEGIEËN UITZETTEN VOOR LOKAAL INVESTEREN: INVESTERINGEN OP WIJKNIVEAU HOUDEN	158
4.1.7 ECONOMISCH BRUGGEN BOUWEN: MOBILISEREN VAN EXTERNE BRONNEN	158
4.1.8 VERPLICHTING TEGENOVER DE WIJK: DOORLOPENDE ONDERSTEUNING VAN ECONOMISCHE ACTIVITEITEN	160

HOOFDSTUK 4.2

FYSIEKE ASSETS

Lokale 'lasten' omvormen tot bouw materiaal voor de wijk	161
Het terugwinnen van verloren ruimte	161
4.2.1 HET OPSPOREN VAN LEEGSTAANDE GEBOUWEN EN BRAAKLIGGENDE TERREINEN	162
4.2.2 HET VERWERVEN VAN LEEGSTAANDE RUIMTE	162
4.2.2.1 De rollen van de partners in het verkrijgen en ontwikkelen van ruimte	162
4.2.3 ONTWIKKELING VAN WIJKASSETS	162
4.2.4 HET DUURZAAM ONTWIKKELEN VAN WIJKPROJECTEN	164
4.2.5 CONCLUSIE	164

HOOFDSTUK 4.3

GELDZOEKEN IN NEDERLAND

Verschillen tussen geldzoeken in de Verenigde Staten en Nederland	167
4.3.1 (FINANCIËLE) BRONNEN EN MIDDELEN IN NEDERLAND	167
4.3.1.1 WELKE INKOMSTENBRONNEN ZIJN ER?	167
4.3.1.2 Kiezen welke inkomstenbronnen gebruikt worden	168
4.3.1.3 Het zoeken naar inkomsten blijvend organiseren	169
4.3.2 VAN STRUCTURELE FINANCIERING NAAR PROJECTFINANCIERING	170
4.3.3 FINANCIERING VAN PROJECTEN	171
4.3.3.1 (Mede)financiering van projecten door overheden	172

4.3.3.2 Medefinanciering van projecten door fondsen	172
4.3.3.3 (Mede)financiering van projecten door sponsors.....	172
4.3.3.4 (Mede) financiering van projecten door maatschappelijk betrokken ondernemers ...	173
4.3.4 PROJECTFINANCIERING EN CONTINUÏTEIT.....	173
4.3.4.1 Beter calculeren	173
4.3.4.2 Valkuilen.....	175
4.3.5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	175

DEEL 5 ASSET BASED COMMUNITY DEVELOPMENT: DE WIJK MOBILISEREN

VIJF STAPPEN OM DE HELE WIJK IN BEWEGING TE KRIJGEN	177
STAP 1 INVENTARISATIE VAN DE ASSETS.....	177
STAP 2 RELATIEOPBOUW: BINDEN EN VERBINDEN.....	177
STAP 3 ECONOMISCHE ONTWIKKELING EN COMMUNICATIE.....	180
STAP 4 OP WEG NAAR EEN VISIE EN EEN STRATEGIE	180
STAP 5 VAN BUITEN NAAR BINNEN - ONDERSTEUNING DOOR EXTERNE HULPBRONNEN	181

DEEL 6 STEUN GEVEN AAN ASSET BASED COMMUNITY DEVELOPMENT: BELEID EN RICHTLIJNEN

HOOFDSTUK 6.1

ONDERSTEUNING DOOR FONDSEN

6.1.1 RICHTLIJNEN VOOR CAPACITEITGEORIËNTEERDE FINANCIERING	185

HOOFDSTUK 6.2

DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ

6.2.1 WAAROM EEN WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ?.....	186
6.2.2 DE DOELSTELLINGEN VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ.....	186
6.2.3 DE STRUCTUUR VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ.....	186
6.2.4 DIRECTEUREN VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ	187
6.2.5 NUT VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ.....	187

HOOFDSTUK 6.3

STEUN VAN OVERHEDEN

6.3.1 LOKALE OVERHEID INVESTEERT IN DE WIJK.....	189
6.3.1.1 Lokale overheid en probleemoplossing voor burgers.....	189
6.3.1.2 Lokale overheid en wijkplannen.....	189
6.3.1.3 Lokale overheid en bouwt wijkeconomieën.....	190
6.3.2 INVESTERINGEN DOOR DE PROVINCIALE- EN RIJKSOVERHEID IN WIJKECONOMIEËN.....	191
6.3.3 VOORZORGSMATREGELEN VOOR ALLE OVERHEDEN	191
6.3.4 AFSLUITENDE GEDACHTEN OVER DE BEPERKINGEN EN HET POTENTIEEL VAN WIJKONTWIKKELING VAN BINNEN UIT.....	192

BIJLAGEN

ARTIKEL LSA BEWONERS BERICHTEN: 1000 DAGEN ABCD IN NEDERLAND. VERSLAG PRAKTIJKDAG 24 APRIL 2003 IN HAARLEM-ZUID. DIANA VAN OORT	198
ARTIKEL LSA BEWONERS BERICHTEN: ABCD, 'THE AMERICAN WAY'. VERSLAG ABCD TRAINING CHICAGO. EVA HOUTSMA	206
ARTIKEL ZORG + WELZIJN: JOHN McKNIGHT, GRONDLEGGER VAN DE ABCD- METHODE, OVER BUURTGERICHT WERKEN IN NEDERLAND. MARTIN ZUITHOF.....	212
ARTIKEL GSB BLAD: INTERVIEW MET JOHN McKNIGHT. 1000 DAGEN ABCD IN NEDERLAND. CARLIJN SCHENDSTOK	215
DE CAPACITEITENVRAGENLIJST	217
VERKLARENDE WOORDENLIJST	230

INLEIDING

Dit is een praktijkgericht handboek over de aanpak van aandachtswijken¹. De inhoud is gebaseerd op de ervaringen van vasthoudende en creatieve vrijwilligers uit buurten en wijken uit het hele land. Met dit boek willen we graag bekendheid geven aan de succesverhalen uit die wijken. Uit alle losse succesverhalen hebben wij een consistente strategie ontwikkeld. Deze strategie is gebaseerd op de ervaringen van vrijwilligers uit de wijken. We noemen deze strategie 'Asset Based Community Development'. Voordat we de grondbeginselen van deze aanpak bespreken, kijken we kort terug op de oorzaken van de achteruitgang van veel van onze wijken en van de vaak falende traditionele aanpak.

¹ Wij gebruiken het begrip 'aandachtswijken'. In de oorspronkelijke versie worden de wijken letterlijk 'wijken met lage inkomens' genoemd.

Het probleem: achtergestelde wijken

Niemand kan ontkennen dat de meeste Amerikaanse steden met zeer ernstige problemen te kampen hebben. Deze problemen worden veroorzaakt door de massale economische veranderingen die de laatste decennia hebben plaatsgevonden. Honderdduizenden banen in de industrie zijn, ofwel verdwenen, of zijn verhuisd naar andere plaatsen. Hoewel veel gebieden in de binnenstad grondig zijn vernieuwd, is de banenmarkt structureel veranderd. Het zijn niet meer de banen die de wijken levend houden. De nieuwe banen zijn, ofwel sterk geprofessionaliseerd en stellen hoge eisen aan opleiding en kwalificaties, of ze behoren tot de laagbetaalde dienstverlening zonder toekomstperspectief. In feite hebben deze veranderingen in de economie en vooral het verdwijnen van geschikte banen uit de sociaal economisch zwakkere wijken, de onderste treden weggeslagen van de befaamde Amerikaanse 'kansladder'². Voor veel mensen in de oude stadswijken is een nieuwe aanpak van levensbelang. Een aanpak om hun leven in de wijk opnieuw op te bouwen en nieuwe kansen te scheppen voor de toekomst.

² Van krantenjongen tot miljonair.

Twee oplossingen, twee wegen

Als reactie op deze uitzichtloze situatie zoeken mensen naar oplossingen. Daarin kunnen zij twee wegen bewandelen. De eerste weg die begint met het vestigen van de aandacht op de behoeften, gebreken en problemen van de wijk, is nog steeds verreweg de meest gebruikte en legt beslag op het leeuwendeel van de beschikbare financiële middelen en menskracht. In vergelijking met de tweede weg die aandringt op de ontdekking van de kwaliteiten en vaardigheden van de wijkbewoners, lijkt de eerstgenoemde weg meer op een achtbaans supersnelweg.

De traditionele weg: een doodlopende aanpak van tekortkomingen

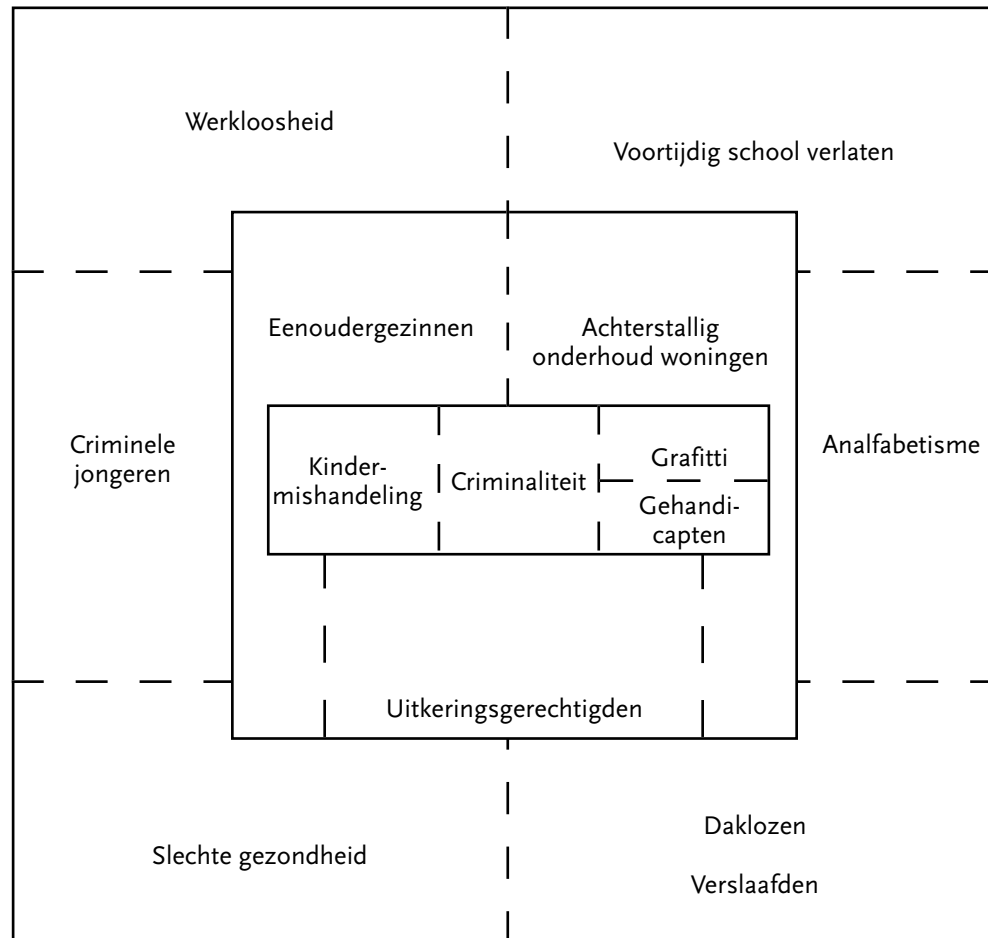
Bij de meeste Amerikanen roepen de namen 'South Bronx', of 'South Central Los Angeles', of zelfs 'Sociale Woningbouw', een lawine aan beelden op. Het wekt geen verbazing dat deze beelden vooral negatief zijn. Het zijn beelden van misdaad en geweld, van werkloosheid en uitkeringsafhankelijkheid, van bendes, drugs en een dakloos bestaan, van braakliggende terreinen en lege gebouwen. Het zijn beelden van arme, problematische en behoeftige wijken, bewoond door arme, problematische en behoeftige mensen. Deze negatieve beelden die als het ware een mentale landkaart van de wijk vormen, bevatten dikwijls maar een deel van de waarheid over de actuele situatie van een probleemwijk. Ze worden echter niet gezien als slechts een deel ervan, maar ze gelden als de hele waarheid.

Als je dit als de hele waarheid accepteert, dan bepaalt deze 'tekortkomingenkaart' de manier waarop de problemen moeten worden aangepakt. Namelijk door middel van beleid en programma's, gebaseerd op tekortkomingen. Publieke, private en non-profit dienstverleners, dikwijls ondersteund door universitair onderzoek en geld van fondsen, vertalen de programma's in activiteiten. De bewoners worden door de activiteiten vooral

geconfronteerd met hun tekortkomingen en de aangeboden activiteiten worden gebracht als de oplossingen voor hun problemen.

Als gevolg hiervan zijn veel probleemwijken afhankelijk geworden van dienstverleners. Bewoners zijn erin gaan geloven dat hun welzijn afhangt van het aanbod van de dienstverleners. Zij gaan zichzelf beschouwen als mensen met bijzondere tekortkomingen die slechts door buitenstaanders opgelost kunnen worden. Ze beschouwen zichzelf en hun medewijkbewoners als fundamenteel gebrekkig, als slachtoffers, onbekwaam om verantwoordelijk te zijn voor hun eigen leven en voor de toekomst van hun wijk. Ze worden gebruikers van diensten en krijgen geen enkele stimulans om zelf producent te worden. Mensen die afhankelijk zijn van dienstverleners gebruiken voor een groot deel hun creativiteit en hun verstandelijk vermogen om het systeem te slim af te zijn. Of zij zoeken naar manieren om, via de informele of zelfs illegale economie, het systeem in zijn totaliteit te omzeilen.

Tekortkomingenkaart van een wijk

Er is niets natuurlijk aan het proces dat leidt tot de ontwikkeling van 'cliëntenwijken'. Het is van belang om op te merken hoe weinig weerstand de wijkbewoners kunnen bieden aan het zich steeds weer opdringende tekortkomingenmodel. Dit komt vooral, omdat een aantal van de invloedrijkste, maatschappelijke instellingen een zakelijk belang heeft ontwikkeld in het continueren van die visie. Om een voorbeeld te noemen: veel sociologisch onderzoek van universiteiten is gericht op het verzamelen en analyseren van

³ Cliënten in de betekenis van afhankelijke bewoners.

gegevens over problemen. Een groot deel van de financiering van projecten gericht op de probleemwijken, is gebaseerd op de probleemgeoriënteerde gegevens uit onderzoeken naar tekortkomingen. Tenslotte blijkt de tekortkomingenkaart vaak de enige wijkgids te zijn die ooit wordt gebruikt door vertegenwoordigers van de media en die media lijken een onverzagbare honger te hebben naar geweld en spectaculaire probleemverhalen. Al die belangrijke instellingen richten een muur op tussen de probleemwijken en de rest van de samenleving. Een muur van tekortkomingen die, ironisch genoeg, gebouwd is op het verlangen om te 'helpen'.

Het gebruik van de tekortkomingenkaart, gebaseerd op de probleemoriëntatie, als veelal enige informatiebron over probleemwijken, heeft desastreuze gevolgen voor de bewoners. We hebben al gewezen op het feit dat de bewoners zelf gaan geloven in de tekortkomingen en dit zien als de enige uitleg van de werkelijkheid van hun leven. Dit zijn echter niet de enige gevolgen die voortkomen uit de macht van de tekortkomingenkaart of de probleemanalyse.

- De visie waarin een wijk wordt gezien als een opeenstapeling van problemen en tekortkomingen, staat een geïntegreerde aanpak in de weg. Men ontkent daarmee namelijk ook het feit dat de problemen een signaal zijn van het afbrokkelend probleemoplossend vermogen van de wijk.
- De middelen die ingezet worden om de tekortkomingen aan te pakken, gaan meestal rechtstreeks naar de dienstverleners. Het is de vraag of dit de meest effectieve weg is.
- Wanneer de inzet van middelen gebaseerd is op de tekortkomingen, kan dat negatieve effecten hebben op het vrijwillige wijkkader. Om ieder jaar weer geld los te krijgen voor de wijk, wordt het kader in feite gedwongen om de wijkbewoners en de wijk negatief af te schilderen door vooral de aandacht te vestigen op de problemen en de tekortkomingen. Daarmee worden ze gedwongen voorbij te gaan aan de capaciteiten en sterke punten van de wijk.
- De inzet van middelen op basis van de tekortkomingen onderstreept de opvatting dat alleen experts van buiten de wijk echte hulp kunnen bieden. Als gevolg daarvan zijn niet langer de relaties binnen de wijk het belangrijkste voor de bewoner maar, de relaties met de deskundige, de maatschappelijk werker, de gezondheidswerker, de ambtenaar en de financier. Daardoor wordt het cement dat de bewoners in die wijken bindt nog meer verdund.
- Door alleen maar geld te werven op basis van de tekortkomingen wordt de afhankelijkheid nog meer versterkt. De problemen moeten altijd erger zijn dan het jaar daarvoor, of gecompliceerder dan in andere wijken. Anders bestaat het gevaar dat de subsidie afgebouwd of gehalveerd wordt.
- Door de strategie alleen op de tekortkomingen te richten, wordt er niet ingezet op een ontwikkelingsplan waarbij de energie van een hele wijk ingezet kan worden.
- Aangezien de tekortkomingenstrategie alleen leidt tot overleven en nooit kan leiden tot serieuze verandering of opbouw van de gemeenschap, moet deze strategie beschouwd worden als een van de voornaamste oorzaken van het gevoel van hopeloosheid waarmee de discussies over de toekomst van probleemwijken doortrokken zijn. Als investeringen hooguit leiden tot handhaving en overleving, waarom zou er dan nog in de toekomst van wijken geïnvesteerd moeten worden?

De andere weg: het inzetten van capaciteiten⁴ van mensen

De andere weg leidt eenvoudigweg tot het ontwikkelen van beleid dat gebaseerd is op de capaciteiten van bewoners van probleemwijken. Naast de consequenties van het tekortkomingenmodel zijn er tenminste nog twee factoren die pleiten voor een capaciteitsgerichte aanpak. Ten eerste laat de geschiedenis zien dat succesvolle wijkontwikkeling alleen kan plaatsvinden als de bewoners bereid zijn om zichzelf (en hun capaciteiten) daarbij in te zetten. Dit verklaart tevens waarom wijken in principe nooit van boven naar beneden (topdown) of van buiten naar binnen worden opgebouwd. De tweede reden is dat er zeer weinig uitzicht is op hulp van buitenaf. Zelfs in gebieden

⁴ In de vertaling gebruiken we 'capaciteiten' als de verzamelnaam voor gaven, talenten, capaciteiten, vaardigheden.

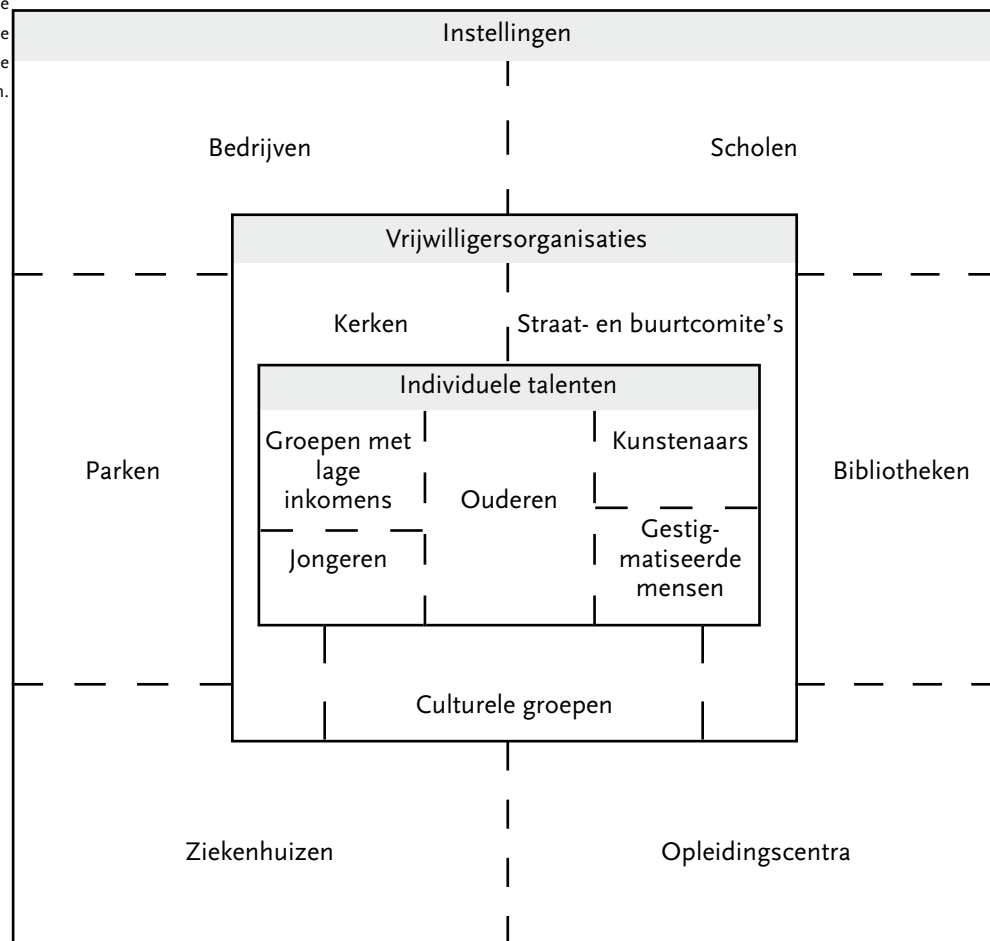
die bestempeld worden als investeringsgebieden is de kans klein dat er grote industriële of dienstverlenende bedrijven worden gevestigd die werkgelegenheid opleveren. In het licht van de huidige bezuinigingen is het onwaarschijnlijk, dat er op korte termijn belangrijke investeringen worden gedaan door de overheid. Het wordt steeds nuttelozer om te wachten op belangrijke hulp van buiten. De harde waarheid is, dat wijkontwikkeling bij de bewoners zelf moet beginnen en dat de meeste wijken geen andere keus hebben.

Creatieve wijkbewoners in Amerika, zijn begonnen deze waarheid serieus te nemen en hebben hun inzet navenant gewijzigd. Zij ontdekken dat op plaatsen waar de wijk zelf initiatieven ontwikkelt deze gebaseerd zijn op de capaciteiten van de bewoners. Het is duidelijk dat zelfs in de armste wijken, de bewoners en de organisaties een basis zijn waarop gebouwd kan worden. Wijkvernieuwing van binnenuit begint bij het opsporen van alle aanwezige capaciteiten. Vervolgens leidt het verbinden van de capaciteiten tot meer macht en effectiviteit en kunnen instellingen die niet willen meewerken, onder druk worden gezet.

Dit hele proces begint met het maken van een nieuwe wijkkaart. Met deze nieuwe wijkkaart kunnen bewoners en hun opgespoorde assets⁵ samen en in nieuwe combinaties aan de slag.

⁵ In deze vertaling gebruiken we het Amerikaanse woord 'assets'. De beschrijving van het woord staat in de verklarende woordenlijst in de bijlagen.

Assets van een wijk in kaart gebracht

De assets van een wijk: bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven
Iedere wijk bestaat uit een unieke combinatie van kwaliteiten waarop in de toekomst kan worden gebouwd. Een compleet overzicht van die kwaliteiten kan beginnen bij een inventarisatie van de capaciteiten van de bewoners. Huis na huis, straat na straat, zullen de onderzoekers ontdekken dat er een grote en rijke variatie aan individuele capaciteiten in de wijk aanwezig is, waar in de wijk nog maar weinig gebruik van wordt gemaakt. Het is belangrijk om bij het opsporen van deze capaciteiten niemand buiten te sluiten, zoals bewoners die als gehandicapt worden bestempeld, of bewoners die door anderen gemeden worden omdat ze 'anders' zouden zijn. In een wijk waar ieders capaciteiten volledig erkend en gebruikt worden, zullen deze mensen als volwaardige wijkbewoners, actief deelnemen aan activiteiten.

Naast het in kaart brengen van de talenten en vaardigheden van individuele wijkbewoners, huishoudens en gezinnen, zal het wijkkader⁶ ook een inventarisatie maken van de vrijwilligersorganisaties uit de wijk. Deze organisaties, die vaak informeler zijn en ook minder afhankelijk van betaalde krachten dan formele instellingen, zijn de verbanden waarin burgers gezamenlijk hun problemen oplossen, of gezamenlijk hun belangen behartigen. Normaal gesproken wordt de impact en de omvang van dit vrijwilligerswerk schromelijk onderschat, zeker als het gaat om aandachtswijken. Hoewel het vrijwilligerswerk niet in alle probleemwijken bloeit, zijn er in de meeste wijken organisaties met godsdienstige, culturele, sportieve of recreatieve doelstellingen. Het wijkkader weet dat deze organisaties onmisbaar zijn voor de wijkontwikkeling en dat de meeste organisaties bereid zijn om naast het bereiken van de eigen doelstellingen, met anderen samen te werken aan de ontwikkeling en vernieuwing van hun wijk.

Daarnaast werken er instellingen⁷ en bedrijven in en voor de wijk. Publieke instellingen zoals scholen, bibliotheken, parken, politie en brandweer; non-profit instellingen zoals het welzijnswerk, ziekenhuizen en de zorgsector en ondernemingen, zoals banken, kantoren, maar ook winkels. Deze instellingen en ondernemingen zijn het meest zichtbaar en vormen de formele infrastructuur van de wijk. Het is essentieel om deze infrastructuur te betrekken bij de wijkontwikkeling. Het inventariseren van assets van deze organisaties is eenvoudiger dan de inventarisatie van de assets van individuele bewoners en de informele, sociale infrastructuur van de wijk. Het is echter de kunst om bij deze organisaties een gevoel van verantwoordelijkheid voor de wijk op te roepen en ook om te bereiken dat bewoners een andere relatie met deze organisaties zullen aangaan. Niettemin mogen in de assets van de wijk die van de formele instellingen en de bedrijven niet ontbreken. Bewoners, vrijwilligersorganisaties en instellingen vormen samen de capaciteitsbasis van elke wijk. Zij zullen het raamwerk vormen voor de manier waarop dit handboek is opgezet. In de volgende hoofdstukken beschrijven we methoden voor het (h)erkennen, in kaart brengen en activeren van bewoners, vrijwilligersorganisaties en instellingen.

⁶ We gebruiken wijkkader als de verzamelnaam voor bewoners en beroepskrachten die de leiding nemen in de wijkvernieuwing.

⁷ Instellingen gebruiken we als verzamelnaam voor publieke dienstverleners en instellingen, zoals scholen, kerken, politie, brandweer, bibliotheken, et cetera.

De andere weg voor samenlevingsopbouw: ABCD

Dit handboek is bedoeld om wijken te ondersteunen bij het in kaart brengen van hun capaciteiten en deze in te zetten in het kader van de wijkontwikkeling. Voordat we verdergaan met het beschrijven van deze andere weg, gaan we kort in op twee cruciale vragen: kun je werken aan wijkontwikkeling zonder externe financiële bronnen en is deze manier van werken een vervanging voor de traditionele vorm van samenlevingsopbouw? Ten eerste houdt de aandacht voor de assets van probleemwijken niet in dat deze wijken geen externe financiële hulp nodig zouden hebben. Het betekent vooral dat externe hulp veel effectiever zal zijn als de bewoners zelf actief participeren en zelf kunnen bepalen waaraan die extra hulp moet worden besteed. Het inzetten van de assets van de wijk is een absolute voorwaarde, maar dit alleen is niet voldoende om de enorme uitdagingen van wijkvernieuwing het hoofd te bieden. Ten tweede is het doel van de discussie over ABCD als basis voor wijkontwikkeling, het erkennen en voortbouwen op het vele vrijwilligerswerk dat al verricht wordt in wijken in het hele land. Wijkontwikkeling gebaseerd op capaciteiten van bewoners, erkent en accepteert in het bijzonder de sterke wijkgewortelde tra-

ditities van wijkorganisatie, wijkgerichte economische ontwikkeling en wijkaanpakken. De ervaringen van wijken uit het hele land zijn onze meest waardevolle bronnen van inspiratie en advies geweest. De aanpak die in dit boek wordt aangeboden, is bedoeld om het werk aan te vullen, soms te verbeteren, maar niet om het te vervangen.

Met inbegrip van dit voorbehoud bestaat ABCD uit drie eenvoudige, met elkaar verbonden uitgangspunten.

1. De capaciteiten van de wijk vormen de basis. Capaciteiten van individuele bewoners, van de vrijwilligersorganisaties en de informele netwerken, van de instellingen en van bedrijven. Het uitgangspunt voor wijkvernieuwing is uitgaan van datgene wat er is en niet van de problemen en de tekortkomingen.
2. Het is naar binnen gericht. Omdat dit proces is gebaseerd op de capaciteiten van alle betrokkenen, is het noodzakelijk naar binnen gericht te werken. Deze ontwikkelingsstrategie houdt in, dat de samenwerkende partners eerst kijken naar wat ze zelf kunnen. Deze zelfbewuste houding is niet bedoeld om externe krachten buiten te sluiten en onderkent ook niet de noodzaak van aanvullende financiële middelen voor deze wijken. Deze sterk naar binnen gerichte aandacht is simpelweg bedoeld, om de nadruk te leggen op de vele mogelijkheden die er in een wijk aanwezig zijn: investering, creativiteit, hoop en controle.
3. De relatieopbouw is een belangrijke factor. De uitdaging bestaat uit een permanente vorm van relatieopbouw: tussen bewoners onderling, tussen bewoners en instellingen, tussen instellingen en bedrijven, tussen bedrijven en bewoners, tussen informele en formele sociale netwerken.

Het bevorderen van de sociale cohesie is een kernbegrip in wijkvernieuwing en wijkontwikkeling, aangezien de sociale verbanden in wijken de afgelopen tijd aan kracht hebben ingeboet. Het is een gevolg van de grotere mobiliteit van mensen, de sterke scheiding tussen wonen en werken, de scheiding op basis van inkomen en etniciteit en niet in de laatste plaats, gezien vanuit het standpunt van bewoners van probleemwijken, het groeiende gevoel van afhankelijkheid van externe professionele dienstverleners. Burenhulp is minder vanzelfsprekend geworden en ook het gevoel van saamhorigheid is sterk verminderd. Daarom is wijkontwikkeling, gebaseerd op assets en het bevorderen van de sociale cohesie, een veelbelovende strategie voor succesvolle wijkontwikkeling. Deze handleiding benadrukt het belang van relatieopbouw in de wijk op basis van de kracht en de capaciteiten van de betrokken bewoners en nooit op de basis van hun zwakheden en behoeften.

Leeswijzer

Dit praktisch handboek voor de ontwikkeling van wijken gebaseerd op capaciteiten is geen roman. Het is niet de bedoeling dat het in één ruk van het begin tot het eind gelezen wordt. Het is beter dat de verschillende secties worden geraadpleegd al naargelang ze nodig zijn en al naargelang ze van toepassing zijn op de actuele situatie en uitdagingen in een wijk.

Na dit eerste overzicht is het handboek verdeeld in zes delen. De eerste drie behandelen de belangrijkste categorieën assets: individuen, vrijwilligersorganisaties en lokale instellingen. Elk deel is verdeeld in hoofdstukken met daarin voorbeelden van projecten die succesvol zijn geweest bij het in kaart brengen en ontwikkelen van bepaalde capaciteiten. In het deel over individuele capaciteiten worden wijkontwikkelingsactiviteiten beschreven, die de talenten van jonge mensen, van bejaarden en van gehandicapten met succes verenigen. Zo behandelt het hoofdstuk over instellingen eenvoudige ideeën over het activeren van scholen, parken, bibliotheken, opleidingscentra in de wijk en zelfs de plaatselijke politiebureaus, zodat ze gaan deelnemen aan de wijkvernieuwing. Deze drie delen moeten bekeken worden naargelang ze relevant zijn voor de wijk van de lezer. Niet alle delen zullen voor iedereen relevant zijn. Iedere gemeenschap heeft een

unieke verzameling capaciteiten en ook zal een bepaalde opeenvolging van ontwikkelingsstrategieën en het optreden van de belangrijke spelers en de plaatselijke prioriteiten voor elke wijk anders uitvallen.

Met andere woorden dit handboek bevat niet automatisch alle antwoorden voor alle wijken. Het geeft een aanzet, een duwtje in de goede richting, een open uitnodiging om een enigszins onbekende weg in te slaan. Al het echt creatieve werk zal toch door de wijkbewoners zelf moeten worden verricht.

In dit handboek zijn een aantal Nederlandse voorbeelden opgenomen, ook hier zijn wijken met ABCD aan de gang gegaan om hun wijken leefbaarder te maken.

Het vierde deel belicht de specifiek economische aspecten van de aanbevolen aanpak in dit handboek. Wat betekent het als je de bestaande economische capaciteiten van een aandachtswijk serieus neemt? Hoe kun je het volle economische potentieel van iedere gemeenschap in dienst stellen van economische ontwikkeling? In dit deel is een hoofdstuk over fondsenwerving in Nederland opgenomen.

Het vijfde deel bevat commentaar op enkele centrale kwesties met betrekking tot het wijkontwikkelingsproces dat gebaseerd is op capaciteiten. Het geeft een voorbeeld van een eenvoudig wijkplanningsproces dat tot doel heeft de betrokkenheid en activering van zoveel mogelijk mensen in de wijk te bereiken. Het einddoel is een gemeenschappelijke visie en een krachtige strategie om die visie te verwezenlijken.

Het zesde deel geeft advies aan degenen die bij fondsen of in de publieke sector werken en die de wijkontwikkeling willen ondersteunen. Het behandelt vragen en bezwaren die zo nu en dan tegen deze strategie ingebracht worden.

DEEL 1

INDIVIDUELE CAPACITEITEN TOT HUN RECHT LATEN KOMEN

Wijkbewoners: betrokken en buitengesloten

Ieder mens is in het bezit van vaardigheden en talenten. Geluk hangt vaak af van de mogelijkheid om vaardigheden in te zetten en talenten met anderen te delen. Als dat lukt, dan zal men zich gewaardeerd voelen, vol zelfvertrouwen zijn en zich verbonden voelen met de mensen om zich heen.

Door elke persoonlijke inbreng wordt de omgeving sterker en de persoon krachtiger. Buurten zijn zelfredzaam omdat de capaciteiten van de bewoners worden (h)erkend, gewaardeerd en gebruikt. Buurten worden afhankelijk omdat zij, om welke reden dan ook, niet in staat zijn de capaciteiten van de bewoners in te zetten.

De basis voor samenlevingsopbouw is de inzet van de capaciteiten van de bewoners. Dit wordt vaak over het hoofd gezien, omdat de nadruk wordt gelegd op de problemen en tekortkomingen. Deze probleemoriëntatie zorgt er voor dat de tekortkomingen van de bewoners centraal komen te staan. De capaciteiten van de bewoners worden dan nauwelijks gebruikt.

Ieder mens heeft zowel tekortkomingen als capaciteiten. Dit doet ons denken aan een glas dat half met water is gevuld. Het glas is zowel halfvol, als halfleeg. Zelfredzame buurten zijn 'gebouwd' op basis van de capaciteiten van bewoners. Voor het vergroten van de zelfredzaamheid van buurten is het nodig om de capaciteiten van de bewoners op te sporen.

Jammer genoeg zijn er bewoners die denken dat zij hun buurt kunnen opbouwen op basis van een behoefteonderzoek. De uitkomst is vaak een optelsom van alle problemen en tekortkomingen van de buurt. In onze visie is dit geen goede basis voor samenlevingsopbouw, omdat bewoners beschouwd worden als cliënten en consumenten die afhankelijk zijn van anderen. In zelfredzame buurten nemen bewoners verantwoordelijkheid op zich en vertrouwen op hun eigen capaciteiten.

Het in kaart brengen van de individuele capaciteiten: het capaciteitenonderzoek

Om de capaciteiten van de wijkbewoners op te sporen, hebben we een nieuwe methode nodig die niet gericht is op klachten en tekortkomingen: het capaciteitenonderzoek. Deze methode is ontwikkeld om de capaciteiten van de bewoners van twee oude wijken in Chicago in kaart te brengen. Het is een voorbeeld om vast te stellen wat bewoners kunnen bijdragen aan de wijkontwikkeling. Inmiddels is de bruikbaarheid bewezen in wijken in heel Noord-Amerika, op maat gemaakt voor diverse groepen, organisaties en wijken. Het capaciteitenonderzoek bestaat uit vier delen.

1 Persoonlijke vaardigheden

Dit deel bevat een groot aantal vaardigheden die mensen geleerd hebben; op school, thuis, op het werk, als vrijwilliger, van moeder op dochter en van opa op kleinzoon. Het gaat dus niet alleen om vaardigheden die met betaald werk zijn ontwikkeld. Veel mensen hebben vaardigheden ontwikkeld buiten de werkplek en deze vaardigheden zijn dikwijls van grote waarde voor burens, wijkgroepen en ondernemers. Ze kunnen bijvoorbeeld ook de basis vormen voor een nieuw bedrijf.

De gebruikte vragenlijst¹ is niet meer dan een voorbeeld. Hij kan ingekort of uitgebreid worden, al naar gelang de samenstelling van de wijk of de doelstelling van de inventarisatie. Het zou een heel andere lijst worden, als ouders van schoolkinderen worden ondervraagd om op te geven welke aanvullende lessen ze zouden kunnen geven in de avonden en wat ze zouden kunnen bijdragen aan het beter functioneren van de school. Zo zou er ook een aparte lijst kunnen worden samengesteld voor ouderen: welke bijzondere vaardigheden hebben zij te bieden, ongeacht hun mogelijk fysieke beperkingen?

¹ Zie in de bijlagen het voorbeeld van de vragenlijst die gebruikt is in de Nederlandse ABCD projecten.

De vragenlijst wordt afgesloten met een 'top 3'. Aan het eind wordt de ondervraagde persoon verzocht om de beste vaardigheden op te noemen. Dit is belangrijke informatie omdat ieder mens het best zijn eigen vaardigheden kan beoordelen. Omdat je weet dat je er goed in bent, zul je waarschijnlijk sneller bereid zijn om er iets mee te doen voor je wijk. Deze vaardigheden vormen de basis voor de wijkontwikkeling. Daarom is het herkennen en activeren van deze vaardigheden een hoofdtaak van het wijkkader.

2 Vaardigheden, ontwikkeld als vrijwilliger

In dit deel wordt gevraagd naar ervaringen als vrijwilliger. Waaruit bestaan die ervaringen en wat zou de bewoner in de toekomst voor de wijk willen doen? Dit is de 'grondstof' voor de wijkontwikkeling. Het maken van verbindingen tussen het potentieel aan vaardigheden en concrete wijkactiviteiten is van levensbelang voor het wijkkader dat op capaciteiten van de bewoners gaat bouwen.

3 Ondernemerschap

In dit deel worden twee vragen gesteld. Ten eerste of de persoon het plan heeft gehad om een eigen bedrijf te beginnen. Ten tweede of hij of zij momenteel een eigen bedrijf heeft, of parttime werkt in de handel of als eigen baas. Bij de vragen over het ondernemerschap is het belangrijk te benadrukken dat de bewonersorganisatie belangstelling heeft voor alle soorten bedrijven en handel. Het zou kunnen bestaan uit babysitten, verkoop van parfum aan de bewoners, naaiwerk, bouwklassen, tuinonderhoud, et cetera. Vaak zullen mensen dit geen 'onderneming' vinden. Daarom moet de enquêteur duidelijk maken dat elke activiteit die geld oplevert, interessant is. De meeste kleine ondernemingen groeien namelijk stapsgewijs en vaak is de belangrijkste stap de eerste: het verkopen van goederen of diensten. Met deze informatie kan gekeken worden of er ondersteuning kan worden geboden, door bijvoorbeeld het helpen wegnemen van belemmeringen, of het helpen om de bestaande onderneming verder uit te bouwen.

4 Persoonlijke gegevens

De gegevens op de lijst bevatten de informatie die nodig is voor de follow-up, namelijk de naam, het adres en eventueel het telefoonnummer van de geïnterviewde. Verdere informatie kan worden toegevoegd als het nuttig is voor het verder ontwikkelen van de capaciteiten van de persoon.

Tips voor het gebruik

Het capaciteitenonderzoek is gemaakt voor een individuele benadering: een interviewer die een wijkbewoner ondervraagt. Sommige groepen hebben de tekst zó aangepast, dat degene die de vragenlijst ontvangt, deze dan zelf kan beantwoorden. Ook is de vragenlijst gegeven aan groepen, die gelijktijdig de antwoorden invullen. Dit maakt het mogelijk dat één persoon uitleg geeft en vragen beantwoordt, terwijl de anderen de antwoorden aan het invullen zijn.

Op het eerste gezicht ziet de vragenlijst er erg lang uit. Bewonersorganisaties zouden kunnen denken dat het nodig is om de vragenlijst in te korten en te herzien. Als het even kan, moet dit niet gebeuren, want het is van belang om zoveel mogelijk informatie te vergaren. Je zou de lijst kunnen aanpassen als de geïnterviewden er echt bezwaar tegen hebben.

Wanneer bewoners echter het gevoel hebben, dat de enquêteur echt geïnteresseerd is en als ze weten dat de informatie echt wordt gebruikt, dan zijn ze meestal bereid veel te vertellen. Eén probleem dat zich kan voordoen bij het gebruik van de vragenlijst is dat sommige bewoners bezwaar zullen maken bij het beantwoorden van vragen die ze als té persoonlijk beschouwen. Dat kan vooral het geval zijn bij vragen over hun zakelijke belangen en activiteiten. De enquêteurs moeten oog hebben voor dit soort reacties en van tevoren vertellen dat er geen antwoord gegeven hoeft te worden op vragen die ze liever niet willen beantwoorden.

Sommige groepen hebben de geïnterviewden verteld dat de informatie vertrouwelijk zou worden gehouden. Het gevolg was, dat ze de informatie niet konden gebruiken voor de wijkontwikkeling. Ze konden de informatie alleen maar gebruiken voor een algemene studie door de aantallen vaardigheden en capaciteiten op te tellen. Jammer genoeg heeft deze informatie dan weinig praktische waarde en dat kan frustratie en boosheid veroorzaken. Mensen zullen dan zeggen dat ze 'bestudeerd' zijn, in plaats van een gelegenheid te krijgen iets bij te dragen aan de wijkontwikkeling.

Dit brengt ons tot het belangrijkste advies ten aanzien van het capaciteitenonderzoek. Er zijn twee hoofdvragen die bepalen of het een nuttige methode is. Allereerst of het gebruik van de vragenlijst bedoeld is om de bewoner, we noemen haar Mary Jones, actief te laten worden in de wijk, of om werkgelegenheid en ondernemerschap te ontwikkelen. Zal de informatie deze persoon, Mary Jones, stimuleren om haar vaardigheden te delen, om haar talenten in te zetten, of om haar inkomen te vergroten? Als de informatie niet

ABCD
NEDERLAND

EINDHOVEN – WOENSEL-WEST: STRAAT AAN ZET

In Woensel-West is in 2000 het initiatief genomen om met de ABCD-methode aan de slag te gaan. Een van de projecten is 'Straat aan Zet' geworden. Dit project is gebaseerd op het ABCD-project uit Chicago, bedacht door John McKnight: Grands for Blocks. De belangrijkste reden voor het project was de geringe motivatie bij wijkbewoners om nog te participeren in bestaande overlegstructuren. Een stortvloed van projecten, inclusief bijbehorende professionals, had de bewoners het zicht op hun eigen agenda ontnomen. Slechts het bestaande kader, zeer actief en betrokken, had nog zicht op alle interventies in de wijk. De aankondiging dat de opkomstzijn de integrale wijkvernieuwing een sloopprogramma kende van honderden woningen, was de druppel. Waarom zouden bewoners

foto's: Lilian Spaninks

ABCD
NEDERLAND

zich inzetten voor een wijk die toch grotendeels gesloopt werd en waar voor vele bewoners geen plaats meer was door het uitgangspunt van gedifferentieerd bouwen?

De doelstellingen voor het project 'Straat aan Zet' zijn gebaseerd op de uitgangspunten van ABCD. Zelfredzaamheid, zelfstandigheid en het versterken van onderlinge sociale contacten staan voorop. De resultaten zijn op dezelfde manier gedefinieerd:

- de buurt is zelf meer in staat om haar mogelijkheden te benutten;
- in de straten is een stapje vooruit gezet wat betreft sociale cohesie;
- de (potentiële) mogelijkheden van de bewoners (individueel en als groep) zijn in beeld;
- de buurt is in staat om deel te nemen aan, c.q. de regie te voeren, over de integrale wijkvernieuwing en andere zaken.

De basisopzet is eenvoudig: daag bewoners uit om samen wat te doen in de straat. Een cheque van 450 euro ligt klaar als er aan de (beperkte) voorwaarden wordt voldaan. Er wordt ondersteuning aangeboden door de projectorganisatie. De uitdaging wordt omlijst met een grote publiciteitscampagne.

Een van de eerste straten die reageerde, was de Minckelersstraat. Een straat met een kleine 40 woningen. Het idee was: een rommelmarkt in de zomer. Om het draagvlak in de straat te onderzoeken, is een huis-aan-huis enquête gehouden door de voorbereidingsgroep, die bestond uit vijf bewoners. Uit de enquête bleek dat bewoners erg enthousiast zijn over het initiatief. De rommelmarkt en een barbecue scoorden het hoogst. Dus is besloten een rommelmarkt met als afsluiting een barbecue te organiseren. De groep

gebruikt wordt voor dit doel, zal Mary Jones zich wellicht 'gebruikt' voelen, met als gevolg dat de wijkontwikkeling en relatieopbouw daardoor verzwakt wordt. Het capaciteitenonderzoek is niet bedoeld om er een studie mee uit te voeren die voornamelijk zal resulteren in tabellen en statistieken.

De tweede hoofdvraag is: wat zal er gedaan worden met de informatie van Mary Jones? Helpt het om haar om capaciteiten in te zetten, haar inkomen te vergroten, of om een bedrijf te beginnen? Op deze vragen moet een antwoord gegeven zijn, voordat je met het onderzoek begint. Daarom moeten de initiatiefnemers eerst nadenken over de vraag op welke manier zij:

- de vaardigheden van Mary Jones willen koppelen aan die van andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en ondernemingen;
- de vrijwilligerservaring van Mary Jones kunnen koppelen aan wijkorganisaties en wijkactiviteiten;
- Mary Jones in contact kunnen brengen met bewoners, groepen, programma's of financieringsbronnen die haar kunnen helpen om een eigen onderneming te beginnen of uit te breiden.

Samengevat gaat het om het ondernemen van actie, zodat de capaciteiten kunnen worden gebruikt. Wijkontwikkeling is een proces waarbij capaciteiten uit de wijk worden herkend, erkend en geactiveerd. Dit laatste betekent dat bewoners met capaciteiten worden gekoppeld aan:

- andere bewoners in de wijk;
- vrijwilligersorganisaties en informele netwerken in de wijk;
- ondernemingen in de wijk;
- instellingen die in en voor de wijk werken;
- financiën.

Het koppelen van informatie

In het dagelijks leven in wijken vindt het koppelen van informatie plaats langs de natuurlijke weg.

- Buren helpen elkaar door het uitwisselen van hun vaardigheden. Mary verstelt een jurk, terwijl Sue op haar kinderen past.
- Leden van een kerkgemeenschap met handige handjes bouwen in hun vrije tijd een

ABCD
NEDERLAND

bewoners kwam zes keer bij elkaar om de dag voor te bereiden. Zeventien bewoners zeiden hun medewerking toe: van vlees bakken tot muziek draaien, van opruimen tot alles wat nodig is. De dag zelf was supergezellig; mooi weer, erg druk en veel bewoners uit andere straten. Een bewoner had een spel bedacht voor bij het begin van de barbecue. Hierdoor kwam iedereen van z'n plaats en werd er veel gelachen. En er zijn nieuwe groepjes gevormd, goed voor nieuwe sociale relaties.

Een vast onderdeel van de aanpak is het ideeënboard. Bewoners bedenken voorstellen waarmee ze in en met de straat aan de slag willen gaan: achterpaden samen opknappen; paaltjes op de stoep tegen parkeren; hangplek voor de jeugd; volgend jaar weer een feest; alle boomspiegels beplanten; cameratoezicht tegen dealen; afvalbakken bij de patatzaak; oproep voor meer onderling begrip.

Meer informatie via: www.woensel-w.nl

gemeenschapshuis.

- Een wijkorganisatie vraagt de school in haar wijk of de studenten een onderzoek kunnen uitvoeren naar de vervuiling van een vijver in de wijk.

Het capaciteitenonderzoek is een methode om doelbewust de capaciteiten van bewoners op te sporen.

- Een wijkorganisatie ondervraagt meer dan 100 bewoners en ontdekt dat veel vrouwen in ziekenhuizen of hotels hebben gewerkt, of voor zieken en ouderen hebben gezorgd. Veel vrouwen hebben een gezin en zijn werkloos. Ze zoeken parttime werk. De wijkorganisatie vormt een 'bedrijf' om de diensten van de vrouwen aan te bieden in de gezondheidszorg. Er is grote vraag naar hun diensten en meer dan 80 vrouwen zijn ingezet bij wijkbewoners die thuiszorg nodig hebben. Dit initiatief lost het tekort aan thuiszorg op en zorgt voor werk en inkomen voor de vrouwen.
- Bewoners uit een sociaal woningbouwproject organiseren zich en zijn in staat het beheer van de woningen over te nemen. Hun vereniging verzorgt het management en de bijbehorende financiën. Daardoor zijn ze in staat om bewoners in dienst te nemen om onderhoudsactiviteiten uit te voeren. Zij gebruiken het capaciteitenonderzoek om de geschikte bewoners op te sporen. Hierdoor ontstaat nieuwe werkgelegenheid voor bewoners.
- Een wijkvereniging verzamelt informatie over de vaardigheden van de bewoners, gericht op betaald werk. Daarna maakt zij een inventarisatie van de vacatures bij plaatselijke winkels en bedrijven. Vervolgens bemiddelt zij tussen de bewoners en de ondernemers op basis van de vraag en het aanbod van de opgespoorde vaardigheden.

Deze voorbeelden tonen twee gemeenschappelijke elementen: ten eerste zorgt een groep bewoners uit de wijk voor de verbindingen en ten tweede aanvaardt de wijkorganisatie de bewoners zoals ze zijn en activeert zij de bestaande capaciteiten. Ze gaat niet uit van de gedachte dat de bewoners getraind, opgeleid of behandeld moeten worden. In plaats daarvan gaat ze uit van de gedachte dat de vaardigheden beschikbaar zijn en dat het haar taak is om de capaciteiten te identificeren en te koppelen.

Heeft iedereen capaciteiten?

Op het eerste gezicht lijkt het alsof er mensen zijn zonder capaciteiten. Zij lijken mis-

ABCD
NEDERLAND

ARNHEM – ELDERVELD: NEDERLANDSE LES AAN TURKSE VROUWEN

Een van de projecten is Nederlandse les aan Turkse vrouwen. Een geënquêteerde man wilde Nederlandse les geven en een Turkse vrouw gaf aan dat zij behoefte had aan Nederlandse les. In Elderveld en de omliggende wijken werd niets voor Turkse vrouwen georganiseerd. De vrouw motiveerde haar achterban om mee te doen. De geënquêteerde man geeft nu gratis les aan vijftien Turkse vrouwen. De vrouwen komen niet alleen uit Elderveld, maar ook uit de aangrenzende wijken. Elderveld is een relatief witte wijk, geen aandachtswijk en daarom zijn er voor hen geen extra voorzieningen. Omdat het Wijkplatform Elderveld voor het project de beschikking kreeg over een eigen ruimte, kunnen deze lessen hier plaatsvinden en kost deze activiteit bijna niets. De kosten voor kopieën en koffie worden betaald uit het wijkbudget. Behalve de taalles hebben deze vrouwen elke week een koffiemiddag, ook weer in onze eigen ruimte. Een activiteit die veel oplevert en weinig kost.

Meer informatie via: www.elderveld.info bij werkgroepen zoeken

schien op een leeg glas en krijgen een 'etiket' met de benaming geestelijk gehandicapt, ex-crimineel, zwakke bejaarde, ex-psychiatrische patiënt, analfabeet, randgroepjongere, zwerver of bendelid. Dit zijn de benamingen voor de 'leegte' die sommige mensen in anderen zien. Het zijn etiketten die de aandacht vestigen op tekortkomingen en gebreken. Eén gevolg van deze etiketten is dat ze het zicht ontnemen op de capaciteiten van de geëtiketteerde. Het etiket maakt ons dikwijls blind voor die capaciteiten. Het lijken waardeloze mensen te zijn. Op deze manier worden deze mensen vaak naar de marge van de samenleving geduwd, of ze worden helemaal buitengesloten om in een instelling 'behandeld' te worden. Toch heeft ieder mens een of andere vaardigheid, die voor anderen van betekenis kan zijn. Een sterke wijk is een plaats waar die vaardigheden herkend en erkend worden en waar het mogelijk gemaakt wordt dat ze met anderen gedeeld worden. In een zwakke wijk kunnen veel bewoners hun capaciteiten niet tonen. Neem bijvoorbeeld: Mary Smith. *'Zij is een zwangere tiener. Ze heeft therapie nodig. Ze moet opgenomen worden en moet een speciaal programma volgen'*. Maar ook: *'Mary Smith heeft een wonderbaarlijk mooie stem. We hebben haar nodig in het koor. Ze heeft een muziekproducent nodig'*. Het gebruik van het etiket 'zwangere tiener' roept op tot afkeuring, isollement en behandeling. Het gebruik van haar naam 'Mary Smith' spreekt van respect en roept op tot een bijdrage aan de wijk. Wijken die sterker worden, zoeken bewust of onbewust naar de capaciteiten van alle bewoners en proberen deze in te zetten. Maar de allersterkste wijken zijn in staat om de gemarginaliseerde mensen op basis van hun kwaliteiten weer te betrekken bij het leven in de wijk.

De volgende hoofdstukken beschrijven hoe de vaardigheden van verschillende groepen bewoners zijn ontdekt en hoe ze verbonden zijn met het wijkleven. Er wordt beschreven hoe wijken sterker werden omdat zij bepaalde gaven en capaciteiten identificeerden en verbonden van:

- bewoners met een handicap;
- bewoners die leven op basis van een uitkering;
- jongeren en ouderen;
- kunstenaars.

Dit is maar een beperkte greep uit de vele voorbeelden van bewoners die een bijdrage kunnen leveren aan de wijkontwikkeling.

HOOFDSTUK 1.1 JONGEREN EN WIJKVERNIEUWING

De jeugd staat weer in de belangstelling. Men realiseert zich dat de jeugd essentiële bijdragen kan leveren aan de vitaliteit en leefbaarheid van de wijk. Projecten waarin jongeren samen met andere jongeren en volwassenen samenwerken, kunnen als de fundamenten voor de toekomst van de gemeenschap gezien worden. Om dit mogelijk te maken, zullen jongeren niet langer als probleemgroep gezien moeten worden.

De energie en creativiteit van de jeugd wordt de wijk dikwijls onthouden, omdat de jongeren te vaak als onvolwassen en onervaren beschouwd worden. De wensen en verlangens van jongeren worden door de oudere leden van de gemeenschap dikwijls niet serieus genomen: 'Dat hoort bij de leeftijd, ze weten gewoon niet beter'. Als gevolg van dit stereotiepe beeld, worden jongeren in veel gevallen beschouwd als een stelletje lastpakken die alleen maar schade kunnen toebrengen aan de gevestigde orde. Totdat ze volwassen zijn, moeten ze zoveel mogelijk onder toezicht en controle gehouden worden. Vaak gunt men jongeren letterlijk geen plek in de wijk. Hebben ze een voetbalveldje of een zogenaamde hangplek, dan klaagt men snel over overlast. 'Niet in mijn wijk', lijkt de opvatting van veel oudere bewoners als het gaat om een plek voor jongeren in de wijk.

Projecten met jongeren krijgen vaak etiketten als 'riskant'. Het is te begrijpen dat jongeren door deze etiketten niet gestimuleerd worden om actief te worden in hun wijk. Er wordt niet gekeken naar hun potentiële capaciteiten, maar naar hun tekortkomingen. Bovendien kunnen dit soort etiketten worden gebruikt om de inzet van welzijnswerk te rechtvaardigen (en zelfs uit te breiden), waardoor jongeren nog verder worden geïsoleerd van hun vrienden, gezinnen en de wijk. Door jongeren vooral te beschrijven als probleemgevallen, worden er barrières opgeworpen, zodat zij zich moeilijk kunnen manifesteren als toekomstige actieve wijkbewoners. Het gevaar bestaat dat de jeugd op deze manier afhankelijk wordt gemaakt en dat de gemeenschap daardoor de creativiteit en de energie van de jeugd misloopt. Jongeren kunnen altijd een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk waarin ze wonen. Hiervoor zijn activiteiten nodig die hen met de wijk verbinden.

Activiteiten waardoor jongeren meer zelfrespect krijgen, terwijl ze tegelijkertijd bijdragen aan de leefbaarheid van de wijk. Maar hoe kunnen deze bijdragen door jongeren gerealiseerd worden? Hoe kunnen de capaciteiten van jongeren ingezet worden? In het volgende hoofdstuk gaan we in op wat jongeren allemaal te bieden hebben en op welke manier ze bij de wijk betrokken kunnen worden. Het sleutelwoord is: wederzijdse nuttige relaties.

1.1.1 DE HERONTDEKKING VAN JONGEREN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Een groep jongeren bestaat uit individuen die allemaal uniek zijn, ook wat betreft hun potentiële capaciteiten. Desondanks worden de kwaliteiten van jongeren, als ze als groep worden beschreven, vaak negatief naar voren gebracht. Door de positieve eigenschappen van de jeugd te onderzoeken, sporen we de capaciteiten op waarmee jongeren een unieke bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van de wijk.

Ideeën en creativiteit

De inbreng van nieuwe ideeën door jongeren en het soort creativiteit dat hun zo eigen is, kan van groot nut zijn voor de wijk. Het biedt nieuwe kansen voor het oplossen van zich steeds maar herhalende problemen.

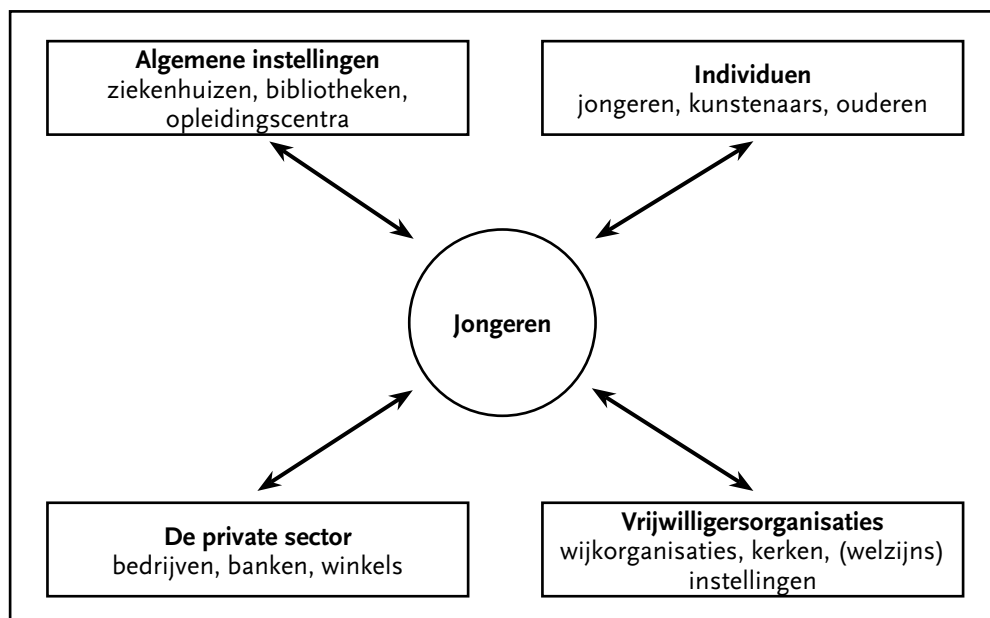
Verbinding met de wijk

In de meeste gevallen wonen jongeren thuis en zijn ze in hun dagelijkse leven gebonden aan de wijk waarin ze wonen. Dit betekent dat ze meer belang hebben bij het welzijn van de wijk dan elke andere groep en dat zij veel weten over de wijk.

Dromen en verlangens

Veel jongeren dromen erover iets belangrijks voor de wijk te kunnen doen en bloeien zichtbaar op als zij hiervoor de gelegenheid krijgen. Waarom zouden dromen van jonge-

Potentiële partners

ren voor onbepaalde tijd moeten worden uitgesteld? Als hun dromen als assets worden beschouwd, kunnen zij op elk willekeurig moment partners worden in het creëren van een betere toekomst voor iedereen.

Tijd

Gewoonlijk hebben jongeren een andere indeling van hun vrije tijd dan de oudere bewoners in de wijk. Zij beklagen zich vaak over het feit dat ze niets te doen hebben tijdens het weekend en tijdens de lange zomervakantie wanneer de scholen gesloten zijn. Deze vrije tijd is een asset die ingezet kan worden in de wijk.

ABCD
NEDERLAND

HELMOND – LEONARDUSWIJK: DE JEUGDDISCO

't Huukske is een klein gebouwtje midden in de wijk. Sinds twee jaar heeft het ABCD-project daar het hoofdkwartier. In een zaaltje vinden alle activiteiten plaats. De jeugddisco wordt gedraaid door Gerrit. Gerrit is gek van muziek en heeft ook een aantal ABCD-enquêtes afgenomen. 'Deze jeugddisco wordt om de vier weken gehouden voor de jeugd van zeven tot dertien jaar, de basisschoolleeftijd. Hier in deze wijk is weinig of niets voor deze kinderen, behalve de speeltuin. Wij vonden zelf dat daar iets aan gedaan moest worden. Wij leven in deze wijk met verschillende culturen bij elkaar en via de kinderen ontstaan vaak ook contacten tussen de ouders. In het begin van de disco kwamen er

foto : Frans van Kraaij

maar tien of elf autochtone kinderen. In de buurt zeiden ze dat we maar op moesten houden. Ik ben toch doorggegaan, omdat ik zeker wist dat het wel goed zou komen. Het is nieuw en de kinderen zijn niet gewend dat er iets voor hen gedaan wordt. In een wijk waar nooit aandacht aan besteed is, moet je toch doorzetten en dit hebben wij ook gedaan. De allochtone moeders die hier zelf aan een of meerdere projecten meedoen, weten dat het hier vei-

Relaties met leeftijdsgenoten

Ook de jongeren die met hun gedrag problemen veroorzaken in de wijk, hebben meestal goede contacten met andere jongeren. Probleemgroepen en de overlast die zij veroorzaken, zijn een duidelijk voorbeeld van energie die verloren gaat, omdat deze niet positief gericht is. Als jongeren op een positieve manier verbonden worden met de wijk waar ze wonen, kunnen ze elkaar effectief activeren en als groep krachtig deelnemen aan het werken aan de leefbaarheid van de wijk.

Gezinsverband

De meeste jongeren wonen gewoon thuis. In gezinnen waarvan de ouders geïsoleerd zijn geraakt van de gemeenschap, bijvoorbeeld in situaties waar de kinderen Nederlands spreken maar de ouders niet, kunnen jongeren heel effectief werken als bemiddelaars. Zij kunnen hun ouders stimuleren tot deelname aan activiteiten in de wijk en het zitting nemen in bewonersorganisaties.

Voorbeeldfunctie

De meeste jongeren zitten nog op school, als leerling of student. Dat wil niet zeggen dat zij geen leraar kunnen zijn. In een aantal situaties zijn jongeren vaak de meest geschikte leraren en rolmodellen voor andere jongeren.

Enthousiasme en energie

ongeren hebben de intrinsieke eigenschap om te proberen oude problemen op te lossen en nieuwe kansen te creëren. Dit frisse perspectief en de gave om niet afgeschrikt te worden door mislukkingen in het verleden, zijn kwaliteiten die van jongeren ideale ondernemers kunnen maken.

Het zal duidelijk zijn dat deze lijst niet volledig is. Het zijn voorbeelden van assets die een willekeurige jongere of groep jongeren zouden kunnen inzetten voor de gemeenschap.

1.1.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR DE JONGEREN UIT DE WIJK

Jongeren hebben vele assets die ingezet kunnen worden voor de wijk. Om deze assets daadwerkelijk te kunnen inzetten, zullen deze gekoppeld moeten worden aan de overige assets uit de wijk. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de 4-stappenmethode .

2 Deze 4-stappen methode komt bij alle doelgroepen terug.

lig en vertrouwd is. Met als gevolg dat nu ook hun kinderen naar de discoavonden komen. Dat is ontzettend fijn, want nu is het gemixt en hebben wij ons doel bereikt. We begonnen met tien, nu komen er bijna veertig kinderen!

Meer informatie via: abcdprojectleonardus@hetnet.nl

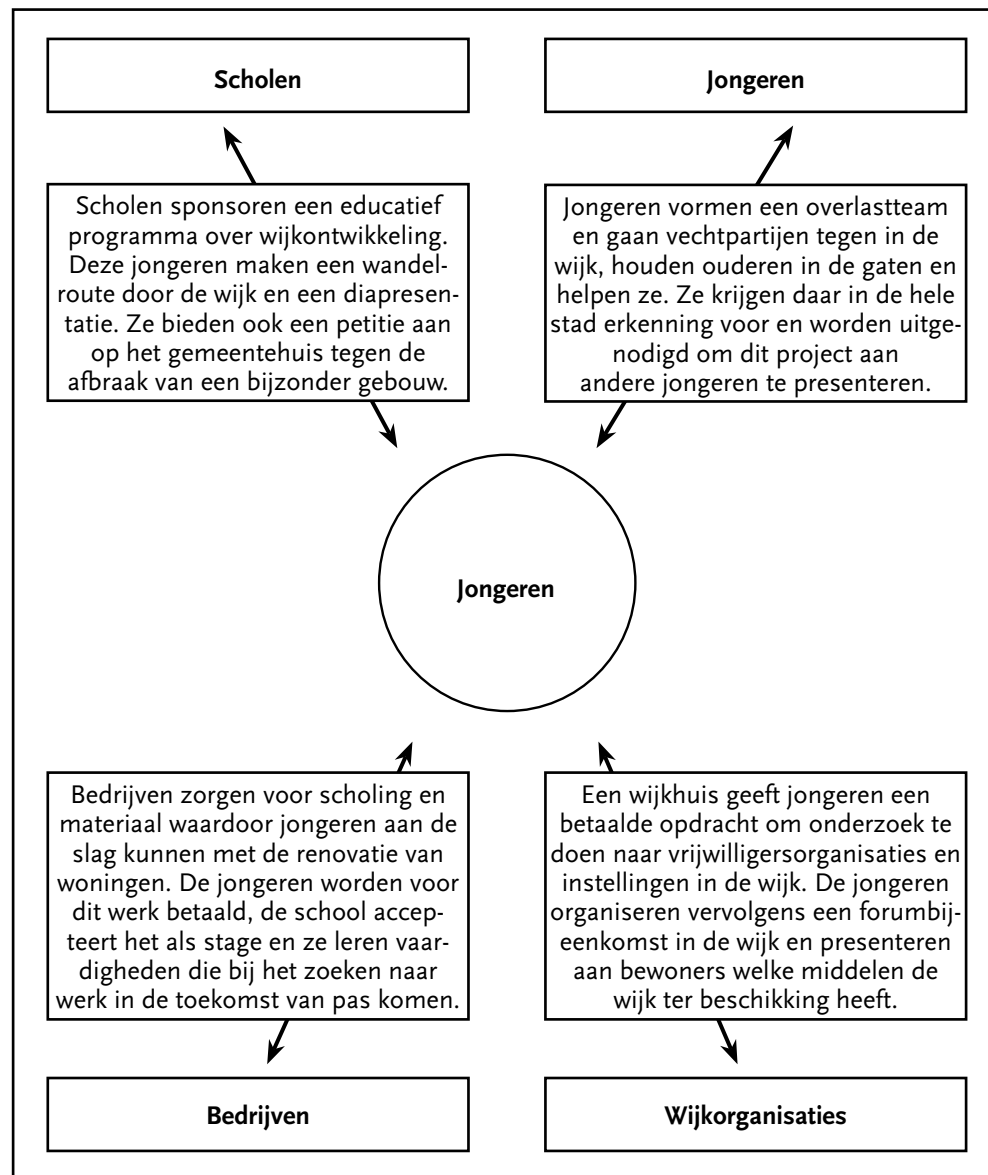
NIJMEGEN – KOLPINGBUURT: SPORTSCHOOL SPARTACUS

In het op 8 mei 2004 geopende nieuwe ontmoetingscentrum 'De Inloop' is door bewoners een sportschool ingericht. Fitness, bodyshape en steps staan op het programma. Acht bewoners die affiniteit hebben met fitness en sport, hebben inmiddels een erkende opleiding Fitness Instructie gevolgd. Zij gaan de sportactiviteiten begeleiden. De sportschool is bedoeld voor bewoners die al aan sport doen en dit nu in de eigen buurt kunnen doen en voor bewoners die altijd al wilden sporten maar 'het kwam er niet van'. Deze laatste groep kan nu door de laagdrempeligheid de goede voornemens waarmaken. Er is nog veel meer te doen in de voormalige kleuterschool: een eigen plek voor jongeren en ruimtes voor

foto : Ids Breeuwsma

Samenwerkingsverbanden versterken

Stap 1

Maak aan de hand van de capaciteitsvragenlijst een overzicht van de assets van de jongeren die je kent, of met wie je werkt.

Stap 2

Maak een overzicht van de belangrijkste assets en hulpbronnen van de wijk. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

Leg vervolgens de koppeling tussen alle assets. Zoek naar de mogelijkheden om

sterke, concrete en wederzijds nuttige samenwerkingsverbanden tot stand te brengen tussen jongeren en andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk.

Stap 4

Op basis van deze samenwerkingsverbanden en de actieve participatie van jongeren in het proces van wijkontwikkeling, kunnen nieuwe relaties worden opgebouwd met bronnen die buiten de wijk te vinden zijn.

Hieronder staan twee voorbeelden van de manier waarop jongeren de capaciteiten van hun wijken in kaart hebben gebracht en deze kennis hebben gebruikt om een belangrijke bijdrage te leveren aan de gemeenschap waarvan zij deel uitmaken.

Leerlingen van een middelbare school nemen deel aan een project van hun school en voeren een onderzoek uit over hun wijk, de wijkbewoners en de leefbaarheid. Wanneer ambtenaren voorstellen een oude werkplaats in de wijk af te breken om er een parkeerterrein van te maken, gebruiken de leerlingen hun onderzoek om aan te tonen waarom de oude werkplaats niet gesloopt zou moeten worden.

Een groep ondernemende jongeren doorzoekt de hele wijk naar afvalhout. Als resultaat van het 'in kaart brengen' van alle plekken waar dit hout te vinden was, heeft de groep nu een bedrijfje en goede contacten met andere ondernemingen in de wijk.

In beide gevallen zijn het groepen jongeren die een positieve bijdrage leveren aan de wijkontwikkeling, omdat ze weten hoe ze een en ander in kaart moeten brengen. Ze ontdekken dat oude gebouwen en illegaal gedumpt afvalhout waardevol wijkbezit is dat niet verkwist mag worden.

Door hun specifieke kennis van de wijk hebben de jongeren niet alleen een bijdrage geleverd aan de leefbaarheid in de wijk. Zij hebben ook laten zien wat zij in hun mars hebben. Daardoor zijn er nieuwe relaties ontstaan die weer ingezet kunnen worden voor de wijk. De jongeren hebben geleerd dat zij, door het in kaart te brengen van de assets van de wijk, zichzelf op een positieve manier op de kaart hebben gezet.

1.1.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN JONGEREN EN DE WIJK

De meeste jongeren zitten op school. De activiteiten die vanuit school worden onderno-

kinderactiviteiten en recreatie voor volwassenen. Ook thema's als buurtpreventie, werkgelegenheid en gezondheid staan op het activiteitenprogramma. Een aantal vrijwilligers is opgespoord door de ABCD-enquête uit 2003.

John en Bennie gaan met andere vrijwilligers de opleiding voor Fitness Instructeur doen bij de Academie voor Lichamelijke Opvoeding. 'Wij zijn heel blij dat dit nu in de buurt kan en dat wij dit kunnen doen. De ruimte van zeven bij tien meter hebben we zelf, in overleg met de leverancier van de materialen, kunnen inrichten. Omdat wij daar zelfstandig activiteiten gaan uitvoeren, is het ook nodig dat wij cursussen gevolgd hebben. Op deze manier kunnen we op verantwoorde wijze sport aanbieden aan de buurt. Bij een andere krachtssportvereniging traiden we altijd al. Nu kunnen we dat hier óók zelf doen.' Het project is, op verzoek van de bewoners en de Stichting Buurtcomité Kolpingwijk, in de voorbereiding ondersteund door het opbouwwerk van Tandem. Met het project wordt een bijdrage geleverd aan de gezondheid van bewoners door beweging en sport, en aan de sociale samenhang door ontmoeting en vrijetijdsbesteding. Het initiatief wordt door het Nike Oranje Fonds ondersteund met een bijdrage van 8.500 euro.

Meer informatie via: www.kolpingbuurt.com

ABCD
NEDERLAND

men, zijn maar één van de vele manieren waarop jongeren contacten kunnen leggen met andere deelnemers in het proces van samenlevingsopbouw. In iedere wijk liggen de mogelijkheden om op een positieve manier samen te werken met anderen, voor het oprapen. De participatie van jongeren in de wijk kan worden bevorderd door verenigingen en wijkorganisaties die open staan voor de inzet van jongeren.

1.1.3.1 Jongeren en vrijwilligersorganisaties

- Een landelijke organisatie met kantoren in meerdere steden financiert en ondersteunt projecten voor jongeren. Het plaatselijke bestuur in elke stad bestaat voor minstens 50% uit jongeren.
- Een wijkhuis heeft jongeren in dienst om onderzoek te doen in hun wijk. Zij nemen interviews af bij leiders of beheerders van kerken, scholen, gezondheidszorgcentra en andere organisaties. Aan het eind van de zomer organiseren de jongeren een bijeenkomst voor de gemeenschap waar ze de bewoners informeren over de assets in hun wijk.
- 55 wijkorganisaties werken samen om 600 jongeren in dienst te nemen om hun stad grondig op te knappen. Jongeren worden ingezet in projecten in de wijk waar ze wonen: het aanleggen van een basketbalveld voor een kerk, het opknappen van huizen, het maken van muurschilderingen, het ontwerpen van poppen voor een optocht, het opzetten van een 'milieuwandeling' langs de vervuilde plekken van de stad en het voorlichten van bewoners over gezondheidszaken.
- In een crisisinterventiecentrum hebben volwassenen en jongeren dezelfde taken. Jongeren zitten in het bestuur, geven HIV/AIDS voorlichting, nemen deel aan de cursussen en instructies en bemensen een 24 uren crisistelefoon.
- Jongeren richten een eigen coöperatieve bank op, zijn kassiers en bestuursleden, plannen vergaderingen, beslissen over het beleid en voorwaarden, zoeken jongeren als medewerkers, en sturen regelmatig informatie aan de leden. Er zijn 110 leden die allemaal een minimum van \$12 voor het lidmaatschap betalen.
- Jongeren van een wijkhuis organiseren een antidrugs betoging. Zij leggen contacten met alle bewoners van de wijk en maken voorlichtingscampagnes over drugs voor hun leeftijdsgenoten.
- 'Probleemjongeren' worden getraind in een cursus 'Fitness en leiderschap'³. De cursus duurt zes maanden. Aan het eind van de training ontvangen ze een diploma als

³ Zie het voorbeeld project van de Kolpingbuurt in Nijmegen op pagina 31

ABC NEDERLAND JONGEREN OUD EN JONG, SAMEN IN WIJKPANEL uit lsa bewoners berichten nummer 70 - oktober 2003

De communicatie tussen ouderen en jongeren en zeker tussen oudere autochtonen en jongere allochtonen laat vaak te wensen over. Men kent elkaar niet, begrijpt elkaar niet en van samenwerking is veelal geen sprake.

In Leeuwarden echter staan de zaken er anders voor. Sinds januari 2003 zit in het wijkpanel van Heechterp/Schieringen een aantal jongeren van het jongerenplatform. Geïnterviewd zijn Fridus van de Berg, 48 jaar, en Majid Elhabziz, 18 jaar.

Volwaardige gesprekspartners

Fridus van de Berg is sinds 1982 actief als vrijwilliger in St. Wijkcomité Schieringen en zit in het wijkpanel Heechterp/Schieringen, dat bestaat uit bewoners en wordt ondersteund door een welzijnsstichting.

Majid Elhabziz en Fridus van de Berg foto: Diana van Oort

Fitnessinstructeur. Zij gaan dan programma's opzetten en uitvoeren voor andere jongeren in de wijk

Kerken

- Een kerk verhuurt een van hun gebouwen aan de kleuterschool. Van de huur worden de rekeningen betaald. Leden uit de kerkgemeenschap krijgen de kans om zichzelf te ontwikkelen door bestuurservaring op te doen in het bestuur van de school.
- Een jongerenorganisatie helpt een kerk bij het opzetten van een jeugdprogramma.

Culturele Organisaties

- In de meeste wijken zijn culturele organisaties aanwezig die de specifieke culturele erfenis (bijvoorbeeld de Spaanse, Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Italiaanse culturele waarden) van de bewoners in ere houden. Die organisaties zijn altijd bereid om jongeren bij hun activiteiten te betrekken, omdat de jongeren in de toekomst verantwoordelijk zullen zijn voor het voor het doorgeven van de culturele erfenis.

1.1.3.2 Jongeren en instellingen

Instellingen kunnen jongeren stimuleren om actief te worden in hun wijk. De meeste jongeren zijn al verbonden met één instelling: de school, maar zij kunnen ook bij andere instellingen aan de slag.

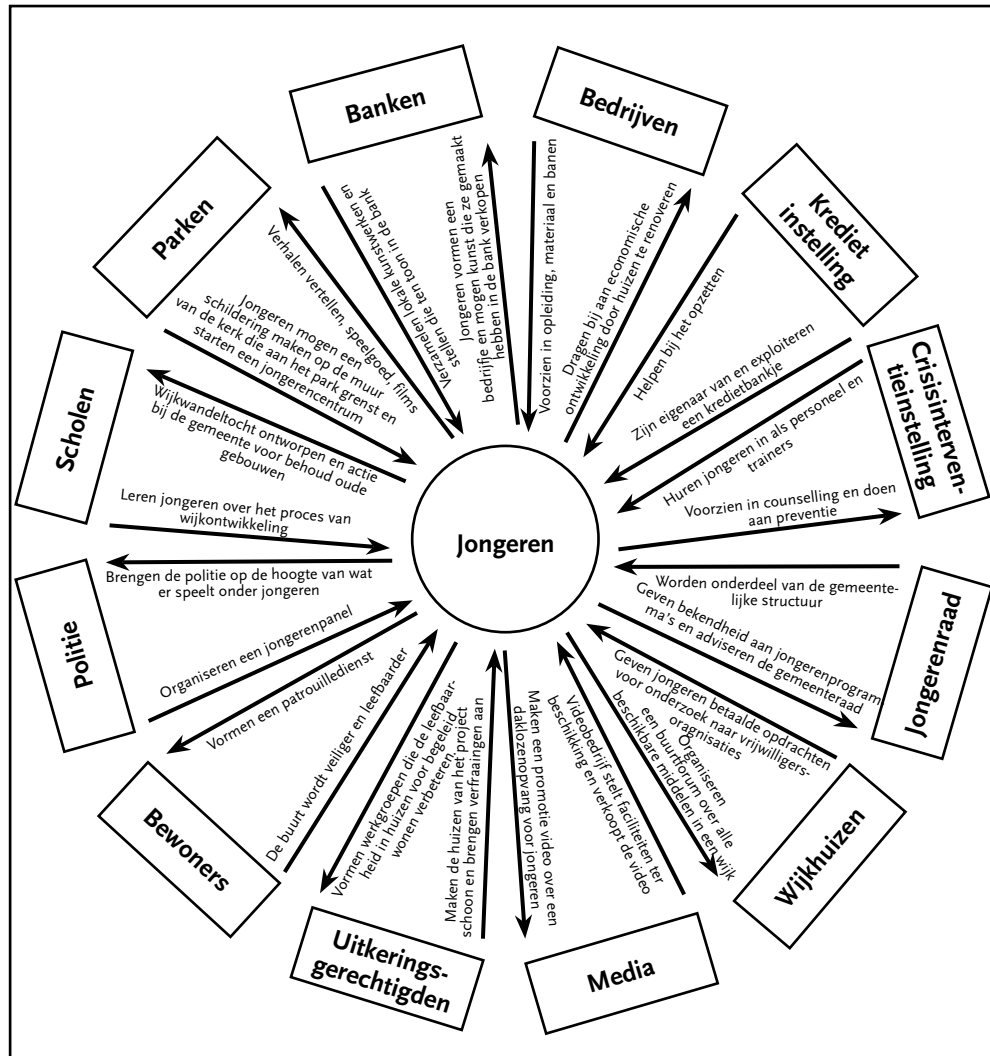
Parken en speeltuinen

- Een groep jongeren werft 150 andere jongeren om een klein park op te knappen. Een wijkagent helpt hen met het vinden van subsidie en met het schrijven van het voorstel. De jongeren maken een plan om een rechtspersoon op te richten om meer financiële ondersteuning te verwerven. Het werk bestaat uit het opknappen van een verwaarloosd wijkhuis in het park, zodat de wijkbewoners het weer kunnen gebruiken.
- Jongeren krijgen een braakliggend terrein in gebruik en veranderen dit in een speeltuin voor kinderen. Ze maken een enorme muurschildering op de muur van de kerk tegenover het park en knappen het souterrain van de kerk op om er een jeugdhonk in te vestigen.

ting. De wijkmanager verzorgt de link naar de gemeente. Majid Elhabziz is sinds 2001 actief en zit nu in het jongerenplatform Heechterp/Schieringen. Het wijkpanel bestaat een kleine drie jaar en krijgt voor haar 5.000 inwoners, €4,45 per inwoner om leuke dingen voor de wijk te doen. De gemeente wil graag dat het wijkpanel fungeert als aanspreekpunt in de wijken, maar het wijkpanel zelf wil een afspiegeling van de buurt zijn. Fridus: 'Wij zijn met zes oudere autochtone bewoners en wilden graag jongeren en allochtonen in het wijkpanel. De vraag was alleen hoe? Dus zijn we op zoek gegaan.' Majid: 'Wij hebben een jongerenplatform van vijf leden dat, hoewel de bedoeling is dat het gemengd is, bestaat uit allochtonen en zijn toen in het wijkpanel gekomen.' De jongeren maakten een flitsende entree. Fridus: 'De eerste keer dat ze op de vergadering kwamen, boden ze ons een lijst met foto's van de installatie van het LSA jongerenplatform aan, samen met kreten als samenwerken, voornemens et cetera. Daarmee was het ijs snel gebroken, dat was goed doordacht.' Het wijkpanel draaide al twee jaar voordat de jongeren erbij kwamen. Men besloot om niet gewoon door te gaan, maar even een stapje terug te doen en de jongeren zo de kans te bieden hun visie op de wijk te geven. Fridus: 'We zijn in januari begonnen en hebben in februari een extra vergadering ingelast en gezamenlijk een sterkte-zwakte analyse van de wijk gemaakt.'

ABC NEDERLAND

Één op één relaties

Bibliotheken

- Drie werkloze jongeren hebben door middel van een speciaal programma het personeelstekort van een bibliotheek opgevangen.
- De kinderbibliotheek gebruikt de subsidie die over is na de aanschaf van boeken, om jongeren uit de wijk in te huren om een lesprogramma voor kleuters te ontwerpen.
- Jongeren die zich hebben opgegeven voor het alfabetiseringsprogramma van de bibliotheek, worden aangemoedigd om instructeurs te worden voor andere jongeren die nog maar net met het programma begonnen zijn.
- De bibliothecaris vraagt aan jongeren die de bibliotheek bezoeken, of ze een adviesraad willen vormen voor de aanschaf van boeken en jongerenactiviteiten.

Middelbare scholen

- Ouders, leraren, studenten, een plaatselijke school en een onderneming voor wijkontwikkeling sponsoren een lesprogramma op drie technische scholen. De opdracht bestaat uit het ontwikkelen van bedrijven voor de wijk. De studenten bedenken een coöperatieve kredietbank, een schoolboekhandel en een internet cateringbedrijf.

- Ongeveer 60 jeugdleiders worden getraind in het geven van assertiviteitstraining aan 700 jongere kinderen. Het programma werkt aan het vergroten van het zelfrespect en biedt de jeugd alternatieven voor misdaad, bendes en drugs. Het project wordt ondersteund door een plaatselijke middelbare school en het politiebureau van de wijk.

Scholen

- Leerlingen van de vijfde en zesde klas nemen deel aan een educatief programma, waarbij ze rondleidingen krijgen in hun wijken. Daarna zetten de leerlingen hun eigen rondleiding op met een diaproject over de wijk. Wanneer ambtenaren van hun gemeente voorstellen een oude schuur te vervangen door een parkeerplaats, gaan 90 leerlingen naar het stadhuis met informatie over de historische waarde van de schuur voor de gemeenschap.

Politie

- Een wijkbureau stelt een jongerenadviescommissie in, om zowel de mening van jongeren te horen over politiezaken, alsook om de meningen van ouders over jongeren te veranderen en teneinde de jongeren de kans te geven om jeugdleiders te worden. Het wijkbureau sponsort tevens een buurtbemiddelingsproject voor en door leeftijdsgenoten en trektochten onder leiding van jongeren.
- Een groep jongeren start een 'Veilige Straten' project, om het bendelidmaatschap van leeftijdgenoten te verminderen. Samen met de politie houdt de groep gesprekken met de wijkbewoners, regelt jongerenactiviteiten in het buurthuis, sponsort jongerenpanels en knapt flats op voor gezinnen met lage inkomens.
- 800 jongeren nemen deel aan een jaarlijkse conferentie, georganiseerd door het provinciale Sheriffs Office. Jongeren geven workshops over het sociaal werk dat ze doen in hun eigen wijken.

In elk van deze voorbeelden kan men zien hoe publieke instellingen buiten hun traditionele, dienstverlenende functie treden, om een positieve en wederzijds nuttige relatie te creëren met de gemeenschap. Door deze creatieve initiatieven weten instellingen positieve veranderingen op gang te brengen. Dit in tegenstelling tot instellingen die passief reageren op de voortdurende stroom van behoeften en problemen in de wijk. Jongeren uit deze wijken krijgen de kans om een belangrijke bijdrage te leveren aan de

Het wijkpanel houdt in meerdere opzichten rekening met de jongeren. 'We hadden vanaf het begin de intentie de jongeren als volwaardige gesprekspartners te zien en te behandelen. De samenwerking verloopt heel open en we proberen zaken als de vergadertijd op elkaar af te stemmen. Daarnaast hebben we gevraagd of ze enkel op basis van onderwerpen waar jongeren mee te maken hebben de vergadering bij wilden zitten, of de gehele vergadering. In eerste instantie zouden ze alleen het eerste uur aanwezig zijn, maar ze vonden het zo leuk, dat ze nu blijven. Dat is zo gegroeid', aldus Fridus van de Berg. Majid: 'Het wordt allemaal interessanter en dan wil je blijven. We bemoeien ons nu ook met zaken die niet over jongeren gaan, zoals de straatverlichting.'

Ook in de manier van vergaderen wordt rekening gehouden met de jongeren. Fridus: 'Een aantal mensen is gewend te vergaderen en werken met afkortingen en dat soort dingen meer. Als er nieuwe mensen komen, jong of oud, dan moet je daar voorzichtig mee zijn. Daarnaast kan ik als voorzitter via de agenda sturing geven en rekening houden met de behoeften van de jongeren.'

Majid: 'Er wordt naar ons geluisterd en wij luisteren ook naar hen natuurlijk. Je moet het met elkaar doen. Het moet van twee kanten komen.'

Fridus: 'Ik vind het belangrijk dat de jongeren ook leren dat alles niet zomaar geregeld is. Ze leren nu waar je tegenaan loopt en welke problematiek er speelt. Ze leren hoe een idee vanuit de wijk gerealiseerd kan worden.'

'De ouderen zijn tevreden met de inbreng van de jongeren', aldus Fridus van de Berg.

ABCD
NEDERLAND

leefbaarheid en de toekomst van hun wijk. In plaats van afhankelijke afnemers van allerlei welzijnsproducten, worden zij coproducent van de leefbaarheid in de wijk. Hierdoor zullen zij in de toekomst beter voorbereid zijn om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen onderwijs, veiligheid en gezondheid.

1.1.3.3 Jongeren en het bedrijfsleven

Het bedrijfsleven en de wijken zijn afhankelijk van elkaar. Bedrijven kunnen alleen gedijen in wijken die levensvatbaar zijn en geen wijk kan levensvatbaar zijn zonder succesvolle bedrijven. Daarom is het voor bedrijven van belang om te investeren in de jongeren uit de wijk. Zij zijn toekomstige klanten en mogelijke werknemers.

- Jongeren bouwen hun eigen café. De grond voor het gebouw wordt geschonken door de scoutingorganisatie en de jongeren zelf organiseren alles wat ze nodig hebben voor de bouw. Ze sluiten een verzekering af, werven plaatselijke bedrijven als sponsors en vragen advies aan vakbonden en aannemers.
- Jongeren dragen bij tot de economische ontwikkeling van hun wijk door het opknappen van huizen. Zij worden hiervoor betaald en krijgen extra punten op school. Een ondernemersvereniging voorziet hen van materialen en biedt trainingen aan voor de jeugd. Vele jongeren beginnen later hun eigen bedrijf of vinden werk bij de plaatselijke ondernemers.
- Een bank koopt kunst van jongeren en organiseert tentoonstellingen. Jongeren nemen deel aan een zomerprogramma om kunst te produceren die ze verkopen via een onderneming die ze bij de bank hebben opgericht.
- Jongeren worden in een wijkcentrum door middel van een zomerprogramma getraind in vaardigheden voor startende ondernemers. Jongeren maken en verkopen een kalender, maken een video over fondswerving en starten een bedrijf voor het leggen van vloerbedekking.
- Een stichting besluit om jongeren tot 'partners in liefdadigheid' te maken. Ze mogen meebeeslissen over subsidies aan projecten in hun wijk. De stichting kiest tien groepen jongeren en geeft elke groep 1000 dollar om die te schenken aan non-profit organisaties van hun keuze.
- Jongeren werken samen met volwassenen om bij de gemeente te gaan lobbyen voor financiële ondersteuning van werkgelegenheidsprogramma's voor jongeren.

ABCD
NEDERLAND

Majid: 'Zij krijgen het gevoel dat de jeugd echt iets wil en bereid is mee te werken. Hun ideeën over jongeren veranderen daardoor. Ze gaan dan automatisch meer naar de jeugd luisteren. Als ze denken dat de jeugd van alles wil, maar niets doet, dan luister je minder. Maar als je zelf initiatief neemt, dat is net als op het werk, dan krijg je meer terug.' Dit heeft een uitstraling naar de rest van de wijk en de communicatie tussen ouderen en jongeren. De verhoudingen zijn beter geworden. Fridus: 'Je loopt wat gemakkelijker naar beneden naar het jeugdhonk en je groet elkaar op straat. Anders liep je langs elkaar heen. Je wist dat iemand in de wijk woonde, maar niet wie het was en dat wilde je eigenlijk ook niet weten.'

Er ontstaat een wisselwerking, men spreekt elkaar gemakkelijker aan. Fridus: 'Zij kennen mij en ik begin hen te kennen. Dan krijg je toch een wederzijdse vertrouwensband die groeit. Dat hoeft niet alleen in daden te zijn. Gewoon de contacten, even hallo zeggen, hoe gaat het met je. Hele simpele dingen.'

Problemen rondom de communicatie tussen ouderen en jongeren lijken dus eigenlijk heel simpel op te lossen.

Tussenschakel

Fridus: 'We hebben tegen de jongeren gezegd: "als jullie ideeën hebben, graag, anders moeten wij alles bedenken." Zodoende kwamen ze met het idee, om de graffitiwand bij het jeugdhonk op te vullen en een graffitiwand gecombineerd met breakdance te organiseren.

Dit soort samenwerkingsverbanden stelt enerzijds jongeren in staat vaardigheden te leren en netwerken op te bouwen. Anderzijds wordt het bedrijfsleven gestimuleerd te investeren in de wijken, bouwt zij goede relaties op met de wijkbewoners en investeert zij in huidige en toekomstige klanten. Door de relaties en netwerken ontstaan vaak nieuwe en onvoorziene initiatieven die verdere verbetering voor de hele wijk inhouden.

1.1.3.4 Jongeren en wijkbewoners

Algemeen

- Jongeren lopen veiligheidspatrouilles in hun wijk. Zij bewaken het speelterrein, komen tussenbeide als er gevochten wordt, schakelen eventueel de hulp van volwassenen in en onderhouden contacten met oudere bewoners. De jongeren stimuleren andere jongeren om hetzelfde te doen.

Buitengesloten bewoners

- Door hun energie en enthousiasme kunnen jongeren helpen bij het integreren van buitengesloten bewoners. Het is een kans om de jeugd van de wijk te betrekken bij pogingen gehandicapte bewoners te laten deelnemen aan de activiteiten van de wijk.

Ouderen

- Sleutelkinderen die zich eenzaam voelen of gewoon met iemand willen praten, kunnen vanuit hun huis telefoneren met de ouderentehuizen via het 'Met oma alstublieft' programma.
- Op zaterdagen in de lente organiseren ouderen samen met jongeren spelen, activiteiten en het schrijven van poëzie. De gedichten worden gepubliceerd in het boekje 'Bloemen en koud beton'.
- Een aantal ouderen werkt als vrijwilliger met pleegkinderen van een dagverblijf in de buurt.

Jongeren voor jongeren

Van nature hebben jongeren sterke banden met andere jongeren. Terwijl veel ouderen nog steeds denken dat jongeren die samen rondhangen, alleen maar destructieve plannen kunnen bedenken, zijn er ook andere voorbeelden.

- Studenten van de middelbare school werken als mentoren voor kinderen die deelnemen aan een naschools programma.

ren. Het is niet alleen leuk, maar de jongeren leren ook hoe ze moeten spuiten. Als je toch graffiti hebt, doe het dan mooi.'

Het jongerenpanel laat daarmee tevens zien dat ze iets kan bereiken. Majid: 'We vragen jongeren uit de wijk, die niet in het platform zitten, wat ze willen. Dan noemen ze van alles op en komen soms zeuren waarom het allemaal zo lang duurt, voordat het gerealiseerd is. Wij begrijpen inmiddels wel waarom dat zo is en dat proberen wij als jongerenplatform de jeugd ook uit te leggen. Ik zie ons als tussenschakel tussen de jongere en de oudere bewoners. Als dingen niet snel genoeg gaan, hebben ze geen vertrouwen meer in oudere mensen en denken ze dat die niet naar hen luisteren. Wij kunnen meer invloed uitoefenen, dan oudere mensen van het wijkpanel. Zo hou je beide partijen tevreden en dan kom je heel ver.'

Hoewel er geen volwassen allochtonen in het wijkpanel zitten, komt er via de jongeren informatie en inbreng. Men lijkt met het binnenhalen van het jongerenplatform twee vliegen in een klap te slaan. Majid: 'Wij horen dingen van onze ouders en dat wordt door ons ingebracht. In wezen worden zij er bij betrokken, zonder dat ze erbij zitten.'

Leerproces

Fridus: 'Ik denk dat de jongeren heel veel leren over hoe moeilijk het kan zijn om beslissingen te nemen waar de meesten tevreden over zijn. We hebben hier een speeltuintje waar de gemeente doeltjes heeft geplaatst. Die staan echter te dicht bij het water en dat

ABCD
NEDERLAND

- Jongeren begeleiden twee keer per week 45 kinderen uit daklozentehuizen bij hun huiswerk en ze organiseren recreatieve activiteiten.
- Middelbare scholieren worden getraind om als mentor te fungeren voor leerlingen uit de hoogste groepen van het basisonderwijs. Bovendien vormen zij een jongerenraad die problemen in de wijk bespreekt en maken zij voorstellen voor de aanpak van deze problemen.
- Op een jeugdconferentie in de wijk geven studenten workshops aan jongeren die projecten willen opzetten, om zo de overgang naar het voortgezet onderwijs makkelijker te maken.

Jongeren en kunstenaars

- Bedrijven schenken verf aan jonge kunstenaars en jongeren voor het maken van muurschilderingen in de wijk.
- Jongeren koken als vrijwilliger af en toe een maaltijd voor gebruikers van het jongerentehuis. Ze raken geïnspireerd en besluiten een reclamevideo te maken over het tehuis. Ze schrijven het script, maken de video en krijgen de kabelmaatschappij in de buurt zover dat zij de video uitzenden.
- Bij een jongerencentrum in de wijk is een hangplek. De jongeren die daar samenkomen, gaan aan de slag met hun eigen kunstprojecten. Jongeren gaan op bezoek bij scholen om workshops te geven over de thema's (zoals geweld, drugs) die in hun werk voorkomen.

Wat elk van deze samenwerkingsverbanden kenmerkt, is een win-win situatie. Door samen te werken en de capaciteiten op creatieve wijze te combineren, worden beide partners sterker, wat weer ten goede komt aan de wijk.

1.1.4 BRUGGEN TUSSEN JONGEREN EN DE BUITENWERELD

Jongeren voelen, waar ze ook wonen, vaak een grote affiniteit met leeftijdgenoten. Dat biedt de kans om gezamenlijk problemen aan te pakken. Dergelijke acties werken vaak als magneten om externe financiering op regionaal, of zelfs landelijk niveau, naar de wijk te trekken. Dit kan echter alleen plaatsvinden als de jongeren nauw samenwerken met vrijwilligersorganisaties en instellingen uit de wijk.

ABCD
NEDERLAND is zeker voor kleine kinderen veel te gevaarlijk. Daar moet een oplossing voor worden gezocht. Laten we ze staan en bouwen we er een net omheen, of gaan we ze verplaatsen? Dat zijn dilemma's voor de jongeren, want zij moeten het besluit uitleggen, want zij spreken wel namens de jongeren.'

Majid: 'Wij kunnen niet zomaar een besluit nemen. We moeten eerst met alle jongeren praten. Die moeten erover nadenken, een besluit nemen en dan gelden de meeste stemmen. Vervolgens komt het weer terug in het wijkpanel en dan komt er verandering in. We zijn er met de wijkwethouder geweest en hebben het laten zien. Er zijn verschillende oplossingen denkbaar: een hoger hek of de doeltjes verplaatsen, maar dan moet je wel een goede plek in de wijk kunnen vinden en dat is niet gemakkelijk. De ene plek ligt buiten de wijk, de andere is te donker en bij weer een andere plek wonen veel mensen en die zitten ook niet op het lawaai van spelende kinderen te wachten. En alles kost geld en de oplossing mag niet te duur zijn. Heb je dan eindelijk een oplossing bedacht, dan moeten ook de jongeren het nog leuk vinden. Je moet een oplossing zoeken, maar daar zal nooit iedereen tevreden mee zijn. Je moet er eerlijk over zijn. Je zult er met zijn allen uit moeten komen. Als de helft blij is, dan is het al meer dan voldoende.'

Fridus: 'Het jongerenplatform of het wijkpanel is niet alleen leuk, het kan ook lastig zijn.'

Majid: 'Natuurlijk, maar als alles er een, twee, drie was, dan zou het saai zijn. Dat is ook niet leuk!'

Diana van Oort

HOOFDSTUK 1.2 OUDEREN EN WIJKVERNIEUWING

Tot voor kort werden ouderen in de meeste landen van de wereld beschouwd als bronnen van wijsheid en ervaring. De ouderen werden geacht verantwoordelijk te zijn voor het bewaken en instandhouden van culturele tradities. Vanuit dit standpunt gezien, worden ouderen beschouwd als een belangrijke groep in het steeds voortgaande proces van samenlevingsopbouw.

In de moderne geïndustrialiseerde samenleving zoals de onze, waarin rivaliteit troef is, worden ouderen echter dikwijls wat denigrerend aangeduid met de term 'bejaarden'. Door dit etiket worden ze buitengesloten van de belangrijkste activiteiten van de samenleving, waardoor hun potentiële bijdragen, aan zowel huidige als toekomstige generaties, verloren dreigen te gaan. Wanneer we ouderen definiëren als aftakelende mensen zonder economische bijdragen en met een groeiende afhankelijkheid van maatschappelijke en medische voorzieningen, is de kans groot dat zij worden gezien als een extra last voor de toch al stagnerende economie. Met andere woorden: de ouderen worden tegenwoordig vaak alleen maar gezien als ontvangers van pensioenen, dure medische diensten en andere voorzieningen. Het resultaat van deze kortzichtige visie is dat we onszelf beroven van de nog steeds grote inbreng die ouderen kunnen leveren aan de samenleving. Het kan ook heel anders, zoals de ervaringen van de leden van een ouderencentrum laten zien.

Op het moment dat de gepensioneerden hun intrek nemen in het ouderencentrum⁴, voelt de professionele staf een sfeer van neerslachtigheid die optreedt als mensen uit hun vertrouwde omgeving worden verwijderd. Aangezien de gepensioneerden hun vertrouwde omgeving kwijt zijn, wordt door het centrum geprobeerd er een andere omgeving tegenover te stellen, al is het een 'tweede keuze'. Het centrum organiseert samenwerkingsverbanden met bedrijven, het park en plaatselijke verenigingen. Twee ouderen gaan in het park aan de slag als vrijwillige hoveniers. Anderen worden ingeschakeld bij de aanleg van een nieuw speelterrein in de wijk. Weer anderen worden verbonden met een dagopvang centrum Een andere groep ouderen begint een toneelgroep waarmee ze kerken en scholen in de buurt bezoekt om voorstellingen te geven over Afro-Amerikaanse geschiedenis. Zodra ze eenmaal hun gevoel 'erbij te horen' hebben teruggekregen, voelen zij zich weer een waardevol lid van de samenleving.

⁴ Vergelijkbaar met onze voormalige bejaardenhuizen of onze huidige verzorgingscentra.

Natuurlijk reageren niet alle instellingen en tehuizen op zo'n creatieve en verantwoorde manier. In feite zijn de meeste instellingen in onze samenleving nog zó gestructureerd dat ze slechts beantwoorden aan het enige recept dat ze kennen: het voldoen aan de behoeften van hun oudere 'cliënten'. Als gevolg hiervan zijn deze tehuizen in grote lijnen gericht op het verlenen van medische hulp en negeren zij de mogelijke bijdragen die de ouderen zouden kunnen leveren aan de samenleving, waarvan zij eigenlijk buitengesloten zijn, volledig.

Wijkorganisaties kunnen een bijdrage leveren om deze gemarginaliseerde ouderen te bevrijden uit hun isolement. Door bijvoorbeeld projecten te initiëren die gebruik kunnen maken van de unieke talenten en vaardigheden van de ouderen. Stel je eens voor wat er zou gebeuren als we allemaal creatief zouden gaan denken over de ouderen in onze gemeenschap, dus niet aan hun behoeften en tekorten, maar ons afvragend welke bijdragen zij zouden kunnen leveren aan de samenleving in het algemeen.

1.2.1 DE HERONTDEKKING VAN OUDEREN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Ouderen bezitten een groot aantal capaciteiten dat bruikbaar kan zijn in het proces van wijkontwikkeling. Door dit in kaart te brengen, krijgen we een beeld van de rol die zij kunnen spelen.

Economische middelen

De vooronderstelling dat alle gepensioneerden een financiële last zijn voor de gemeenschap is onterecht. De meeste ouderen wonen niet in door de gemeenschap gefinancierde tehuizen en zijn niet afhankelijk van een uitkering. Wat nog belangrijker is: gepensio-

neerden vertegenwoordigen meer dan 40% van het individueel bezit in de Verenigde Staten, en als zodanig vormen zij een potentieel krachtige economische groep.

Cultuur, traditie en geschiedenis

Elke oudere die lang in een wijk heeft gewoond, heeft een unieke kennis van de geschiedenis. Een gemeenschap moet zich bewust zijn van haar wortels. En de ouderen weten heel veel over hun achtergronden. *'Er is één ding waar je elke oudere enthousiast mee maakt en dat is de belangstelling voor zijn persoonlijke geschiedenis'*. Dat enthousiasme kan wel eens besmettelijk blijken te zijn voor andere leden van de gemeenschap. Behalve hun gevoel voor geschiedenis kunnen ouderen ook hun rijke, culturele traditie doorgeven aan jongere leden van de wijk. Culturele instellingen kunnen daarvoor de plek zijn.

Ervaring en vaardigheden

De meeste ouderen hebben tientallen jaren gewerkt en hebben in die tijd veel persoonlijke en professionele levenservaring opgedaan. Deze kennis kan en moet ingezet worden om het dagelijks leven van de wijk nieuw leven in te blazen. Natuurlijk willen veel ouderen eindelijk meer tijd aan zichzelf besteden en hebben ze dat ook verdiend. Het is evenzeer waar, dat de meeste ouderen actief willen blijven in de wijk en op een zinvolle manier verbonden willen zijn met organisaties of groepen die hun diensten kunnen gebruiken.

Tijd

De overgang van een volledige baan naar pensionering is vaak groot. Er worden niet voor niets cursussen gegeven om ouderen op dit 'nieuwe leven' voor te bereiden. Ouderen ontdekken dat ze ineens tijd hebben om te investeren in de vernieuwing van hun wijk. Als ze eenmaal actief geworden zijn, ontdekken ze dikwijls dat ze zelfs na hun pensionering nieuwe vaardigheden kunnen aanleren en nieuwe talenten kunnen ontwikkelen die op veel manieren van nut kunnen zijn.

Leeftijdsgenoten

Ouderen hebben de neiging contact te zoeken met leeftijdsgenoten, of ze nu alleen wonen of in tehuizen. Deze leeftijdsgroepen kunnen actief worden in vele projecten en activiteiten die hen (weer) in contact brengen met de samenleving. In Chicago bijvoorbeeld sponsort het park ouderenclubs die oorspronkelijk slechts sociaal contact beoogden. Inmiddels zijn de ouderen niet meer weg te denken uit vele activiteiten voor de lokale samenleving.

Specifieke assets van gepensioneerden zullen altijd verschillen van gemeenschap tot gemeenschap en van individu tot individu. Maar in ieder geval heeft de gemeenschap de plicht om haar eigen verborgen assets te ontdekken en in te zetten.

1.2.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR OUDEREN UIT DE WIJK

Ouderen hebben vele assets die ingezet kunnen worden voor de wijk. Om deze assets daadwerkelijk te kunnen inzetten, zullen deze gekoppeld moeten worden aan de overige assets van de wijk. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de 4-stappenmethode.

Stap 1

Maak aan de hand van de capaciteitsvragenlijst een overzicht van de assets van de ouderen die je kent, of met wie je werkt.

Stap 2

Maak een overzicht van de belangrijkste assets en hulpbronnen van de wijk. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

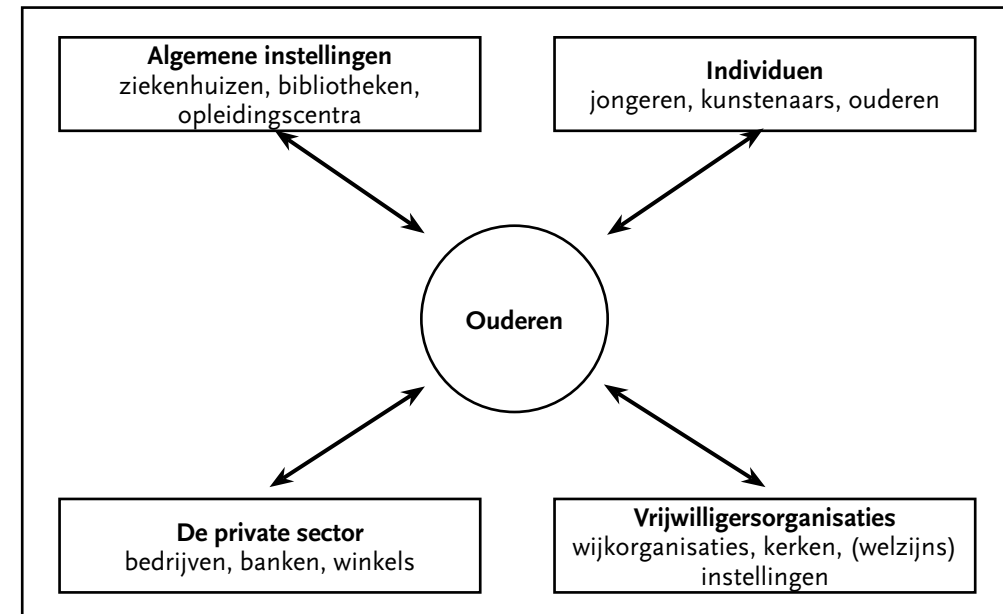
Stap 3

Leg vervolgens de koppeling tussen alle assets. Zoek naar de mogelijkheden om sterke, concrete en wederzijds nuttige samenwerkingsverbanden tot stand te brengen tussen ouderen en andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk.

Stap 4

Op basis van deze samenwerkingsverbanden en de actieve participatie van ouderen in het proces van wijkontwikkeling, kunnen nieuwe relaties worden opgebouwd met bronnen die buiten de wijk te vinden zijn.

Potentiële partners

1.2.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN OUDEREN EN DE WIJK

Laten we nu eens kijken naar de specifieke manieren, waarop relaties kunnen worden ontwikkeld tussen ouderen en hun potentiële partners in de wijk.

1.2.3.1 Ouderen en vrijwilligersorganisaties

- Ouderen werken samen met een wijkontwikkelingsorganisatie aan het ontwerp van een nieuw gebouw voor ouderen.
- Een non-profit organisatie koppelt gepensioneerde managers aan een groot aantal non-profit organisaties in de stad. Ouderen bieden zich vooral aan als adviseurs van organisaties.
- Het Programma voor Gepensioneerde Ouderen verschaft oriëntatie, training en stageplaatsen voor ouderen die als vrijwilliger willen werken bij non-profit organisaties in hun wijk.
- Een groep ouderen werkt samen met wijkorganisatie om in een park een ontmoetingscentrum voor zowel ouderen als jongeren te openen.
- Ouderen voeren samen actie en overtuigen de Ouderendienst om een alternatief maaltijdpunt te openen, nadat er al twee gesloten zijn.
- Een groep ouderen speelt het klaar om de 'Guardian Angels' naar hun wijk te krijgen. Ze zamelen daarvoor handtekeningen in en mobiliseren bewoners.
- Een groep van tien tot twaalf ouderen wordt getraind in het wijkhuis om telefonisch

- contact te leggen met bewoners om ze zo te betrekken bij wijkactiviteiten.
- Drie Chinese bejaarden bieden zich aan om dagelijks te helpen bij lessen en schoolactiviteiten op een plaatselijk dagcentrum.
- Een centrum voor ouderen werkt samen met huurdervertegenwoordigers van ouderenflats in de voorlichtingscampagne over criminaliteit en huurderbelangen.
- Ongeveer 80% van een plaatselijke levensmiddelenopslag wordt beheerd door ouderen van de Poolse Bijstand Vereniging.
- Veel vrijwilligersgroepen en non-profit organisaties werken aan specifieke sociale en economische zaken die op de behoeften van ouderen zijn gericht. Er zijn ook veel andere groepen, zoals The Gray Panthers, die de nadruk leggen op een generatieoverlappende aanpak van wijkproblemen waarbij de deelname van ouderen steeds aangemoedigd wordt. Andere groepen ouderen stelden zich op als pleitbezorgers van hervormingen en namen deel aan coalities die concessies hebben afgedwongen in zaken zoals: kosten van openbaar vervoer, toegankelijkheidskwesties, specifieke gezondheidsproblemen in de wijk, et cetera.

Kerken

- Studenten die lid zijn van een plaatselijke kerk, zetten een adoptieprogramma op met ouderen die in een flatgebouw wonen dat door de kerk is gebouwd.
- Een plaatselijke kerk nodigt de stedelijke Ouderendienst uit om een maaltijdcentrum voor ouderen in de kerk te vestigen.

Culturele organisaties

- Een groep ouderen, verenigd in de East Side Historical Society, werkt samen met een school om een museum op te richten in het park. In het museum is informatie te vinden over de geschiedenis van vier wijken van Chicago¹⁶.
- Ouderen in de wijk verlenen assistentie op de 'La Posadas dag', wanneer kinderen van deur tot deur gaan om onderdak te vragen, zoals Maria en Jozef in de bijbel deden.
- Een groep ouderen vertolkt persiflages, liederen en historische taferelen en kookt gerechten van de zuidelijke kerken, synagogen en ouderentehuizen gedurende de Black History maand.
- Een groep ouderen van de Vietnam Vereniging organiseert een jaarlijkse viering ter ere van de stichter van Vietnam.
- Ouderen van de Vietnamese gemeenschap in een wijk van Chicago schrijven poëzie voor het maandblad van de Vietnam Vereniging.

1.2.3.2 Ouderen en instellingen

Parken

- Ouderen voeren, in het kader van een vernieuwingsproject, samen met een wijkvereniging kleine klusjes in het park uit.
- Oudere bewoners van gemeenteflat in Chicago onderhouden de struiken en bomen van een park in de buurt.
- Ouderen werken als docent in musea en bibliotheken.

Bibliotheken

- Ouderen van een plaatselijke gemeenteflat die ziek zijn, bellen voor hulp naar de bibliothecaris in de wijk. Deze zorgt ervoor dat vrijwilligers boodschappen bezorgen bij de zieke ouderen.
- Een bibliothecaris werkt samen met de voorzitter van de plaatselijke Historische Vereniging om mondelinge geschiedenissen te verzamelen om zo een boek te publiceren over de geschiedenis van de wijk.
- Een bibliothecaris organiseert verjaardags- en vakantie diners in de bibliotheek voor ouderen die lid zijn van een zelfhulpprogramma. Eenmaal per week distribueert hij de kleding die deze groep ouderen hebben opgehaald in de wijk.
- Een bibliothecaris regelt met een plaatselijke oogkliniek dat medisch personeel naar de

bibliotheek komt om ouderen te onderzoeken op staar.

- Een bibliotheek sponsort een programma waarin ouderen gekoppeld worden aan leerlingen van de eerste klas. Ze ontmoeten elkaar eens per week om boeken te lezen en te bespreken. De leestips komen van de vrijwilliger van de bibliotheek.
- Een gepensioneerde leraar maakt gebruik van plaatselijke vrijwilligers als assistenten in een naschools kunstprogramma dat hij geeft aan kinderen uit de wijk. De lessen worden gegeven in de bibliotheek.

Scholen

- Kinderen van twee scholen gaan eens per maand naar een ouderencentrum waar de bewoners speciale spelen voorbereiden, die ze vervolgens samen met de kinderen spelen.
- Ouderen van een gemeentelijk bejaardentehuis in Chicago ontmoeten vierdeklassers van een school in hun wijk en vertellen over vroeger. Op basis van deze mondelinge geschiedenissen maken de kinderen korte toneelstukken die zij spelen in de wijk.
- Kinderen van een wijksschool, komen na school naar een ouderencentrum in de wijk en nemen twee keer per week deel aan een poëzie voorleesprogramma. Als resultaat stelt de groep een boek samen waarin een biografie, foto's en gedichten staan van iedere deelnemer.

Politie

- Een oudere leider van de American Association of Retired Persons werkt samen met het Hoofd van Politie om de wetsbescherming voor ouderen te verbeteren.
- Oudere werken samen met het plaatselijke politiebureau om ervoor te zorgen dat de politie weer gaat patrouilleren in hun wijk.
- Ouderen worden gerekruteerd en getraind door de politie en gaan vervolgens op bezoek bij andere ouderen in een huis-aan-huis campagne om veiligheidsevaluaties te doen en advies te geven.

Ziekenhuizen

- Een welzijnscentrum dat is opgericht dankzij acties van ouderen, verschaft preventieve gezondheidszorg en bij een ouderencentrum wordt medische hulp gegeven.
- Ouderen uit een verzorgingstehuis lezen dagelijks een uur lang voor op de afdeling voor zieke kinderen in het nabijgelegen ziekenhuis.
- Een groep ouderen maakt kleding voor kinderen in een ziekenhuis.

1.2.3.3 Ouderen en het bedrijfsleven

- Een restaurant dat de parkeerplaats van een bejaardentehuis mag gebruiken, 'huurt' ouderen in om de kerstpost te verzorgen. Het restaurant nodigt de ouderen ook uit voor een maaltijd op Santa Lucia dag.
- Een apotheek in de wijk geeft korting aan ouderen en werkt samen met artsen en ouderen aan voorlichtingsprogramma's over medicijngebruik. De voorlichting wordt gegeven in kerken in de wijk.

1.2.3.4 Ouderen en wijkbewoners

Bewoners

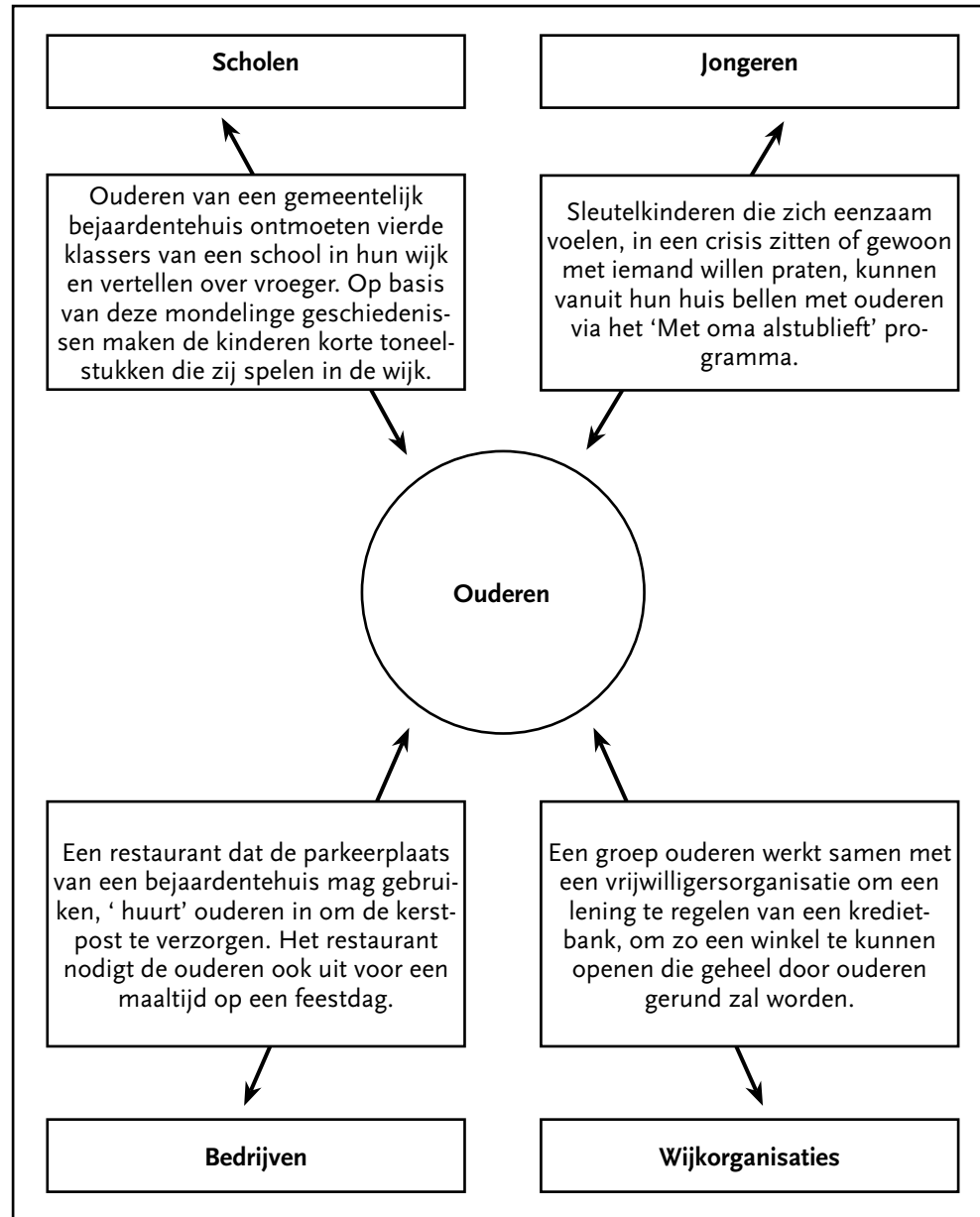
- Ouderen leiden een programma voor autorijlessen, dat oorspronkelijk bedoeld was voor ouderen, maar nu openstaat voor de hele wijk

Gehandicapten

- Ouderen bezoeken gehandicapte ouderen om hen te helpen bij praktische bezigheden. Zij worden getraind om drugsmisbruik te herkennen, om persoonlijke verzorging te geven en eerste hulp te bieden, om te assisteren bij praktische dagelijkse behoeften en de keuze en bereiding van voedsel. De oudste deelnemer is een 82-jarige vrouw. Werklozen
- Een club van ouderen maakt voedselpakketten voor ouderen met een minimuminko-

⁵ Zie een vergelijkbaar Nederlands voorbeeld van Utrecht Hoograven op pagina 112

Samenwerkingsverbanden versterken

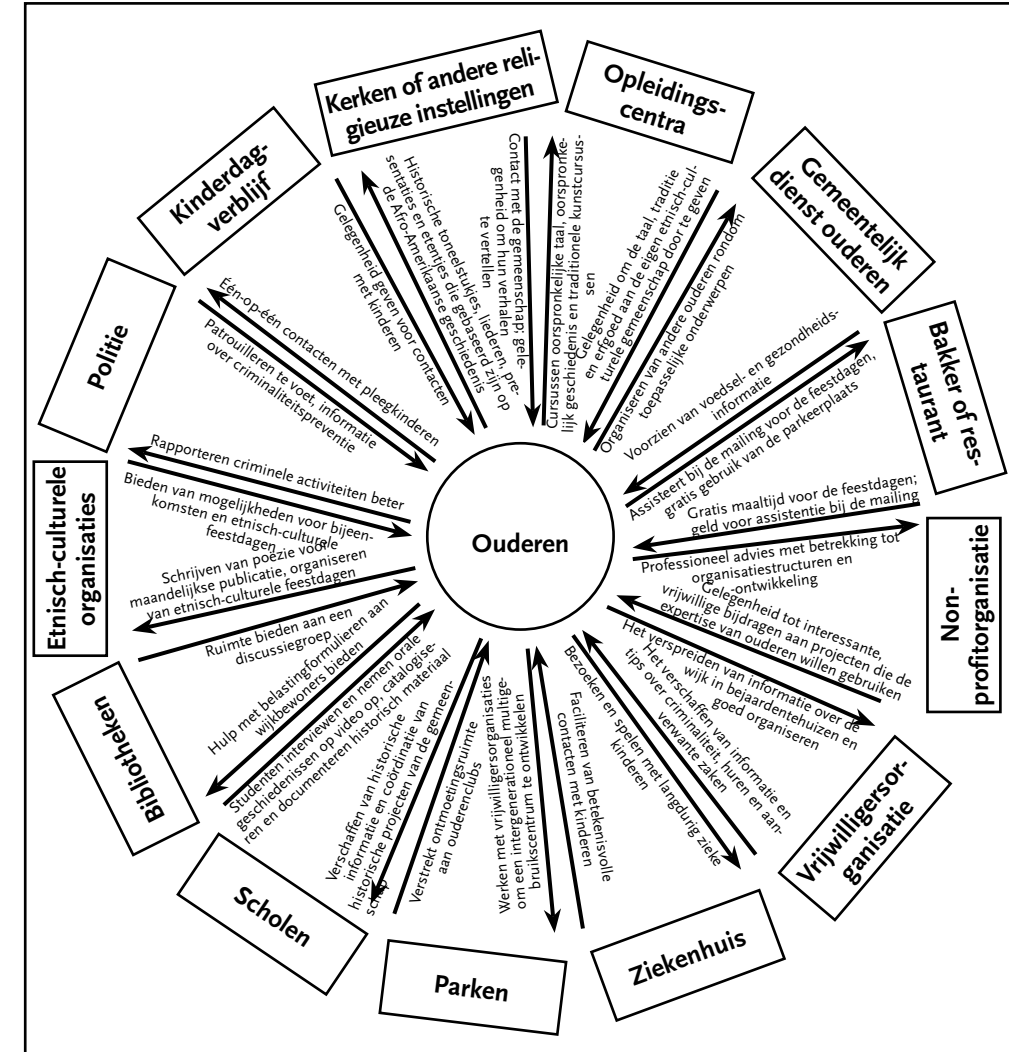

- men. Zij zamelen het voedsel in bij andere ouderen die ze kennen uit het verenigingswerk.
- Ouderen verzorgen bij de plaatselijke bibliotheek het invullen van belastingformulieren voor ouderen met lage inkomens.

Jeugd

Generatieverbanden tussen ouderen en jongeren zijn iets natuurlijk. Een ouderenorganisatie die wil weten wat de wensen zijn van hun doelgroep, houdt een behoefteonderzoek. Daarbij komt aan het licht dat ouderen een actieve rol willen spelen in de gemeenschap en erop gebrand zijn weer bij de wijk betrokken te raken. Contact met anderen

Één op één relaties

wordt als eerste behoefte op de lijst gezet. Het resulteert in een activiteit waarin ouderen telefonisch contact onderhouden met jongeren. Zonder dat dit de bedoeling is, zijn de ouderen gebruikt als assets om gaten te vullen in het leven van sleutelkinderen.

- Sleutelkinderen die eenzaam zijn, in een crisis zitten of gewoonweg met iemand willen praten, kunnen vanuit hun huis bellen met ouderen via het 'Met oma alstublieft' programma.
- Enkele mannen en vrouwen uit een ouderencentrum werken in hun wijk in een dagcentrum met pleegkinderen.

De assets van ouderen worden vaak ingezet bij generatieoverbruggende programma's. Dit koppelen van ouderen aan jongeren is niet alleen een pragmatische regeling, waardoor gaten worden opgevuld die ontstaan als gevolg van werkende ouders. Het stelt de jeugd ook in staat om haar eigen wereldbeeld vanuit een ander (historisch) perspectief te zien.

1.2.4 OUDEREN VOOR OUDEREN

Ouderen delen hun capaciteiten ook met andere ouderen. Zij die nog mobiel zijn, kunnen worden ingezet om minder mobiele ouderen te helpen, waardoor deze langer in hun eigen huizen kunnen blijven wonen. Ouderen kunnen ook actief zijn als vertegenwoordigers van andere ouderen voor belangenbehartiging en lobbywerk.

- Een groep van 20 ouderen organiseert verjaardagsfeestjes voor andere ouderen in een ouderencentrum.
- Ouderen geven leeftijdsgenoten les in handvaardigheid, naaien, muziek en kunst in een ouderencentrum.
- Ouderen helpen bij het opzetten van een Alzheimer steungroep, een groep voor visueel gehandicapten en een gymnastiekclub.

Kunstenaars

- Ouderen krijgen les in de traditionele Griekse weefkunst en hun producten worden tentoongesteld in een ouderencentrum.
- Een 85 jarige Mexicaans-Amerikaanse vrouw geeft een zesweekse cursus in traditionele kunst en pottenbakken aan andere ouderen in het Mexican Fine Arts Museum (Mexican).

Kenmerkend voor deze voorbeelden is dat we te maken hebben met een win-win situatie. In het generaties-verbindende programma worden de verhalen van de ouderen een onderdeel van het opgroeien van jongeren in de wijk. Door contacten te leggen met ouderen is een wijkorganisatie in staat deskundig advies in te winnen dat ten goede komt aan de hele gemeenschap. Meer dan enige andere groep in een wijk belichamen de ouderen de ervaring, variëteit, veranderingen en de ontwikkelingen in de gemeenschap.

HOOFDSTUK 1.3 GEHANDICAPTEN EN WIJKVERNIEUWING

We weten inmiddels dat een wijk bestaat uit een combinatie van assets en dat bewoners elkaar kunnen helpen bij het ontwikkelen van hun mogelijkheden. Het is een creatieve uitdaging om zelfs de meest uitgesloten mensen te betrekken bij de wijkontwikkeling, zoals mensen die het etiket 'gehandicapt', 'achterlijk', 'geestelijk gestoord' of 'ontwikkelingsgestoord' opgeplakt hebben gekregen⁶. Elk etiket benadrukt wat er anders is aan deze mensen en verhult de andere kwaliteiten die nauwelijks verschillen van die van 'normale' mensen. We laten ons om de tuin leiden door deze etiketten en zijn geneigd te vergeten dat gehandicapten, net zoals iedereen, een diepgewortelde persoonlijke behoefte hebben aan waardigheid, plezier, vriendschap en hoop. Als hieraan niet voldaan kan worden, wordt het leven troosteloos en leeg. Dat is wat er vaak gebeurt, wanneer mensen in instellingen terecht komen. Ze komen in een nog groter isolement terecht. Deze voortdurende institutionalisering vormt een obstakel in het dynamische wijkontwikkelingsproces en kost bovendien veel geld. Minstens zo belangrijk zijn de immateriële kosten voor zowel degenen die door deze benadering uit de samenleving worden gehaald, als voor de samenleving die veel plezier kan hebben aan de capaciteiten van deze mensen.

⁶ In Nederland worden deze benamingen nauwelijks meer gebruikt en spreken we van mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking, of ex-psiatrie patiënten. In de Amerikaanse versie wordt het woord 'disabled' gebruikt. Omwille van de leesbaarheid gebruiken wij de term 'gehandicapt'.

1.3.1 DE HERONTDEKKING VAN GEHANDICAPTEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Een wijk groeit en wordt sterker als alle bewoners hun capaciteiten kunnen ontwikkelen. Gehandicapten zijn steeds meer buitengesloten geraakt, omdat er alleen naar hun gebreken wordt gekeken. We keren het om en gaan op zoek naar de 'positieve' capaciteiten die gehandicapten kunnen inzetten voor de wijk.

Vaardigheden

Iedereen heeft vaardigheden, ook degene die het etiket 'gehandicapt' meedraagt. Het ontdekken en inzetten van deze vaardigheden heeft voordelen voor alle leden van de gemeenschap en verhoogt de trots en het zelfrespect van de gehandicapte.

Gastvrijheid

Iedere wijk is in principe gastvrij en open. Wanneer de gastvrijheid actief wordt gebruikt, kan het een asset worden. Door het betrekken van gehandicapten kan de wijk haar kracht en weerbaarheid tonen en ontwikkelen. Door de buitengeslotenen binnen te halen, groeit een wijk en ontstaan er nieuwe kansen.

Compassie

Een sterke wijk is begaan met de buitengeslotenen. Een wijk kan dit laten zien door persoonlijke relaties aan te gaan met bewoners die buiten hun schuld om buitengesloten zijn.

Vriendschap

Vriendschap is meer en gaat verder dan compassie; het is een wederkerige relatie. Als buitengeslotenen bewust weer een kans geboden wordt, ontstaat een klimaat waarin nieuwe vriendschappen gesloten kunnen worden tussen gehandicapten en de andere wijkbewoners.

Geluk

In relaties heeft geluk een dubbele betekenis: door anderen gelukkig te maken, worden we zelf ook gelukkiger. Bij een relatie met een gehandicapte gaat dit zeker op. Door persoonlijk contact openen we nieuwe perspectieven voor een geïsoleerde, gemarginaliseerde persoon en vergroten wij niet alleen het geluk van die persoon, maar ook ons eigen geluk.

Inspiratie

Iedereen die ooit bevriend is geraakt met een gehandicapte, weet hoe inspirerend dat kan zijn. Zaken die wij als volkomen normaal beschouwen, komen soms in een totaal ander licht te staan. Meehelpen aan het 'binnensluiten' is een groot voorrecht en een bron van inspiratie. Dit betekent dat in een open en gastvrije omgeving de hele wijk kan groeien en sterker kan worden en dit is precies wat we bedoelen met samenlevingsopbouw.

1.3.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR GEHANDICAPTEN UIT DE WIJK

Om de capaciteiten van gehandicapten als waardevolle assets te kunnen inzetten, maken we gebruik van de 4-stappenmethode.

Stap 1

Maak aan de hand van de capaciteitsvragenlijst een overzicht van de assets van de gehandicapten die je kent, of met wie je werkt.

Stap 2

Maak een overzicht van de belangrijkste assets en hulpbronnen van de wijk. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

Leg vervolgens de koppeling tussen alle assets. Zoek naar de mogelijkheden om sterke, concrete en wederzijds nuttige samenwerkingsverbanden tot stand te brengen tussen gehandicapten en andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk.

Stap 4

Op basis van deze samenwerkingsverbanden en de actieve participatie van gehandicapten in het proces van wijkontwikkeling, kunnen nieuwe relaties worden opgebouwd met bronnen die buiten de wijk te vinden zijn.

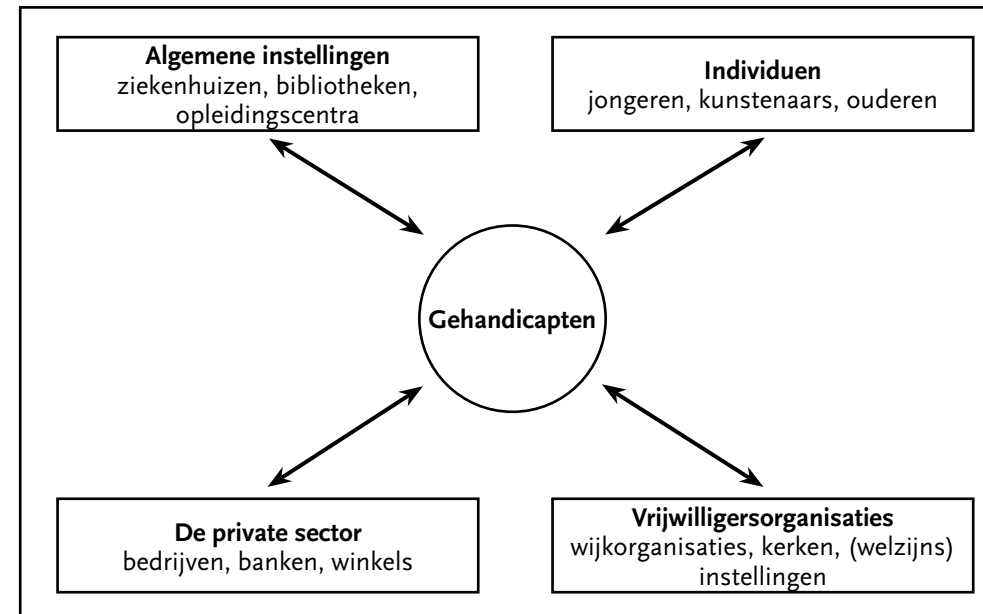
1.3.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN GEHANDICAPTEN EN DE WIJK

Veel personen die het etiket 'gehandicapt' dragen, zijn gemarginaliseerd en geïsoleerd van de samenleving. Vooral degenen die als verstandelijk gehandicapt worden gekenmerkt. In het verleden beslisten de maatschappelijke diensten dat zij het beste af waren in instellingen, waar zij werden omringd door specialisten. Het resultaat was een nog sterker en (dikwijls) gedwongen isolement. Dit kan vaak leiden tot verslechtering of stagnatie in de ontwikkeling en zelfs wanhopig gedrag, dat dan weer als maatschappelijk afwijkend gedrag wordt beschouwd. Echter zo gauw deze gehandicapten uit hun isolement worden gehaald en weer terecht komen in normale, open, responsieve situaties in de samenleving, ontdekken we dat hun leven ten goede kan veranderen. Een resultaat dat de gespecialiseerde instellingen niet hebben kunnen bereiken met hun traditionele methodologie.

In een project in Chicago is gewerkt aan de reïntegratie van gehandicapten in het gemeenschapsleven van een wijk⁷. De wijkorganisatie, de Logan Square Neighborhood Association, deed dienst als gastheer en coördinator.

Linda zit in een instelling en heeft daar de pest over in. Haar moeder vraagt de wijkorganisatie om hulp. Omdat Linda van dieren houdt, regelt de wijkorganisatie een 'stageplaats' in een dierenspeciaalzaak. Dit wordt bijna verhinderd, omdat haar begeleidster van de instelling de eigenaar van de winkel waarschuwt voor Linda. Linda zou volgens haar onmogelijk te handhaven zijn. De eigenaar bespreekt dit met zijn vrouw en ze besluiten het toch te proberen. Linda is nu uit haar isolement gehaald en ze is elke dag een tijd onder de mensen. Ze laat de dieren aan de klanten zien en helpt mee met het dagelijkse werk. Binnen de instelling had Linda het erg moeilijk en ze wilde er absoluut weg. De begeleiders van de instelling stelden dat ze alleen weg mocht, als ze vier

Potentiële partners

maanden geen agressief gedrag vertoonde. Dit was voor Linda binnen de context van de instelling niet op te brengen. Uiteindelijk is het Linda, met behulp van haar moeder en het bestuur van de wijkorganisatie, gelukt om de instelling voorgoed te verlaten.

- Harold is een man van in de twintig en hij is verslaafd aan dobbelen. Hij heeft enkele opmerkelijk vreemde gaven: wanneer hij aan je is voorgesteld, kan hij je naam van voren naar achteren spellen en omgekeerd. Harold is vrijwilliger geworden bij de plaatselijke Boys and Girls Club, waar hij helpt bij de spelletjes. Hij is ook betrokken bij het Palmer Square Arts Festival. De leiding van de Boys and Girls club nomineerden hem voor de 'vrijwilliger van het jaar' prijs en hij won glansrijk.

GRATHEM: RON LINSEN KOMT THUIS

Ron Linsen, 42 jaar, woont in een kleine woning in Grathem, Limburg. Hij heeft nog nooit gewerkt, nog nooit een schoolgebouw van binnen gezien, maar lijkt het hele dorp aan elkaar te verbinden; van bakker en burens, tot forenzen en bezoekers; vrijwel iedereen kent hem en heeft met hem te maken. Ron werd een aantal jaren geleden omschreven als *een jongeman met een ernstig meervoudig, complexe handicap; non-verbaal en aangewezen op 24-uurs behandeling van de verpleegafdeling voor diepzwakzinnige bewoners van Huize St. Joseph. Gelet op zijn complexe, medische conditie is de verwachting dat hij niet al te oud zal worden.*

Ron kan niet praten en spreekt dus met zijn ogen en zijn lichaam. Kristel, Ron's zus, leest in zijn ogen dat hij niet gelukkig is en organiseert daarom samen met Erwin Wieringa 8 jaar geleden enkele bijeenkomsten, uiteraard met Ron erbij, om te praten over wie Ron is, wat zijn leven betekent, wat hij kan betekenen voor anderen en hoe zijn leven eruit zou kunnen zien als alles perfect was.'

ABCD
NEDERLAND

Foto: Kor Boonen

⁷ Als onderdeel van een research project, ondernomen door het Center for Urban Affairs and Policy Research aan de Northwestern University.

- Bill, een man van in de dertig, woont thuis bij zijn ouders en werkt als vrijwilliger in het ziekenhuis. Hij werkt twee dagen per week in de postkamer en bezorgt de interne post. Dit is niet eenvoudig, want hij kan niet lezen. Daarom is er een kleurencode bedacht die hij kan gebruiken en het personeel van de andere afdelingen wacht hem op als hij de post rondbrengt. Bill vindt vrijwilligerswerk prachtig. Hij is erg trots op zijn trui met het vrijwilligersinsigne en is er van overtuigd dat de afdeling absoluut niet zonder hem kan. Bill kan geweldig praten en hij heeft een plan bedacht voor de reorganisatie van de postkamer. De supervisor van de postkamer is de mentor van Bill geworden en denkt mee over zijn toekomst.
- Maritza, een vrouw van midden twintig, woont thuis bij haar ouders en volgt een dagprogramma voor mensen met een handicap. Zij brengt haar tijd door met het kleuren van boeken en pennenborden, om maar iets te doen te hebben. Ze is een warme vrouw die erg veel van kinderen houdt. De wijkorganisatie brengt haar in contact met het kinderdagverblijf in de wijk. De directeur wil wel een poging wagen. In het begin wordt Maritza iedere keer begeleid door een vrijwilliger. Nu gaat zij tweemaal per week zelfstandig naar het kinderdagverblijf. De kinderen en de staf noemen haar liefdevol 'Miss Maritza'. Kleine kinderen hebben vaak behoefte aan een knuffel, waaraan de werkers dikwijls niet kunnen voldoen omdat ze te vaak met andere dingen bezig zijn of het te druk hebben, maar Miss Maritza heeft het nooit te druk voor een knuffel. De kinderen zien dat Maritza anders is dan de andere leidsters, zij is de enige volwassene die soms door de kinderen geholpen moet worden. Maar de kinderen vinden dat juist leuk: kunnen zij ook eens een volwassene helpen. Het werk met de kinderen en de bijbehorende verantwoordelijkheid heeft Maritza geholpen om assertiever en onafhankelijker te zijn.
- Henry, die 70 is, woont al jaren in een beschermde woongroep. Hij zit een groot deel van de dag voor de televisie, maar is gek op bowlen. De leiding van de woongroep kwam erachter dat een kerk in de wijk op zondagmiddagen een bowlingcompetitie hield. Een van de teams is bereid Henry op te nemen als lid. De deelnemers zijn van Puerto Ricaanse afkomst en ze spreken meestal Spaans. Henry is een Italiaan, maar dat geeft niet: hij praat toch niet zo veel. Het team wordt echter ongerust als ze merken dat Henry helemaal niet zo'n goede bowler is. Ze willen wel goed scoren in de competitie en niet lager uitkomen dan noodzakelijk. De oplossing is snel gevonden: Henry komt gewoon aan de beurt met bowlen, maar zijn score wordt niet opgeteld bij die van het team. Henry is trots op het zwart met gouden shirt van het team. Aan het

- eind van het seizoen krijgt Henry tijdens de feestmaaltijd een prijs toegekend in de vorm van een teamshirt van zwart satijn. Het is een van zijn mooiste momenten.
- Mary Ellen wordt aan Pete voorgesteld door een vrijwilliger van de buurtvereniging. Mary Ellen is een levendige, energieke vrouw, een kunstenaar en politieke activist. Zij zorgt voor haar kinderen en volgt daarnaast nog een opleiding. Pete heeft het grootste deel van zijn leven in een staatsziekenhuis voor geestelijk gehandicapten doorgebracht. Sinds de sluiting van dat ziekenhuis, woont hij met zes andere mannen, onder wie zijn broer, in een beschermde woongroep. Pete is iemand van weinig woorden, maar met een groot enthousiasme. Hij houdt vooral van lekker eten en muziek. Mary Ellen neemt Pete mee naar honkbalwedstrijden. Ze heeft hem ook betrokken bij haar politieke activiteiten: hij helpt haar in het plaatselijke kantoor van BSANE/Freeze met de post voor fondsenwerving.
- Clara wordt voorgesteld aan Alice. Alice houdt van juwelen, ze heeft ringen aan al haar vingers, en Clara was vroeger juwelier. Clara werkt nu voor een ziekenhuis. Ze is voorzitter van haar 'blockclub'⁸, politiek actief, intelligent en communicatief. Alice is een rustige vrouw met een glimlach voor iedereen die thuis woont met haar bejaarde ouders. Clara gaat met haar winkelen, of ze nodigt haar uit om te komen eten, gewoon eenvoudige dingen. Clara is drukbezet maar toch maakt ze tijd vrij voor Alice. Ook bedenkt ze andere activiteiten voor Alice. Bijvoorbeeld als medewerkster voor een stembureau. Ze vraagt zich wel af wat er met Alice gebeurt als haar ouders sterven.
- Lorraine is een vrouw van in de zestig die in een tehuis woont. Ze gaat graag naar de kerk. Vroeger deed ze dat met haar moeder die enkele jaren geleden is gestorven. Door de kerk blijft zij met haar moeder verbonden. De Episcopal Church verwelkomt haar als lid, niet als een bijzondere dienst aan een gehandicapte maar gewoon als lid. Lorraine houdt erg van liturgische rituelen, vooral het uitwisselen van de 'vredeskus'. Als de bisschop de parochie bezoekt voor een speciale dienst en zijn zegen geeft, pal voor Lorraine's bank, zwaait Lorraine enthousiast terug. Lorraine is echt opgenomen in de kerkgemeenschap. De zondagsdiensten en de andere activiteiten van de kerk zijn het middelpunt geworden van haar leven en ze is een gewaardeerde parochiaan.
- Nora heeft Catherine praktisch in haar gezin opgenomen. Het contact dat door de wijkorganisatie is geregeld, is voor beiden van belang. Nora is een vrouw van in de dertig met jonge kinderen en ze is bijna klaar met haar opleiding als verpleegkundige. Ze is in Duitsland geboren en zij en haar man wonen ver weg van hun familie. Catherine is dik

⁸ De bewonersorganisatie per woonblok. Zie het voorbeeld van Lijmbeek in Eindhoven, Elk blok 1, op pagina 90

ABCD
NEDERLAND

Alle waarschuwingen in de wind slaand, verhuist Ron met hulp van Kristel en een paar bereidwillige begeleiders naar Grathem. Hij krijgt een eigen huis, maar met niet al te veel voorzieningen en specifieke hulp voorhanden. Is er wel voldoende personeel? Wordt Ron niet veroordeeld tot een kluzenaarsbestaan? De technische mensen van Huize St. Joseph hebben weliswaar wat eenvoudige aanpassingen aan het huis aangebracht, maar het lijkt erop dat dit niet voldoende is.

Als Kristel en Erwin met elkaar praten over mogelijke oplossingen, raken ze in gesprek over dingen waar Ron veel plezier in heeft. Zo is het hun opgevallen dat Ron erg veel plezier beleeft aan hele snelle autoritjes, liefst met het dak open. Ook de aanwezigheid van mannenstemmen, Ron heeft meer dan dertig jaar in de omgeving van vrouwelijke verpleegsters geleefd, leidt tot groot enthousiasme en alertheid.

Een paar mannelijke, Grathemse leden van de 'Jos Verstappen Fanclub' bieden uitkomst: 'Ga gewoon mee, dan kom je eens onder de mensen.'

Kinderen op straat vragen: 'Wie is die vreemde meneer in dat karretje en waarom heeft hij altijd een pyjama aan? Is hij soms ziek?' Een plaatsgenoot weet er wel wat op: 'Ik werk in een herenmodezaak in Roermond en haal Ron wel een keer op, voordat hij weer door verpleegsters in die kinderachtige joggingpakken gehesen wordt.'

In het begin wel wat aarzelend, maar toch komt van het één, het ander. Geleidelijk wordt Ron een steeds vaker waargenomen persoon in het dorpsbeeld en draagt hij zijn steentje bij. De bakkersvrouw haalt hem op om in haar winkel bij de warmte van de oven en de

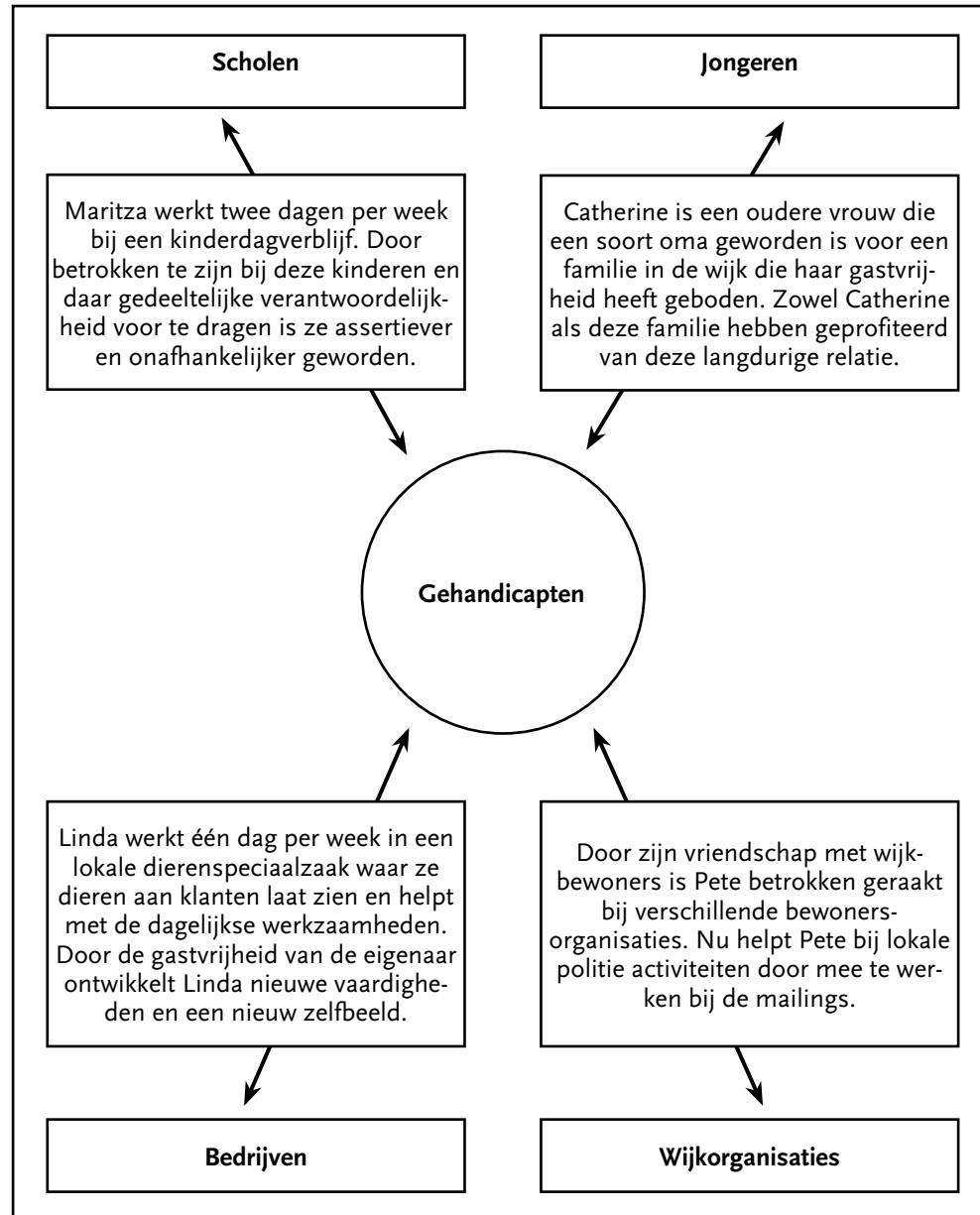
ABCD
NEDERLAND

geur van het pasgebakken brood te ontspannen (een goedkope vervanging voor fysiotherapie). Ondertussen kan ze haar verhaal aan hem kwijt; en ze heeft nogal wat op haar lever. 'Kijk, Ron kun je vertrouwen, hij heeft nog nooit iets doorverteld. Bij hem is mijn verhaal in goede handen.' De kinderen kennen hem nu van de crèche, waar hij als assistent-begeleider zijn zorg voor kinderen kan laten zien.

Te veel en te lang hebben omstanders van Ron zich zand in de ogen laten strooien door medische termen en het (kleine) IQ en te weinig is zijn talent om voor mensen beschikbaar te zijn en het beste in mensen naar boven te halen, herkend. Er is een sprong in het diepe gemaakt, onder het motto 'We hebben niks te verliezen'. Inmiddels is Ron ouder dan menig specialist durfde te voorspellen en als we zijn (vele) vrienden mogen geloven, gezonder, actiever en meer betrokken dan ooit tevoren. En ook met Grathem gaat het beter!

Erwin Wieringa

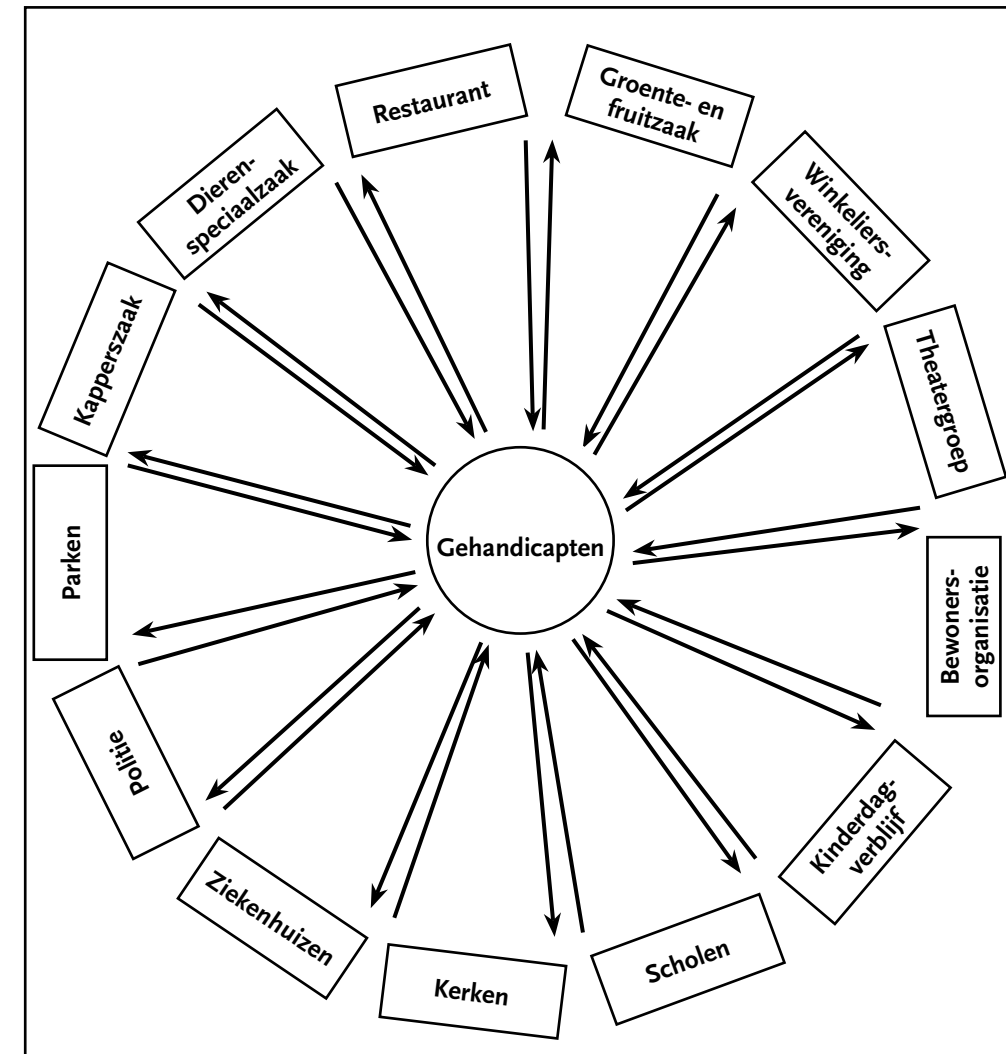
Samenwerkingsverbanden versterken

in de zeventig en ook al sinds lange tijd afgezonderd van haar familie. Zij heeft bijna haar hele leven doorgebracht in een grote staatsinrichting. Catherine is een omatype en is graag bij Nora en vooral bij Nora's kinderen die haar erg graag mogen. Nora legt het zó uit: 'Omdat onze ouders en grootouders zo ver weg wonen, is Catherine de oma voor ons gezin. De liefde die zij en de kinderen voor elkaar voelen, is groot. Zij vult een leegte, niet alleen in het leven van onze kinderen, maar ook in het onze. Ik ben altijd betrokken geweest bij buurtwerk, maar deze relatie heeft me toch iets nieuws geleerd'.

In al deze verhalen heeft een bewoner of groep bewoners uit Logan Square een nieuwe invulling gegeven aan het leven van een gehandicapte. In sommige voorbeelden worden

Één op één relaties

ze de gewoon verwelkomd als lid van de groep, op andere plaatsen in de wijk zijn nieuwe functies gecreëerd voor mensen met een handicap. Maritza is bijvoorbeeld Miss Maritza geworden voor de kinderen van de kinderopvang en Bill is zeer in zijn nopjes met zijn rol als baas van de postkamer in het ziekenhuis. Op alle plaatsen is bereidheid getoond om iemand op te nemen. Soms houdt het de zaken wel wat op en ontstaan er complicaties. In ruil voor deze minimale overlast, hebben de wijkbewoners kennis gemaakt en waardering leren opbrengen voor de warmte, vriendschap en het enthousiasme waarmee elk van deze gehandicapten de wijk heeft verrijkt.

Dit bijzondere project om gehandicapten te integreren in één wijk van het centrum van Chicago (Logan Square), biedt nieuwe inzichten in de mogelijkheden van creatieve samenlevingsopbouw. Het is blijkbaar mogelijk gemarginaliseerde mensen uit hun isolement te halen en terug te brengen in de wijk, zodat anderen hun capaciteiten leren waarderen en er hun voordeel mee kunnen doen.

HOOFDSTUK 1.4 UITKERINGSGERECHTIGDEN EN WIJKVERNIEUWING

Uitkeringsgerechtigden worden vaak over één kam gescheerd omdat ze een uitkering ontvangen. Het zijn echter allemaal mensen met assets die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de wijkontwikkeling. Uitkeringsgerechtigden ontvangen een uitkering van publieke instellingen die gericht zijn op dienstverlening en niet op het ontwikkelen van relaties die wederkerig zijn en gericht op het oplossen van problemen. Zo worden uitkeringsgerechtigden vaak gezien als cliënten van de instelling en niet als deelnemers aan een voortdurend, steeds veranderend proces. Daar komt nog bij dat mensen die een uitkering ontvangen, ook te maken hebben met het feit dat er weinig begrip voor hen is. Ze worden gestigmatiseerd door degenen die niet van een uitkering afhankelijk zijn. Als gevolg daarvan, raken uitkeringsgerechtigden meer en meer geïsoleerd van het actieve leven van de wijk. Wanneer mensen het etiket 'uitkeringsgerechtigde' opgeplakt krijgen, worden hun assets bijna systematisch genegeerd.

1.4.1 DE HERONTDEKKING VAN UITKERINGSGERECHTIGDEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Wat zijn de typische assets die uitkeringsgerechtigden kunnen inzetten voor de wijk, waarvan zij deel uitmaken? Ondanks de beperkte financiële middelen, heeft iedere persoon een aantal assets en eigenschappen waarvan de wijk gebruik kan maken.

Vaardigheden

Iedereen heeft vaardigheden: vaardigheden in het huishouden, met onderhoudswerk, met verzorging of het leggen van persoonlijke contacten. Ook mensen met een zeer laag inkomen hebben vaardigheden ontwikkeld door training, opleiding en ervaring. Deze vaardigheden kunnen worden gebruikt in de wijkontwikkeling.

Netwerken en persoonlijke relaties

Ieder mens leeft in een groep, hoe klein of geïsoleerd die groep ook is. Het gezin bijvoorbeeld functioneert bijna altijd als een zeer belangrijk netwerk binnen het groter geheel van de wijkgemeenschap. Maar in de meeste gevallen leeft men ook in een aantal andere, met elkaar verbonden netwerken. Deze informele netwerken bieden veel mogelijkheden en potentie voor de wijk. Alle soorten formele en informele verbanden tussen bewoners zijn een belangrijke bron van energie voor de wijkontwikkeling. Zij behoren tot de belangrijkste assets van de wijk.

Verlangens, dromen en creativiteit

Ieder mens heeft ambities en verlangens en iedereen gebruikt zijn of haar creativiteit om deze dromen te realiseren. Als mensen in staat zijn om hun dromen met anderen te delen en er samen aan te werken, kan de hele wijk baat hebben bij de energie die dan vrijkomt.

Energie en enthousiasme

Uitkeringsgerechtigden willen in het algemeen het liefst van hun afhankelijkheid van instanties af. Zij hebben een intrinsieke motivatie voor verandering en zijn daarom een rijke bron van kracht en potentieel voor de wijk.

Het activeren van de potentiële mogelijkheden van uitkeringsgerechtigden, vraagt om het opsporen van hun specifieke energie en het verbinden daarvan met de energie van anderen in hun de wijk. Uitkeringsgerechtigden zijn, evenals iedere andere bewoner, in staat om een creatieve relatie aan te gaan met de instellingen en organisaties in hun wijk. Door de stigmatisering als 'uitkeringsgerechtigde' wordt hun potentieel dikwijls genegeerd. We moeten leren om positief te gaan denken over de manieren waarop uitkeringsgerechtigden betrokken kunnen worden bij de wijkontwikkeling, samen met al die andere bewoners.

1.4.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR UITKERINGSGERECHTIGDEN UIT DE WIJK

Het is de kunst om de assets van uitkeringsgerechtigden in te zetten in de wijk. Daarvoor gebruiken we de 4-stappenmethode:

Stap 1

Maak aan de hand van de capaciteitsvragenlijst een overzicht van de assets van de uitkeringsgerechtigden die je kent, of met wie je werkt.

Stap 2

Maak een overzicht van de belangrijkste assets en hulpbronnen van de wijk. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

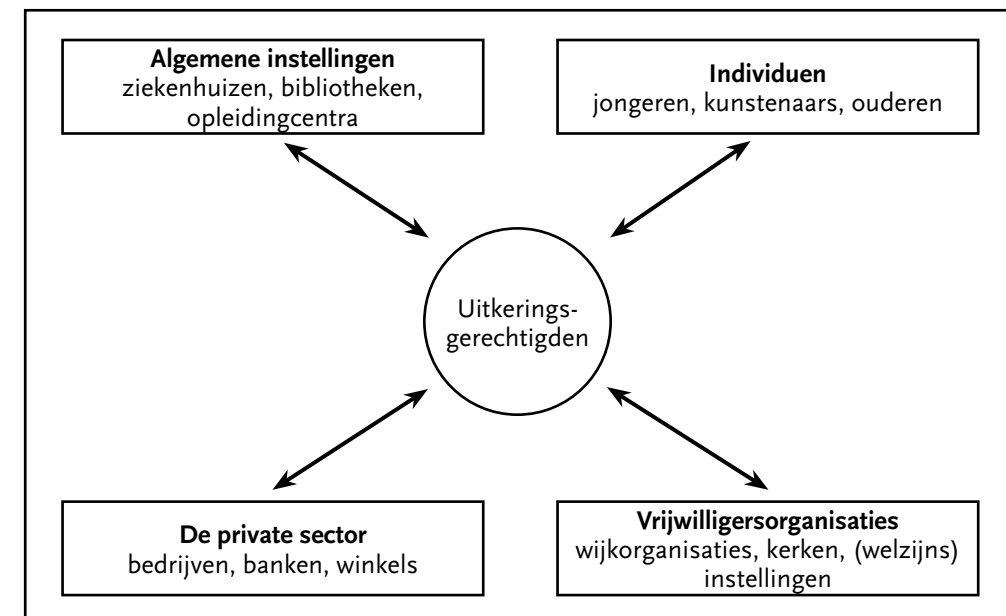
Stap 3

Leg vervolgens de koppeling tussen alle assets. Zoek naar de mogelijkheden om sterke, concrete en wederzijds nuttige samenwerkingsverbanden tot stand te brengen tussen uitkeringsgerechtigden en andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk.

Stap 4

Op basis van deze samenwerkingsverbanden en de actieve participatie van uitkeringsgerechtigden in het proces van wijkontwikkeling, kunnen nieuwe relaties worden opgebouwd met bronnen die buiten de wijk te vinden zijn.

Potentiële partners

1.4.3 DE RELATIEOPBOUW TUSSEN UITKERINGSGERECHTIGDEN EN DE WIJK

We beschrijven nu een aantal middelen waarmee uitkeringsgerechtigden weer betrokken kunnen worden bij het actieve wijkleven.

1.4.3.1 Uitkeringsgerechtigden en werk

Uitkeringsgerechtigden kunnen gestimuleerd worden om contacten te leggen met alle vrijwilligersorganisaties, teneinde samen te werken aan een veiligere en prettigere wijk voor alle bewoners. Zo richtten bijvoorbeeld een groep uitkeringsgerechtigden in Chicago een

bewonersorganisatie op, die ze de strijd aanging met de bendes die de buurt onveilig maakten. Ze waren in staat banen te creëren voor werkloze wijkbewoners. In veel wijken zijn organisaties en verenigingen opgericht die kleine leningen verstrekken aan uitkeringsgerechtigden die een eigen onderneming willen beginnen. Het creatieve werk van het 'Womens Self-Employment Project' in Chicago, samen met zusterorganisaties in andere steden, heeft bijgedragen aan het ontwikkelen van de volgende kleine ondernemingen:

- Een vrouw opent samen met een nicht een kledingwinkel. Zij brengen een jeugdruimte tot werkelijkheid: kleding ontwerpen en verkopen in een eigen zaak
- Een moeder en dochter beginnen een eigen cateringbedrijf door het rondbrengen van eigengemaakte Mexicaanse gerechten in de wijk.
- Een vrouw maakt sieraden uit kralen en breidt haar huisarbeid uit om een grotere markt te bereiken.
- Een vrouw start op basis van haar ervaringen als chauffeur een eigen transportonderneming.
- Een vrouw begint een gebaks- en cateringzaak. Zij maakt van haar hobby haar werk.
- Een vrouw opent een speciaalzaak voor zijden bloemen en boeketten van droogbloemen die zij direct bezorgt bij klanten en winkels in de wijk.

In alle voorafgaande voorbeelden zijn uitkeringsgerechtigden in staat gesteld om zich uit een afhankelijke positie te bevrijden. Daarbij zijn ze ondersteund door de wijkorganisaties. Zij hebben niet alleen de kwaliteit van hun eigen bestaan verbeterd, maar ook het leven van vele anderen verrijkt en zij leveren een bijdrage aan de plaatselijke economie.

1.4.3.2 Uitkeringsgerechtigden en instellingen

Er zijn veel mogelijkheden om uitkeringsgerechtigden te betrekken bij het werk van instellingen, zoals scholen, bibliotheken en ziekenhuizen. Zodra de contacten gelegd zijn, kunnen de uitkeringsgerechtigden aan de slag.

- In Chicago werken bewoners van gemeenteflats nauw samen met stedelijke instellingen teneinde opdrachten te krijgen voor het onderhoud van hun eigen flats.
- De Pike Place Market in Seattle overleeft de sloopplannen van de gemeente. De wijkvernieuwing krijgt vorm met een medische kliniek, een kinderdagverblijf, een ouderentehuis, sociale woningbouw, een wijkkeuken met voedselbonnen en een honk voor straatjeugd.
- Op de Portland Zaterdagmarkt is de kraamhuur verlaagd, om zo de deelname van alle bewoners te stimuleren; ook van de bewoners van een groot daklozenkamp dat zich in de buurt bevindt.
- De Maxwell Street markt in Chicago maakt ruilhandel in de weekends mogelijk. Sommige verkopers komen daar om hun uitkering aan te vullen door producten en diensten aan te bieden. De deelnemers kennen, steunen en respecteren elkaar.

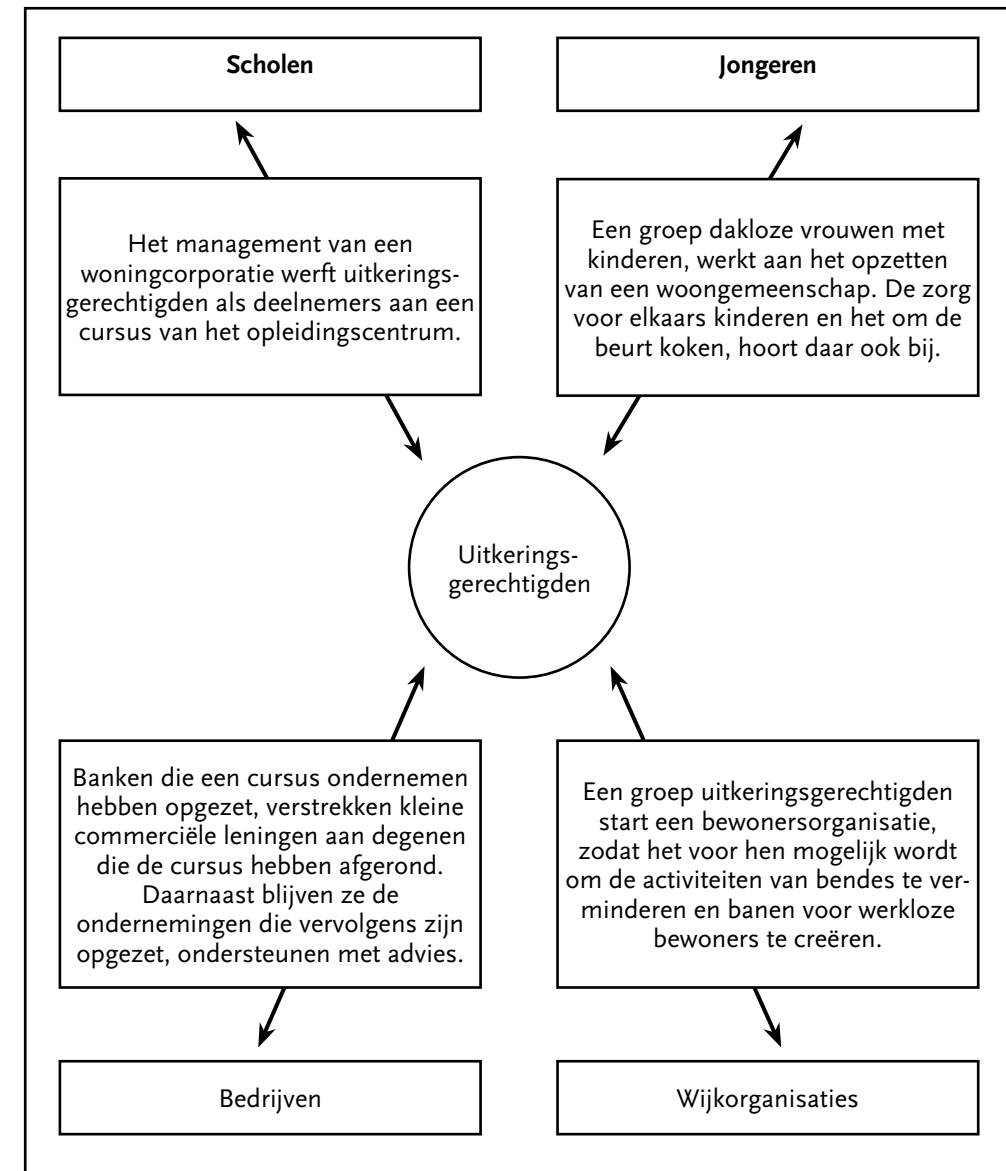
Als de uitkeringsgerechtigden weer een actieve rol spelen in de wijk, dan kan ook buiten de wijk gekeken worden naar nieuwe mogelijkheden. Actieve deelname blijft echter het belangrijkste. Het is de bedoeling dat uitkeringsgerechtigden de producenten worden van hun eigen welzijn. Dat kan door relaties op te bouwen met andere bronnen van macht, waarbij het niet uitmaakt of het om economische, politieke of maatschappelijke activiteiten gaat. Als de buitengesloten maar los komen van de afhankelijkheid van instanties en zelf vorm kunnen gaan geven aan hun eigen leven en de gemeenschap waarin zij leven.

1.4.3.3 Uitkeringsgerechtigden en het bedrijfsleven

Uitkeringsgerechtigden kunnen gekoppeld worden aan het bedrijfsleven door innovatieve manieren om bijvoorbeeld startende ondernemers te ondersteunen en te begeleiden, zodat zij de goederen en diensten leveren die het bedrijfsleven nodig heeft.

- Een organisatie in Hartford werkt samen met uitkeringsgerechtigden om te bemiddelen bij werk of bij het starten van een eigen bedrijf. Plaatselijke banken verschaffen commerciële leningen aan degenen die het 'eigen bedrijf' programma hebben voltooid.

Samenwerkingsverbanden versterken

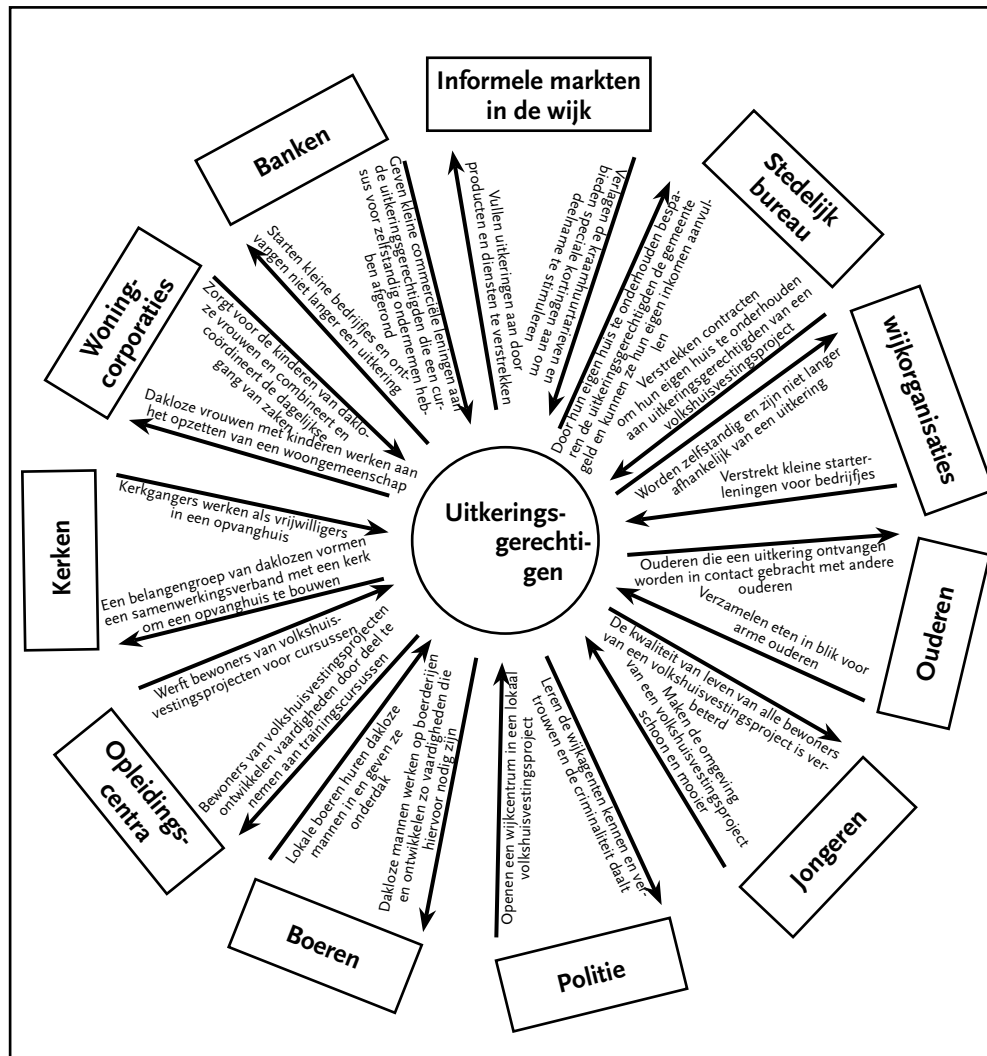
Dat programma is opgezet door banken, die ook blijvend ondernemersadvies leveren aan de startende ondernemers.

- De East Side markt in Cleveland heeft een bijzondere relatie met de plaatselijke wijk en haar bevolking. Omdat de markt zich in een arme buurt bevindt, heeft het management geregeld dat bij de levensmiddelenkramen voedselbonnen als betaling worden aangenomen. De bewoners worden daardoor aangemoedigd hun levensmiddelen op de markt te kopen. Verkopers hebben ook vaak aanbiedingen met sterk verlaagde prijzen voor mensen uit de buurt.

1.4.3.4 Uitkeringsgerechtigden en andere bewoners

Uitkeringsgerechtigden moeten worden aangemoedigd om wederzijdse contacten te leggen met familieleden, burens en vrienden en met andere groepen, zoals ouderen en jongeren.

Één op één relaties

- Een groep dakloze vrouwen met kinderen werkt aan het opzetten van een woongemeenschap. De zorg voor elkaars kinderen en het om de beurt koken, hoort daar ook bij. Samen zijn ze betrokken bij elk aspect: inkopen, vernieuwen en onderhouden van het nieuwe onderkomen.
- Dakloze mannen werken samen in een landbouwproject dat hen in staat stelt om hun eigen producten te verbouwen en te verkopen. De samenwerking tussen de daklozen en de boeren leidt tot nieuwe relaties en aanpak van problemen, zoals werkloosheid en dakloosheid.

Op deze wijze helpt wederzijdse uitwisseling, mensen om hun dagelijkse verantwoordelijkheden serieus te nemen. Het geeft hun de kracht en het perspectief dat ze nodig hebben om tegenslagen te overwinnen en een positieve bijdrage te leveren aan de wijkgemeenschap. Al deze verhalen bevatten specifieke voorbeelden van de manier waarop wederzijds nuttige relaties kunnen worden gevormd tussen uitkeringsgerechtigden en vrijwilligersorganisaties die actief zijn in de wijkontwikkeling. Dit soort succesvolle samenwerkingsverbanden leiden soms tevens tot nieuwe vormen van samenwerking in de wijk.

HOOFDSTUK 1.5 KUNSTENAARS EN WIJKVERNIEUWING

Laten we ervan uitgaan dat kunst en cultuur niet alleen in het museum thuishoren, maar ook deel uitmaken van het dagelijkse leven van gewone mensen. Dan staan we ook open voor de volgende stap, namelijk het ontdekken van de artistieke en culturele kwaliteiten die in een wijk aanwezig zijn. Kunstenaars⁹ worden maar al te vaak beschouwd als een elitaire beroepsgroep. Soms krijgt een wijk, van bijvoorbeeld een sponsor¹⁰, een kunstwerk aangeboden met de bedoeling om het leefklimaat in de wijk te verbeteren en de omgeving te verfraaien. Hoewel er iets te zeggen valt voor dit soort uiterlijke verfraaiing, wordt er voorbijgegaan aan de kans om de in de wijk aanwezige talenten te ontwikkelen en gebruiken. Veel wijkbewoners die artistiek begaafd zijn, zien zichzelf niet als 'kunstenaar'. Ze hebben geen oog voor de bijdragen die zij zouden kunnen leveren aan de ontwikkeling van het culturele leven van de wijk. Deze potentiële kunstenaars moeten worden aangemoedigd om kunstzinnig aan de slag te gaan en daarmee de waarden, de geschiedenis en de problemen die de wijk zo bijzonder maken, zichtbaar te maken. Dit creatieve proces kan het gevoel van sociale samenhang in de wijk versterken en het kan helpen de negatieve spiraal waarin wijken soms verkeren, te doorbreken. Kunstenaars kunnen een bijdrage leveren aan het creëren van een nieuw perspectief dat kan bijdragen aan de inzet die nodig is om 'zieke', verbrokkelde en verdeelde wijken weer gezond te maken. Bewoners worden weer bewust van hun authenticiteit en hun mogelijkheden voor de toekomst.

⁹ Kunstenaars hanteren we als een verzamelbegrip voor mensen met kunstzinnige en culturele kwaliteiten: schilders, beeldhouwers, theatermensen, filmers, videokunstenaars, popgroepen, et cetera.

¹⁰ Of, zoals in Nederland met subsidies van overheden.

1.5.1 DE HERONTDEKKING VAN KUNSTENAARS ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Als we de specifieke assets van kunstenaars op een rijtje zetten en zoeken naar koppelingen met de wijkontwikkeling, dan moeten we ons er wel van bewust zijn dat het gaat om unieke vaardigheden en talenten. Iedere kunstenaar heeft een unieke plek in de wijkgemeenschap, maar toch zijn er bepaalde kwaliteiten die alle kunstenaars gemeen hebben.

Traditie

Sommige tradities kunnen heel dominant zijn in een bepaalde wijk. Normaal gesproken is er echter sprake van een bonte verzameling van verschillende tradities. Deze verzameling geeft de wijk haar eigen karakter en identiteit. De vaardigheden en visies van kunstenaars zijn dikwijls met deze tradities verbonden en het zijn deze kunstenaars die de tradities in stand houden. Kunstenaars zijn ook flexibel genoeg om zich aan te passen aan veranderende behoeften van de wijk.

Cultuur

De wijkcultuur is eigenlijk een lappendeken van stukjes geschiedenis, ervaring en traditie die samen een unieke eenheid vormen. Kunstenaars zijn in staat deze lappendeken tot een geheel te maken, maar zij kunnen er ook nieuwe stukjes aan toevoegen als antwoord op de dynamische ontwikkeling van een wijk.

Vaardigheden

Kunstenaars hebben hun vaardigheden op allerlei manieren ontwikkeld: gewoon thuis, in de wijk, of door speciale opleidingen en cursussen. Hoe dan ook, kunstenaars zijn er bijna altijd op gebrand om deze over te dragen op anderen. Deze overdraagbare vaardigheden zijn belangrijke assets van een wijk en moeten altijd gekoppeld worden aan de wijkontwikkeling.

Visie en creativiteit

Het werk van een kunstenaar is de uitdrukking van een persoonlijke visie, die dikwijls voor meer mensen een betekenis hebben. De persoonlijke visies van kunstenaars kunnen wijkbewoners in staat stellen verbanden te zien tussen het verleden en de uitdagingen van vandaag. De visie van de kunstenaar kan zelfs nieuwe mogelijkheden scheppen voor de groei en verdere ontwikkeling van de wijk.

Productiviteit

Kunstenaars creëren 'producten', die zowel een commerciële als een esthetische waarde kunnen hebben. Kunstwerken kunnen de basis vormen voor nieuwe bronnen van inkomsten voor de wijk.

Zelfexpressie en zelfrespect

Kunstenaars zijn trots op hun werk. Die trots groeit door de mate waarin hun werk door de wijk gewaardeerd wordt. Dit soort waardering draagt niet alleen bij tot het gevoel van erkenning van de kunstenaar, maar heeft ook een positieve uitstraling op het zelfbeeld van bewoners over hun eigen wijk.

1.5.2 OP ZOEK NAAR PARTNERS VOOR KUNSTENAARS UIT DE WIJK

Om de assets van kunstenaars met de wijkontwikkeling te verbinden, maken we gebruik van de 4-stappenmethode om deze assets op de meest effectieve manier te koppelen.

Stap 1

Maak aan de hand van de capaciteitsvragenlijst een overzicht van de assets van de kunstenaars die je kent of waarmee je werkt.

Stap 2

Maak een overzicht van de belangrijkste assets en hulpbronnen van de wijk. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

Leg vervolgens de koppeling tussen alle assets. Zoek naar de mogelijkheden om sterke, concrete en wederzijds nuttige samenwerkingsverbanden tot stand te brengen tussen kunstenaars en andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk.

Stap 4

Op basis van deze samenwerkingsverbanden en de actieve participatie van kunstenaars in het proces van wijkontwikkeling, kunnen nieuwe relaties worden opgebouwd met bronnen die buiten de wijk te vinden zijn.

1.5.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN KUNSTENAARS EN DE WIJK

Hier volgt een aantal voorbeelden van de manier waarop de artistieke assets van verschillende wijken verbonden zijn met de overige assets van deze wijkgemeenschappen, om nieuwe mogelijkheden te scheppen voor de wijkontwikkeling.

1.5.3.1 Kunstenaars en vrijwilligersorganisaties

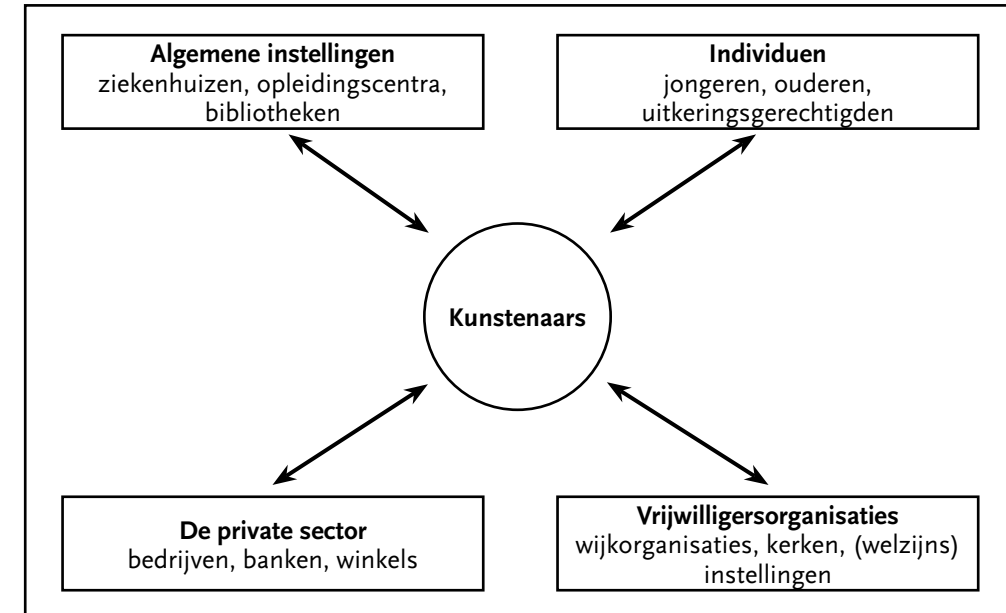
Verenigingswerk

- Iedere wijk heeft een breed scala aan verenigingen die het werk van plaatselijke kunstenaars steunen en promoten. Dit is een (onvolledige) lijst van verenigingen die het werk van plaatselijke kunstenaars promoten in de Logan Square, een wijk in Chicago: Bucktown Arts Fest Committee, Copernicus Center, Holstein Park Arts and Crafts Committee, Kosciuzko Park Arts and Crafts Committee, Logan Square Neighborhood Organisation, Palmer Square Fest Committee, en Ruiz Belvis Cultural Center.

Kerken

- Een groep kunstenaars geeft een cursus drama en muziek in een kerk in de wijk, om de jeugd te stimuleren om creatieve vaardigheden te ontwikkelen. Dit resulteert in een aantal voorstellingen door jongeren voor de leden van de kerk en voor de wijkbewoners.
- Een kerk in Chicago laat een toneelgezelschap in haar gebouw repeteren en vraagt als vergoeding een gratis voorstelling voor haar leden.

Potentiele partners

- Een symfonieorkest krijgt een gratis oefenplek in een kerk en als tegenprestatie speelt het orkest gratis bij een aantal kerkdiensten. Kerkleden kunnen daarnaast sommige concerten gratis bijwonen.

Culturele organisaties

- De meeste musea zijn gratis toegankelijk op dinsdagen. Daarom besluit een kunstdocent elke dinsdag een les aan te bieden in één van de musea in de wijk. Hierdoor kunnen jongeren zonder drempels met een andere kijk collecties bekijken en dat kan inspirerend werken op hun artistieke aspiraties.

1.5.3.2 Kunstenaars en instellingen

- Een kunstgalerie in de wijk heeft meer kunstwerken in bezit, dan geëxposeerd kunnen worden en in het parkgebouw is nog ruimte over. De galerie mag deze gebruiken om de rest van de kunstwerken te exposeren. Het park beschikt daardoor over een publieke expositieruimte. Het trekt nieuwe bezoekers naar het park die speciaal voor de expositie komen. De kunstgalerie heeft meer expositieruimte en de kunstenaars die door deze galerie worden gesteund, krijgen een extra podium om hun werk te exposeren.
- Het park in de buurt sponsort workshops voor tieners en volwassenen, met als doel een muurschildering in de wijk te maken. Kunstenaars uit de wijk demonstreren hun technieken. Het Historisch Genootschap uit de wijk informeert de groep over de geschiedenis van de wijk. De muurschildering wordt uiteindelijk gemaakt op een muur in het park.
- Kunstenaars exposeren hun werk in vitrines in het park
- Kunstenaars exposeren en verkopen hun werk op kunstmarkten in de wijk. De kunstmarkten worden gesponsord door naburige parken.
- Een beroepsfotograaf, wiens kind actief deelneemt aan activiteiten in het park in de wijk, leende zijn kind zijn fototoestel om de activiteiten in het park te fotograferen.

Bibliotheken

- Een kunstenaar uit de wijk maakt gebruik van de vitrines in de bibliotheek om haar kruissteekwerk te exposeren.

- Een bibliothecaris zorgt ervoor dat het werk van Koreaanse kunstenaars uit de wijk kan worden geëxposeerd in bibliotheken in de buitenwijken waar veel Koreanen wonen.
- Een bibliothecaris vraagt een Poolse dansleraar uit de wijk om een voorstelling te geven in de bibliotheek.

Hoger onderwijs

- Een opleiding voor hoger onderwijs heeft een kunstenaar een jaar lang in dienst genomen. De kunstenaar kan dat jaar werken aan zijn persoonlijke stijl, zonder zich om zijn inkomen te bekommeren. Als tegenprestatie heeft de kunstenaar de opdracht om de wereld van de kunst te 'humaniseren en ontraadselen' voor de gewone mens. Als onderdeel van dit programma bezoekt de kunstenaar vrijwilligers, kunst- en wijkgroepen en scholen in de wijk om lezingen, workshops en demonstraties te geven en te organiseren. Hij werkt in een etalage van een winkelpand van waaruit hij het publiek aanmoedigt om langs te komen en hem aan het werk te zien.
- Een opleiding huurt een kunstenaar uit de wijk in om een rondleiding te verzorgen langs de verschillende kunst- en sculptuurmusea en de studio's van andere kunstenaars in de wijk.

Scholen

- Een stedelijke organisatie die werk zoekt voor kunstenaars, zorgt ervoor dat een basisschool zes maanden een kunstenaar krijgt die met de leerlingen muurschilderingen maakt op de muren van de school.
- Een school in de wijk sponsort een festival voor jonge amateur-musici uit de wijk.

Politie

- In veel wijken hebben politiebureaus kunstenaars uit de wijk ingeschakeld, voor het maken van posters in het kader van misdaadpreventie en het maken van muurschilderingen op muren die onder de graffiti van bendes zaten.

Ziekenhuizen

- Een werknemer van een ziekenhuis is lid is van de kunstraad in de wijk en verspreidt folders voor een kunstmarkt onder alle werkers van het ziekenhuis.
- Een kunstenaar uit de wijk brengt een sabbatical door als 'inwonend kunstenaar' in een ziekenhuis in de wijk. Hij gebruikt een oude keuken als studio en neemt andere kunstenaars uit de wijk in dienst om muurschilderingen en grafisch kunstwerk te maken en om demonstraties te geven in het ziekenhuis. Hij stimuleert patiënten en personeel om zelf kunst te maken en 'af te rekenen met het gevoel dat kunst hun opgedrongen is'.

1.5.3.3 Kunstenaars en het bedrijfsleven

Banken en ondernemersverenigingen sponsoren dikwijls kunstenaars uit de wijk en zorgen voor expositieruimte. Soms worden er geldprijzen of beurzen ter beschikking gesteld als aanmoediging om het kunstzinnige peil van de wijk te verhogen en te verbeteren.

1.5.3.4 Kunstenaars en wijkbewoners

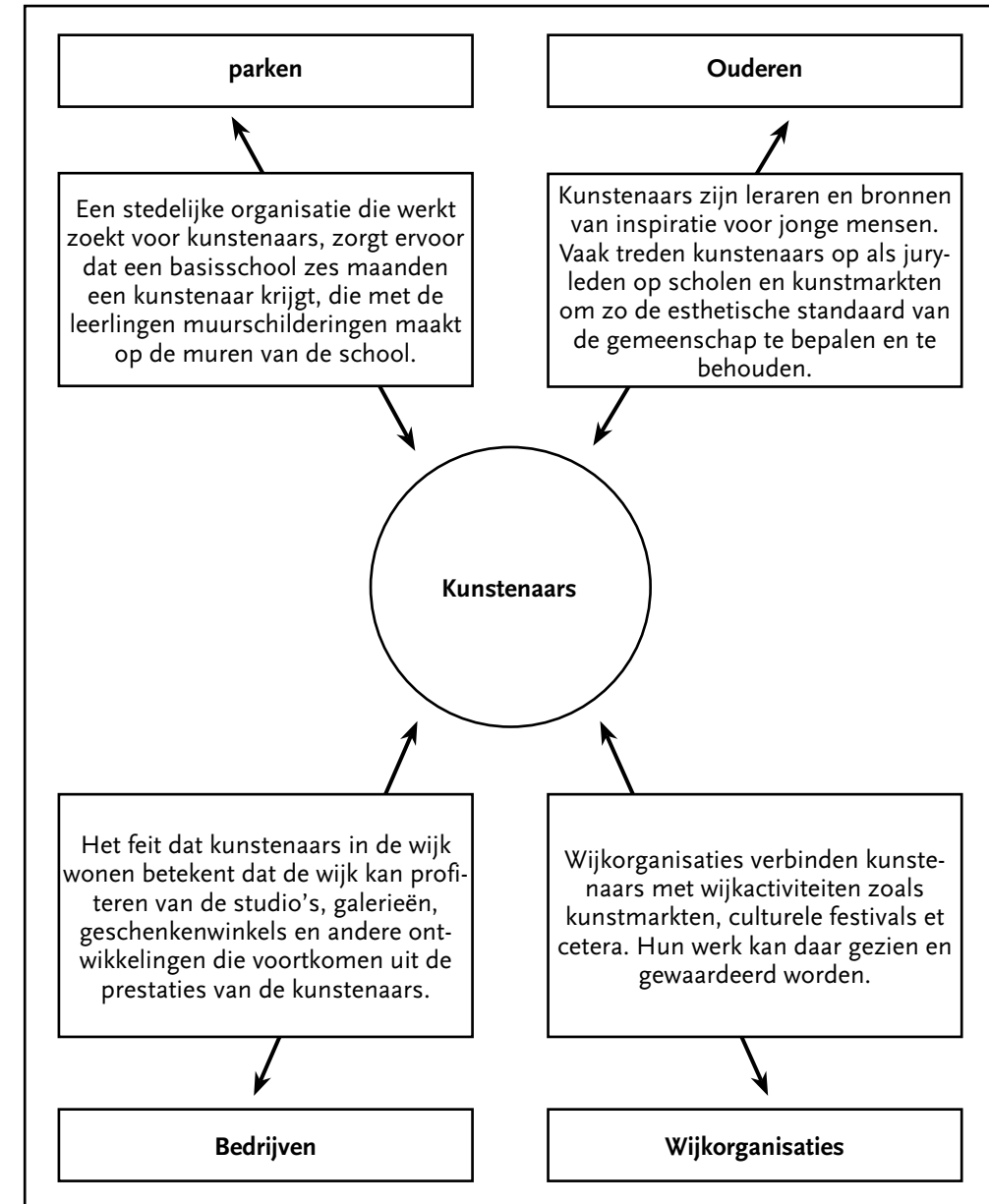
Wijkbewoners

- Het werk van kunstenaars wordt vaak geïnspireerd door het dagelijkse leven van de wijkbewoners. Door waarden en verlangens 'zichtbaar' te maken, inspireren kunstenaars de wijkbewoners om mee te doen aan projecten, muurschilderingen en handwerkmarkten in de wijk.

Gehandicapten

- Kunstenaars maken het leven van gehandicapten vaak aangenamer, door het creëren van toegankelijke kunstwerken en door activiteiten die gehandicapten aanmoedigen om zelf creatief aan de slag te gaan.

Samenwerkingsverbanden versterken

Uitkeringsgerechtigden

- Het werk van kunstenaars uit de wijk kan een bron van inspiratie zijn voor de economisch meest achtergestelde leden van de wijk. Activiteiten zoals het maken van muurschilderingen en deelname aan kunst- en handwerkmarkten bieden de mogelijkheid om een inspirerende bijdrage te leveren aan de wijk.

Jeugd

- Bedrijven sponsoren de verf voor jonge kunstenaars en jongeren die samenwerken aan het ontwerpen en het uitvoeren van muurschilderingen in de wijk.

DEEL 2

DE KRACHT VAN VRIJWILLIGERSORGANISATIES INZETTEN

De vrijwilligersorganisatie vormt de basis voor het werken aan ‘empowerment’¹ van mensen en het activeren van hun capaciteiten. Een vrijwilligersorganisatie is, eenvoudig gezegd, een groep burgers die samenwerkt. Een vrijwilligersorganisatie versterkt en vergroot de capaciteiten van de individuele wijkbewoners. Dit tweede deel van het boek gaat dieper in op de vrijwilligersorganisaties in wijken, omdat zij het basisgereedschap vormen voor:

¹ Zie de verklarende woordenlijst in de bijlage.

- empowerment van mensen;
- het bouwen aan sterke wijken;
- het vormen van mondige burgers;
- het democratische gehalte van de samenleving.

Een vrijwilligersorganisatie bestaat vaak uit een groep bewoners die samenwerkt omdat zij eenzelfde visie en doel hebben. Om dat doel te bereiken werken ze meestal op de volgende manier:

- zij kiezen gezamenlijk een probleem;
- zij stellen samen een plan op om het probleem op te lossen;
- en zij werken samen aan de oplossing van het probleem.

Soms hebben deze organisaties een klein aantal personeelsleden in dienst om de vrijwilligers te ondersteunen. Maar het zijn altijd de vrijwilligers die bepalen wát er gebeurt en op welke manier dat gebeurt.

De verschillende soorten organisaties

De kracht van een wijk wordt vaak bepaald door het vrijwilligerswerk van de bewoners. Om dit werk te doen, organiseren zij zich in groepen. Dat kunnen formele groepen zijn met een gekozen bestuur en betalende leden, maar ze kunnen ook heel informeel zijn zonder bestuursleden of lidmaatschap. Daartussen zit een enorme verscheidenheid aan organisatievormen. De reikwijdte van het werk gaat soms over de grenzen van de wijk, maar het gaat altijd om de bewoners van de wijk. Een manier om een groot aantal van de verenigingen die in de wijk actief zijn in kaart te brengen, is het maken van een ‘wijkkaart’.

De wijkkaart van vrijwilligersorganisaties

Bij het samenstellen van een wijkkaart is het belangrijk om niet alleen te kijken naar de bekende belangenorganisaties uit de formele infrastructuur. Gebruik als inspiratiebron de volgende lijst: kunstenaars, liefdadigheidsorganisaties, kerken, evenementenorganisaties, verzamelaars, zelfhulpgroepen, ouderen, etnisch-culturele verenigingen, vrouwenorganisaties, gezondheidszorginstellingen, sportclubs, hobbyclubs, lokale media, natuur- en milieuorganisaties, dierenorganisaties, historische verenigingen, actiegroepen, jongeren, studiegroepen en politieke groeperingen.

Deze organisaties vormen, samen met de assets van de individuele bewoners, de fundamentele gereedschappen voor samenlevingsopbouw in de wijk. Zoals later nog zal worden beschreven, vereist een effectief proces van wijkvernieuwing een wijkorganisatie die zoveel mogelijk van deze vrijwilligersorganisaties in kaart brengt en ze betreft bij het ontwerpen en uitvoeren van een visie voor de hele wijk.

Vrijwilligersorganisaties in aandachtswijken

Er zijn vrijwilligersorganisaties in elke wijk. Het aantal verschilt van wijk tot wijk. In een nieuwe buitenwijk zijn misschien heel weinig organisaties, omdat de bewoners elkaar nog niet kennen. Een stabiele middenklassenbuurt heeft waarschijnlijk veel organisaties. De veronderstelling is, dat er in wijken met veel problemen weinig organisaties van bewoners zijn. Dit is echter geen wetmatigheid. In een wijk ‘met lage inkomens’ in

Chicago leverde een onderzoek een lijst met meer dan 150 verenigingen op. Daaronder bevonden zich zeer uiteenlopende groepen zoals blijkt uit de volgende lijst: 32nd Ward Democratic Party, Alcoholic Anonymous, American Legion FDR Post (veteranen), Amistad Spanish Speaking Youth, Artists Coalition, Boy Scouts en Girl Scouts, Computer Club, Crime Prevention Committee, Familias Hispanas, Fullerton Avenue Merchants Association, Golden Agers (ouderen), Guardian Angels, Habitat for Humanity, Holy Name Society (kerkelijk), La Leche Leaaans of Ukranian descent, Logan Square Neighborhood Association, Mothers Juvenile Protection Association, Neighbour to Neighbour, Odd Fellows, Our Lady of Grace Basketball Team, Painters Local #147, Palmer Square Art Fair, Shamrock Club (Iers), Summer Tent Camping Club, Task Force Against Gangs, United Neighbors in Action, Women's Moose Club.

Deze grote verscheidenheid zal misschien niet in elke wijk aangetroffen worden. Het bewijst wel, dat het de moeite waard is grondig onderzoek in je wijk te doen naar de belangrijke assets van vrijwilligersorganisaties. In aandachtswijken is tevens een groot aantal informele groepen te vinden; die vaak geen bestuur en soms zelfs geen naam hebben. Toch doen zij onmisbaar werk voor de wijk.

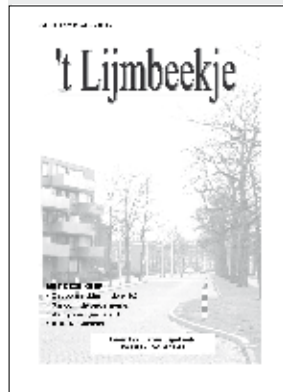
- Vijf vrouwen die een oogje in het zeil houden op de spelende kinderen in de straat.
- Drie bewoners van een gemeentelijk ouderencentrum die een tuin aanleggen op een stuk grond naast het gebouw.
- Vier leden van een kerk die oudere leden naar de supermarkt brengen om te winkelen.

² Zij vormen de informele sociale infrastructuur van de wijk. Deze naamloze en soms onzichtbare groepen vormen een belangrijke kracht in de wijk². Daarom zijn ook zij een asset van de wijk.

ABCD
NEDERLAND

EINDHOVEN – LIJMBEEK: HET WEBSITETEAM EN DE BUURTKRANT

Het 'oudste' ABCD project van Nederland is dat van Lijmbeek, dat startte in 2000. In eerste instantie bestond de initiatiefgroep uit twee personen, vervolgens is een stichting opgericht. Bewoners maken deel uit van het bestuur, dat zelf het geld beheert. De bewoners krijgen ondersteuning van een projectbegeleidster die in dienst is van de gemeente en een onafhankelijke positie in de wijk inneemt, aangezien ze niet is verbonden aan een welzijnsinstelling.

De wijk Lijmbeek ligt ingeklemd tussen twee impuls wijken in Eindhoven. Voordat het ABCD-project startte, was er geen overkoepelende bewonersorganisatie in de wijk en werden er geen wijkactiviteiten georganiseerd. Daar kwam verandering in na de eerste ABCD enquête ronde in 2001. Inmiddels zijn er twee rondes geweest, waarin respectievelijk 70 en 50 enquêtes zijn afgenomen door enquêteurs uit de wijk. Zij zijn na het volgen van een cursus de wijk ingestuurd. Uit de uitgewerkte enquêtes zijn veel interesses en behoeftes naar voren gekomen. De mensen die actief wilden worden, zijn nog een keer bezocht. Er is een avond georganiseerd, er zijn activiteitengroepen gevormd en het coördinatieteam brengt de mensen bij elkaar en helpt ze op weg.

HOOFDSTUK 2.1 DE SPEURTOCHT NAAR VRIJWILLIGERSORGANISATIES

Het ontdekken en vastleggen van de assets van de wijk is een belangrijk onderdeel van het wijkvernieuwingsproces. Het inventariseren van de vrijwilligersorganisaties is een fundamentele stap in het activeren van de kracht van de wijk. Een van de manieren om te beginnen, is het ondervragen van bewoners. Vraag hen naar alle vrijwilligersorganisaties waar ze zelf deel van uitmaken en naar die waarvan ze wel eens gehoord hebben. Vaak zullen ze zelf verbaasd zijn over het grote aantal organisaties dat zij kennen. Leg deze eerste inventarisatie voor aan andere groepen en vraag om een aanvulling met nieuwe namen. Deze aanpak zorgt er voor dat alle organisaties geïnformeerd worden over elkaars bestaan en over de diversiteit en het belang van hun werk.

2.1.1 EEN HANDLEIDING VOOR HET OPSPOREN VAN GROEPEN IN DE WIJK

Een wijk is meer dan een optelsom van het aantal straten, de woningen en gebouwen en de mensen die er wonen. Onder de oppervlakte bevindt zich een complex netwerk van onderlinge verbanden en relaties die het wijkleven een eigen gezicht geven. Sommige bewoners behoren tot dezelfde familie, anderen wonen alleen. Sommigen gaan naar dezelfde kerk op zondag, anderen spelen softbal in het park op zaterdagmiddag of bowlen op dinsdagavond. Gezinnen organiseren onderling kinderopvang en andere vormen leesclubs of kaartgroepen. In de wijk zijn misschien ook ouderraden, buurtverenigingen, historische genootschappen³, theatergroepen, tuinierclubs⁴, zelfhulpgroepen en vele andere groepen. Het varieert van drie burens die samen koffiedrinken omdat ze een feestje voor hun buurt willen organiseren, tot een grootse inspraakavond met alles erop en eraan.

Er zijn verschillende manieren om de diverse groepen en vrijwilligersorganisaties in de eigen wijk in kaart te brengen. Ons onderzoeksteam van de Northwestern University wilde zoveel mogelijk groepen identificeren binnen een bepaalde wijk in Chicago. Het ging om een wijk van 85.000⁵ inwoners met een grote diversiteit aan bewoners. Wij zochten een methode die eenvoudig, goedkoop, snel en productief zou zijn en vonden drie effectieve strategieën:

- maak gebruik van kranten, informatiegidsen en ander gedrukt materiaal⁶;
- praat met mensen van instellingen die in de wijk werken;

Dankzij de enquête gingen bewoners aan de slag met onder andere een website team en een buurtkrantredactie. Ze zorgden ervoor dat bewoners elkaar informeren over wat er speelt in de wijk, zoals het ABCD-nieuws en alle groepsactiviteiten. Voor de bewoners en betrokken instanties was het drie jaar geleden niet eens duidelijk wat de grenzen van de wijk waren. Inmiddels is door de website en de wijkkrant ook de identiteit van de wijk gecreëerd. De activiteiten worden volledig zelfstandig en geheel door vrijwilligers gerund. Perry, vrijwilliger en drie jaar geleden 'opgespoord' door de ABCD-enquête: 'Het is gewoon erg leuk en gezellig. Zo kom ik regelmatig na een websitebijeenkomst thuis met buikpijn van het lachen. Een beroepskracht die een jaar heeft gewerkt in onze wijk, is nadien als vrijwilliger actief geworden bij de website. Een mooi voorbeeld van enthousiasme en betrokkenheid.'

De website trekt de aandacht door het plaatsen van foto's van evenementen, actuele berichten, promotie in de buurtkrant, een stand op het wijkfeest, en ... door de startpagina aan te passen aan Kerst, Nieuwjaar, carnaval, Pasen, wijkfeest, et cetera. De buurtkrant heeft een aantal vaste rubrieken, zoals: het ABCD-nieuws, de

Foto: Perry Egelmeers

³ Zie het voorbeeld van Utrecht Hoograven, op pagina 112

⁴ Zie het voorbeeld van de ecologische tuin in Helmond Leonardusbuurt, pagina 104

⁵ Dit is die schaal de voor ogen gehouden moet worden als we het over 'wijken' hebben.

⁶ Dit stamt uit de tijd dat internet nog in de kinderschoenen stond.

ABCD
NEDERLAND

- bevrage een aantal wijkbewoners telefonisch. Op deze manier werden er 200 verschillende groepen opgespoord.

2.1.1.1 De start: gedrukt materiaal

Kranten en tijdschriften

Als je in een wijk komt waarover je niets weet, is er een eenvoudige manier om snel op de hoogte te komen: kijk in de wijkkrant. Wijkkranten variëren van maandelijks gekopieerde blaadjes tot volledige kranten die een of twee keer per week uitkomen. Bijna allemaal informeren ze de wijkbewoners over de wijkagenda, nieuwtjes en aankondigingen van activiteiten van vele verschillende organisaties. Wij bekeken de laatste vier uitgaven van de wekelijkse wijkkrant. We omcirkelden allerlei bijeenkomsten en activiteiten van clubs, sportverenigingen, recreatieve organisaties en alle andere activiteiten waaraan de bewoners mee konden doen. Dit leverde, na twee uur speurwerk, 25 groepen op. We lazen ook de zondagse kunstbijlage van de Chicago Tribune, een stedelijke krant, met informatie over evenementen en culturele groepen in de hele stad. Hoewel deze bijlage niet alleen over 'onze' wijk ging, leverde het wel enkele activiteiten op waaraan bewoners van onze buurt zouden kunnen deelnemen, inclusief de namen van de organiserende vrijwilligersorganisaties. Een nuttige bron was ook het stedelijke maandblad Chicago dat vier keer per jaar een katern publiceert met lijsten van vrijwilligers- en zelfhulpprogramma's in verschillende delen van de stad. Bladen van bijvoorbeeld de plaatselijke politieke partij, wijkorganisaties, milieugroepen, of kerkelijke groeperingen kunnen ook nuttig zijn.

Informatiegidsen

Dikwijls is al een lijst van de wijkorganisaties gepubliceerd en kun je jezelf tijd besparen door er gebruik van te maken. Zulke gidsen worden gepubliceerd door de plaatselijke krant, door de afdeling voorlichting van de gemeente, politieke groeperingen, de bibliotheek, door kerken en wijkorganisaties.

Verdere informatie kan worden gevonden in meer algemene gidsen, zoals:

- de Telefoongids en de Gouden Gids;
- Encyclopedie of Associations⁷;
- folders. In ziekenhuizen staan vaak rekken vol met publicaties en folders van zelfhulp-groepen, voor aanstaande moeders, weduwen of weduwnaars, mensen die verschillende operaties of chronische ziekten hebben gehad, familieleden van Alzheimer patiënten

ABCD

NEDERLAND

straatnaam uitgelegd, uit de pen van..., column van een schipper, een kinderhoek, een bedrijf uit de wijk, een interview met een kunstenaar uit de wijk en wist-u-datjes. De krant verschijnt vier keer per jaar op strategische momenten. Dit lijkt weinig, maar de redactie houdt zo plezier in het maken van de krant. Voor actuele zaken kan het beste de website worden bekeken. Annemieke, een 'opgespoorde' vrijwilliger: 'Sinds dit jaar zijn we gaan samenwerken met buurtkranten uit de omliggende wijken. Zo worden artikelen uitgewisseld over bijvoorbeeld het stadsdeelkantoor of de noodlanding van een hete luchtballon. Tevens zijn we samen overgestapt naar een andere drukker, wat flink scheelt in de drukkosten, terwijl we op deze manier onze eigen afzonderlijke kranten blijven drukken! Aan kopij is geen gebrek, we hebben eerder teveel dan te weinig.'

Meer informatie: www.lijmbeek.nl.

ten et cetera. Ook in andere openbare ruimtes staan vaak foldermolens met een keur aan folders, brochures, tijdschriften, programma's et cetera.

2.1.1.2 Instellingen in de wijk

De bibliotheek

Bewoners van een wijk vind je op plaatsen waar ze veel samenkomen. Door onze speurtocht in de kranten kwamen we erachter dat veel bewonersgroepen in de bibliotheek samenkwamen. We legden contact met de bibliothecaris en kregen informatie over vergaderingen van vrijwilligersorganisaties en een, door de bibliotheek samengestelde, gids met wijkorganisaties.

Recreatieve voorzieningen

Een tweede populaire ontmoetingsplaats is het park. De faciliteiten van het park worden vaak gebruikt voor vergaderingen; niet alleen van recreatieve groepen maar ook van wijkorganisaties en schoolraden. Een telefoontje met diverse parkdirecteuren zorgde voor veel informatie over groepen die daar vergaderden en enkele directeuren stuurden informatie over tijd en plaats van vergaderingen. Denk ook aan andere populaire plekken, zoals bowling-, voetbal-, kaart-, biljart-, dartclubs, et cetera.

Kerken

Kerken zijn in veel wijken belangrijke ontmoetingsplaatsen. Kerken, moskeeën en synagogen organiseren niet alleen allerlei activiteiten voor hun eigen leden, maar stellen hun ruimtes ook ter beschikking aan vrijwilligersorganisaties. Daarom besloten wij een poging te wagen om kerkgerelateerde organisaties op te sporen. We begonnen met een brief aan de kerken waarin we uitlegden wat we precies wilden weten en waarom we dachten dat het nuttig zou zijn. Samen met de brief stuurden we een lijst mee van verschillende soorten organisaties. Kort daarop belden we de kerken op en stelden we ze een aantal vragen.

- Welke groepen worden door de kerk gesponsord of ondersteund? Is het doel van deze groep sociaal, geestelijk of recreatief? Hoe vaak komen ze bij elkaar? Is de groep toegankelijk voor willekeurige personen in de wijk of moeten ze lid zijn van de kerk?
- Welke (andere) groepen (in de wijk) gebruiken de kerk als hun vergaderruimte?
- Op welke andere manieren wordt de kerk gebruikt door de wijk?

EINDHOVEN – LIJMBEEK: WIJKFEEST – LIJMBEEK BRUIST!

Cyril is sinds twee jaar de kartrekker van het Wijkfeest in Lijmbeek. 'Op een dag viel een brochure ABCD-E op de mat, waarin gevraagd werd om vrijwilligers. Ik vind dat je alleen maar commentaar mag hebben, als je zelf eerst de handen uit de mouwen steekt en probeert iets te veranderen, dus dat heb ik gedaan.'

Het werd snel duidelijk dat een wijkfeest een goede manier is om de bewoners weer wat dichter bij elkaar te brengen. Er is een team samengesteld van zes wijkbewoners. We hadden de keuze om binnen drie maanden nog iets te organiseren, of te wachten tot het volgende voorjaar. We hebben natuurlijk voor het eerste gekozen! Er stond nog niets op papier, dus we moesten snel actie ondernemen. Tijdens de eerste gezellige vergaderingen kwam het feest langzaam maar zeker bovendrijven. Het leuke is dat je tijdens het organiseren van een feest al zoveel voorpret hebt, dat je op moet passen dat het daadwerkelijke feest niet tegenvalt! Er moesten veel barrières overwonnen worden. Denk maar aan de vergunningen, het benaderen van de middenstand, op korte

ABCD NEDERLAND

Foto: Gerard Karis

We kregen alle medewerking van de kerkleiding⁸ met wie we spraken, maar lang niet iedereen was telefonisch bereikbaar. Aan die kerken stuurden we een tweede brief, aangevuld met een lijst van vrijwilligersorganisaties en een formulier. Hierop konden de informanten invullen over elke groep, die óf door de betreffende kerk werd gesponsord, óf daar haar vergaderingen hield. Een aanzienlijk aantal kerken verschaftte ons op deze manier informatie. Vele kerkleiders toonden belangstelling voor hetgeen we aan het doen waren en vroegen om een kopie van het eindproduct dat wij beloofden hun te sturen. We zonden alle kerkleiders een tweede brief om hen de gelegenheid te bieden nog eens naar de informatie over hun kerk te kijken, voordat we gingen publiceren. De contacten met de kerken waren uiterst nuttig. 43 kerken leverden ons de namen van 340 door de kerken gesponsorde groepen en nog eens 110 groepen die hun ruimtes gebruikten voor vergaderingen. In totaal hadden we informatie over 450 groepen.

2.1.1.3 Individuele bewoners

De meest logische manier om te ontdekken tot welke groep mensen behoren, is het aan hen persoonlijk te vragen. Dit is moeilijker dan het lezen van een krant of het bevragen van een kerkleider of bibliothecaris. Je moet eerst vaststellen wie je gaat ondervragen, een efficiënte manier vinden om contact met hen te krijgen en de juiste vragen stellen. Zodat mensen bereid zullen zijn mee te werken, zonder dat ze het gevoel krijgen dat inbreuk wordt gemaakt op hun privacy. We vroegen de plaatselijke wijkorganisatie om enkele woonblokken aan te wijzen die volgens hen 'typerend' zijn voor de buurt. Hier kozen we drie straten uit. We raadpleegden de *Criss-Cross Directory* voor Chicago. Deze telefoongids geeft namen en telefoonnummers aan de hand van adressen. We verzonden brieven naar alle bewoners van de geselecteerde blokken. Hierin legden we uit wat we van plan waren en we stuurden ook de lijst met vrijwilligersorganisaties waarvan ze het bestaan misschien kenden, mee.

Binnen een week na de verzending begonnen we mensen te bellen. Om te voorkomen dat sommige mensen argwaan zouden krijgen, zeiden we onmiddellijk dat we aan het werk waren voor een project dat door de universiteit gesponsord werd. Het is wellicht een goed idee zelf het onderzoek te verbinden met een gerespecteerde plaatselijke instelling of organisatie. We ontdekten al snel dat het te langdradig werd om een hele vragenlijst door te werken en ook nog vragen te stellen over alle vrijwilligersorganisaties. In plaats daarvan stelden we een aantal open vragen.

- Kunt u de namen noemen van groepen waarvan u heeft gehoord of deel heeft uitgemaakt? Hebben ze hun vergaderingen in uw wijk?
- Bestaat er een wijkorganisatie in uw buurt? Is er een leesclub?
- Bent u betrokken bij een kerkelijke of godsdienstige organisatie? Zo ja, zijn er binnen die kerk andere groepen of clubs waarvan u lid bent?
- Zijn er bepaalde belangengroepen waar u of uw gezin lid van zijn, zoals vrouwen-, of mannengroepen, veteranenorganisaties, kunstenaarsclubs of andere clubs?
- Zijn er informele groepen? Heeft u contact met uw bureaus en doet u iets gezamenlijks met hen?
- Op welke andere manier voelt u zich betrokken bij de wijk?

Niet iedereen is bereid zulke vragen te beantwoorden. Sommige mensen spraken geen Engels, anderen waren nooit thuis en weer anderen waren bereid te praten, maar zeiden dat ze nergens lid van waren. Degenen die bereid waren mee te werken en zeiden dat ze tot verschillende groepen behoorden, gaven ons de namen van een aantal organisaties (waarin 49 keer dezelfde naam voorkwam). Dat kwam neer op tien organisaties per uur telefoneren. Natuurlijk zat er dubbele informatie bij. Veel mensen noemden kerkelijke groepen die ons al bekend waren, maar de gesprekken gaven ons een goed beeld van de buurt en hoe betrokken de mensen waren. We kwamen in elk blok ook twee of drie mensen tegen die hele goede contacten bleken te hebben met plaatselijke groepen en organisaties. Deze mensen zouden ons, als informele informatiebronnen, zeker van dienst kunnen zijn.

2.1.1.4 Conclusie

Door het gebruik van deze onderzoeksmethode waren we in staat 575 groepen in kaart te brengen die óf in de buurt gevestigd waren, óf waarvan mensen uit de buurt lid waren. De meest productieve contacten waren die met het (professionele) wijkkader, zoals de kerkleiders of de bibliothecarissen. Zij werkten over het algemeen enthousiast mee en konden ons heel wat nuttige informatie verschaffen over groepen in de wijk. Ook de andere twee methoden leverden binnen een korte tijd bruikbare informatie op. Voor alle duidelijkheid vermelden we wel, dat deze conclusie alleen geldt voor dit onderzoek in deze wijk. In andere plaatsen of in dorpen kunnen de conclusies anders zijn.

Wat niet in de lijsten staat, is de veelheid aan kwalitatieve informatie die we ontvingen door vooral de telefoongesprekken en de gesprekken met de kerkleiders. Ze vertelden

ABCD
NEDERLAND

termijn kramen, kinderactiviteiten en een podium vastleggen. Je hebt twijfels, maar gelukkig hoorde ik steeds meer mensen over het wijkfeest praten, veelal positief. En er kwamen vragen en opmerkingen op ons speciale Lijmbeekfeest emailadres binnen. De vraag naar kramen en grondplaatsen nam toe, dat belooft wat!

Er werd op allerlei manieren gesponsord: met geld, een 'gratis-ijs' actie, muziek in de straat, de huur van de geluidsinstallatie (PA), de PSV-mascotte Phoxy, cadeautjes voor de loterij, parkeerplaatsen en kebab. De speeltuin uit de wijk zorgde voor kinderactiviteiten, de politie voor een (foto op) de politiemotor, wij regelden een springkussen en het straat-

theater. Ook de muziek ontbrak niet. Het resultaat was boven verwachting: schitterend weer en een hoge opbrengst voor het Ronald McDonaldhuis in Velthoven.

Inmiddels zijn we dit jaar alweer toe aan de derde editie van het wijkfeest. Het is nu duidelijk: Lijmbeek bruist!

Meer informatie: www.lijmbeek.nl

Foto: Gerard Karis

HELMOND – LEONARDUSWIJK: EEN MULTICULTURELE WIJK

In de Leonarduswijk, een multiculturele wijk met zo'n 40% allochtonen, is veel aandacht besteed aan het betrekken van allochtone wijkbewoners bij het project. Er is een coördinatiegroep, met voorzitter, secretaris en penningmeester, die bestaat uit drie vrouwen, waaronder een Turkse. Zij heeft de deur geopend naar de allochtone wijkbewoners, terwijl deze voor de andere twee dames gesloten bleef. Twee jaar geleden zijn 100 enquêtes afgenomen zijn, waarvan er 60 zijn teruggekomen. In een kleine straat werd één enquête afgenomen en in een grote straat meerdere. Inmiddels heeft het project 15 vaste vrijwilligers die eens per maand vergaderen over de projecten.

De ABCD-enquête is ook door twee allochtone wijkbewoners afgenomen. Hele directe vragen als 'waar bent u goed in?', kwamen niet goed over bij allochtone bewoners. Het resultaat was dan ook matig. De coördinatiegroep heeft een Turkse vrouwenwerkster gevraagd te ondersteunen bij het activeren van allochtone vrouwen. Door middel van kleinschalige huiskamerbijeenkomsten zijn de vaardigheden en

Foto: Frans van Kraaij

ABCD
NEDERLAND

ons bijvoorbeeld dat het kerkbezoek was afgenomen sinds de toename van etnisch-culturele groepen in de wijk. Andere mensen vertelden dat de betrokkenheid bij de wijk minder was geworden door de toename van tweeverdieners. We vonden ook mensen die met hart en ziel betrokken waren bij de wijk en die een uitstekende aanvulling op het bestaande wijkkader zouden zijn.

HOOFDSTUK 2.2 DE KRACHT VAN HET WERK VAN VRIJWILLIGERSORGANISATIES

De inventarisatie van het aantal vrijwilligersorganisaties zegt nog weinig over de aard van hun werk en de bijdragen die deze groepen kunnen leveren aan de wijkopbouw. Daarom hoort bij de speurtocht ook het zoeken naar de activiteiten die de vrijwilligersorganisaties organiseren en uitvoeren. Het gaat dan om zowel de informele als de formele vrijwilligersorganisaties. We beschrijven hier voorbeelden ter illustratie van de grote verscheidenheid aan werk dat de vrijwilligersorganisaties verrichten.

- In een kleine plattelandsgemeenschap begint een groep bewoners een radiozender. Ze worden zelf eigenaar van de zender en verzorgen ook de uitzendingen. De zender zendt uit voor alle bewoners en vrijwilligersorganisaties en wordt de 'stem' van de gemeenschap.
- Een groep werkloze bewoners begint een eigen 'arbeidsbureau'. Ze geven trainingen om de leden voor te bereiden op werk en zorgen voor doorverwijzingen naar werkgevers. Meer dan 75 bewoners hebben door dit initiatief werk gevonden.
- 'Blokclubs' in een wijk brengen de capaciteiten van de bewoners van hun huizenblok in kaart. Dat doen ze in de vorm van een informeel samenwerkingsverband. Op basis hiervan worden verschillende activiteiten opgezet: zelfhulpgroepen, steungroepen en uitwisselingsnetwerken. Ze hebben ook een coöperatie voor onderhoud van gebouwen opgezet. Bewoners worden, door de eigenaar van de gebouwen, betaald voor het onderhoudswerk.
- Een roeivereniging breidt haar (wijk)activiteiten uit. Ze geeft beginnerslessen, organiseert roeiwedstrijden, maakt trainingsprogramma's voor scholen en exploiteert twee botenhuizen. De groep voert ook actie voor het behoud van een natuurlijke rivierbedding in de buurt en vecht de plannen voor een jachthaven aan.
- De 'National Association of Black Accountants' geeft een gratis boekhoudcursus aan vrijwilligersorganisaties en ondernemers uit de wijk. Ze adviseert ook startende ondernemers en non-profitorganisaties in de wijk.
- Een vereniging sponsort iedere zomer een serie 'rendez-vous' in hun wijk. Dit jaarlijkse evenement houdt de herinnering levend aan het leven van de bonthandelaren en hun kampementen in de 18de eeuw. Het 'rendez-vous' is een combinatie van geschiedenis, theater en festival. Het is uitgegroeid tot een groot evenement dat gedurende een paar

ABCD NEDERLAND vragen van Turkse en Marokkaanse vrouwen opgespoord. Daarna zijn activiteiten opgezet, zoals naailes, taallessen, sport. Inmiddels zijn deze activiteiten niet meer weg te denken uit 't Huukske'. De grootste winst is dat er nieuwe relaties zijn opgebouwd en dat er steeds meer vertrouwen is in elkaar. Hierdoor praten vrouwen nu met elkaar over opvoeding, hoofdboekjes, het geloof en de school. De initiatiefneemster vertelt hoe dit alles is verlopen. 'Toen wij twee jaar geleden begonnen, hebben wij met hulp van een Turkse medewerkster van Stichting Welzijn Helmond, een avond belegd. Dit werd een moeilijke avond. Er werd Marokkaans en Turks gesproken en ook nog in verschillende dialecten. Het Turks was niet zo'n probleem, maar het Marokkaans was wel even wat anders. Gelukkig was er iemand onder de gasten die voor de groep kon tolken. Na ongeveer twee uur was het voor iedereen duidelijk wat de bedoeling was van het ABCD-project. Er kwamen op die avond heel wat voorstellen. Ook voorstellen die niet gerealiseerd konden worden, zoals een vakantietrip. Zoals gebruikelijk sloten wij de avond die door 80 dames werd bezocht, af met drankjes en hapjes die zelf waren meegebracht. In de weken die volgden, hebben wij de bevindingen en voorbeelden uitgewerkt. Er kwamen ideeën naar voren die wij nog steeds uitvoeren, zoals: Nederlandse les, naailes, aerobic, zwemmen en fitness. Deze cursussen worden door een zeer gemêleerd clubje dames bezocht. Andere projecten die worden ontwikkeld, zijn: koken en de themaochtenden. Onze allochtone dames waren in het eerste jaar wat afstandelijk en verlegen tijdens het volgen van de cursussen. Er werd hun gevraagd om Nederlands te praten. Was men

ABCD NEDERLAND de taal niet machtig, dan werden ze doorverwezen naar de Nederlandse taallessen. In het begin was alles gratis, maar langzamerhand zijn wij contributie gaan vragen. € 1.50 per maand en € 0.50 per drankje. In het begin was daar veel commotie over, maar na onze uitleg konden velen het begrijpen. Nu, na twee jaar, is de houding van de dames compleet veranderd. Ze komen spontaan binnen en iedere week brengt iemand van de groep wel wat eten mee. Ook de leiding is aan het bakken gegaan. Er wordt nu echt gepauzeerd en we eten, drinken, praten en lachen met elkaar. Er wordt gepraat over waar de lappen stof goedkoper zijn en desnoods gaat de leiding met hun mee om het samen te kopen. Na twee jaar werk is onze ervaring dat het belangrijk is om met sleutelfiguren te werken. In ons bestuur zat eerst een Turkse en nu een Marokkaanse vrouw. Als er zich wat voordoeft, dan kunnen zij ons vertellen hoe te handelen en waarom het tijd vergt voordat de dames ons vertrouwen. Zij moeten óns eerst vertrouwen. Als dat eenmaal zover is, dan heb je niet alleen hun vertrouwen, maar dan komen ook de kinderen naar de disco. Maar niet in het minst: heel veel geduld met elkaar en openstaan voor elkaars cultuur. En heel veel praten. Dan komt de rest vanzelf.'

Meer informatie via: abcdprojectleonardus@hetnet.nl

weekenden wordt gehouden en veel bezoekers van buiten de wijk aantrekt. Het evenement is een vorm van 'levende geschiedenis' dat de wijk economie stimuleert en de sociale samenhang versterkt.

- Bewoners van 'sociale woningen' willen hun woningen zelf gaan beheren. Ze richten de 'Resident Management Corporation' op en stellen een toekomstvisie op. Ze willen de woningen openstellen voor alle inkomensgroepen om zo een gemengde bewonerssamenstelling realiseren. En dat alles onder volledig zelfbeheer van de bewoners.
- Een groep oudere Afro-Amerikaanse mannen ondersteunt de jongeren uit de wijk op hun weg naar volwassenheid. De jongeren voelen zich gesteund door de wijk en volgen workshops, cursussen en maken gebruik van een netwerk van ouderen die als mentoren werken.
- De zelfhulpgroep van familieleden van verstandelijke gehandicapten zoekt ook contact met andere verenigingen en ondernemers uit de wijk. Ze zoekt werkgevers die verstandelijk gehandicapten een kans willen geven, bedenkt nieuwe diensten voor de wijkbewoners en helpt de verstandelijk gehandicapten bij de sociale integratie in de wijkgemeenschap.
- Een bewoner ergert zich aan het gedrag van een aantal jongeren en gaat het gesprek met hen aan. Hij hoort dat ze graag met hun handen werken en bedenkt vervolgens een plan om iets te maken dat de wijkbewoners dichterbij elkaar kan brengen. Na heel wat discussie besluiten ze om groene, houten leunstoelen te maken. In gedachten zien ze de bewoners al gezellig samen buiten zitten. In het 'geheim' maken twee volwassenen en elf jongeren 90 stoelen. Op een lentezondag worden ze 's morgens vroeg voor alle huizen in twee blokken gezet. De bewoners 'ontdekken' de stoelen, beginnen er met elkaar over te praten, gaan erop zitten en praten verder. Nieuwe contacten worden gelegd en oude weer aangehaald. In de loop der tijd zijn er nog vele stoelen gemaakt door jongeren uit de wijk.
- De Youth Express is het initiatief van een jeugdlid van een wijkvereniging. De groep heeft inmiddels een paar jongerenbedrijfjes opgericht en ze heeft een kaartenbak waarin alle vaardigheden van de jongeren staan. Deze groep richt zich op werkgelegenheid voor jongeren en stimuleert andere jongeren om ook iets voor de wijk te doen.
- Een wijkorganisatie bemiddelt tussen de vraag en het aanbod van diensten in de wijk. Ze onderzoekt welke ouderen en gehandicapten het huis niet uit kunnen of hulp kunnen gebruiken bij het sneeuwruimen en het tuinonderhoud. Aansluitend zoeken en vin-

den ze bewoners die bereid zijn om dit werk op te knappen. De bewoners die sneeuw ruimen en tuintjes omspitten worden de 'Earthmovers' genoemd. Sommige bewoners bidden voor hun helpers en worden daarom de 'The Prayer Warriors' genoemd. De nieuwsbrief van de wijkorganisatie rapporteert elke maand het aantal uren dat er geruimd, gespit en gebeden is.

- Al 15 jaar draait een groep bewoners kinderopvang in de wijk. De ouders draaien zelf de diensten. De aantrekkingskracht zit in het kleinschalige, buurtgebonden vrijwilligerswerk.
- In een buurt waar meer dan de helft van de grond braak ligt, ontwerpen de overgebleven bewoners zelf een wijkvernieuwingsplan. Ze huren ter ondersteuning een planoloog in. Op basis van het plan krijgen ze de burgemeester zover dat hij hen verregaande bevoegdheid geeft in de uitvoering van het wijkvernieuwingsplan.
- Een groep afgestudeerde studenten brengt in haar wijk alle 'lesvaardigheden'⁹ van de bewoners in kaart. Het gaat om bewoners die bereid zijn om anderen te leren waar ze zelf goed in zijn, gratis of tegen betaling. Er worden duizenden 'dingen' ontdekt die bewoners van en aan elkaar kunnen leren: van gitaarspelen tot de werken van Aristoteles. Deze 'bibliotheek' van de wijk kennis zorgt voor vele nieuwe sociale relaties en samenhang tussen bewoners in de wijk.

⁹ In de Nederlandse ABCD projecten gebruiken we de Helmondse termen 'aanleren' en 'uitleren'.

Elk voorbeeld laat de resultaten zien van een groep bewoners die georganiseerd aan de slag gaat. Van informeel tot formeel, van een tijdelijke groep, een rechtspersoon of een bedrijf. De resultaten mogen er zijn:

- het opzetten van een plaatselijke radiozender;
- het voorbereiden van mensen op betaald werk;
- het uitwisselen van vaardigheden door bewoners;
- het redden van een stuk natuur langs een rivier;
- het ondersteunen van startende ondernemingen;
- het organiseren van wijkfeesten;
- zelfbeheer van een flatgebouw;
- het helpen van jongeren bij het volwassen worden;
- het zoeken naar werkgevers die bereid zijn om mensen uit de wijk in dienst te nemen;
- tuinstoelen maken om burens bij elkaar te brengen;
- het opzetten van bedrijven die door jongeren worden gerund;
- het verbinden van vraag en aanbod tussen bewoners;

ABCD NEDERLAND

UTRECHT – HOOGRAVEN: KIDSCAFÉ, LIMO, KOEK EN PRATEN OP ZONDAG

In de multiculturele wijk Hoograven staan 7.000 woningen en is de herstructurering in volle gang. In Hoograven bevindt zich het Hoograven Aan Zet Centrum waar men nu een jaar bezig is met de ABCD-methode. Patricia Nijs, bewoonster en initiatiefnemer, is inmiddels in dienst van een uitzendbureau, dat betaald wordt door de gemeente. Zowel Patricia Nijs als en Wim Peters van een onafhankelijke welzijnsinstelling, zijn beiden verantwoordelijk schuldig aan de bewoners. De bewoners waren eerst wat sceptisch over de interviewmethode, maar dat verdween snel door de resultaten die geboekt werden. Van de 85 mensen die actief willen worden, zijn er meer dan 40 die activiteiten in de wijk doen. Onder de actieve bewoners zijn nog geen allochtonen. Interviewer Hanny van Rooijen vertelt dat ze gewoon bij mensen aanbelt en zegt dat ze posi-

Foto: Patricia Nijs

tieve mensen zoekt die zich willen inzetten voor de wijk. Veel mensen vinden het leuk om de mensen in de buurt beter te leren kennen. Aan de deur maakt ze een afspraak voor een gesprek dat ongeveer een uur duurt. Het is een open gesprek zonder vragenlijst. Er zijn ook Marokkaanse en andere allochtone interviewers. Iedereen krijgt twee cursusavonden interviewtraining. Er zijn twee interviewronden geweest, met 14 verschillende interviewers (twee keer tien).

De bijeenkomst na de interviewronde in Tolsteeg Hoograven leverde meteen concrete projecten op. Een project kwam van bewoners die al een tijd in de wijk woonden, maar door werk en opvoedingstaken nauwelijks tijd hadden om andere buurtbewoners te ontmoeten. De drie initiatiefnemers misten door hun werk contacten met andere ouders in de buurt. Hun kinderen zaten nog niet op school, maar op kinderdagverblijven die verspreid door de stad liggen. Het schoolplein als ontmoetingsplaats bestond voor hen nog niet. Ze vonden elkaar op een ABCD-avond en samen brainstormend, bedachten ze het KidsCafé Hoograven. Initiatiefneemster Monique vertelt: 'Omdat veel ouders allebei werken, leek het ons het beste om voor de zondagochtend te kiezen. De opzet is: een maandelijks café met koffie, limonade en koek. Met volop speelgoed voor de kinderen en praatplekken voor de ouders. Gelukkig stelde Welzijnsorganisatie Portes door bemiddeling van medewerkers van het Hoograven aan Zet Centrum, een ruimte in Buurthuis De Tol gratis ter beschikking.' De uitnodigingen zijn verspreid volgens het 'zwaan-kleef-aan'-principe: elke genodigde kon zelf weer andere gezinnen uitnodigen. 'Het eerste KidsCafé

ABCD NEDERLAND

- kinderopvang in eigen beheer;
- het ontwerpen van wijkvernieuingsplan;
- het creëren van een bibliotheek van experts in de wijk, voor iedereen beschikbaar.

2.2.1 NIEUWE UITDAGINGEN VOOR VRIJWILLIGERSORGANISATIES

De meeste vrijwilligersorganisaties zijn met een speciaal doel opgericht. De padvinders willen jonge mensen vaardigheden bijbrengen voor het leven in de natuur. De veteranenvereniging is er voor onderlinge steun en belangenbehartiging voor de rechten van veteranen. De vrijwillige brandweer is er om branden te blussen. Iedere groep heeft echter het potentieel om meer te doen. De padvinders kunnen de organisatie van een optocht door de wijk op zich nemen. De veteranenorganisatie kan er geld voor inzamelen en de brandweer kan kinderen uit de wijk in de brandweerwagens laten meedelen in de optocht. Wanneer je de assets van een wijk optimaal wilt benutten, zul je de vrijwilligersorganisaties moeten motiveren om nieuwe verantwoordelijkheden op zich te nemen. Een voorbeeld van deze nieuwe inzet is een project waarin vrijwilligersorganisaties een deel van de verkeersweg 'adopter' en deze schoonhouden. In de staat Wisconsin boden meer dan 2000 vrijwilligersorganisaties hun hulp aan na een vraag van het Ministerie van Transport. Geen enkele vrijwilligersorganisatie was opgericht om werk te doen op de snelweg. De leden van deze organisaties waren wel bereid dit te doen, omdat het een bijdrage leverde aan het welzijn van de bewoners van het gebied.

Het is daarom cruciaal om zoveel mogelijk vrijwilligersorganisaties te betrekken bij het ontwerpen en uitvoeren van nieuwe plannen, visies en projecten in en voor de wijk.

2.2.2 DE KRACHT VAN KERKEN EN CULTURELE ORGANISATIES

Kerken, tempels en moskeeën staan overal en zijn er voor iedereen. Het geestelijke welzijn van de leden is het primaire doel, maar daar blijft het vaak niet bij. Zij zetten zich ook op allerlei manieren in voor de wijkgemeenschap. De diversiteit van dit werk wordt in het volgende hoofdstuk beschreven.

Daarna worden culturele organisaties en hun werk beschreven. Deze groepen worden dikwijls over het hoofd gezien in het wijkwerk. Hun bijdragen zijn niet zo zichtbaar als een nieuw gebouw, een bedrijf of een jongerenproject. Maar hun vermogen om de energie van de wijk te activeren is er een met een lange historie en het is deze gemeenschapsgeest die de basis kan vormen voor wijkvernieuwing.

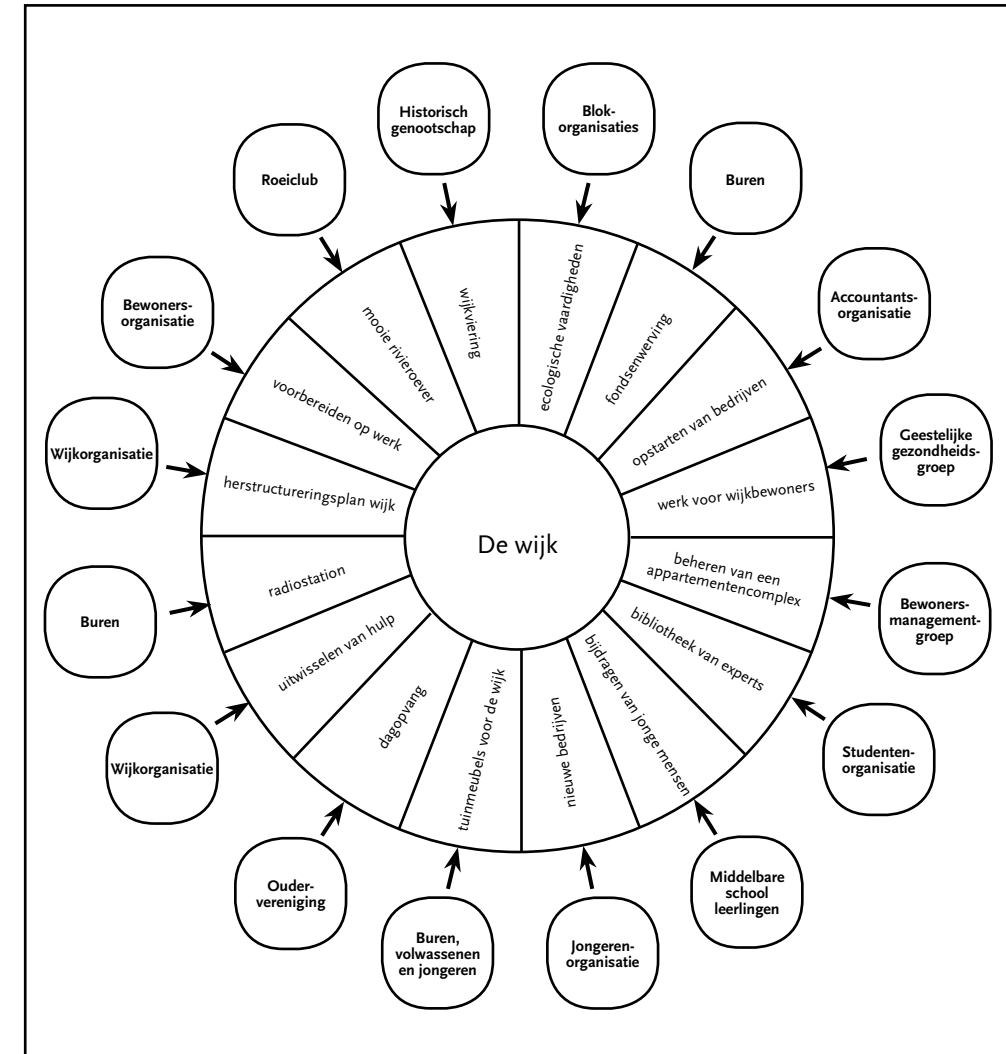
ABCD NEDERLAND stond in het teken van kennismaken. Veel bezoekers ontdekten, soms met verbazing, dat zij bij elkaar in de straat of net om de hoek woonden. De tweede keer was er een muziekdocente uitgenodigd, die samen met de kinderen muziek maakte en danste', vertelt Monique.

'Misschien gaan we wel een keer samen naar een speeltuin of pakken we de fiets en gaan we met zijn allen naar een kinderboerderij! Actueel is nu de schoolkeuze voor kinderen die vier jaar worden: met elkaar hebben we afgesproken om te kijken of we de kinderen naar dezelfde buurtschool zullen sturen.' Inmiddels bestaat het KidsCafé al weer ruim een jaar. Elke keer komen er zo'n 20 kinderen met hun ouders. Het blijkt een goede manier te zijn om je contacten in de buurt te verbreden en een netwerk op te bouwen.

De initiatiefnemers zijn heel tevreden over hoe hun initiatief heeft uitgepakt.

Meer informatie via e-mail: infotoko.hoograven@planet.nl, www.hoograven.info

Bewonersorganisaties en hun wijkontwikkelingsactiviteiten

HOOFDSTUK 2.3 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN WIJKVERNIEUWING

Religieuze organisaties die in wijken werken, beschikken over veel middelen die kunnen bijdragen aan de wijkvernieuwing. In feite hebben veel kerken en synagogen hun assets al op een creatieve en vernieuwende manier in wijken ingezet. Soms zijn zij het middelpunt geworden van allerlei activiteiten tussen bewoners, vrijwilligersorganisaties en instellingen. Veel moderne kerkleiders zien in dat ze zonder actieve betrokkenheid niet kunnen 'overleven' in de wijken. Dit inzicht heeft tot een verrassende verscheidenheid aan creatieve initiatieven geleid. Dit handboek zal een aantal van deze initiatieven ver-

¹⁰ De tekst verwijst naar het boek:

'Economic Home Cooking: Religieuze organisaties kunnen de vele assets inzetten in de wijkvernieuwing door het aangaan en ontwikkelen van samenwerkingsverbanden met andere instellingen, vrijwilligersorganisaties en wijkbewoners. Ze kunnen meewerken aan het opbouwen van nieuwe, sterke relaties om samen de uitdaging die wijkvernieuwing heet aan te gaan.

Community Economic Development' **2.3.1 DE HERONTDEKKING VAN RELIGIEUZE ORGANISATIES ALS ASSETS VOOR DE WIJK** by Kim Zalent, In bijna iedere wijk bevinden zich religieuze organisaties die over een uniek arsenaal aan middelen beschikken dat kan worden ingezet in de wijkvernieuwing en de samenlevingsopbouw. Iedere religieuze organisatie, groot of klein, in de stad of op het platteland, protestant, katholiek, moslim, joods, mohammedaans of boeddhist, beschikt over assets die een grote bijdrage kunnen leveren aan de wijkvernieuwing.

Community Workshop on Economic Development, 100 S.Morgan, Chicago 60607. *Personeel*

Kerken en andere religieuze organisaties worden geleid door goed opgeleide kerkleiders die veel in huis hebben. Deze vaardigheden en interesses kunnen dikwijls op vele manieren worden ingezet bij de opbouw van de wijk. Veel kerken werken bijvoorbeeld samen met non-profit projectontwikkelaars in volkshuisvestingprojecten. Andere religieuze organisaties zetten zich in voor doelgroepen zoals jongeren, ouderen en kunstenaars. Bovendien beschikken de leden van deze religieuze organisaties over capaciteiten die van waarde kunnen zijn voor de hele wijk. Zo zijn timmerlui, loodgieters, dokters, verpleegkundigen, leraren, schrijvers, wetenschappers, ondernemers en kunstenaars lid van de kerk.

ABCD NEDERLAND ARNHEM – ELDERVELD: ELDERVELD ACTIEF

Elderveld heeft ongeveer 10.000 bewoners, zo'n 4.500 woningen, waaronder 40% koopwoningen en 60% huurwoningen en ongeveer 5% allochtonen, die met name langs de rand van de wijk wonen. Vanuit de huurwoningen is er meer bewonersparticipatie. Elderveld is geen 'preventiewijk', maar een 'intensief beheerwijk', wat betekent dat er beginnende achteruitgang is. Elderveld Actief is een werkgroep van het Wijkplatform Elderveld. Dit is een door de gemeente Arnhem ingesteld overlegorgaan met de wijk dat bijna elke wijk heeft. Hierin zijn partijen uit de wijk betrokken, zoals woningbouwverenigingen, bewonerscommissies, ouderraden en de wijkvereniging. De deelnemers van het Elderveld Actief-project kijken naar mogelijkheden om de vraag en het aanbod van de wijk op elkaar af te stemmen. Er is een kinderplatform opgericht, er zijn enquêtes bij scholen gehouden (zo denken jongeren mee), er is een jongerencentrum (ook door jongeren georganiseerd) en een internetcafé. De communicatie tussen bewoners is georganiseerd door een wijkkrant, platformpartijen, et cetera. De politiek komt in de wijk

Foto: A.J. Johannes

Ruimte en faciliteiten

Groot of klein, veel religieuze organisaties beschikken over tenminste één grote vergaderruimte, een ruimte voor diensten, een leslokaal, een kantoor, een kelderruimte, een gang, vestibule, keuken, parkeerplaats en een stuk ongebruikte grond. Soms hebben grotere kerken en synagogen ook nog een toneelzaal, een sportzaal, een bibliotheek, een school of slaapzalen.

Materialen en apparatuur

Veel religieuze organisaties hebben computers, fotokopieermachines, faxapparaten, muziekinstrumenten, tuingereedschap, schoolspullen, gereedschap, een keukenuitrusting en meubilair zoals tafels en stoelen. Grotere kerken en synagogen hebben vaak ook sportmateriaal, een bus of een pick-up truck, video- en audioapparatuur en creatieve materialen.

Deskundigheid

Religieuze leiders verschaffen de wijk dikwijls een visionair kader voor de ontwikkeling van programma's die gericht zijn op sociale en economische gerechtigheid. Nog veel te veel organisaties en instellingen leggen bijna uitsluitend de nadruk op concurrentie en 'zelfbelang'. Bij religieuze organisaties ligt de nadruk bijna altijd op onbaatzuchtigheid en de zorg voor anderen in de wijk. Religieuze instellingen zorgen ook voor begrip en waardering voor rituelen die belangrijk zijn voor het samenleven in de wijk. Het ritueel, een symbolisch heropvoeren van traditie, trekt de talloze draden van het leven van de gemeenschap samen en maakt het voor ieder lid van de religieuze gemeenschap mogelijk zich waardevol in te zetten. Dat houdt in dat zelfs in een tijdsgewricht vol verdeeldheid, het religieuze ritueel de gemeenschap het gevoel geeft dat 'we onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. We horen bij elkaar, zowel in het verleden als in de toekomst'. Het godsdienstige ritueel is de uitdrukking van een diepe menselijke behoefte om volop deel te nemen aan het geestelijke leven van de gemeenschap. Vanwege hun onbaatzuchtigheid en hun inzicht in de behoefte aan rituelen worden religieuze instellingen ook erkend in het doen van morele uitspraken over maatschappelijke kwesties die in de wijk plaatsvinden. In Chicago voerde een aantal kerken samen actie tegen casino's. In andere steden hebben kerken en synagogen uitspraken gedaan over het sluiten van fabrieken en over wijkontwikkelingen waarin de fundamentele belangen van de wijkbewoners niet serieus werden genomen.

vergaderen. Tevens is er goede communicatie naar bewoners. Zo worden er van bewonersinitiatieven video's gemaakt en worden deze tapes onder bejaarden verspreid. In Elderveld is geen professionele ondersteuning. De projectleider is een vrijwilliger. Monique de Wit: 'Het leuke voor mij is dat je in gesprek komt met medebewoners en dat er nieuwe dingen ontstaan in de wijk. Mensen worden in deze 'slaapwijk' wakker geschud, gaan samen dingen doen, leren elkaar kennen. Er gebeurt iets in de wijk. Je moet niet te hoge verwachtingen hebben. Alles gaat met kleine stapjes.' De eerste ABCD enquêteronde is gehouden in januari 2003. De enquêteurs gingen enthousiast aan de slag. Er werden maar liefst 102 enquêtes afgenomen door 12 enquêteurs. Dit leidde tot zoveel nieuwe voorstellen uit de wijk, dat de organisatie even moest slikken. Niet alles wat uit de enquête naar voren kwam bleek te realiseren. Door deze ervaringen is de enquête bijgesteld en zijn de enquêteurs 'bijgeschoold'. Daarom is de tweede ronde pas een jaar later, in januari 2004, gehouden en nu met slechts 45 enquêtes, zodat het voor de organisatie behapbaar was. Projecten van Elderveld Actief zijn: computerles, bloemschikken, knutselmiddag voor kinderen, cursus zelfverdediging, cursus keramiek, cursus gipsgieten, cursus quilten en het project 'straatambassadeurs'. Een straatambassadeur is een bewoner die het aanspreekpunt is voor en namens zijn straat, voor de gemeente en voor de wijk.

Meer informatie via: www.elderveld.info bij werkgroepen zoeken

ABCD NEDERLAND

Economisch vermogen

Kerken en synagogen kunnen naast het 'boodschappen doen' in de buurtwinkel ook wijkbewoners inhuren voor vernieuwingsprojecten, of voor programma's en activiteiten die zij sponsoren. Ook kunnen zij de ontvangen giften investeren in wijkontwikkelingsprojecten. Bovendien kunnen religieuze organisaties hun financiële middelen samenvoegen met die van andere wijkorganisaties om de start van nieuwe bedrijven, of de uitbreiding van de al bestaande, te ondersteunen.

De middelen die we hier besproken hebben, zijn een selectie uit de vele die men kan aantreffen in plaatselijke, religieuze organisaties. Maar om van deze middelen assets in de wijkopbouw te maken, is de koppeling met de andere assets van de wijk nodig. De religieuze organisaties moeten bereid zijn om samenwerkingsverbanden aan te gaan, zodat zij hun volle vermogen kunnen inzetten in het wijkontwikkelingsproces.

2.3.2 HET INZETTEN VAN RELIGIEUZE ORGANISATIES ALS ASSETS IN DE WIJK

Om de assets van religieuze organisaties te koppelen met het proces van wijkvernieuwing, kan de 4-stappenmethode gebruikt worden.

Stap 1 Maak aan de hand van de capaciteitsvragenlijst een overzicht van de assets van de religieuze organisaties die je kent of waarmee je werkt.

Stap 2

Maak een overzicht van de belangrijkste assets en hulpbronnen van de wijk. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden: 1. individuele bewoners en bewonersgroepen; 2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties; 3. instellingen; 4. bedrijven.

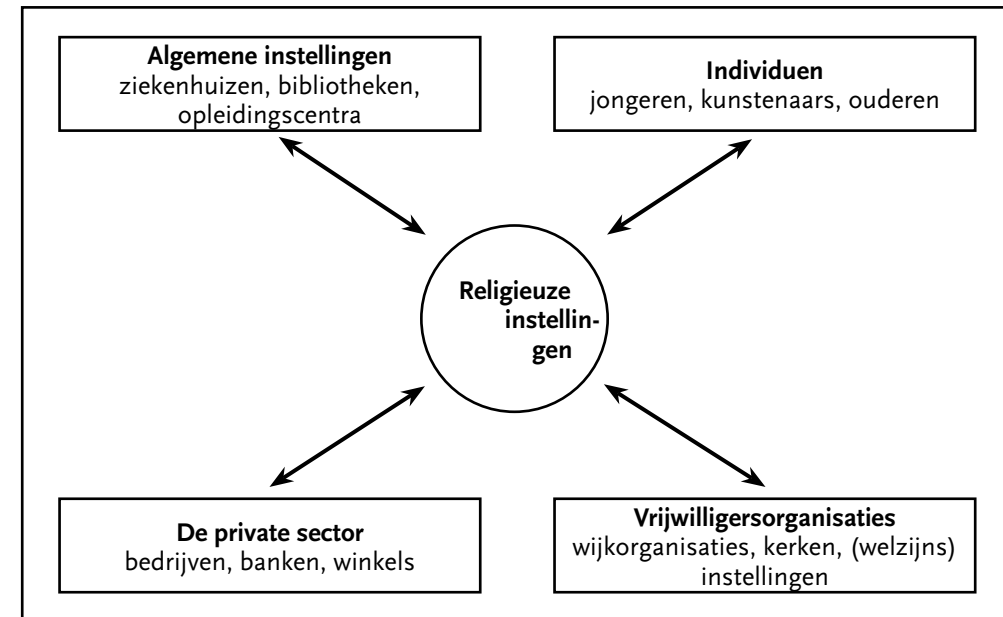
Stap 3

Leg vervolgens de koppeling tussen alle assets. Zoek naar de mogelijkheden om sterke, concrete en wederzijds nuttige samenwerkingsverbanden tot stand te brengen tussen religieuze organisaties en andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk.

Stap 4

Op basis van deze samenwerkingsverbanden en de actieve participatie van religieuze organisaties in het proces van wijkontwikkeling kunnen nieuwe relaties worden opgebouwd met bronnen die buiten de wijk te vinden zijn.

Potentiële partners

2.3.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN RELIGIEUZE ORGANISATIES EN DE WIJK

Na het in kaart brengen van alle assets volgens de 4-stappenmethode, kunnen de leiders van religieuze organisaties en het wijkkader samenwerkingsverbanden gaan ontwikkelen die de religieuze organisaties koppelen aan de wijkopbouw.

ABCD
NEDERLAND

NIJMEGEN – KOLPINGWIJK: HET ONDERHOUDSTEAM

Bewoners en de stichting Buurtcomité Kolpingwijk van de kleine buurt met 230 huurwoningen zijn in 2003 gestart met het ABCD-project. Het is een onderdeel van het landelijke project 'Onze Buurt Aan Zet'. Er is een bewoners enquêtegroep gestart die in de eerste ronde veertig enquêtes heeft afgenomen. Er is een inventarisatie gemaakt over de behoefte aan activiteiten en er zijn initiatieven genomen voor een kinderbouwdorp, een huiswerkklas en een kinderdisco. Inmiddels hebben de jongeren een jeugdbuurtcomité gevormd. Een eigen plek is hun grote wens. De bewoners hebben een waslijst aan wensen voor de buurt opgesteld. Bovenaan staat een ontmoetingscentrum, met een plek voor jongeren en een inloop- en activiteitencentrum. Daarnaast zijn leefbaarheid en veiligheid belangrijke thema's. Ook is er een pand geopend met daarin het project Kolping Digitaal, plaats voor het buurtcomité en voor de buurtconciërge. Inmiddels is er een grote wijk schoonmaakactie geweest, waarbij 31 ton vuil is opgehaald. Een ander voorbeeld is het schuttingsproject. Samen met de buurtconciërges van de

Foto: Ids Breeuwsma

ABCD
NEDERLAND

woningbouwvereniging hebben bewoners schuttingen geplaatst bij een groot deel van de achterpaden. De voorwaarde was wel dat de betrokken huurders geen huurschuld hadden, of overlast voor anderen veroorzaakten. Het openbare groen wordt door de bewoners zelf onderhouden. Met de groendienst van de gemeente Nijmegen is een contract afgesloten. Als tegenprestatie voor het onderhoud door bewoners, wordt het bespaarde geld in activiteiten voor de buurt gestoken. Negen bewoners maken deel uit van het onderhoudsteam. De buurtconciërges van de woningstichting bieden hulp en begeleiding. Als extra ondersteuning kunnen bewoners gratis een cursus volgen bij een Praktijk Trainings Centrum. Het aanbod varieert van houtbewerking tot informatietechnologie. In het nieuwe ontmoetingscentrum 'De Inloop' komt ook een opslag voor materiaal en gereedschap, zodat voor de bewoners alles voorhanden is. In het kader van sociale activering wordt ondersteuning verleend door het opbouwwerk van Tandem. Jacky, Klaas, Gert, Saïd, Toos en Hanne maken deel uit van het onderhoudsteam. 'Op het moment dat we de straat en de struiken schoon houden, oogt het beter. Daardoor wordt er minder snel rotzooi op straat gegooid. Toch zijn er ook mensen die zich daar niks van aantrekken en gewoon volle luiers tussen de bosjes gooien. Voordat we bij het onderhoudsteam zaten, hielden we de straat ook al schoon. Maar nu heeft het een plek gekregen binnen de buurt. We ruimen niet alleen rommel op, we plaatsen ook nieuwe speeltoestellen in de buurt'.

Meer informatie via: www.kolpingbuurt.com

¹¹ Coöperatieve spaar-

en kredietvereniging. **Verenigingen**

¹² Young Men's Christian Association.

In 134 landen zijn er activiteiten onder deze naam. 34 miljoen leden

zijn actief in zomer-

kampen, sportvereni-

gingen, jeugdclubs,

vluchtelingenkampen,

jeugdhotels, straat-

hoekwerk en opvang

van drugsverslaafden.

De YMCA is een inter-

nationale, oecumeni-

sche vrijwilligersorgani-

satie en staat voor acti-

viteiten, programma's,

kwaliteit, maar vooral

voor een eigen aanpak.

Met, voor en door

jongeren. In 2003

bestond zij 150 jaar

(bron: website YMCA

Nederland).

¹³In Amerika wordt de

enige beroepskracht in

dienst van kleine

organisaties vaak

executive director

genoemd.

• Blokclubs vergaderen in een kerk in Zuid-Chicago. Ze werken samen met de kerk om de gezinswaarden te promoten. Deze kerk stelt alle blokclubs in staat in de kerk te vergaderen met het doel de samenhang in de wijk te vergroten.

• De kerkleiders van christelijke kerken gaan samen aan de slag met de problemen rond de verhuur van woningen in de wijk.

• Een kerk stelt haar fotokopieerapparaat ter beschikking aan non-profitorganisaties.

• Een wijkcentrum werkt samen met een kerk door de leden van de kerk vanuit het wijkhuis te laten werken voor mensen in nood.

• Een katholieke kerk stelt de grote zaal ter beschikking aan vrijwilligersorganisaties voor sponsoracties. Deze kerk krijgt een kleine vergoeding voor het gebruik en ze bouwt steeds betere relaties op met de wijkbewoners. Door de grote verscheidenheid aan groepen die de zaal gebruiken, krijgen de relaties een breed draagvlak.

• De administratie van een katholieke kerk maakt een informatiegids van de hulporganisaties van de wijk en verspreidt deze in de wijk.

• Een kerk werkt samen met zeven vrijwilligersorganisaties aan een non-profit kredietorganisatie¹¹.

• Een Baptistenkerk opent samen met de plaatselijke YMCA¹² een dagcentrum in een wijk voor het welzijn van wijkbewoners.

• De YMCA mag van een parochie tijdens de zomer het parkeerterrein en de kelder gebruiken. In ruil daarvoor kunnen de jongeren van de parochie na schooltijd gebruik maken van de faciliteiten van de YMCA.

Andere religieuze organisaties.

• Verschillende katholieke parochies werken samen in een nieuw opgezette vrijwilligersorganisatie om sociale activiteiten te ontwikkelen en uit te voeren.

• Een aantal Lutherse kerken financiert een vrijwilligersbureau voor de binnenstad dat geleid wordt door een directeur¹³. Het bureau verzorgt de koppeling tussen vrijwilligers uit de hele stad en de wijkorganisaties die vrijwilligers nodig hebben.

• Een coalitie van kerken ontwikkelt een plan voor sociale woningbouw voor 130 appartementen, met speciale aandacht voor gemeenschappelijke ontmoetingsruimten.

• Zes kerken werken samen om zes dagen per week maaltijden aan te bieden aan wijkbewoners.

• Een netwerk van kerken coördineert een aantal opvangprogramma's voor verschillende etnisch/culturele groepen. De opvangcentra en de kerken coördineren samen het gebruik van de faciliteiten.

• Een coalitie van kerken organiseert de wijkbewoners bij een actie rond de bouw van een stadion in de wijk. Er worden concrete resultaten afgedwongen van de projectontwikkelaars, zoals de gegarandeerde vervanging van huizen, een aanzienlijke subsidie van de gemeente voor wijkontwikkeling, een nieuwe bibliotheek en gebruik door de wijk van de parkeerplaats van het stadion.

• Een coalitie van kerken verzorgt de opvang voor vluchtelingen uit Midden-Amerika.

• Een kerk laat andere kerkelijke groepen, die geen eigen ruimte hebben, van haar gebedsruimte gebruik maken. Ze betalen een bescheiden bijdrage in de elektriciteitskosten. De kerk is nu stevig verankerd in het wijkleven door de relatieopbouw met een groot aantal etnisch-culturele groepen dat dezelfde ruimte gebruikt.

Culturele organisaties

• Een kerk vormt een samenwerkingsverband met een non-profitorganisatie en de plaatselijke immigratiedienst voor de opvang van immigranten. De kerk zorgt voor een veilige, minder bedreigende sfeer voor de immigranten. En de kerk zorgt voor de contacten met de verschillende etnisch-culturele groepen in de wijk.

• Een Afro-Amerikaanse kerkgemeenschap tekent een convenant met kerken uit Afrika over samenwerking. De kerk gebruikt haar relaties met Afrikaanse kerken om haar leden bewust te maken van hun Afrikaanse wortels.

• Een kerk ontwikkelt een relatie met hulporganisaties in Nicaragua om leden bewust te maken van de armoede en de sociale wantoestanden in Midden-Amerika.

2.3.4 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN INSTELLINGEN

Bibliotheken

• Om de Spaanssprekende wijkbewoners beter te informeren over de bibliotheek, werkt de bibliothecaris samen met de katholieke kerk. Hij krijgt een informatietafel met folders over de bibliotheek.

• De kerkleider vraagt de bibliothecaris om bewoners aan te bevelen die uitvoeringen kunnen verzorgen in de kerk.

binnen zijn geweest, komen ze weer terug. Het Inloopcentrum blijkt nu na een jaar een sociaal ontmoetingspunt te zijn geworden voor veel bewoners uit Delftwijk. Mensen komen nu ook even binnen om een bakkie te doen. Voor Impuls Delftwijk heeft een drietal studenten van de HvA (Hogeschool van Amsterdam) als externe opdracht een enquête voor Delftwijk ontwikkeld.

Meer informatie via: Radius Impuls Haarlem 023-5398513 of 06-18172832 of www.wijkraden haarlem.nl/delftwijkwaterbuurt/index.htm

ABCD

NEDERLAND HAARLEM – IMPULS: DELFTWIJK DIGIT@@L

In Delftwijk is gekozen voor een digitaal inloopcentrum. Het opzetten van het digitaal inloopcentrum heeft twee jaar geduurd en wordt zelfstandig gedraaid door ongeveer zeventien vrijwilligers. De deelnemers van de Impulsgroep hebben wijkbewoners bij het project betrokken door ze te vragen op kwaliteit of specialisme. De corporatie Pré Wonen wilde een leegkomende ruimte voor een klein huurbedrag beschikbaar stellen aan de Impulsgroep. Dit digitaal trapveld dient om computers en internet toegankelijk te maken voor de mensen die daar geen geld voor hebben. Daarnaast is het een belangrijke ontmoetingsplek in een herstructureringswijk, waar oude, jonge, allochtone en autochtone buurtbewoners elkaar kunnen ontmoeten en praten over de wijk en de toekomst. Er worden cursussen gegeven en sommige dagdelen wordt de ruimte afgehuurd door speciale groepen. Het internetcafé Delftwijk Digit@@l is opgezet door bewoners en wordt volledig door hen gerund. Zowel jongeren als ouderen maken nu veel gebruik van het digitaal inloopcentrum. Alleen bij ouderen blijkt er een grotere drempel te zijn dan bij jongeren. Echter, als ze eenmaal

Foto: Anneke van der Molen

ABCD

NEDERLAND

Scholen

- De Urban League koppelt kerken aan scholen door middel van een 'adopteer een school' programma. De kerken verzorgen de huiswerkbegeleiding voor kinderen uit de wijk.
- Een kerk werkt samen met een school in de wijk, waardoor leerlingen gebruik mogen maken van het jeugdcentrum van de kerk.
- Een parochiaan die als vrijwilliger les geeft in 'Engels als Tweede Taal' verplaatst de lessen van de school naar de kerk, zodat de lessen veel toegankelijker worden voor de bewoners van de wijk.

De gevangenis

- Een kerk financiert een project voor betaalbare woningen in de wijk. De kerk heeft geen geld om normale lonen te betalen. Door een samenwerkingsverband met de plaatselijke gevangenis werken gevangenen aan de bouw van de woningen. Tegelijkertijd krijgen zij een vakopleiding, waardoor ze een diploma kunnen halen.

Ziekenhuizen

- Een parochie in Chicago gaat een samenwerkingsverband aan met een ziekenhuis. De kerk neemt drie beroepskrachten die betaald worden door het ziekenhuis in dienst. De beroepskrachten werken aan gezondheidsvoorlichting en gezondheidsprogramma's in de wijk.
- Twee kerken hebben samen een fulltime wijkverpleegster in dienst. In de ene kerk werkt zij in de dagopvang, in de andere kerk in de ouderenzorg.

2.3.5 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN HET BEDRIJFSLEVEN

- Een ondernemersvereniging maakt gebruik van de vergaderruimte van een kerk. De relatie krijgt een nieuwe dimensie als de kerk zich inzet voor rechtvaardige salarissen in de wijk en aan een gedragscode voor ondernemers uit de wijk werkt.
- Vanwege zijn goede relaties met de wijkbewoners, wordt de pastoor van een kerk door de plaatselijke ondernemersvereniging gevraagd om voordrachten te doen over studiebeurzen, die bedoeld zijn voor jongeren uit de wijk.
- Een kerk laat ondernemers uit de wijk tegen lage tarieven adverteren in haar maandblad. De kerk ondersteunt daarmee de wijkeconomie en de winkels profiteren van de extra mogelijkheid om een breder publiek te bereiken.

- Een kerk participeert met stedelijke organisaties en ondernemers in een werkgelegenheidsproject voor de wijk.
- Een kerkgenootschap huurt altijd aannemers uit de wijk in wanneer er gebouwd of verbouwd moet worden.

2.3.6 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN WIJKBEWONERS

Wijkbewoners

- Verschillende kerken ontwikkelen relaties met 'Habitat for Humanity' en ondersteunen woningbouwprojecten voor goedkope woningen in de wijk.
- Een kerk coördineert de samenwerking tussen groepen en organisaties bij een herdenkingsplechtigheid voor Black Panther-leider Fred Hampton, die 20 jaar geleden vermoord werd.

Gehandicapten

- Een kerk sponsort een project waarin ouderen minder mobiele leeftijdsgenoten ondersteunen. Zij proberen een aantal praktische problemen voor hen op te lossen. De ouderen worden getraind in reanimatietechnieken, het herkennen van drugsmisbruik, persoonlijke verzorging, eerste hulp en allerlei huishoudelijke karweitjes. De oudste deelnemster is een 82-jarige vrouw.
- Een kerk neemt een oudere vrouw met een ontwikkelingsstoornis op in haar parochie. Het bijwonen van de zondagsdiensten en andere kerkelijke activiteiten geven betekenis aan haar leven.

Uitkeringsgerechtigden

- Een parochie werkt samen met een belangengroep voor daklozen en een organisatie voor noodopvang. Zij openen samen een tijdelijk opvangcentrum voor dakloze mannen. Dit project wordt grotendeels gefinancierd door de kerk. Aan de kerkleden wordt gevraagd om vrijwilligerswerk te doen in dit project, zodat zij de visie van de kerkgemeenschap over sociale rechtvaardigheid in de praktijk kunnen toepassen.
- Een vrouwengroep van een kerk doet vrijwilligerswerk in een opvangcentrum in de wijk.
- Een wijkontwikkelingsorganisatie, opgericht door een kerk in de wijk, mag voor één dollar per jaar gebruik maken van de pastorie van een andere kerk. In de pastorie wordt een tijdelijke opvang voor 20 gezinnen gerealiseerd.

ABCD
NEDERLAND

HAARLEM – IMPULS: SLACHTHUISBUURT, DE VEEGWAGEN

De Impulsgroep uit de Slachthuisbuurt koos ervoor om iets aan de al jarenlange ergernis over het zwerfvuil in de buurt te doen. Er is een tweedehands veegwagen gekocht. John McKnight vraagt er nog regelmatig naar. Tijdens de conferentie '1000 dagen ABCD Nederland', is hij tijdens het wijkbezoek aan de wijk onder de indruk geraakt van het project.

Voordat de Impulsgroep bestond, organiseerden de buurt Opzomerdagen, waardoor de ergernis over het continue zwerfvuil op straat bij veel bewoners begon te groeien. In de wat grotere straten, waar ook de bus doorrijdt en waar winkels zijn, worden de straten

Foto: Anneke
van der Molen

goed bijgehouden. In de kleine straatjes is het vuurwerkafval van de jaarwisseling na een half jaar nog zichtbaar, want hier wordt slechts sporadisch geveegd. De bewoners hebben vaak met de gemeente hierover gepraat. Door de Impulsgroep zijn de financiële middelen beschikbaar gesteld voor de veegwagen. 'Omdat de gemeente na zes jaar klagen en praten nog steeds niet in staat was om de straten van de buurt redelijk schoon te

maken, hebben we zelf maar een veegwagen aangeschaft', aldus een vrijwilliger van de Stichting Bewonersinitiatieven Slachthuisbuurt. 'Het is een tweedehands machine die kleurrijk is beschilderd door een buurtkunstenaar. Er is een groep vrijwilligers uit de buurt gevormd die geleerd heeft om met de veegmachine te rijden. En zij onderhouden hem ook.' De veegmachine is ondergebracht bij een beheerstichting die is voortgekomen uit een ABCD-project. 'Het grote voordeel is natuurlijk dat wij als bewoners zelf het beste weten waar geveegd moet worden. We kunnen ook makkelijker aan de mensen in een straat vragen of zij hun auto op een bepaalde dag aan de ene kant van de straat willen parkeren'. Het project is in eerste instantie op de buurt zelf gericht. Bewoners werken samen aan het schoonhouden van de buurt en nemen voor een deel het heft in eigen handen. 'De komende tijd gaan we proberen om meer sponsors te vinden en misschien kunnen we ook gaan vegen op particuliere terreinen, zoals bedrijfsterreinen en parkeerplaatsen'.

Meer informatie via: Radius Impuls Haarlem 023-5398513 of 06-18172832

ABCD
NEDERLAND

- Een samenwerkingsverband van kerken werkt samen met de Chicago Housing Authority aan de renovatie van leegstaande flats in de wijk.

Jeugd

- Een kerk zorgt dagelijks voor de lunch van kinderen van de school aan de overkant van de kerk. Als tegenprestatie mogen de kerkleden gratis parkeren op het parkeerterrein van de school.
- Een jongerenorganisatie helpt een kerk bij het opzetten van een jeugdprogramma in een van de gebouwen van de kerk.
- Een pastoor die tevens een gerenommeerde kunstenaar is, begeleidt kunstprojecten zoals muurschilderingen op een middelbare school in de wijk.

Ouderen

- Middelbare scholieren ‘adopter’ ouderen die in een tehuis wonen. Het tehuis is gebouwd door de wijkontwikkelingsmaatschappij van de kerk.
- De stedelijke ouderendienst begint, op verzoek van een kerk, een maaltijdverstrekking voor ouderen uit de wijk.

Kunstenaars

- De toneelclub uit de wijk mag in de kerk repeteren. Als tegenprestatie mogen parochianen gratis de toneelvoorstellingen bijwonen.
- Een symfonieorkest mag gratis repeteren in een ruimte van een kerk. Als tegenprestatie speelt het orkest bij bepaalde diensten in de kerk en kunnen de kerkleden gratis de uitvoeringen bijwonen.

We zien dat religieuze instellingen die actief zijn in de wijk, in staat zijn om succesvolle samenwerkingsverbanden aan te gaan met vrijwilligersorganisaties, instellingen (waaronder andere kerken en synagogen) en belangengroepen. Dankzij deze relaties winnen alle partijen. Hierdoor ontstaat de inspiratie en energie om nieuwe projecten te starten die de wijk steeds sterker zullen maken en de solidariteit zullen vergroten.

ABCD NEDERLAND EINDHOVEN – LIJMBEEK: ELK BLOK 1

Het idee van één contactpersoon per flatblok is gebaseerd op twee succesvolle wijkontwikkelingsprojecten die gepresenteerd werden in een ABCD-workshop aan de Universiteit van Chicago in 2003. In een van de bezochte achterstandswijken in Chicago (Westside Health Authority) is in 1998 een project gestart dat ‘Every Block a Village’ heet. Dat project is gericht op gezondheid in de breedste zin des woords, waaronder ook criminaliteitsbestrijding. Het project heeft in Amerika op nationaal niveau veel aandacht gekregen en vele prijzen gewonnen. De tweede peiler waarop het ‘Elk Blok 1’ idee is gebaseerd, is het in Indonesië en Maleisië gebruikte ‘Rukun Tetangga Scheme’. Dit betekent zoveel als ‘wijkharmonie’.

Het ABCD bestuur presenteert het project als volgt in de wijkkrant: ‘Zoals in de vorige buurtkrant werd vermeld in het artikel over de ABCD-workshop in Chicago, zijn er binnen ABCD-E LijmbEEK drie speerpunten voor de komende drie jaar. Eén daarvan is: Elk Blok 1. Een groep van 20 tot 40 huizen noemen we een blok. In de voorbije drie jaar ABCD is er samenhang ontstaan tussen mensen uit de wijk. Veel mensen uit de eigen straat zijn echter nog steeds onbekenden voor elkaar. Om die samenhang te verbeteren, is het idee dat elk blok één contactpersoon heeft en dat elk blok één geheel wordt. Want als je elkaar kent, dan is het ook makkelijker om leuke dingen te doen of om (gezamenlijke) ergernissen aan te pakken. De contactpersoon onderhoudt contacten met de bewoners in een blok en verwelkomt nieuwe bewoners. Zo weet deze wat er leeft en kan hij of zij mensen

2.3.7 RELIGIEUZE ORGANISATIES EN DE BUITENWERELD

Door de samenwerkingsverbanden in de wijk is een religieuze instelling in een positie om als bruggenbouwer te fungeren met hulpbronnen buiten de wijk. In veel gevallen bestaan die relaties al en hoeven ze alleen nog maar bijgesteld en verfijnd te worden om van nut te zijn voor de wijkgemeenschap.

De grote verschillen tussen de aandachtswijken in een stad en de rijkere buitenwijken én tussen buitenwijk en het platteland kunnen door kerken verkleind worden. Kerken kunnen als voortrekkers fungeren omdat zij in alle gebieden ‘kerksoortgenoten’ hebben zitten. Veel kerken in de binnensteden hebben samenwerkingsverbanden opgebouwd met parochies in de voorsteden. Sommige zijn verder gegaan en hebben coalities opgebouwd met religieuze organisaties uit omliggende wijken. Deze inspanningen dienen voor het aantrekken van nieuwe middelen voor de wijk.

- Een kerk in de wijk heeft een gezondheidspreventiecentrum¹⁴. Ze maakt gebruik van een expertisebank voor gespecialiseerde deskundigheid. In een project wordt gebruik gemaakt van de capaciteiten van een aannemer die weet hoe energiezuinige huizen moeten worden gebouwd.
- Een samenwerkingsverband van kerkgenootschappen, uit zowel de binnensteden als de buitenwijken, stort de beschikbare financiën in een fonds waaruit de armere kerkgenootschappen rentevrij geld kunnen lenen voor wijkprojecten.

Er wordt door religieuze organisaties ook samengewerkt met fondsen. Vele krijgen financiële steun van fondsen voor het ontwikkelen van sociale woningbouwprojecten. Sommige kerken hebben zelfs hun stichtingen als naamloze vennootschappen laten inschrijven om programma’s te kunnen steunen buiten hun eigen wijk of buurt.

¹⁴Centre for Diseasecontrol and Prevention, vergelijkbaar met de Gemeentelijke Gezondheids Dienst.

en wensen bij elkaar brengen.

Wat houdt dat nu in en wat kan ik ermee? Het antwoord is: wat u (en uw blokgenoten) ermee willen! Bijvoorbeeld een schoonmaakactie van de straat, de straat versieren tijdens het Europees Kampioenschap voetbal, de achterpaden afsluiten, samen iets leuks ondernemen, extra straatverlichting, een straatfeest of een bewonerscomité oprichten et cetera. Per blok wordt 100 euro beschikbaar gesteld. Bovendien wordt u ondersteund door uw buurtgenoten van de buurtinfo LijmbEEK. Wij denken met u mee, helpen met flyers en folders, een plek om als blok bij elkaar te komen en nog veel meer. Dus kom dit voorjaar met een goed initiatief dat een bijdrage levert aan een fijner wonen waarbij tenminste de helft van de bewoners meedoet en maak je Eigen Blok 1!

Meer informatie: www.lijmbEEK.nl

ABCD NEDERLAND

HOOFDSTUK 2.4 CULTURELE ORGANISATIES EN WIJKVERNIEUWING

In wijkgemeenschappen komen de bewoners bij elkaar om iets te vieren, om te zingen en te dansen, muziek te maken, elkaar verhalen te vertellen of om kunst te maken. Dit als geheel kan dit de wijkcultuur genoemd worden. Het is wat bewoners samensmeedt tot een sterke wijkgemeenschap. Iedere wijk heeft mensen die cultuur 'produceren': schilderen, schrijven, zingen, verhalen vertellen, juwelen en wandkleden maken of pottenbakken. Als kunstenaars en vakbekwame ambachtslieden zijn deze bewoners van onschatbare waarde voor de wijkopbouw. Dat hebben we al in Deel 1 gezien. Al deze creatieve energie, samengeballd in wijkorganisaties, hoort thuis in de wijkontwikkeling.

Met culturele organisaties bedoelen we in ieder geval de instellingen die tot het formele cultuurlandschap gerekend kunnen worden, zoals theaters, galerieën, musea en muziekgezelschappen. Net zo belangrijk zijn de amateursgezelschappen die door wijkbewoners worden gevormd, zoals het hele gamma van muziekgezelschappen. Van de grote kerkkoren tot straathoekmuzikanten, van rappers tot gospelzangers, van jazz tot techno, van blues tot hiphop, van rock 'n roll tot traditionele muzikanten uit alle windstreken, die alles spelen van mariachi tot polka's en de groepen die oude dansen in ere houden, traditionele liederen zingen en het oude handwerk blijven beoefenen. En niet te vergeten, de bijzondere projecten en evenementen die worden opgezet om jongeren te herinneren aan de wortels van hun etnisch-culturele tradities, hun gemeenschap. Ouderen geven die met een liefde voor schoonheid door aan de volgende generatie.

2.4.1 DE HERONTDEKKING VAN CULTURELE ORGANISATIES ALS ASSETS VOOR DE WIJK

In elke wijk kan het wijkkader aan de slag met een aantal culturele assets. Het opsporen van de formele culturele organisaties zal niet moeilijk zijn. Het opsporen van de informele culturele infrastructuur van de wijk is een stuk lastiger. De formele culturele infrastructuur heeft vast en zeker materiële assets die een bijdrage kunnen leveren aan de wijkvernieuwing.

Ruimte en faciliteiten

Het theater, het zaaltje of de oefenruimte van de culturele organisatie kan een nieuwe betekenis geven aan het culturele leven van wijkbewoners die geen podium hebben voor hun werk; van jong tot oud en van individu tot grote groep.

Materialen en uitrusting

Culturele organisaties beschikken vaak over materialen die normaal gesproken onbereikbaar zijn voor wijkbewoners. Een pottenbakkersoven, theaterverlichting, geluidsinstallaties, videoapparatuur, rekwisieten, muziekinstrumenten en opnamefaciliteiten. Culturele organisaties kunnen deze inzetten voor wijkbewoners.

Menskracht

Vaak wordt vergeten aan professionele kunstenaars uit te wijk te vragen iets te doen voor de wijk. Veel kunstenaars hebben, wanneer zij de kans kregen, met veel plezier in de wijk voorgedragen, opgetreden, geregisseerd en gedoceed. Hierdoor ontwikkelen ze zelf nieuwe vaardigheden en bieden ze nieuwe kansen aan wijkbewoners.

Naast de meer professionele groepen is er een groep bewoners waarmee het wijkkader aan de slag kan. Het zijn de liefhebbers die gewoon graag met cultuur bezig zijn. Dit zijn de bewoners die graag laten zien wat ze doen. Verhalen vertellen over de geschiedenis van de wijk of vergaderingen in de wijk opluisteren met muziek, poëzie en dans. Dit zijn de mensen die met enthousiasme en inspiratie de wijkopbouw ondersteunen.

Economisch Vermogen

Culturele organisaties kunnen ook bijdragen aan de economische ontwikkeling van een wijk. Dit kan rechtstreeks, door materialen en apparatuur in te kopen bij wijkwinkels of

wijkbewoners in dienst te nemen. Het kan ook door de 'spin-off' van hun activiteiten. In Chicago worden toeristische routes langs lokale kunstenaars gemaakt en toeristenwinkels verkopen producten van lokale kunstenaars. Een museum loopt voorop in de wijkvernieuwing en een theatergezelschap heeft door haar succes nieuwe culturele bedrijvigheid aangetrokken.

2.4.2 HET INZETTEN VAN CULTURELE ORGANISATIES ALS ASSETS IN DE WIJK

Het wijkkader kan de culturele assets pas inzetten, als zij weet op welke manier deze gekoppeld kunnen worden aan de andere assets in de wijk. Hiervoor gebruiken we de 4-stappenmethode.

Stap 1

Maak aan de hand van de capaciteitsvragenlijst een overzicht van de assets van de culturele organisaties die je kent of waarmee je werkt.

Stap 2

Maak een overzicht van de belangrijkste assets en hulpbronnen van de wijk.

Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

Leg vervolgens de koppeling tussen alle assets. Zoek naar de mogelijkheden om sterke, concrete en wederzijds nuttige samenwerkingsverbanden tot stand te brengen tussen culturele organisaties en andere bewoners, vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk.

Stap 4

Op basis van deze samenwerkingsverbanden en de actieve participatie van culturele organisaties in het proces van wijkontwikkeling kunnen nieuwe relaties worden opgebouwd met bronnen die buiten de wijk te vinden zijn.

2.4.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN CULTURELE ORGANISATIES EN DE WIJK

Na het opsporen van de assets, kunnen de culturele organisaties samen met het wijkkader aan de slag met nieuwe samenwerkingsverbanden.

2.4.3.1 Culturele organisaties en publieke instellingen

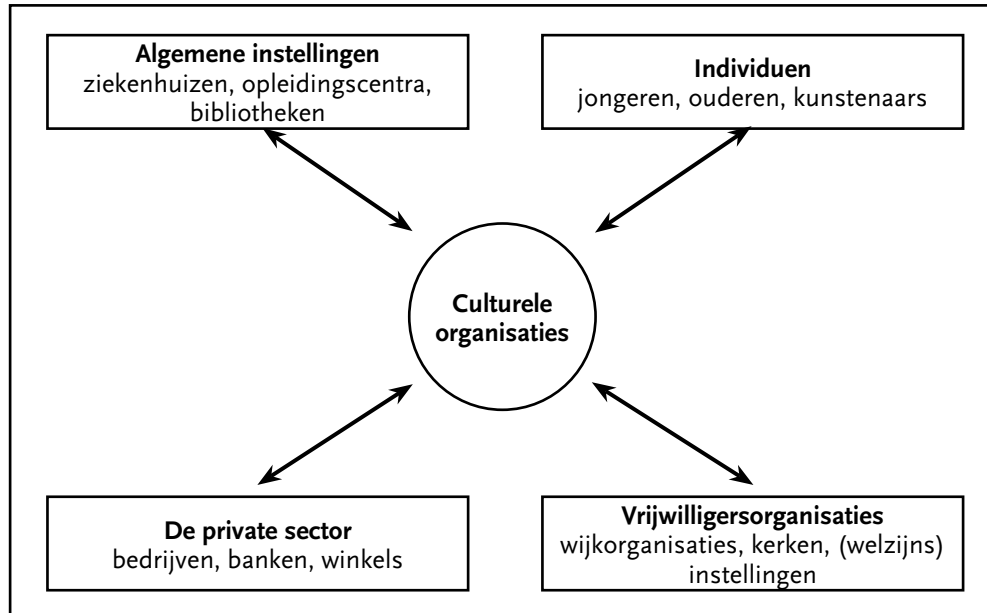
Parken

- Het East Side historisch genootschap uit Chicago, opgericht door oudere wijkbewoners, werkt samen met een middelbare school aan het oprichten van een museum over de geschiedenis van vier wijken. Het park stelt de ruimte voor het museum gratis ter beschikking.
- Een kunstgalerie bezat meer kunstwerken dan het kon exposeren en in de parkgebouwen in de buurt was een grote zaal die niet gebruikt werd. Het park ging akkoord met het gebruik van de zaal door de galerie. Het park heeft nu een expositieruimte die gratis toegankelijk is voor het publiek. Het trekt mensen die anders nooit het park zouden bezoeken. De galerie heeft meer expositieruimte en de kunstenaars hebben een extra podium voor hun werk.
- In het park worden nu ook cursussen gegeven door het wijkmuseum dat door ruimtegebrek niet altijd terecht kon in het eigen gebouw. De aangenoden cursussen zijn het maken van maskers en quilts (een gewatteerde deken of spreij van aan elkaar genaaide stukken stof). Als tegenprestatie kan het park gratis gebruik maken van de kopieerfaciliteiten van het museum.

Bibliotheken

- Een historisch genootschap vergadert in de bibliotheek in de wijk, waar ook het archief ligt opgeslagen. Het genootschap sponsoorde samen met een toneelgezelschap de uit-

Potentiële partners

voering van een stuk van Shakespeare in de bibliotheek.

- Een landelijk museum schenkt een serie 'ervaringsdozen' (bedacht om kinderen op een doe-manier kennis te laten maken met verschillende kunstvormen) aan de bibliotheek. De bibliothecaris biedt dit als vaste activiteit aan voor kinderen in de wijk.
- Een bibliotheek helpt bij de organisatie van een Koreaanse Cultuurdag in de wijk met traditionele Koreaanse vertelkunst, zang, dans en discussies over actuele maatschappelijke onderwerpen.

Onderwijs

- Een onderwijsinstelling huurt een kunstenaar in om een kunstrondleiding door de wijk te verzorgen. De studenten bezoeken verschillende musea en ateliers van kunstenaars.
- De Hispanic Club van een middelbare school laat de wijk kennismaken met de Latijns-Amerikaanse cultuur door een culturele feestweek en een 'eetfeest'.

Politie

- De politie in de wijk zet een meldpunt op voor inbraak en diefstal in de wijk. De Afro-Amerikaanse radiozender maakt gratis reclame voor het meldpunt.

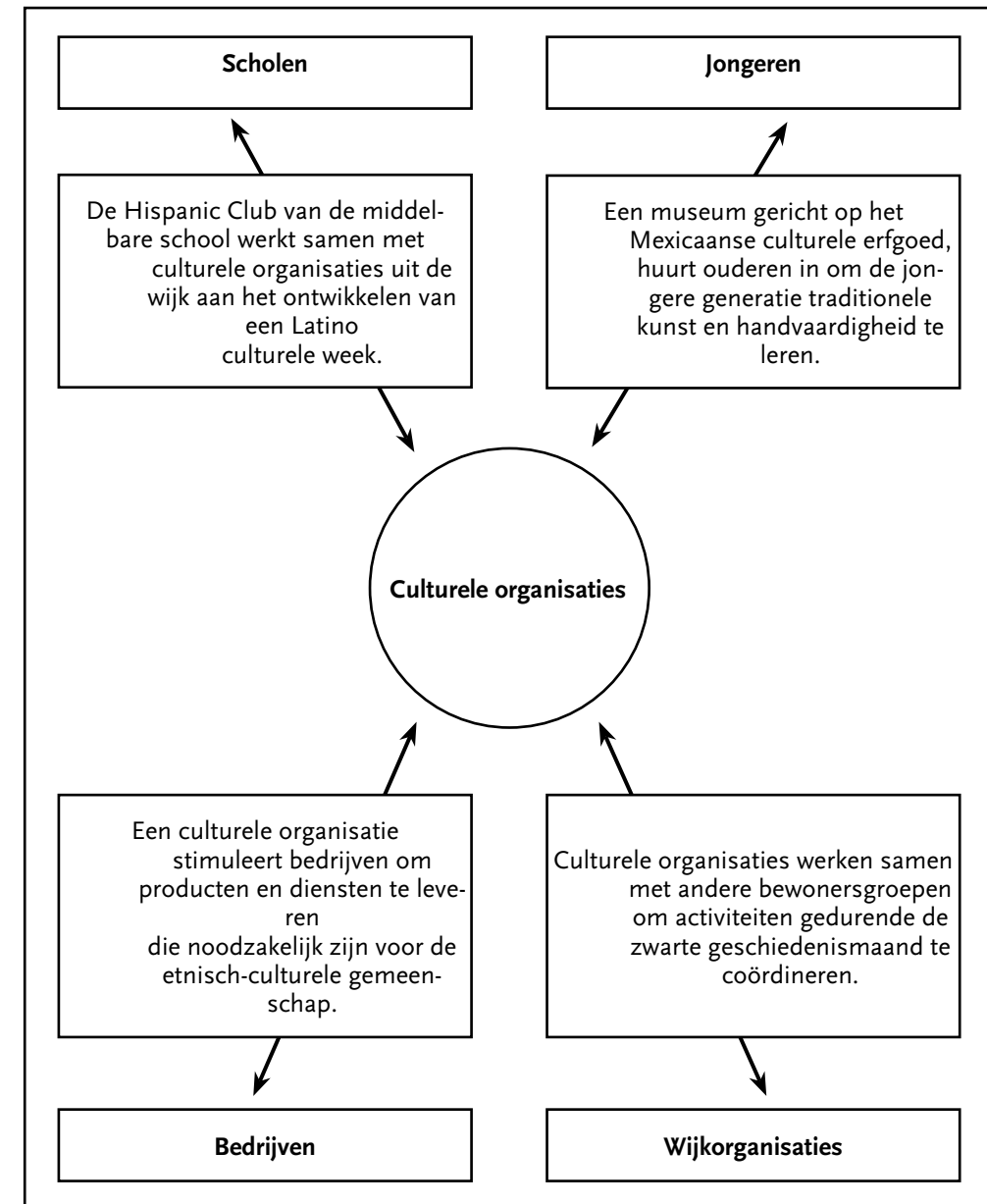
Ziekenhuizen

- Een ziekenhuis sponsort een Chinees Gezondheidsfestival. Vrijwilligers tolken voor de bezoekers, de artsen stellen prijzen te beschikking en studenten van een opleiding in de wijk treden op.

2.4.3.2 Culturele organisaties en wijkbewoners

- Tijdens de Black History Month treden ouderen op in kerken, synagogen en ouderencentra. Ze voeren een programma uit met parodieën, liederen, historische scènes en koken 'southern-style' maaltijden.
- Ouderen uit de wijk helpen op de La Posadas dag mee. Kinderen gaan op die dag, net zoals Jozef en Maria dat ooit deden, van huis tot huis om onderdak te vragen.
- Ouderen uit de Vietnamese gemeenschap in een wijk van Chicago schrijven poëzie voor het maandblad van de Vietnam Vereniging.

Samenwerkingsverbanden versterken

Deze zeer korte selectie van verhalen maakt duidelijk op welke manier culturele organisaties, door succesvolle samenwerkingsverbanden, een bijdrage leveren aan de wijkvernieuwing. De samenwerking met bewoners, vrijwilligersorganisaties en instellingen levert alle betrokkenen winst op en vormt een sterke impuls om verder te bouwen en nieuwe projecten te starten.

DEEL 3

INSTELLINGEN 'VEROVEREN'

In elke wijk zijn wel instellingen te vinden. Instellingen zijn voor wijken een gewilde prooi in de jacht op assets voor de wijkvernieuwing, want zij vertegenwoordigen een aanzienlijke hoeveelheid macht, middelen en menskracht. Aan de andere kant realiseren ondernemende managers zich dat ook zij belang hebben bij het welzijn in de wijken. Zij hebben de, soms nog onbenutte, mogelijkheden in huis om bij te dragen aan de sociale, fysieke en economische ontwikkeling van de wijk. Het aantal instellingen verschilt van wijk tot wijk. Sommige wijken zijn rijkelijk bedeeld en in andere wijken zijn ze nauwelijks aanwezig, maar in zelfs de grootste achterstandswijken zitten bedrijven, scholen, politiebureaus en sociale dienstverleners.

We weten dat het voor de wijkontwikkeling belangrijk is om alle assets in kaart te brengen, dus ook die van de instellingen. Het opsporen van de instellingen op zich is niet al te moeilijk. De interessante assets zijn echter niet te vinden in bijvoorbeeld de jaarverslagen, werkplannen, organisatiedoelstellingen of ander gedrukt materiaal. Vooral grotere organisaties zitten complex in elkaar. Misschien niet op papier, maar wel in de onzichtbare infrastructuur. Om hun doelstellingen te realiseren, werken instellingen met een grote verscheidenheid aan professionele deskundigheid, gebouwen en materialen, werkmethoden en strategieën, budgetten en zichtbare en onzichtbare netwerken van samenwerkingsrelaties. Instellingen zijn vindplaatsen van velerlei assets. Deze kunnen stuk voor stuk een bijdrage leveren aan de wijkontwikkeling.

Het wijkkader dat een school wilde inschakelen, maakte van tevoren een inventarisatie van de veronderstelde assets.

- *Faciliteiten*

In scholen kan vergaderd worden door bewonersgroepen. Ook kan de school gebruikt worden als broedplaats voor nieuwe wijkactiviteiten, zoals bedrijfjes, festivals en sociale dienstverlening.

- *Materialen en uitrusting*

De computers, communicatie- en kopieerfaciliteiten van de school kunnen worden gebruikt door, of gedeeld met groepen in de wijk. Dat geldt ook voor de schoolbibliotheek.

- *Koopkracht*

De school kan haar inkopen doen in de wijk en jonge, startende ondernemers extra steunen.

- *Werkgever*

Als werkgever kan de school wijkbewoners in dienst nemen.

- *Cursussen*

Met bestaand lesmateriaal of nieuw ontwikkelde cursussen kunnen scholen bewoners en bewonersgroepen opleiden, bijvoorbeeld in combinatie met nieuwe projecten in de wijk.

- *Leraren*

De leraren vertegenwoordigen samen een vindplaats van hoogwaardige kennis, inzicht en vaardigheden die veel kan betekenen voor de ontwikkeling van de bewoners en de wijk.

- *Financiën*

Scholen hebben toegang tot subsidies en fondsen die normaliter ontoegankelijk zijn voor groepen in de wijk.

• Jongeren

Leerlingen en studenten kunnen door hun energie en idealisme, belangrijke spelers worden in de wijkontwikkeling. Denk bijvoorbeeld aan projecten en stages¹.

¹ Hier wordt verwezen naar 'A Primer for a School's Participation in the Development of Its Local Community' by the Center for Urban Affairs and Policy Research, North Western University.

Samen met het wijkkader onderzocht de schoolleiding ook haar verborgen assets, zoals de netwerken van de school en de werkrelaties van de leraren. De schoolleiding was door het enthousiasme van het wijkkader overtuigd van haar eigen inbreng in de wijkontwikkeling. Op dezelfde manier kan gekeken worden naar de assets van parken, maatschappelijke dienstverleners, politie, brandweer, ziekenhuizen, opleidingscentra en zelfs het bedrijfsleven.

Het vangen van instellingen

Veel bewoners zijn gefrustreerd geraakt door het gebrek aan betrokkenheid van instellingen met de wijkontwikkeling. Bewoners en vrijwilligersorganisaties werken in en vanuit de wijk. De wijk zelf stuurt de activiteiten aan. Instellingen worden aangestuurd door management van buiten de wijk. Vooral in grotere steden legt het management van de scholen, parken, bibliotheken en politiebureaus in eerste instantie verantwoording af aan de directie of het bestuur van de organisatie en niet aan de wijkbewoners. Bovendien zijn de professionals die in de instellingen werken, eerst loyaal aan hun collega's en aan de professionele netwerken waarbinnen zij werken en dan pas aan de wijk waarin zij werken. Ook wonen de meeste professionals niet in de wijk waarin zij werken. Om al deze redenen is het een uitdaging voor het wijkkader deze instellingen te winnen voor de wijkontwikkeling. In enkele gevallen moesten hiervoor eenvoudigweg relaties worden aangegaan (of hersteld) tussen enerzijds de wijkbewoners en anderzijds de instellingen. Zowel het wijkkader als het instellingsmanagement zien het wederzijdse belang van een gezonde wijk en de voordelen van een samenwerkingsrelatie. In een groot aantal gevallen heeft het wijkkader het initiatief genomen om, in het kader van de wijkvernieuwing, samen met de instellingen op zoek te gaan naar nieuwe samenwerkingsverbanden.

Er bestaat ook een andere kant. De relatieopbouw tussen de wijk en de instellingen die alleen in de wijk aanwezig zijn zonder directe binding is lastig. Grote stedelijke instellingen zoals scholen, parken, politie, brandweer, opleidingscentra en maatschappelijk dienstverleners zijn zelden geïnteresseerd in de wijkagenda's. Daarom is het van belang

dat wijkbewoners de strijd om de (politieke) macht aangaan, om de instellingen te dwingen opnieuw haar verantwoordelijkheid in de wijk te nemen. Wanneer instituten mede worden afgerekend op hun investeringen in de wijk en de relaties met het wijkkader, dan openen zich nieuwe perspectieven voor de samenwerking en kunnen de instellingen door de wijk worden aangesproken op haar verantwoordelijkheid. De onderlinge afhankelijkheid tussen de prestaties van instituten en het succes van wijkvernieuwing opent deuren voor nieuwe samenwerkingsverbanden.

Als een instelling, zoals een school, haar verantwoordelijkheid voor de wijk heeft geaccepteerd, dan ontstaan er vele kansen voor nieuwe wederzijdse relaties. Scholen kunnen in wijken het middelpunt worden van een relatienetwerk. Dezelfde mogelijkheden komen in zicht voor andere instellingen met een netwerk van 'filialen', zoals parken en bibliotheken. Dit geldt vooral als de bewoners deze instellingen beschouwen als een onderdeel van de wijk en in staat zijn om hun verantwoordelijkheid af te dwingen.

ABCD
NEDERLAND

HAARLEM – IMPULS: MEERWIJK NOORD, DE BUURTBOX

In Haarlem zijn drie impulsgroepen uit verschillende delen van de stad aan het werk gegaan om knelpunten in hun wijk aan te pakken. In Haarlem zijn gebiedsgebonden agenten werkzaam die ook deelnemen aan de Impulsgroepen. De impulsgroepen werken naast de wijkraad. Ze krijgen alle drie een budget om leefbaarheidactiviteiten of projecten te organiseren.

Er was in Meerwijk Noord geen plek waar bewoners konden vergaderen of bij elkaar konden komen voor andere doelen, daarom is gekozen voor een BuurtBox, een gemeenschapsruimte. Door een grootschalige renovatie in Meerwijk Noord was er een mogelijkheid om als bewonerscommissie bij de corporatie Pré Wonen te vragen wat zij kunnen betekenen voor de buurt. Onder in een galerijflat zijn de boxen kleiner gemaakt en zijn de boxgangen herschikt, zodat genoeg ruimte overbleef om er een gemeenschapsruimte van te maken: de BuurtBox.

De BuurtBox is een ruimte waar activiteiten kunnen plaatsvinden en het is een informatieplek voor de buurt. Bewoners

Foto: Anneke van der Molen

kunnen binnenlopen voor een kopje koffie en een praatje. De bewoners beheren de ruimte zelf en organiseren activiteiten. Wel kunnen zij advies en ondersteuning vragen aan Impuls beroepskrachten. De bewoner die de BuurtBox begeleidt, legt uit wat er allemaal gebeurt. 'Er wordt op vele manieren gebruik gemaakt van de BuurtBox. Mensen kunnen in de BuurtBox een paar computers gebruiken om te leren omgaan met computers en met internet en email te werken. Ouderen uit de buurt komen hier bij elkaar om activiteiten te organiseren, zoals een busreisje of kaartenavondjes. Er wordt een buurtkrant (Meerwijk Noord Nieuws) gemaakt. Er zijn inlopen voor veelal allochtone jongens, er is een meidenclub, er zijn seniorenochtenden, Turkse vrouwen hebben wekelijks een bijeenkomst en er worden inlopen georganiseerd voor tienermoeders. En natuurlijk worden hier de Impulsvergaderingen en andere bewonersbijeenkomsten gehouden'. Met de BuurtBox hebben bewoners een eigen ruimte en het stelt hen in staat elkaar te ontmoeten en zelf laagdrempelige activiteiten te organiseren.

Meer informatie via: Radius Impuls Haarlem 023-5398513 of 06-18172832

ABCD
NEDERLAND

HOOFDSTUK 3.1 PARKEN EN WIJKVERNIEUWING

Een park is een sieraad voor de wijk en kan een krachtig instrument zijn voor wijkvernieuwing. In veel culturen is het park het centrum van het gemeenschapsleven, de ontmoetingsplek waar mensen elkaar vinden en (een deel van) hun leven vormgeven.

Door de samenwerking met parkwachters ontdekt het wijkkader verschillende manieren om de bindende kracht van het park te versterken. Vooral van de relatieopbouw tussen bewoners, vrijwilligersorganisaties en andere instellingen rond deze unieke asset, kan vindingrijk gebruikgemaakt worden.

Parken laten jongeren zitting nemen in Adviesraden. De raden organiseren geldinzamelingsacties en beheren de financiën van de jeugdactiviteiten. Ze geven een wijkkrant uit, ontwerpen tuinen en leggen deze ook aan. Daarnaast begeleiden ze als mentor jonge kinderen uit de wijk.

Parken bieden letterlijk en figuurlijk ruimte voor projecten en evenementen voor de hele wijk. Het is dé plek voor muziek- en kunstfestivals, interculturele activiteiten die de etnisch-culturele verscheidenheid van de wijk laten zien, doe-het-zelf demonstraties, historische evenementen en zelfs voor een wijkcircus. Parken bouwen sterke netwerken op met andere organisaties en instellingen in de wijk. Scholen en kerken zijn van nature logische partners, maar er ligt meer binnen handbereik. Kunstgalerieën, restaurants, bakkerijen, politie en brandweer, bedrijven in de buurt, wijkontwikkelingsgroepen en maatschappelijk dienstverleners zijn potentiële partners voor parken.

Het wijkkader kan door middel van de ⁴-stappenmethode de assets van parken toegankelijk maken voor de wijkopbouw.

Stap 1

Maak een grondige inventarisatie van alle onderdelen die samen de asset park vormen.

Stap 2

Maak hierna een vergelijkbare inventarisatie van de vrijwilligersorganisaties en instellingen die samen de assets van de wijk vormen. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

Vervolgens ontstaan er door het werken met de assets door de samenwerkende partners, allerlei activiteiten en projecten die versterkend werken in de wijkvernieuwing.

Stap 4

Door het koppelen van de assets en de opgebouwde relaties tussen de partners, ontstaan er nieuwe mogelijkheden voor het slaan van bruggen met externe bronnen, waardoor de bindende kracht van het park binnen de wijkgemeenschap nog sterker wordt.

3.1.1 DE HERONTDEKKING VAN PARKEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Er zijn allerlei soorten parken; van een grasveldje tot vele hectaren grote stadstuinen met allerlei faciliteiten. Maak daarom altijd eerst een grondige inventarisatie van alle mogelijkheden van het park. De inventarisatie kan bestaan uit de volgende assets.

Personeel

In een park werken volwassenen die verschillende vaardigheden hebben: educatief, pedagogisch, agogisch, kunstzinnig, musical, of sportief.

Faciliteiten

In een park zijn allerlei soorten faciliteiten. Grote en kleine vergaderruimtes, een podium voor toneel, een gymnastiekzaal, ateliers, expositieruimtes en professionele keukens.

Vaak beschikken parken ook over basketbalvelden, zandbakken, grote speelweides, speeltuinen, vijvers en fonteinen, een honkbalveld, eendenvijvers en verschillende soorten tuinen. Parkgebouwen zijn zeer geschikt voor allerlei wijkactiviteiten.

Materialen en uitrusting

In de meeste parken is veel sportmateriaal aanwezig, er zijn hobbymaterialen en muziekinstrumenten zoals piano's. Een mooie oogst voor wijkbewoners die ermee aan de slag zouden willen.

Deskundigheid

De meeste parken geven cursussen op allerlei niveaus die toegankelijk zijn voor alle leeftijdsgroepen. De cursussen kunnen variëren van houtbewerking tot atletiek en van boetseren tot toneel.

Financiën

Parken werken vaak met begrotingen met een aantal flexibele budgetten. Zij kunnen ook geldinzamelingsacties voor de wijk sponsoren en wijkbewoners (fulltime of freelance) in dienst nemen.

3.1.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR PARKEN

Parken die aan de slag willen als speler in de wijkvernieuwing kunnen niet zonder grondige inventarisatie van de assets van de wijk waarin zij liggen. In alle wijken zijn de assets op de volgende plaatsen te vinden:

- vrijwilligersorganisaties en non-profit organisaties in alle soorten en maten;
- instellingen zoals scholen, bibliotheken, de politie en de brandweer;
- het bedrijfsleven, van winkels tot banken en grote bedrijven;
- bewoners en groepen, zoals jongeren, ouderen, kunstenaars.

3.1.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN PARKEN EN DE WIJK

Na de inventarisatie van de assets van het park en de omringende wijk staat de volgende stap voor de deur. Het opbouwen van nieuwe relaties en het versterken van bestaande relaties.

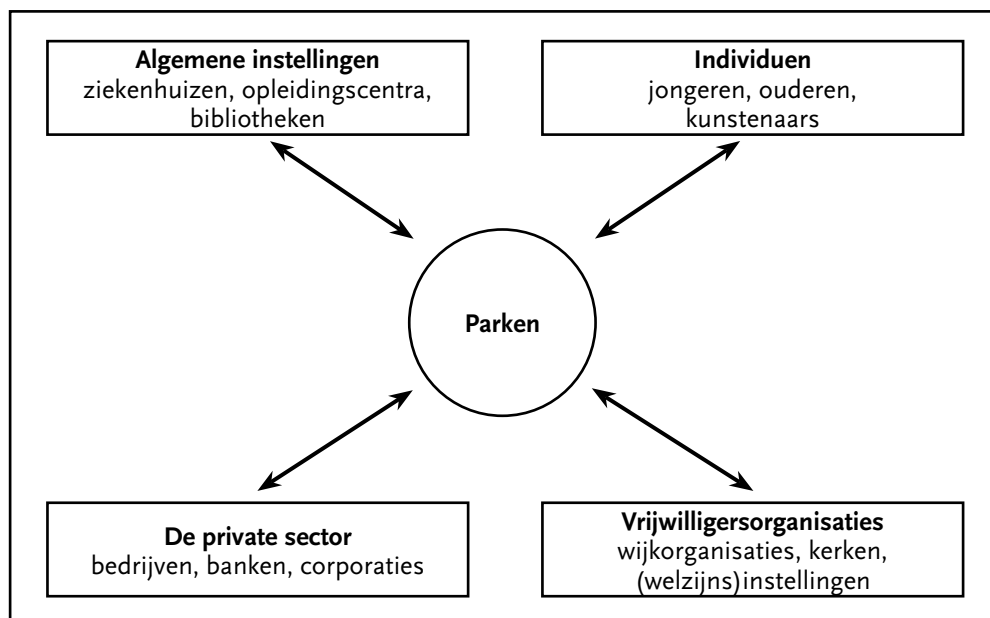
De sterkste parken zijn die parken die al een breed vertakt netwerk van samenwerkingsverbanden hebben. Steeds meer parken slaan hun vleugels uit op zoek naar nieuwe partners in wijkvernieuwing naast de al bestaande samenwerking met scholen en kerken.

3.1.3.1 Parken en vrijwilligersorganisaties

Bewonersorganisaties

- Een park organiseert jaarlijks een 'We gaan weer naar school' optocht in de wijk. Iedereen doet mee: van postbode tot wijkagent, van padvinder tot schooldirecteur en natuurlijk massa's kinderen. Dit is een officiële parade met alles erop en eraan, tot en met de praalwagens. Na afloop gaat iedereen naar het park om samen wat te drinken.
- Het zwembad in een park wordt gesloten als het verwarmingssysteem defect is. Het zwemteam van het park mag gebruikmaken van het zwembad van de scouting als de verwarming van hun eigen bad het weer eens begeeft. Als tegenprestatie mag de scouting een aantal zomeractiviteiten in het park uitvoeren.
- Een park met een eigen ouderprogramma biedt een 'concurrerend' ouderenprogramma uit de wijk een mooie zaal aan. Ze mogen de zaal gebruiken zo vaak ze willen.
- Bewoners van een wijk zoeken advies voor het opzetten van een buurtpreventieproject. Ze komen terecht bij een wijkorganisatie met veel deskundigheid over bewonersactivering in huis. De buurtpreventie slaat aan en de bewoners hebben hun 'hoofdkwartier' in het park. Ze hebben een intensieve relatie opgebouwd met de wijkorganisatie die hun adviseerde.
- Hetzelfde buurtpreventieteam wil wat doen tegen het gebruik en verhandelen van drugs. Ze voeren gesprekken met het park en het maatschappelijk werk en besluiten

Potentiële partners

een samenwerkingsverband aan te gaan. Het park voert een recreatief programma uit voor de jongeren en het maatschappelijke werk geeft drugsvoorlichting en een cursus 'leiderschap' voor jongeren.

- Een park stelde haar buitenfaciliteiten ter beschikking aan een tehuis in de buurt. Het tehuis organiseert een gezondheidsmarkt. Door de samenwerking komen de tehuisbewoners naar het park en komen parkbezoekers met hen in aanraking. Bovendien worden er gratis gezondheidstesten gedaan. Het park zet met haar asset een stapje in de relatieopbouw tussen de tehuisbewoners en de wijkbewoners.

Religieuze en culturele organisaties

- Jongeren die het podium hebben gehaald in het 'Park District Junior Citizen Competition', worden beloond met een excursie naar de Universiteit van Illinois. De excursie wordt betaald door de plaatselijke kerken.
- In het park worden cursussen gegeven door het wijkmuseum. Wegens ruimtegebrek kon het museum niet altijd in het eigen gebouw terecht. Het cursusaanbod bestaat uit het maken van maskers en appliqueer quilts. Als tegenprestatie kan het park gratis gebruikmaken van de kopieerfaciliteiten van het museum.

3.1.3.2 Parken en instellingen

Bibliotheken

- Een bibliothecaris schakelt de politie in voor het vervoer van een groep ouderen van de bibliotheek naar een park in de wijk. De ouderen gaan in de zomer een paar keer samen picknicken.

Scholen

- Scholen en opvangcentra mogen, op afspraak, gebruikmaken van de faciliteiten van het park. Het varieert van natuurwandelingen tot sportactiviteiten.
- Een school zonder gymzaal mag het park voor openingstijd gebruiken voor haar activiteiten. Tijdens de vroege uurtjes is de school zelf verantwoordelijk voor de studenten. Als tegenprestatie verzorgen zij een deel van het parkonderhoud.
- Parkmedewerkers maken tijdens buurtvergaderingen reclame voor hun activiteiten voor de wijkbewoners. Jongeren van vier wijkscholen schrijven zich in voor een volleybalcompetitie. Er worden negen teams gevormd en het park sponsort de competitie.
- Een openbare school geeft na schooltijd huiswerkbegeleiding in het park.

Opleidingscentra²

- Het park verhuurt een leslokaal aan een opleidingscentrum uit de wijk dat de cursus 'Engels als tweede taal' geeft. In de loop van de cursus ontdekt de parkmanager dat er steeds meer gezinnen uit de Latinowijk³ gebruikmaken van de recreatieve activiteiten in het park.

² Opleidingscentra, Community Colleges in de Verenigde Staten, zijn vergelijkbaar met de Nederlandse Regionale Opleidings Centra's (ROC); een aanbod in vele vormen van (beroeps)onderwijs, onderwijs voor volwassenen en extra aanbod voor bijzondere doelgroepen.

³ Afkomstig uit Latijns-Amerikaanse landen.

ABCD
NEDERLAND

HELMOND – LEONARDUSWIJK: EEN ECOLOGISCHE TUIN EN EEN GEZONDE BUURT

Bewoners uit de Leonardusbuurt wilden aan andere buurtbewoners laten zien dat je ook anders en gezonder kunt leven. Groente eten is gezond. Veel bewoners wisten echter niet dat er bespoten groente van de supermarkt ook een alternatief is: gezondere groenten die niet bespoten zijn. En als je dan toch bezig bent met gezonder eten, word je ook gemotiveerd om meer te gaan bewegen. Door het ABCD-project zijn bewoners van de wijk gezonder gaan eten en meer gaan bewegen.

Sjaak is de leider van de ecologische tuin.

Hij heeft meegewerkt aan de ABCD-enquête en is naar de eerste bewonersavond gekomen. Bij toeval kwamen we erachter dat zijn grootste talent niet in de enquête stond: biologisch tuinieren.

Kookboeken voor kinderen, kweken van allerlei bijzondere groenten, biologische recepten; Sjaak had het allemaal gedaan. Bij toeval is een braakliggend terrein in de buurt gevonden en werkte de gemeente meteen mee, zodat binnen een half jaar

Foto: Hans van Kraaij

een biologische tuin uit de grond kon worden gestampt. Een interview met Sjaak. Waar is de tijd gebleven?? 'Dit is de kreet die ik veel hoor, wanneer mensen klagen dat het eten niet smaakt en niet lekker is. Hoe kan dat toch? Veel mensen vragen zich dat af en ik ben blij dat ik op deze vraag kan antwoorden. De groente die je koopt op de markt en in de supermarkt komt van de reguliere teler. Voor deze teler is de regel: 100% zaaïen, 100% oogsten. Gelukkig zijn er ook telers die ecologisch telen en dit aan enkele supermarkten leveren. Dit is ook de reden dat ik door het ABCD-project op het idee kwam om dat zelf te gaan doen. Een paar mensen uit de wijk vonden het een goed idee en we hebben de schouders eronder gezet om dit te verwezenlijken. Wij zijn in 2003 gestart en al na enkele maanden konden de eerste groenten geoogst worden. Het resultaat mocht er zijn en regelmatig hoorde ik dat de groente zo lekker smaakte. De leraren van de Leonardusschool zagen ons bezig in de tuin en vroegen of ze een keer met de kinderen konden komen kijken. Daar stemden wij natuurlijk mee in. Door de reactie van de kinderen en een gesprek met de meester werd duidelijk, dat de kinderen het leuk en leerzaam vonden. Wij zagen dat dit voor enkele kinderen het eerste contact was met een groentetuin. Trouw als kinderen zijn, komen zij elke week terug om in de tuin te helpen. Wij kunnen nu, na een jaar, zeggen dat de ecologische tuin aanslaat bij jong en oud.

Meer informatie via: abcdprojectleonardus@hetnet.nl

ABCD
NEDERLAND

Politie

- Een park meldt aan het wijkbureau van de politie dat ze nog een aantal vrijwilligers zoekt als coach van een sportteam. Veel agenten coachen nu in hun eigen tijd sportteams van het park.
- De politie ondersteunt de acties van het park tegen drugsgebruik. Agenten komen naar buurtvergaderingen om bewoners te informeren en helpen bij het opzetten van buurtpreventieteams.
- Postbodes en wijkagenten sporten in de gymzaal van het park. Ze hebben hun eigen teams en spelen op vaste tijden in de gymzaal. Als entreegeld voor de finale van de competitie moesten alle deelnemers en de toeschouwers drie voedselblikken meenemen. De inzameling ging naar de kerk voor het voedseldistributieprogramma.

Parken en het bedrijfsleven

Een park wil graag een volledig sportprogramma aanbieden. Het geld om een kegelbaan te bouwen, hebben ze echter niet. Het park maakt afspraken met een commerciële kegelbaan in de wijk, waardoor het parkteam wekelijks kan oefenen. Het park heeft inmiddels een officieel bowlingteam met vijftientig leden. Veel parken hebben goede relaties met het lokale bedrijfsleven. De bestuursverkiezing van een park wordt tijdens een ontbijt 'bij de vijver' gehouden. Het ontbijt van sinaasappelsap, roereieren, spek en toast wordt geschonken door winkeliers. Een ander park heeft afspraken gemaakt met een restaurant in de buurt. Tijdens parkevenementen krijgen deelnemers korting bij het restaurant.

Ziekenhuizen

Bij veel festivals en andere evenementen is het ziekenhuis een vaste gast. Zij verzorgen gezondheidsvoorlichting en demonstraties, op maat gemaakt voor de wijkbewoners.

3.1.3.3 Parken en wijkbewoners

Algemeen

- Een park organiseert een intercultureel etentje. De deelnemende bewoners nemen gerechten mee die typerend zijn voor de streek of het land waar zij vandaan komen.
- Een park organiseert samen met een klussenteam uit de wijk workshops over kleine klusjes in huis voor bewoners.
- Een park sponsort een wijkfeest. Tijdens dit feest zijn er rondleidingen door het park en langs historische plaatsen in de wijk, zijn er live-optredens van muzikanten uit de buurt en laten kunstenaars hun werk zien.
- Een park sponsort een 'wat de pot schaft' picknick. Alle deelnemers nemen zelf wat te eten mee. De bakkers en restaurants uit de wijk zorgen voor culinaire verassingen.

Jongeren

- De live-optredens tijdens een parkfestival worden verzorgd door jongeren uit de wijk.
- De muziek voor een dansfeest voor tieners wordt verzorgd door jongeren uit de wijk.
- De wijkorganisatie wil twee parken opknappen; het ene park voor tieners en het andere voor jongeren. De wijkorganisatie betreft de tieners vanaf het begin bij de planontwikkeling en ook in de uitvoering werken tieners en volwassenen samen.

Een aantal parken zijn begonnen met jongerenraden

- Een jongerenraad vergadert in het park, waar ze ook geldinzamelacties houden. Met het geld sponsoren ze verschillende activiteiten, zoals paardrijden en rondleidingen door regeringsgebouwen.
- Een ander park gaat met een jongerenraad aan de slag om het parkbeleid en de programma's te vernieuwen.
- Tieners ontwerpen onder begeleiding van het park een tuin en zorgen voor de aanleg en beplanting. Het park ondersteunt de tieners bij het maken van een eigen krantje.
- *Een park wil tieners graag betrekken bij de parkactiviteiten. Het werk als (vrijwillig) assistent van de kinderwerkers is erg in trek.*

Ouderen

- Ouderen uit een flat in de wijk willen wat met hun 'groene handen'. Ze overtuigen het parkmanagement en gaan aan de slag met de randen van het park. Ze krijgen bedrijven uit de wijk zo ver dat ze de aankoop van planten en bloembollen sponsoren. Inmiddels is de hele rand om het park door de ouderen aangepakt. Ze zorgen ook voor het onderhoud en organiseren zelf hun cursussen in tuinonderhoud.

Kunstenaars

- Een park sponsort een cursus muurschilderen voor jongeren en volwassenen. Kunstenaars uit de wijk geven demonstraties en workshops. Het historisch genootschap informeert de groep over de geschiedenis van de wijk. De muurschildering wordt gemaakt op een blinde muur van het parkgebouw.
- Kunstenaars exposeren hun werk in vitrines van het parkgebouw en op de lege muren.
- Kunstenaars exposeren en verkopen hun werk op kunstmarkten in de wijk die door de parken worden gesponsord.

Alle betrokkenen hebben baat bij de samenwerkingsrelaties. De school die les geeft in het park, breidt haar eigen aanbod uit en het park krijgt de kans om de nieuwe gebruikers voor zich te winnen. Kunstenaars die exposeren, lesgeven of werken in het park, bereiken een groter publiek, ontwikkelen nieuwe netwerken en vergroten de culturele waarde van het park en de wijk. De restaurants ontdekken dat zij een breder publiek kunnen bereiken en hun imago kunnen verbeteren door het park te helpen, terwijl het park door deze samenwerking aantrekkelijker wordt voor de bezoekers uit de wijk.

Het zijn voorbeelden van 'win-win' samenwerkingen die bewust worden aangegaan. Men kent de sterke kanten en de belangen van de partners. Dit werkt inspirerend en stimulerend en motiveert tot nog meer samenwerking bij de ontwikkeling van nieuwe projecten. Duurzame samenwerkingsverbanden vormen een steeds groeiend netwerk waarin meer en meer bewoners en organisaties betrokken raken. Het wordt een motor in de wijkvernieuwing.

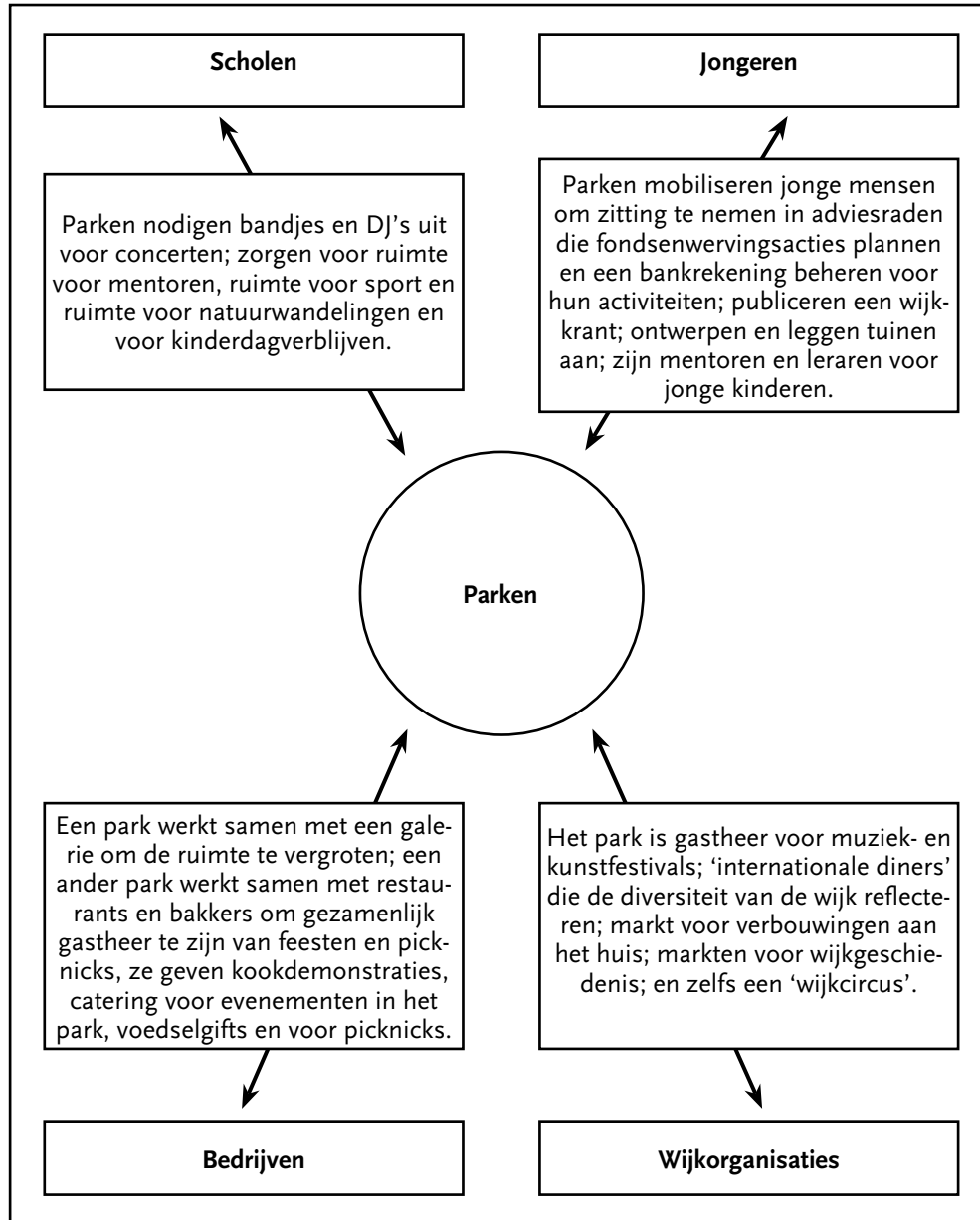
3.1.4 PARKEN EN DE BUITENWERELD

Het park kan ook ingezet worden als bruggenbouwer. Als er sterke relaties zijn ontwikkeld met de assets van de wijk, kunnen er nieuwe bruggen worden gebouwd. De nieuwe bruggen verbinden de assets uit de wijk met externe bronnen. De eerste brug die gebouwd of versterkt zou moeten worden, is de relatie met het stedelijke bestuur. Voorstellen van het park die gedragen worden door de wijk, zullen een goede kans van slagen hebben. Buiten de eigen structuren en systemen kunnen parken op aanzienlijke belangstelling en financiële steun rekenen.

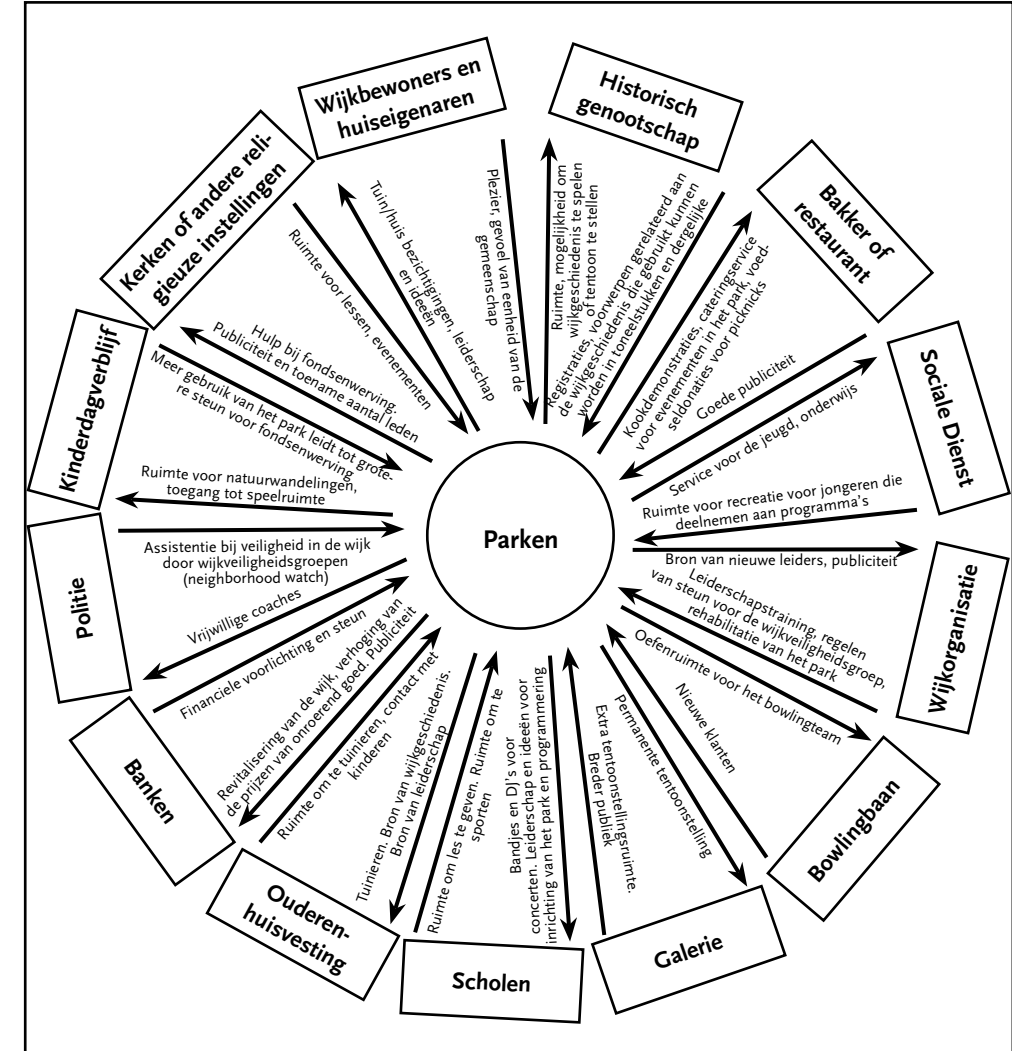
- Parken zijn kansrijk in fondsenwerving door extra aandacht die zij aan bijzondere doelgroepen kunnen besteden; tieners, jongeren, ouderen en buitengeslotenen.
- Grotere kunstorganisaties en zelfs museums hebben parken ontdekt voor hun evenementen en exposities. Het zijn publiekstrekkingen die veel mensen van buiten de wijk aantrekken.
- Het park als trekpleister zorgt ervoor dat de wijk de kans krijgt om de bezoekers voor zich te winnen. Het biedt economische en culturele kansen en de wijkbewoners hebben een recreatieve attractie binnen handbereik.

Een park dat haar assets ondernemend benut, kan een magneet worden voor het aantrekken van bronnen en middelen van buiten de buurt. Deze externe bronnen geven de wijkontwikkeling extra mogelijkheden.

Samenwerkingsverbanden versterken

Één op één relaties

HOOFDSTUK 3.2 BIBLIOTHEKEN EN WIJKVERNIEUWING

Bibliotheken doen veel meer dan alleen boeken uitlenen. Bibliotheken willen informatie en middelen toegankelijk maken voor burgers. Daarom zijn ze ook bereid actief deel te nemen aan wijkvernieuwingsprocessen. Ze stimuleren de betrokkenheid van bewoners en bieden de bibliotheek aan als veilige en goed ingerichte ontmoetingsplek. Ze stellen vergaderruimte beschikbaar voor wijkgroepen en organiseren activiteiten voor de hele wijkgemeenschap.

Bibliothecarissen kunnen samen met het wijkkader op zoek gaan naar nieuwe samenwerkingsmogelijkheden, zodat optimaal gebruikgemaakt kan worden van de mogelijkheden van de bibliotheek. Haar potentiële kracht wordt het beste benut door het koppelen van haar middelen aan die van bewoners, vrijwilligersorganisaties en instellingen.

- Bibliotheken zijn ontmoetingsplekken voor de jongeren uit de wijk. Hier kunnen zij, los van school, waardevolle contacten met elkaar opbouwen. Bovendien zijn bibliothecarissen vaak in staat om de vrije tijd en talenten van jongeren in te zetten voor de wijk. Bijvoorbeeld door jongeren zelf verantwoordelijkheid te geven in de adviesraad van de bibliotheken en hen zelfgeschreven verhalen en essays te laten voordragen bij evenementen die door de bibliotheek worden gesponsord. Ook kunnen ze jongeren programma's laten ontwikkelen om jongere kinderen naar de bibliotheek te 'lokken' en jongeren zijn goede mentoren van leeftijdsgenoten die alfabetiseringscursussen volgen.
- Bibliotheken zijn ontmoetingsplaatsen voor verschillende groepen in de wijk. Enthousiaste bibliothecarissen worden vaak actieve deelnemers in samenwerkingsverbanden. Bibliotheken zijn wijkcentra en bibliothecarissen faciliteren wijkevenementen en feesten door het verschaffen van ruimte, middelen en deskundig advies bij de planning en publiciteit.
- Scholen en bibliotheken werken vanouds nauw samen en hebben beide baat bij deze samenwerking. Dit kan de bibliotheek inspireren om nieuwe relaties aan te gaan met wijkorganisaties en instellingen.

Het wijkkader kan de mogelijkheden van de bibliotheek in de wijk maximaal benutten door de 4-stappenmethode als leidraad te gebruiken. Dit proces moet leiden tot het effectief inschakelen van de plaatselijke bibliotheek bij het opbouwen van een sterkere, volledig geïntegreerde wijkgemeenschap.

Stap 1

Maak een grondige inventarisatie van alle onderdelen die samen de asset bibliotheek vormen. Boeken en aanverwante materialen zijn slechts twee van de vele middelen waarover de bibliotheek beschikt.

Stap 2

Maak hierna een vergelijkbare inventarisatie van de vrijwilligersorganisaties en instellingen die samen de assets van de wijk vormen. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

Vervolgens ontstaan er, door het werken met de assets van de samenwerkende partners, allerlei activiteiten en projecten die versterkend werken in de wijkvernieuwing.

Stap 4

Door het koppelen van de assets en de opgebouwde relaties tussen de partners, ontstaan nieuwe mogelijkheden voor het slaan van bruggen met externe bronnen, waardoor de bindende kracht van de bibliotheek binnen de wijkgemeenschap nog sterker wordt.

3.2.1 DE HERONTDEKKING VAN BIBLIOTHEKEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Bibliotheken zijn meer dan opslagplaatsen van boeken. Kleine etalages en groots opgezette multimediacentra zijn twee voorbeelden van de diversiteit aan middelen die kan worden ingezet voor de wijkvernieuwing.

Personeel

Bibliothecarissen zijn professionals die meer in huis hebben dan alleen maar het uitleenen van boeken. Ooit gedacht aan een bibliothecaris als instructeur van een aerobics klas? Dichter bij huis blijvend, kunnen zij hun onderzoeksvaardigheden inzetten om uitgebreide wijkgeschiedenissen te schrijven. Of het wijkkader helpen bij het opstellen van subsidieaanvragen. Aangezien bibliothecarissen zelf vaak ook in de wijk wonen, zijn ze dikwijls zeer bereid om betrokken te worden bij dit soort activiteiten die het leefklimaat van de wijk bevorderen.

Faciliteiten

Etalages, vitrines, muren en prikborden, dit is de minimale uitrusting van een bibliotheek. Veel bibliotheken hebben kleinere klas- en vergaderlokalen, keukens, foyers, parkeerplaatsen en speelplekken. Sommige beschikken zelfs over een congressruimte.

Materialen en uitrusting

Naast boeken, beheert de bibliotheek videocassettes, computers, gezelschapsspellen, speelgoed en knuffeldieren, gereedschap, financiële informatie voor kleine ondernemers, telefoon voor mensen met een gehoorstoornis, 'cultuurpakketten', werk van kunstenaars, alfabetiseringsmateriaal, archiefmappen met geschiedenis van de wijk, piano's en andere muziekinstrumenten en informatie over andere organisaties en komende evenementen in de buurt.

Deskundigheid

Bibliotheken bieden vaak gratis cursussen aan voor alle leeftijden. Vast onderdeel van het aanbod zijn meestal alfabetisering, algemene ontwikkeling en taalcursussen. Er is een groeiend aanbod van workshops over onderwerpen als immigratie, misdaadpreventie, computervaardigheid, kunst, theater, etnische dansen, bewegen, verhalen vertellen en schrijfvaardigheid.

Financiën

Sommige bibliotheken werken met een zeer beperkt budget. Over het algemeen hebben bibliotheken echter financiële ruimte om materiaal in de wijk te kopen. Sommige bibliothecarissen hebben geld om wijkbewoners op parttime basis in te huren. Bibliothecarissen zijn meestal ook goed in het helpen schrijven van subsidieaanvragen voor wijkprojecten.

3.2.2 HET OPSPOREN VAN WIKKASSETS ALS PARTNERS VOOR BIBLIOTHEKEN

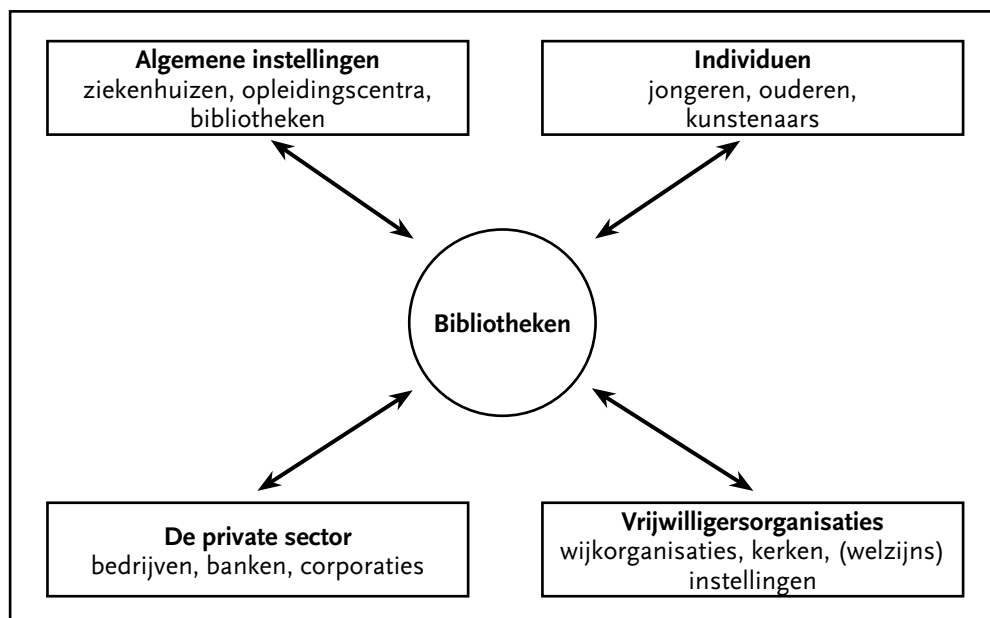
Bibliotheken die aan de slag willen als een speler in de wijkvernieuwing, kunnen niet zonder een grondige inventarisatie van de assets van de wijk waarin zij gevestigd zijn. In alle wijken zijn de assets op de volgende plaatsen te vinden:

- vrijwilligersorganisaties en non-profit organisaties in alle soorten en maten;
- instellingen zoals scholen, bibliotheken, de politie en de brandweer;
- het bedrijfsleven, van winkels tot banken en grote bedrijven;
- bewoners en groepen, zoals jongeren, ouderen en kunstenaars.

3.2.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN BIBLIOTHEKEN EN DE WIJK

Na de inventarisatie van de assets van de bibliotheek en de omringende wijk begint het opbouwen van nieuwe relaties en het versterken van bestaande relaties. De sterkste bibliotheken zijn zij die al een breed vertakt netwerk van samenwerkingsverbanden hebben. Naast de samenwerking met scholen, slaan steeds meer bibliotheken hun vleugels uit op

Potentiële partners

zoek naar nieuwe partners in de wijkvernieuwing: parken, kunstenaars, culturele instellingen, ouderenorganisaties en de politie.

3.2.3.1 Bibliotheken en vrijwilligersorganisaties

Bewonersorganisaties

- Een bibliothecaris neemt het initiatief een informatieavond te organiseren om de bewonersorganisaties uit de wijk aan elkaar voor te stellen. Op de agenda staat onder andere de vraag op welke manier de bibliotheek de bewonersorganisaties kan ondersteunen.

- De bibliothecaris wordt gevraagd voorzitter te worden van de wijkontwikkelingsmaatschappij (CDC)⁴. Dit heeft hij te danken aan het beschikbaar stellen van vergaderruimte aan de CDC. Voor zijn inzet heeft de bibliothecaris inmiddels een vrijwilligersprijs ontvangen.
- Een bibliothecaris in een wijk met veel sociale woningbouw neemt elke maand deel aan de vergaderingen van de wijkadviesraad. De bibliotheek heeft hierdoor een eigen gezicht gekregen in de wijk. Ze coördineert nu een zomerpicknick in het wijkpark voor de ouderen en organiseert luisteruurtjes voor de kinderen uit de kinderopvang.
- Een bibliothecaris verzamelt, samen met de secretaris van de wijkraad, de (mondelijke) geschiedenissen van de wijkbewoners en maakt daar een boekje over.
- De bewonersraad van een wijk organiseert een zomerprogramma. Een onderdeel daarvan is 'verhalen luisteren' in de bibliotheek en er worden educatieve video's gedraaid.
- Bibliothecarissen participeren in een campagne tegen straatgeweld in een netwerk met politie, schoolhoofden en de bewonersorganisatie.
- Mentoren van een alfabetiseringscentrum werken met hun leerlingen in de buurtbibliotheek. De bibliothecaris werft bewoners als vrijwilligers voor het alfabetiseringsproject.
- Net aangekomen immigranten zoeken vaak in de bibliotheek naar informatie over hun wijk en de wijkorganisaties. De bibliothecaris werkt samen met onder andere de Polish Welfare Association en andere etnisch-culturele organisaties in de wijk.
- Als tegenprestatie voor de grote inzet van de bibliotheek voor de kinderen uit de wijk, mogen bibliotheekbezoekers gebruik maken van de computerruimte van de scouting en krijgt de bibliothecaris meer kantoorruimte.
- De scouting uit de wijk gebruikt de etalageruimte van de buurtbibliotheek voor publiciteit over evenementen die zij sponsoren.
- De YMCA levert vacaturelijsten voor het prikbord van de bibliotheek.

⁴ Community Development Corporation, vergelijkbaar met de Nederlandse Wijkontwikkelingsmaatschappij (WOM).

Religieuze instellingen

- Om zijn contact met de Spaanstalige wijkbewoners te verbeteren, heeft de bibliothecaris een informatiestand over de bibliotheek bij de uitgang van de katholieke kerk.
- Een pastoor vraagt aan de bibliothecaris of hij bewoners kan aanbevelen voor uitvoeringen tijdens de kerkdiensten.

ABCD NEDERLAND UTRECHT – HOOGRAVEN: HISTORISCHE KRING

In Utrecht is in de wijk Hoograven in een tweede ronde een ander deel van de wijk onderzocht op capaciteiten van de bewoners. De historie van de wijk Hoograven gaat terug tot in de middeleeuwen. Sinds 50 jaar hoort de wijk bij Utrecht, daarvoor bij Jutphaas. Uit een ABCD-interviewronde kwam de interesse in de wijkgeschiedenis boven tafel. Tijdens de eerste contactavond zijn bewoners samen aan de slag gegaan en hebben ze de Historische Kring Tolsteeg-Hoograven opgericht. Het doel is: historische bronnen zoals

beeld- en tekstmateriaal ontsluiten, verzamelen, registreren en behouden, voor themabijeenkomsten, publicaties, tentoonstellingen en lesmateriaal voor de wijk. Iedere twee maanden organiseert de Kring een presentatie of een andere publieksactie over een bepaald thema. Men wil graag dat de bewoners mooie verhalen te horen krijgen en interessante kaarten, foto's en dergelijke kunnen bewonderen over de historie van de wijk. Een commissie gaat zich specialiseren in het ontwikkelen van lesmodules, zodat de bovenbouwleerlingen van de

Foto: Feestelijke ingebruikname waterleiding in 1931, uit de collectie van dhr. Staal

basisscholen (met vaak 80% allochtone leerlingen) een band kunnen krijgen met hun omgeving.

De eerste presentatie van Historische Kring Tolsteeg-Hoograven had als onderwerp: het Vaartserijn gebied met de vele oude steen- en tegelfabrieken. Joris: 'Ik heb veel foto's gescand en in een logische volgorde gezet. De verhalen erbij vinden was een gezamenlijke taak.' Een andere initiatiefnemer vertelt: 'Ondanks de regen zijn toch veel mensen gekomen, waarschijnlijk ook door de goede publiciteit. Dit is een stimulans om meerdere bijeenkomsten te gaan organiseren. Het is mij opgevallen dat er ook relatief veel 40-plussers aanwezig waren. Wellicht zijn zij ook aangestoken door het 'Nostalgie Virus' dat ook mij heeft besmet. Steeds meer mensen zijn geïnteresseerd in de geschiedenis van de wijk waarin zij wonen.'

De Kring krijgt veel waardering en erkenning. Een fotograaf draagt zijn hele archief over aan de Kring. Een bejaarde kunstenaar heeft 20 aquarellen geschonken. De verzameling foto's groeit zo hard dat een professioneel computerprogramma aangeschaft gaat worden om de collectie te beheren. De bibliotheek in Hoograven stelt ruimte beschikbaar aan de Kring om foto's en dergelijke op te hangen. De Wijkkrant Aanzet, gemaakt door en voor bewoners, plaatst elke keer een stukje over de presentaties en oproepen voor bijvoorbeeld vraag naar materiaal. Een buurtbewoonster is grafisch ontwerper en heeft gratis een logo ontworpen.

Meer informatie via. email: infotoko.hoograven@planet.nl, www.hoograven.info

ABCD NEDERLAND

Culturele organisaties

- Een historisch genootschap vergadert in de wijkbibliotheek, waar ook het archief wordt opgeslagen. Het genootschap sponsort, samen met een toneelgezelschap, de uitvoering van een stuk van Shakespeare in de bibliotheek.
- Een landelijk museum schenkt een serie 'ervaringsdozen' (bedacht om kinderen op een doe-manier kennis te laten maken met verschillende kunstvormen) aan de bibliotheek. De bibliothecaris biedt dit aan als vaste activiteit voor kinderen in de wijk.
- Een bibliotheek helpt bij de organisatie van een Koreaanse Cultuurdag in de wijk met traditionele Koreaanse vertelkunst, zang, dans en discussies over actuele, maatschappelijke onderwerpen.

3.2.3.2 Bibliotheken en instellingen

Scholen

- De bibliothecaris van de kinderafdeling biedt alle leraren uit de wijk een workshop aan over het gebruik van de bibliotheek en de educatieve programma's.
- Leraren van een school regelen dat de bibliotheek expositieruimte wordt voor de kunstwerken van hun leerlingen. De bibliotheek sponsort daarnaast een project waarin kinderen uitgedaagd worden om verhalen te schrijven en te publiceren in de wijk.
- De bibliothecaris van de kinderafdeling ruimt een plek in waar leraren van plaatselijke scholen collecties kunnen samenstellen voor verhalen in de klas. Zij organiseert ook een workshop voor deze leraren over het belang van verhalen vertellen voor de ontwikkeling van kinderen.
- Een 'invalleraar' van een school in de wijk biedt de bibliotheek aan om de naschoolse huiswerkbegeleiding op zich te nemen.
- Bibliothecarissen volgen een cursus aan de muziekschool. Ze leren hoe ze kinderprogramma's kunnen ontwikkelen over cultuurspecifieke instrumenten en de relatie met de etnisch-culturele achtergrond.

Opleidingscentra

- Een bibliothecaris werkt samen met het opleidingscentrum en het trainingsprogramma voor kleine zelfstandigen naar de bibliotheek.
- Een bibliothecaris zet een huiswerkprogramma op voor kinderen in de wijk en werft studenten van het opleidingscentrum als begeleiders.

- Een bibliothecaris ondersteunt een opleidingscentrum bij de ontwikkeling van een cursus Koreaans. De vraag om de cursus komt van Koreaanse wijkbewoners.

Politie

- Een wijkagent geeft in de bibliotheek een workshop over misdaadpreventie.
- Een afscheidslunch die wordt gehouden kort voordat de bibliotheek sluit vanwege een renovatie, wordt een echte wijkgebeurtenis door de deelname van het politiedistrict, een ziekenhuisdirecteur en ouderen uit het ouderentehuis.

Ziekenhuizen

- Een bibliothecaris op het platteland bezoekt regelmatig de wachtkamer van het streekziekenhuis en leest daar voor aan kinderen die op behandeling wachten.

Bibliotheken en het bedrijfsleven

- Een bibliothecaris stuurt de plaatselijke ondernemersvereniging een lijst met materialen die de bibliotheek heeft verzameld voor kleine ondernemers in de buurt.
- Een bibliotheek biedt een computercursus in het Koreaans aan voor ondernemers uit de wijk.

3.2.3.3 Bibliotheken en wijkbewoners

Algemeen

- Een bibliothecaris in de buurt start met een gereedschapsuitleen en twee wijkbewoners beginnen een informeel bedrijf met het geleende gereedschap.
- Een bibliothecaris stelt een lijst samen van studenten die bijles nodig hebben voor wiskunde en lezen. Hij motiveert een ex-medewerker van de bibliotheek om de huiswerkbegeleiding te organiseren.
- Een bibliotheek begint met een alfabetiseringsprogramma voor een aantal gezinnen uit de buurt. Samen maken ze een bloemlezing van de gedichten die ze hebben geschreven tijdens de cursus.
- Een gebruiker van de bibliotheek komt erachter dat het Ministerie van Onderwijs subsidie geeft voor alfabetiseringsprogramma's. Hij spoort de bibliothecaris aan tot een subsidieaanvraag voor het opzetten van een alfabetiseringscentrum in de bibliotheek.
- Een bibliothecaris haalt subsidie binnen van een landelijke organisatie, waardoor een

ABCD
NEDERLAND

UTRECHT – HOOGRAVEN: INTERNATIONAAL KOKEN

Drie bewoners hadden twee dingen gemeenschappelijk: ze misten contacten met buurtbewoners en ze hielden van lekker eten. Op een ABCD-avond bedachten ze Internationaal Koken. De verschillende culturele achtergronden van de deelnemers en het gebruik van recepten uit verschillende landen maken tot een internationaal geheel. Van een school kon de grote professionele keuken worden gehuurd. Er hoefden geen potten en pannen aangeschaft te worden, alles was aanwezig. Tijdens Internationaal Koken gaan de deelnemers op hun eigen manier met een recept en allerlei ingrediënten aan de slag. Eén van de deelnemers verzorgt het recept en doet de boodschappen. Diegene die de avond organiseert, vertelt kort wat er gekookt gaat worden en dan splitsen de deelnemers zich op in groepjes van twee. Er is dus grote kans dat alles verschillend smaakt. Ondertussen wordt er bij elkaar afgekeken en gekletst. Vegetarisch koken is natuurlijk ook mogelijk. Wanneer alles klaar is, eten de deelnemers samen aan een gezellig gedekte tafel. Tijdens het eten worden allerlei onderwerpen besproken. De

Foto: Patricia de Nijs

kosten van de boodschappen worden gedeeld door het aantal deelnemers en iedereen betaalt ter plekke.

Een enthousiaste deelnemster vertelt het volgende: 'Maandag was ik voor de tweede keer van de partij. Het was een waterrijke dag, de regen viel met bakken uit de lucht. Het koken sloot helemaal aan op het weertype. Soep was het thema, zo hadden we bepaald. We hebben ons opgesplitst in vier kookploegen. Met verse spinazie, aardappels en wat room was de spinaziesoep een heerlijk begin. Elke ploeg had er zijn eigen creativiteit en kruiden in verwerkt, waardoor er verschillende smaken op tafel kwamen. De Pindasoep van verse kip, pindakaas, tomaat, ui en selderie stond te stomen op de kookplaten, terwijl de pannen met spinaziesoep letterlijk uitgelept werden. Een heerlijk en goed vullende maaltijdsoep. Met deze bewoners kun je goed soep koken, heb ik geleerd deze avond! Ik ben de volgende keer weer van de partij. Ik neem het recept Roti mee en doe de boodschappen. De volgende keren wordt er Turks gekookt. Net zoals vorig jaar willen we ook dit jaar weer een Kerstmaaltijd organiseren in december. We komen dan samen en de deelnemers mogen een gast meenemen en.....proeven maar!!!'

Gesteund door het succes van de activiteit hebben de initiatiefnemers met succes een verzoek ingediend om in een buurthuis een buurtkeuken in te richten voor hun activiteit en voor kooklessen voor kinderen en volwassenen.

Meer informatie via. email: infotoko.hoograven@planet.nl, www.hoograven.info

ABCD
NEDERLAND

alfabetiseringsorganisatie in staat is om in de bibliotheek een telefonische hulpdienst te beginnen, een vergaderruimte in te richten en een programmacoördinator aan te stellen.

- Tijdens de prijsuitreiking voor vrijwilligers in de bibliotheek krijgt een bewoner die met een groep 'Fighters against Diabetes' is begonnen, een prijs. Hij schrijft nu regelmatig artikelen over de bibliotheek in de plaatselijke krant.
- Een vrijwilliger houdt in de bibliotheek een archief bij, waarin artikelen en persoonlijke getuigenissen over de wijkgemeenschap worden verzameld.
- Een bibliothecaris merkt dat veel buurtkinderen niet in staat zijn naar de bibliotheek te komen voor het voorleesuur. Hij gaat op bezoek bij synagogen, scholen en ziekenhuizen en leest verhalen voor aan kinderen die anders deze activiteit gemist zouden hebben.
- Een bibliotheek laat wijkbewoners verhalen in het Koreaans vertellen aan kinderen uit de wijk.
- Een ondernemende bibliothecaris is de eerste in het stadsdeel die Spaansgesproken rondleidingen in de bibliotheek aanbiedt.
- Een bibliothecaris begint in de bibliotheek een schaakclub voor kinderen uit de wijk. Iedereen die interesse heeft, kan meedoen.

Gehandicapten

- Bibliotheken hebben al veel bereikt voor slechtziende en slechthorende mensen door het gebruik van speciale materialen. Nu beginnen ze met het uitbreiden van hun diensten om ook materiaal en ondersteuning te geven aan mensen met een ontwikkelingsstoornis, in elke leeftijdsgroep.

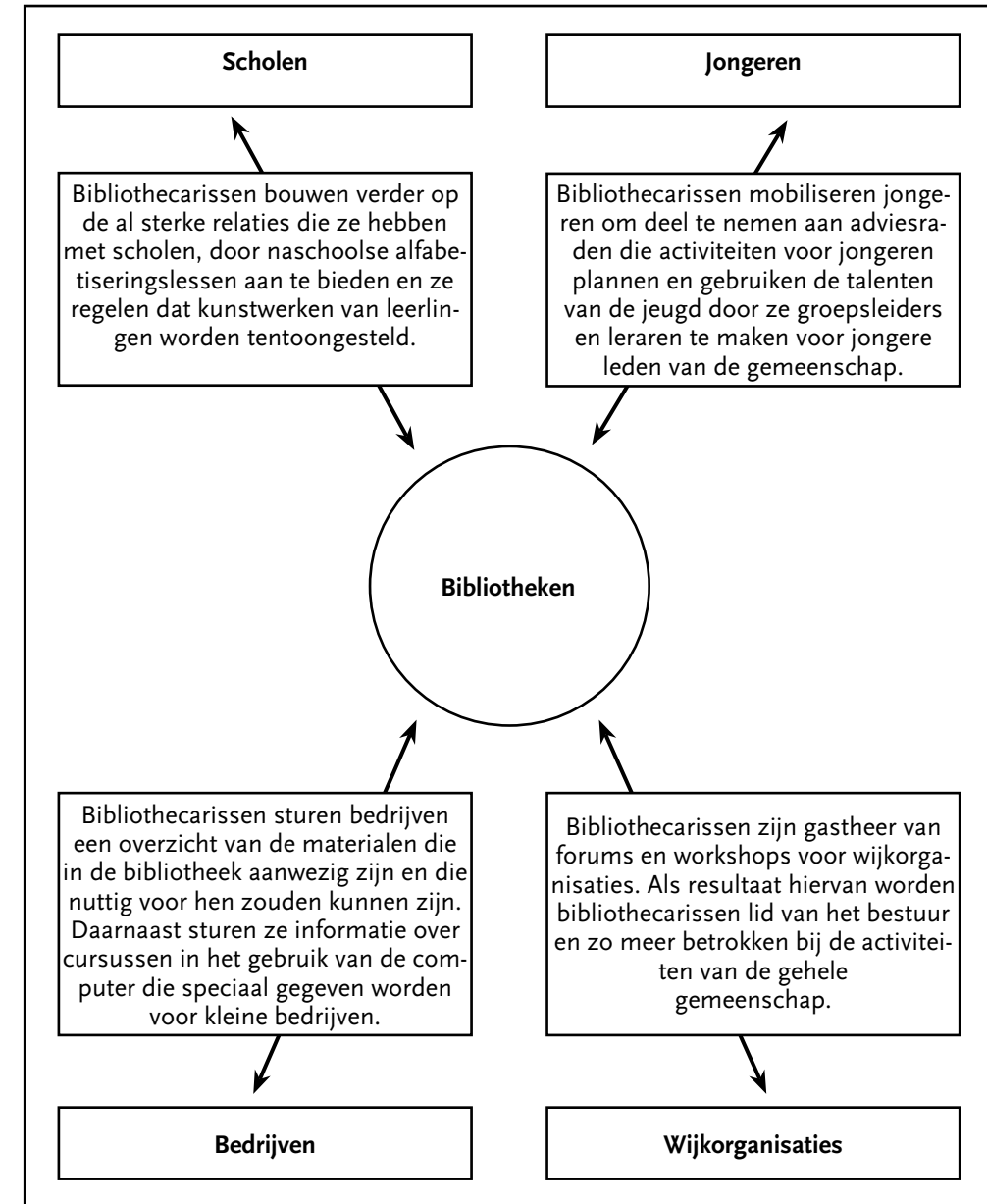
Jongeren

- Drie tieners werken in de zomerperiode bij de bibliotheek. Ze nemen deel aan een gemeentelijk project en vangen zo het personeelstekort op tijdens de zomerperiode.
- Een bibliothecaris heeft na de aanschaf van kinderboeken geld over. Met dat geld laat hij tieners, tegen betaling, een educatief programma ontwerpen voor kleuters.
- Een bibliothecaris stuurt jongeren die de bibliotheek bezoeken een nieuwsbrief met activiteiten in de bibliotheek. In een van de nieuwsbrieven worden ze gevraagd om een adviesraad vormen.

Ouderen

- Bewoners van een ouderenflat die ziek zijn, kunnen de bibliotheek bellen. De bibliothecaris regelt het bezorgen van de dagelijkse boodschappen door medewerkers daarvoor in te zetten.
- Ouderen van een plaatselijk 'quilting gilde' maken een quilt (een gewatteerde deken of spreij van aan elkaar genaaid stukjes stof), waarop de bibliotheek en de wijk staan afgebeeld. Deze quilt is nu permanent te bezichtigen in het auditorium van de bibliotheek.
- Een bibliothecaris organiseert verjaardagetentjes in de bibliotheek voor een zelfhulpgroep van ouderen. Eens per week distribueert de bibliothecaris de kleding die de ouderen hebben opgehaald in de wijk.
- Een bibliothecaris regelt een staaronderzoek voor ouderen in de bibliotheek. Hij vraagt de medewerkers van een oogkliniek in de buurt om naar de bibliotheek te komen.
- Een bibliotheek sponsort een intergenerationeel project. Ouderen en jongeren vormen koppels en een keer per week bespreken ze samen de boeken die de bibliotheek heeft voorgeselecteerd.
- Een gepensioneerde leraar geeft in de bibliotheek cursussen over kunst voor kinderen uit de wijk. Vrijwilligers uit de wijk helpen hem daarbij.

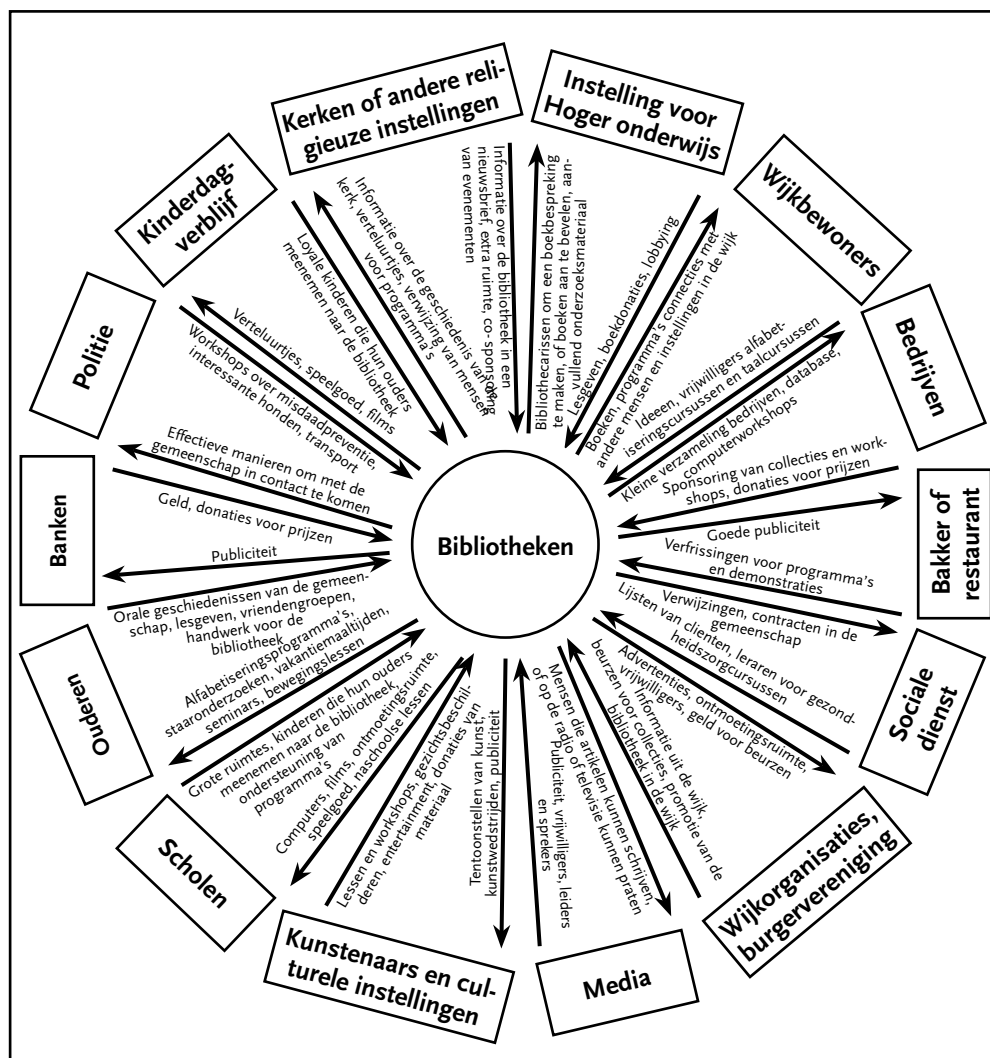
Samenwerkingsverbanden versterken

Kunstenaars

- Een kunstenaar uit de wijk gebruikt de vitrine van de bibliotheek om haar kruissteekwerk te exposeren.
- Een bibliothecaris organiseert exposities van Koreaanse kunstenaars in bibliotheken in wijken waar veel Koreanen wonen.
- Een bibliothecaris vraagt een Poolse dansleraar om met zijn dansers een uitvoering te komen geven in de bibliotheek.
- Twee kunstenaars die bevriend zijn met de bibliothecaris, schenken de kinderen die deelnemen aan een leesprogramma van de bibliotheek tijdens de zomermaanden.

Één op één relaties

In al deze voorbeelden zien we dat bewoners de bibliotheek ontdekt hebben als een asset voor de wijk. Ook hebben we gezien dat ondernemende bibliothecarissen weten dat het uitlenen van boeken slechts één van de vele manieren is waarop een bibliotheek een belangrijke bijdrage kan leveren tot het welzijn van de hele gemeenschap. In elk voorbeeld is gebruik gemaakt van de elkaar versterkende kwaliteiten, waardoor partijen tweemaal zo sterk zijn geworden dan toen ze nog geïsoleerd te werk gingen.

3.2.4 BIBLIOTHEKEN EN DE BUITENWERELD

De bibliotheek, als deel van een solide netwerk van samenwerkingsverbanden in de wijk, kan fungeren als verbinding met externe bronnen en middelen. Als onderdeel van een grote, stedelijke organisatie ontvangt elke grote bibliotheek haar exploitatiebudget van een centrale bibliotheekadministratie. Bibliotheken die het grootste draagvlak hebben in wijken en beschikken over uitgebreide relatienetwerken met andere organisaties in de wijk, krijgen de meeste subsidie. Door de samenwerking met de wijk zijn bibliotheken in de positie om extra financiën te genereren voor de wijk.

Een wijkbibliotheek kan bovendien zelfstandig middelen verwerven, los van het

basisbudget. Door fondswerving voor creatieve projecten bedacht door bibliothecarissen en hun partners, ontstaan nieuwe perspectieven in de wijkontwikkeling.

- Een bibliothecaris sleept geld binnen voor de huisvesting van een telefonische hulpdienst voor een alfabetiseringsgroep.
- Een bibliothecaris haalt geld binnen met zijn projectaanvraag voor 'cultuurgereedschapskisten' voor cultuureducatie voor jongeren. De wijk krijgt daardoor de beschikking over innovatieve middelen die het etnisch-culturele karakter van de wijk verrijken en versterken.

HOOFDSTUK 3.3 SCHOLEN EN WIJKVERNIEUWING

De laatste tijd worden vanuit de onderwijswereld de contacten tussen wijk en school weer aangehaald. De achterliggende gedachte is dat vitale scholen in vitale wijken elkaar versterken. Omdat er sprake is van gemeenschappelijke belangen moet een degelijke en duurzame samenwerking gebaseerd zijn op de vaste overtuiging van zowel de schoolhoofden als het wijkkader. Beide partijen moeten allereerst begrijpen dat vitale wijken een uitstekende, educatieve voedingsbodem zijn voor goede scholen. En andersom, dat goede scholen de beste garantie zijn voor een zonnig toekomstperspectief van wijken. De scholen zijn (hebben) de sleutels van de wijktoekomst. Door intensieve samenwerking met de scholen kan het wijkkader meewerken aan het toekomstperspectief voor de jeugd.

Al te vaak is het wijkkader aan de slag met het heden en de scholen met de toekomst. Dat gebeurt helaas los van elkaar, zonder samenhang en zonder afstemming. Het wijkkader werkt gestaag door, zonder directe betrokkenheid van jongeren of scholen. En scholen zijn niet erg creatief in het zoeken naar mogelijkheden om jongeren concreet houvast te geven voor de toekomst. In plaats daarvan vragen de scholen keer op keer om ondersteuning van het wijkkader in hun strijd tegen de financiële crisis. De scholen noemen dit een 'samenwerkingsverband tussen school en wijkgemeenschap'. Helaas is dit dikwijls een eenzijdig samenwerkingsverband. De wijk wordt gebruikt om de problemen van scholen op te lossen. Van wederkerigheid is vaak geen sprake. Door verregaande professionalisering en centralisering van de scholen hebben deze zich stukje bij beetje losgemaakt van de wijkgemeenschappen. De banden zijn verslapt. Daardoor hebben scholen op zowel het platteland als in de steden, steeds minder betekenis gekregen voor de wijken waarin ze staan. Veel economisch achtergebleven wijken en buurten zijn de strijd om economisch herstel zonder de scholen aangegaan. Zelfs binnen de maatschappelijke dienstverlening is het toegenomen isolement van de scholen een reden van zorg. Het is tijd voor het ontwikkelen van een nieuw samenwerkingsverband waarin scholen en wijken elkaar ondersteunen en versterken. Deze nieuwe samenwerkingsverbanden kunnen de basis vormen van onderwijs- en wijkvernieuwing. Om dit te bereiken, zullen scholen en wijkkader de bereidheid moeten tonen om vernieuwende wegen te zoeken, teneinde de vele mogelijkheden van scholen actief in te zetten in het permanente proces van wijkvernieuwing. Dit betekent dat elke school niet alleen gezien moet worden als een onderwijsinstituut, maar ook als een rijke verzameling van assets die ingezet kan worden ter versterking van het maatschappelijke en economische weefsel van de hele wijkgemeenschap. Scholen en wijkkader dienen de overtuiging te hebben dat zij een aantal essentiële zaken gemeen hebben: waarden, belangen en doelen. Pas dan zijn ze in staat de assets van wijken en scholen te koppelen en te integreren.

3.3.1 DE HERONTDEKKING VAN SCHOLEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Een eerste inventarisatie levert negen assets van scholen op.

Faciliteiten

In scholen kan vergaderd worden. Ze kunnen ook fungeren als broedplaatsen voor nieuwe wijkactiviteiten, voor het starten van kleine bedrijfjes en allerlei buurtactiviteiten kunnen er voorbereid worden.

Materialen en uitrusting

Scholen hebben in ieder geval een aantal van onderstaande materialen die met de wijk gedeeld kunnen worden: computers, fax- en kopieermachines, audiovisuele apparatuur, sportmaterialen, gereedschappen, autoreparatiematerialen en -gereedschap, afdrukfaciliteiten, donkere kamer en fotoapparatuur, boeken, video's en audiotapes, kunstmaterialen, muziekinstrumenten, een keuken en meubilair.

Koopkracht

De scholen kunnen hun inkopen in de wijk doen. De scholen kunnen nieuwe bedrijfjes stimuleren om diensten voor de scholen te ontwikkelen.

Werkgever

Net als een belangrijke werkgever in de meeste wijken en steden kunnen ook scholen personeel uit de wijken in dienst nemen.

Cursussen

Met het bestaande aanbod of door nieuw ontwikkelde avondcursussen kunnen scholen bewoners en organisaties trainen in het wijkontwikkelingswerk.

Financieel vermogen

Scholen hebben de mogelijkheid extra geld aan te trekken door subsidies en fondsenwerving. Deze middelen zijn normaal gesproken niet bereikbaar voor wijkbewoners. Dit kan een belangrijke factor zijn in de ontwikkelingsstrategie van de wijk.

Betrokkenheid van volwassenen

De school is een plek waarbij ouders en andere volwassenen zich snel betrokken voelen.

Leraren

Zij vormen samen een groep hoog opgeleide professionals die met hun capaciteiten een grote bijdrage kunnen leveren aan wijkorganisaties.

Jongeren

Door gebruik te maken van projecten en stages kunnen jonge mensen, vol met ideeën, energie en idealisme, belangrijke spelers worden in de wijkontwikkeling. Dezelfde jonge mensen kunnen zorgen voor de verbinding tussen het wijkkader en de wijk.

Onderwijsvernieuwers zijn er steeds sterker van overtuigd dat, naast het belang van landelijk vastgestelde normeringen en kwaliteitseisen, de cultuur van de school, het leerplan en de betrokkenheid bij de wijk, de criteria zijn voor succesvol onderwijs. Tegelijkertijd groeit het inzicht dat wijkvernieuwing pas effectief wordt wanneer het op maat gemaakt is, als aangesloten wordt bij de specifieke wijk situatie en draagvlak voor vernieuwing wordt gecreëerd bij de wijkbewoners. Met andere woorden, we beginnen er nu achter te komen dat alleen wijkorganisaties de participatie en betrokkenheid van bewoners op gang kunnen brengen en houden. Alleen deze manier van participatie en duurzame betrokkenheid kan zorgen voor blijvend succes in het onderwijs en in de samenlevingsopbouw.

3.3.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR SCHOLEN

Als eenmaal het enorme potentieel aan bijdragen van scholen in kaart is gebracht, kan de volgende stap door middel van de 4-stappenmethode gezet worden.

Stap 1

Maak een grondige inventarisatie van alle mogelijkheden van alle scholen in de wijk.

Stap 2

Maak hierna een vergelijkbare inventarisatie van de vrijwilligersorganisaties en instellingen die samen de assets van de wijk vormen. Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

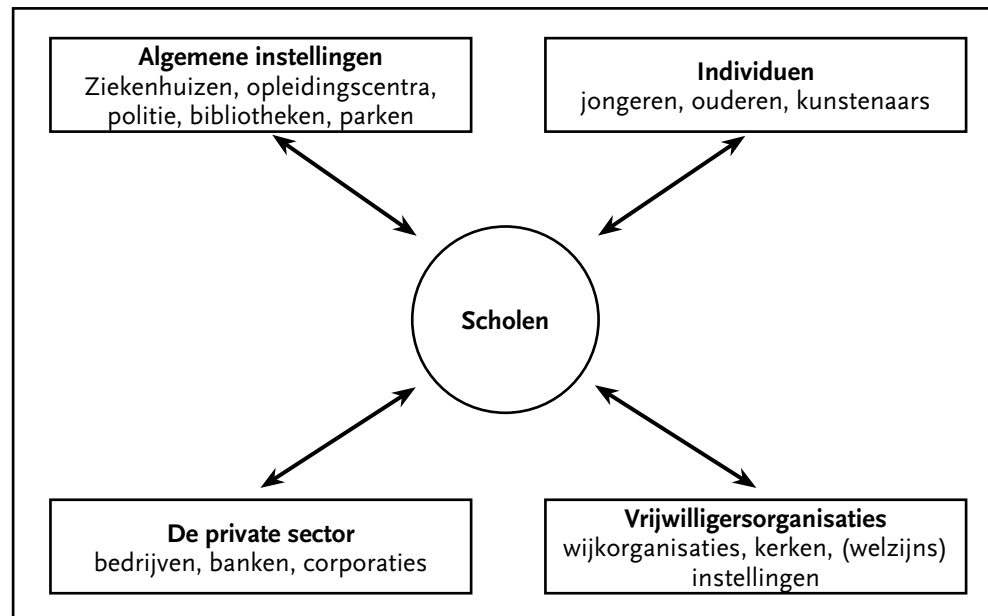
Vervolgens ontstaan er door het werken met de assets van de samenwerkende partners, allerlei activiteiten en projecten die versterkend werken in de wijkvernieuwing.

Stap 4

Door het koppelen van de assets en de opgebouwde relaties tussen de partners, ontstaan er nieuwe mogelijkheden voor het slaan van bruggen met externe bronnen, waardoor de bindende kracht van de school binnen de wijkgemeenschap nog sterker wordt.

3.3.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN SCHOLEN EN DE WIJK

Potentiële partners

Met de opgespoorde assets kunnen de scholen en het wijkkader aan de slag om samen nieuwe samenwerkingsverbanden te ontwikkelen die de school tot een onmisbare schakel zullen maken in de wijkontwikkeling.

3.3.3.1 Scholen en vrijwilligersorganisaties

Bewonersorganisaties

- Het hoofd van een school voor tienermoeders is de voorzitter van een groep die is opgericht om de babysterfte in de wijk te bestrijden. Zij is tevens voorzitter van een comité dat zich bezighoudt met onderwijsvernieuwing.
- Dezelfde school organiseert voorlichtingsbijeenkomsten. Het schoolhoofd slaagt erin om veel plaatselijke instellingen en organisaties workshops en demonstraties te laten geven.
- Door het preventieprogramma tegen vroegtijdige schoolverlaters is de school drie avonden per week open, waardoor extra ruimte vrijkomt voor groepen uit de wijk. Een wethouder houdt er politieke bijeenkomsten en er is een kunstgroep opgericht om studenten en bewoners te helpen bij het ontwikkelen van hun artistieke talenten.
- De schoolhoofden uit een wijk organiseren een Gezins- en Ontwikkelingsraad. Wijkorganisaties, ondernemers, kerken en scholen werken daarin samen. De zaken die zij aanpakken, bestrijken een veel groter gebied dan dat van de schoolhervormingen. Zo helpen zij bijvoorbeeld de plaatselijke Neighbourhood Housing Services Organisation om betaalbare huizen te bouwen. Ook zetten ze een nieuwsbrief voor de wijk op.
- Een school besluit om een 'Safe School Network' te beginnen en doet dit door samen te werken met een bank, ouders, een aantal wijkorganisaties, een wijkontwikkelingsmaatschappij, de politie en vertegenwoordigers van de gemeente. Door samen te werken aan een vervoersysteem kunnen ouders en leerlingen weer veilig naar school, ook

buiten de reguliere schooluren.

- Twaalf scholen in een wijk richten een netwerk op, om de kwaliteiten van de scholen te verbeteren en om bewonersgroepen te ondersteunen. Dit resulteert in beter onderwijs, meer aandacht vanuit de instellingen voor de wijk en het uitwisselen van ideeën voor het oplossen van buurtproblemen.

Religieuze organisaties

- De Urban League koppelt kerken aan scholen met het 'adopteer een school' programma. De kerk levert vrijwilligers die mentor worden van schoolkinderen uit de wijk. De kerk raakt daardoor meer betrokken bij de ontwikkeling van de wijk.
- Een kerk laat de leerlingen van een school gebruikmaken van het jeugdcentrum.

Culturele Organisaties

- De Hispanic Club van een middelbare school laat de wijk kennismaken met de Latijns-Amerikaanse cultuur door onderdak te verlenen aan een Latino Cultural Weekend en een maaltijdenfestival te organiseren.

3.3.3.2 Scholen en instellingen

Parken

- Een school krijgt de buurt achter zich en samen oefenen ze druk uit op de gemeente om een park tegenover de school op te knappen en er nieuwe speeltoestellen te plaatsen. Door het spelen in het park is de drempel naar het buurtcentrum in het park verlaagd en nemen veel leerlingen deel aan de naschoolse activiteiten.
- Een school werkt samen met het park om in de zomer een sportprogramma voor gezinnen te organiseren. De school promoot het sportprogramma door andere scholen, kerken en vrijwilligersorganisaties te informeren over het sportaanbod.

Bibliotheken

- Het schoolhoofd werkt samen met de bibliotheek en andere wijkorganisaties aan een 'Stop de bendes' project om de veiligheid in de wijk te verbeteren. Ook worden speciale bussen ingezet voor het vervoer van en naar school. Het schoolhoofd opent als tegenprestatie de nieuwe computerafdeling van de bibliotheek.

Opleidingscentra

- Een opleidingscentrum werkt samen met andere opleidingsinstituten om het aantal inschrijvingen van studenten te vergroten.
- Het opleidingscentrum werkt samen met wijkorganisaties, ouders en leraren van scholen uit de wijk. Zij organiseren excursies naar opleidingen en wijkbewoners geven zich op als mentor voor studenten van de middelbare school.
- Leraren van een opleidingscentrum geven Spaanse les aan onderwijzers van de basisschool. De wijk kent een hoge instroom van Spaanstalige gezinnen.

Politie

- De politie leidt leerlingen en leraren van vier scholen op tot schoolpleinbemiddelaar. Ze worden getraind in conflicthantering. Bij ruzies op het schoolplein gaan deze leerlingen in gesprek met beide partijen en zoeken naar een vriendschappelijke oplossing voor het probleem. In de loop der tijd zijn leerlingen steeds beter in staat om zelf hun meningsverschillen in goede banen te leiden en niet te laten escaleren.

Ziekenhuizen

- In samenwerking met een ziekenhuis beginnen twee middelbare scholen een gezondheidskliniek aan school. De ene school heeft nu een dagcentrum voor baby's en kinderen en een speltherapiecentrum, terwijl de andere school een WIC⁵ programma en een adviescentrum heeft.

⁵ The Special Supplemental Nutrition Program for Women, Infants and Children, een nationaal gezondheidsprogramma, gericht op de gezondheid van arme vrouwen, baby's en kinderen tot 5 jaar. Er wordt extra voeding verstrekt en voorlichting gegeven.

3.3.3.3 Scholen en het bedrijfsleven

Een groot bedrijf geeft vier studenten met uitstekende prestaties een studiebeurs van 500 dollar voor een vervolopleiding. Voor het komende jaar is dit bedrijf van plan een bijzondere prijs uit te loven voor de student die zich het best heeft ingezet voor de wijk-gemeenschap.

- Een snoepfabriek gaat een samenwerkingsverband aan met een basisschool in de wijk. Medewerkers van de fabriek nemen kinderen mee op excursie, er worden shirts aangeschaft voor het basketbalteam van de school en er worden video-opnames gemaakt van speciale schoolevenementen.
- Het hoofd van een middelbare school zit in het bestuur van een plaatselijke ondernemersvereniging. Hij bouwt met de ondernemers relaties op die straks van pas komen als zijn studenten werk gaan zoeken.
- Leerlingen van een school worden voor een stage in de zomerperiode gekoppeld aan bedrijven in de wijk. De bedrijven maken gebruik van de vaardigheden van de jongeren in de wijk en de jongeren doen werkervaring op en kunnen wat bijverdienen.
- In het afgelopen schooljaar besteedde een school 20.000 dollar aan het inhuren van mentoren, klassenassistenten en conciërges uit de wijk. Ook werd er voor 2.000 dollar ingekocht bij ondernemingen in de wijk.

3.3.3.4 Scholen en wijkbewoners

⁶ Een *Algemeen*

subsidieprogramma waarin de school het initiatief neemt om activiteiten in en voor de wijk op te zetten.

- Een school informeert met een nieuwsbrief de ouders van haar leerlingen over het WIC project van de school, gratis borstonderzoek voor vrouwen, sociale woningbouw in de wijk en wijkevenementen.
- Het schoolhoofd haalt subsidie binnen voor een 'Better Day Project'⁶. Twintig ouders worden getraind in discussietechnieken. Zij gaan in hun wijk aan de slag met ouders die problemen in hun gezin of familie hebben.
- Een school begint een 'Centrum voor ouders' in haar gebouw. Het is een ontmoetingsplek voor ouders en ze bespreken hier kwesties die hen bezighouden. In de loop der tijd heeft de school enkele ouders in dienstgenomen als teamlid of voor bijzondere projecten.
- Leerlingen van een school voor tienermoeders maken een video van de lessen op school. Medeleerlingen die niet naar school kunnen, krijgen de video's thuisbezorgd. De school is pas begonnen met dit 'les-aan-huis' project⁷.

⁷ Home Bound Program is er voor kinderen die door een medische diagnose aan (zieken) huis gebonden zijn. Ieder kind krijgt een eigen leraar die minstens een keer per week met een lesprogramma aan (zieken) huis komt.

- Het alfabetiseringsprogramma van de school stimuleert de tienermoeders om hun kinderen voor te lezen. Tienermoeders met leesproblemen krijgen extra bijles.
- Een school begint een babywinkelje in haar gebouw. Bewoners kunnen hier leuke spullen kopen en de leerlingen hebben een bijbaantje. Het schoolhoofd koopt in het kader van een project babyzitjes voor in de auto. Deze worden in de babywinkel verkocht. De leerlingen ontwerpen een campagne voor het gebruik van autostoeltjes. De brochure wordt over de hele binnenstad verspreid.
- Leerlingen starten een kringlooparkje op het schoolplein. Leerlingen en ouders kunnen daar blikjes en papier kwijt. Een kringloopbedrijf maakt de containers gratis leeg.
- Een ex-FBI-agent⁸ keert terug naar zijn wortels. Op zijn voormalige school werkt hij nu als mentor.
- Een gepensioneerde buschauffeur rijdt een keer per week leerlingen naar een naschools programma.

⁸ Federal Bureau of Investigation, het landelijk bureau voor misdaadbestrijding.

⁹ Dit is een vrijwilli-

gersinitiatief, door het

hele land organiseren mensen zich in kleine doelgroepgerichte clubs. 597.000 treffers bij een zoekopdracht in Google op het internet.

Gehandicapten

- Leerlingen van een basisschool treden op in een tehuis voor mensen met een verstandelijke handicap. Het programma bestaat uit toneelstukjes en liedjes.
- Studenten uit de wijk werken als maatje van studenten met een verstandelijke handicap. Dit is georganiseerd door de 'Special Friendship Club'⁹. Er is extra aandacht voor de integratie van de gehandicapte studenten in de wijk.

Jongeren

- Leerlingen van een school vragen aan wijkbewoners waar ze graag bomen willen hebben. Met het geld dat bedoeld was voor de 'bewonersondersteuner', worden bomen gekocht. De leerlingen planten de bomen op de aangevraagde plekken.
- Op dezelfde school gaan de tweedeklassers op pad om mensen te vragen zich te laten registreren als kiezers¹⁰.
- De leerlingen van de vijfde klas verzamelen duizenden blikjes in de wijk. De blikjes worden geplet in een door de leerlingen zelf ontworpen apparaat. Tot slot worden ze naar het dichtstbijzijnde kringloopcentrum gebracht.
- Een middelbare school koopt een onbewoonbaar verklaarde woning in de wijk. Studenten van de school renoveren de woning.
- Leerlingen van twee middelbare scholen doen mee met het werk van een jongerenorganisatie in de wijk. Ze knappen woningen op en krijgen daarvoor betaald. De school geeft hun daarnaast extra studiepunten voor het werken aan de wijk. Als investering in hun 'toekomstige werknemers' nemen ondernemers uit de wijk de kosten van de opleiding voor hun rekening.
- De wijkontwikkelingsorganisatie, drie middelbare scholen en verschillende non-profitorganisaties richten een 'jongerenbedrijf' op. Dit ondersteunt de scholen in hun ambitie om studenten te laten meewerken aan de ontwikkeling van hun wijk. Er wordt een cateringbedrijf opgezet dat lunches klaarmaakt voor mensen die in de wijk werken. Zij openen ook een tweedehandswinkel en studenten krijgen betaald voor de kleding die ze inzamelen en het werk dat ze in de winkel doen.
- Studenten richten een 'kredietvereniging' op voor studenten. De cursussen van de besturen van kredietverenigingen in de wijk worden meteen toegepast. Iedereen uit de wijk kan investeren in deze kredietvereniging. De studenten die de leiding hebben, geven voorlichting aan kinderen over sparen en regelen de overdracht van de bestuurstaken aan de nieuwe lichten studenten.
- Studenten in North-Carolina maken een inventarisatie van de wijk met het oog op het starten van een nieuwe onderneming. Ze ontdekken kansen voor een broodjeswinkel. De wijkontwikkelingsmaatschappij en het schoolbestuur delen de investeringskosten. Het wordt een succes. Er is werk voor 14 studenten. In de toekomst kunnen de studenten de zaak overnemen door een investering van 500 dollar per persoon.

¹⁰ In de Verenigde Staten moet je je laten registreren als kiezer om te mogen stemmen.

Ouderen

- Een middelbare school organiseert jaarlijks een brunch voor ouderen uit de wijk. Het studentenkor en een studentenband verzorgen de muzikale omlijsting.
- Studenten van een middelbare school vormen koppeltjes met ouderen uit twee verpleeghuizen. De studenten schrijven brieven aan de ouderen en komen regelmatig bij hen op bezoek. Als dank voor deze samenwerking stelt het verpleeghuis de grote zaal beschikbaar voor bijzondere schoolevenementen.

Kunstenaars

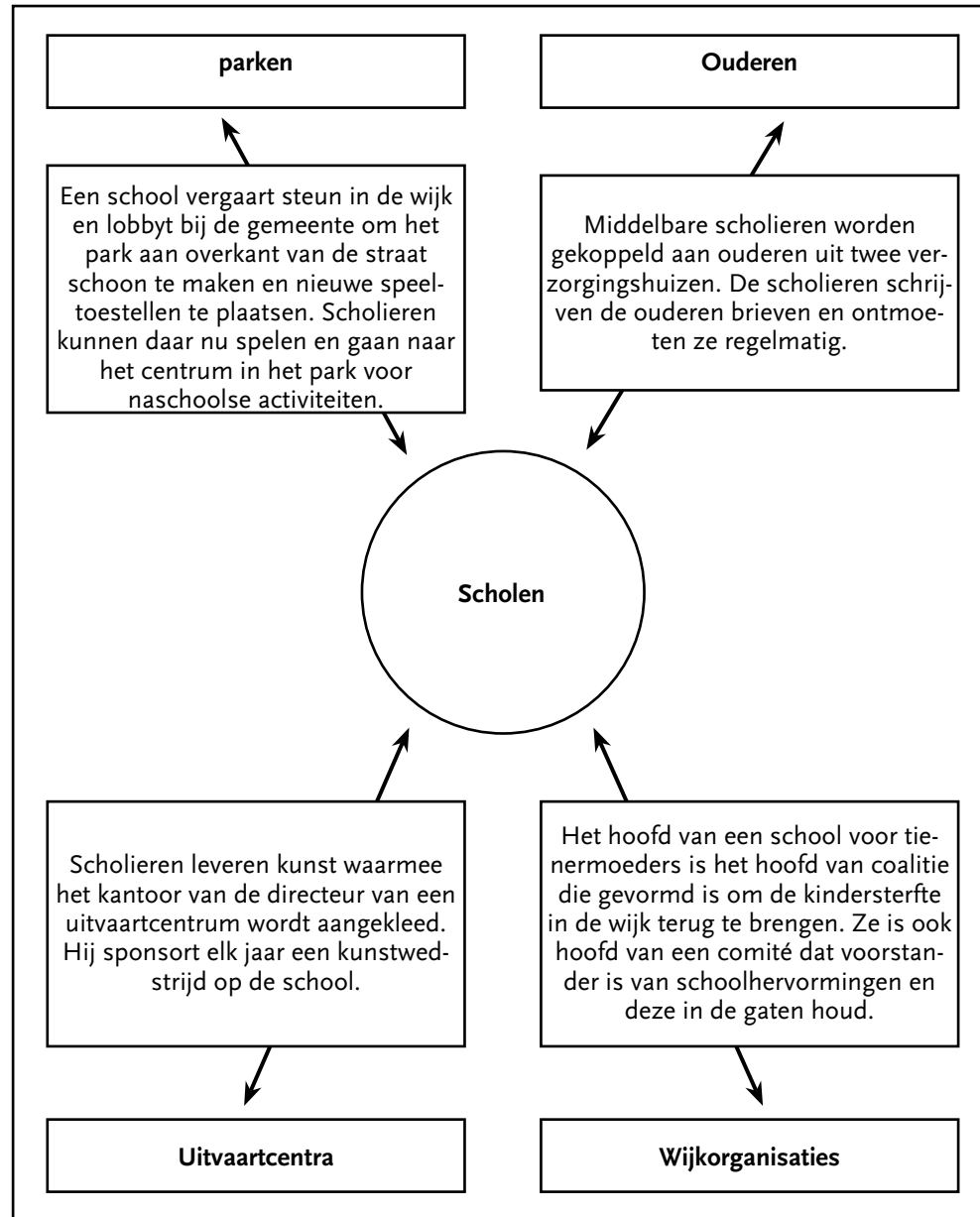
- Een stedelijke organisatie die werk zoekt voor kunstenaars, leent voor zes maanden een kunstenaar uit aan een basisschool. Samen met de leerlingen maakt hij verschillende muurschilderingen op de school.
- Een school sponsort een kunstfestival in wijk. Er wordt werk gepresenteerd van de studenten van de school zelf, maar ook van alle basisscholen en van kunstenaars uit de wijk.

Al deze verhalen gaan over succesvolle samenwerkingsverbanden tussen wijk en school waar alle partijen baat bij hebben. De successen werken stimulerend op het ontwikkelen van nieuwe projecten in creatieve samenwerkingsverbanden.

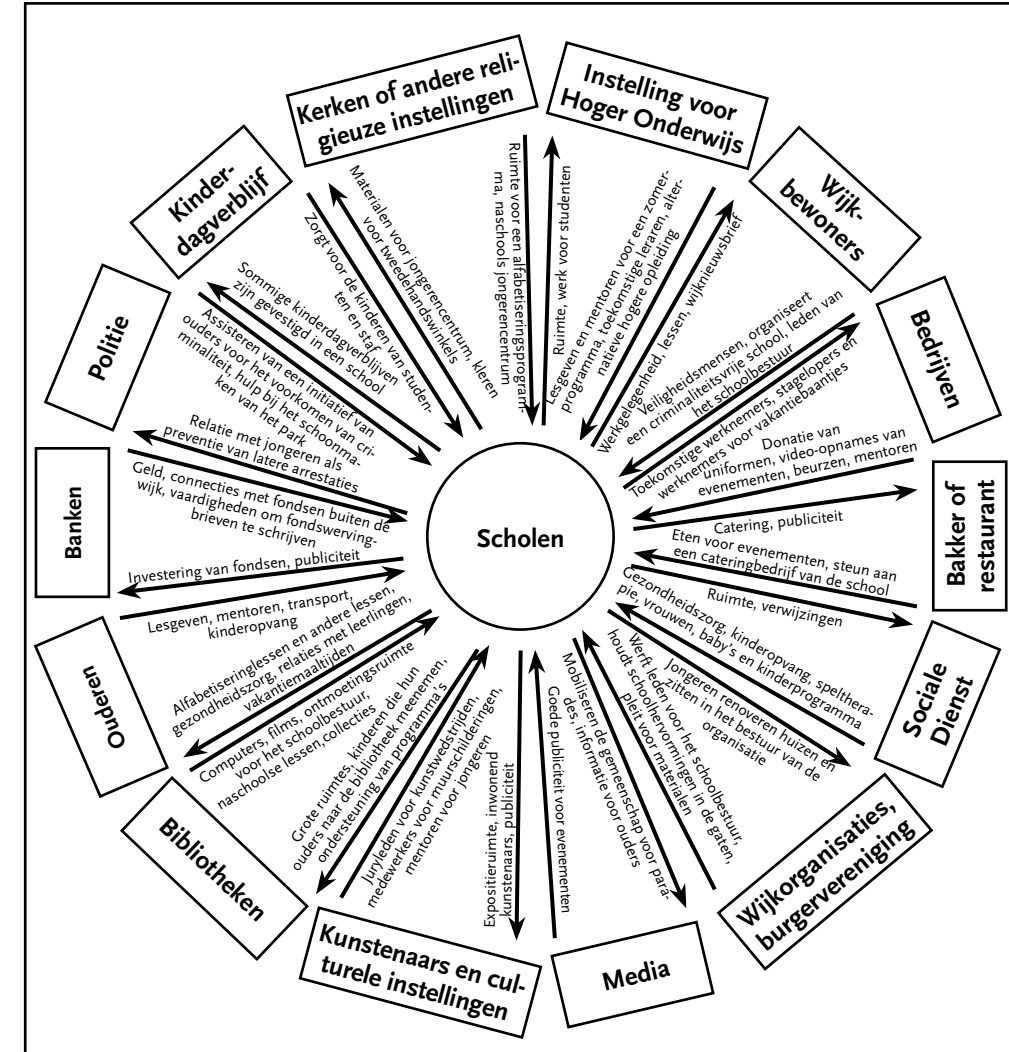
3.3.4 SCHOLEN EN DE BUITENWERELD

Om de school kun je niet heen in de wijk. Scholen zijn letterlijk erg zichtbaar, worden erg gewaardeerd en spelen een belangrijke rol in het leven van veel wijkbewoners. Ze maken

Samenwerkingsverbanden versterken

Één op één relaties

- Samen met een grote bank organiseert een middelbare school een netwerk van tien scholen om samen te investeren in het aantrekken van nieuwe studenten. De bank zorgt voor de relatieopbouw met bedrijven, stedelijke organisaties en instellingen. Ook stellen ze fondsen ter beschikking en leveren ze kennis voor de wijkontwikkeling.
- Een school verwerft subsidie van de overheid voor het behoud van een natuurpad dat achter de school langs loopt. Leraren en studenten houden het pad schoon, planten er nieuwe bomen en struiken en ontwikkelen een route langs vogelhuisjes en verschillende soorten eekhoorns.

¹¹ Een stichting die echter deel uit van een groot institutioneel netwerk en hebben daardoor toegang tot wereldwijd beurzen ter bronnen die voor wijkbewoners onbereikbaar zijn.

beschikking stelt op het gebied van educatie, vooral op de terreinen wetenschap en techniek.

- Een school krijgt landelijke subsidie voor een 'Vuurtoren' project, een vangnet voor uitvallers van middelbare scholen. Voor hen wordt een maatwerk traject ontwikkeld. De school verbreedt het project naar de hele wijk. Voorleesworkshops voor ouders, balletcursussen, naailessen en gezinsondersteuning maken deel uit van het project.
- Het hoofd van een school zoekt samenwerking met Amoco Foundation¹¹. Werknemers van Amoco begeleiden studenten in wiskunde en wetenschap, als voorbereiding op een carrière in die sectoren. Amoco betaalt ook de herinrichting van een spelveld en de cadeautjes voor de kinderen met Kerstmis.

HOOFDSTUK 3.4 OPLEIDINGSCENTRA¹² EN WIJKVERNIEUWING

¹² Opleidingscentra, Community Colleges in de Verenigde Staten, zijn onderwijsinstellingen die tweejarige opleidingen aanbieden als vervolg op de middelbare scholen. Het zijn gecertificeerde opleidingen. In de Verenigde Staten zijn er 1.200. Zij lijken het meest op de Nederlandse Regionale Opleidings Centra van specifieke assets te bieden. Maar er zijn ook overeenkomsten, of de centra nu groot (ROC's), of klein zijn of in een stadswijk of op het platteland werken.

3.4.1 DE HERONTDEKKING VAN OPLEIDINGSCENTRA ALS ASSETS VOOR DE WIJK

Opleidingscentra verschillen sterk van elkaar. Ze hebben ieder een unieke verzameling van specifieke assets te bieden. Maar er zijn ook overeenkomsten, of de centra nu groot (ROC's), of klein zijn of in een stadswijk of op het platteland werken.

Personeel

Elk opleidingscentrum heeft hoog opgeleid personeel in dienst: leraren en administratief personeel. Hun kennis en vaardigheden kunnen belangrijke bijdragen leveren aan de inspanningen van wijkorganisaties die betrokken zijn bij ontwikkeling van de wijkgemeenschap. Leraren kunnen bijvoorbeeld computerles geven en de mensen van de administratie kunnen goud waard zijn bij geldinzamelingsacties en het schrijven van subsidieaanvragen. Bovendien kan een opleidingscentrum een centrale rol spelen in het mobiliseren van de bijzondere talenten en de energie van de studenten, gezinnen en andere wijkvrijwilligers. Een opleidingscentrum kan soms direct inspelen op de vragen uit de wijk, door nieuwe cursussen aan te bieden en speciale evenementen te organiseren.

Ruimte en faciliteiten

Alle opleidingscentra hebben gebouwen die door wijkorganisaties gebruikt kunnen worden. In tegenstelling tot de meeste scholen en universiteiten zijn de opleidingscentra meestal aan het eind van de middag en de avond geopend. Er is dus ruimte beschikbaar in de ochtend en het begin van de middag, tijden waarop scholen en universiteiten vaak een groot tekort aan lokalen hebben. Ook buitenshuis hebben opleidingscentra goede faciliteiten: parkeerplaatsen, sportvelden, tuinen en parken. Deze buitenterreinen zijn begerenswaardige assets voor de wijk. In sommige opleidingscentra zijn gezondheidscentra, die toegankelijk zijn voor wijkbewoners, aanwezig. Dat geldt ook voor een aantal maatschappelijk dienstverleners.

Materialen en uitrusting

Opleidingscentra hebben heel wat te bieden voor wijkbewoners. Het verschilt per instelling, maar meestal zijn er zaken aanwezig als: computers, fax- en kopieermachines, audiovisuele apparatuur, sportmaterialen, gereedschappen, autoreparatiematerialen en -gereedschap, afdrukfaciliteiten, donkere kamer en fotoapparatuur, boeken, video's en cassettebandjes, kunstmaterialen, muziekinstrumenten, een keuken en meubilair.

Deskundigheid

De meeste opleidingscentra hebben, naast het bestaande programma, ervaring met het ontwikkelen en aanbieden van cursussen en workshops op maat. Dit betekent dat een scala aan trainingen en cursussen kan worden aangeboden, bijvoorbeeld voor bijzondere doelgroepen zoals ouderen, uitkeringsgerechtigden en gehandicapten. Groepen die vaak een hoge drempel ervaren als het gaat om opleiding en scholing.

Economisch vermogen

Opleidingscentra zijn dikwijls in staat om te zorgen voor werkgelegenheid voor wijkbewoners. Studenten kunnen op deze manier hun opleiding combineren met betaald werk. Opleidingscentra die samenwerkingsverbanden zijn aangegaan met andere instellingen en het bedrijfsleven, hebben een uitstekende positie om werk te vinden voor hun (ex-)studenten. Ze zijn vaak als eerste op de hoogte van nieuwe vacatures en zijn een goede referentie voor hun studenten. Een andere manier om een bijdrage te leveren aan de wijkontwikkeling.

Opleidingscentra hebben ook toegang tot fondsen die gericht zijn op wijkgerichte projecten. Als ondersteuning kunnen leraren en leden van de administratie van opleidingscentra dikwijls van groot nut zijn door het schrijven van subsidieaanvragen. De middelen die op deze lijst staan, zijn slechts een deel van de assets die aanwezig kunnen zijn in de opleidingscentra. Zij worden pas waardevol als er een koppeling tot stand wordt gebracht met de andere assets van de wijk.

3.4.2 HET OPSPOREN VAN WIIKASSETS ALS PARTNERS VOOR OPLEIDINGSCENTRA

Als eenmaal het enorme potentieel aan bijdragen van opleidingscentra verkend is, kan de volgende stap gezet worden met behulp van de 4-stappenmethode.

Stap 1

Maak een grondige inventarisatie van alle mogelijkheden van alle opleidingscentra in de wijk

Stap 2

Maak hierna een vergelijkbare inventarisatie van de vrijwilligersorganisaties en instellingen die samen de assets van de wijk vormen.

Stap 3

Vervolgens ontstaan er door het werken met de assets van de samenwerkende partners, allerlei activiteiten en projecten die versterkend werken in de wijkvernieuwing.

Stap 4

Door het koppelen van de assets en de opgebouwde relaties tussen de partners, ontstaan er nieuwe mogelijkheden voor het slaan van bruggen met externe bronnen, waardoor de bindende kracht van opleidingscentra binnen de wijkgemeenschap nog sterker wordt.

3.4.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN OPLEIDINGSCENTRA EN DE WIJK

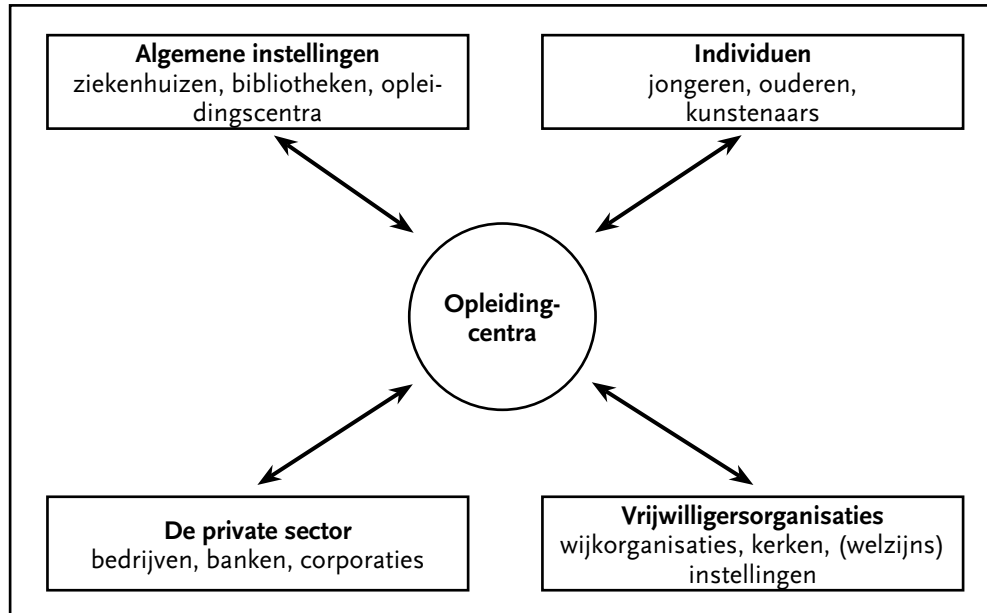
Als de assets van opleidingscentra en de wijkgemeenschap in kaart zijn gebracht, kunnen de opleidingscentra en het wijkkader aan de slag om nieuwe samenwerkingsverbanden te ontwikkelen die het opleidingscentrum verbindt met het bouwproces aan een sterkere wijkgemeenschap.

3.4.3.1 Opleidingscentra en vrijwilligersorganisaties

Vrijwilligersorganisaties

- De directeur van een opleidingscentrum richt een overleggroep op. Vertegenwoordigers van de wijkorganisaties en de gemeente bespreken iedere maand de vragen uit de wijk en het mogelijke aanbod door het opleidingscentrum.
- Een manager van het opleidingscentrum helpt bij het opstellen van subsidieaanvragen voor samenwerkende wijkorganisaties die meer educatie voor wijkbewoners willen.
- Een opleidingscentrum wordt het hoofdkwartier van een samenwerkingsverband van wijkorganisaties die toezien op de invoering van onderwijshervormingen in de wijk.
- De directeur van de afdeling Bedrijven van een opleidingscentrum participeert in het opstellen van een economisch wijkontwikkelingsplan voor drie wijken.
- Een opleidingscentrum zet een netwerk op om de voedsel distributie voor noodsituaties beter te kunnen coördineren.
- Een opleidingscentrum nodigt wijkorganisaties uit gebruik te maken van haar faciliteiten. Dat slaat aan. De zwemvereniging gebruikt het zwembad voor trainingen en wedstrijden, de voetbalclub gebruikt het voetbalveld en een basisschool in de wijk gebruikt

Potentiële partners

het auditorium voor haar afscheidsfeesten. De plaatselijke Kamer van Koophandel vergadert in haar opleidingscentrum en gemeentevergaderingen vinden er plaats.

- Een opleidingscentrum stelt kantoorruimte beschikbaar voor een mediagroep in de wijk. Zij helpt wijkorganisaties bij het toegang krijgen tot de media. De leraar van het centrum die verantwoordelijk is voor de nieuwsbrief van de opleiding, is actief in de mediagroep.

Religieuze organisaties

- Een opleidingscentrum sponsort een samenwerkingsverband van kerken die leescursussen voor ouders organiseren in hun kerken. Ouders kunnen hier de eigen leesvaardigheden opkrikken en daarnaast gemotiveerd worden om hun eigen kinderen te helpen met leren lezen.
- Samen met een kerk sponsort een opleidingscentrum een modeshow in de wijk.

Culturele organisaties

- Een bibliotheek en een opleidingscentrum werken samen in de organisatie van een Koreaanse culturele dag, waar Koreaanse vertelkunst, zang en dans en ook discussies over actuele, sociale onderwerpen plaatsvinden.
- Een opleidingscentrum huurt een kunstenaar in om voor de studenten rondleidingen door de wijk te houden langs de verschillende musea en ateliers van kunstenaars.

3.4.3.2 Opleidingscentra en instellingen

Parken

- Het park verhuurt een leslokaal aan een opleiding uit de wijk. De opleiding geeft de cursus 'Engels als tweede taal'. In de loop van de cursus ontdekt de parkmanager dat steeds meer gezinnen uit de Latinowijk gebruik maken van de recreatieve activiteiten in het park.

Bibliotheken

- Een bibliothecaris organiseert samen met een opleidingscentrum een training voor kleine, zelfstandige ondernemers. De training wordt in de bibliotheek gegeven.

- Een bibliothecaris slaagt erin een naschools huiswerkprogramma uit te voeren voor leerlingen uit de wijk. Het lukt dankzij de inzet van studenten van het opleidingscentrum.
- Een bibliothecaris ondersteunt het opleidingscentrum bij het ontwikkelen van een Koreaans onderwijsprogramma dat was aangevraagd door de wijk.

Scholen

- Studenten van een opleidingscentrum zetten hun rockgroep in om een 'drugsvrije' boodschap over te brengen aan de jeugd van de wijk. Na afloop gaan ze de discussie aan over de voordelen van een goede opleiding en alternatieven voor drugs. Ze treden op bij allerlei wijk-evenementen.
- Een opleidingscentrum werkt samen met andere opleidingsinstellingen om het aantal inschrijvingen van studenten te vergroten. Het centrum werkt samen met wijkorganisaties, ouders en leraren van scholen uit de wijk. Zij organiseren excursies naar opleidingen en wijkbewoners geven zich op als mentor voor middelbare scholieren.
- Leraren van een opleidingscentrum geven Spaanse les aan onderwijzers van de basisschool. De wijk kent een hoge instroom van Spaanstalige gezinnen.

Politie

- Een opleidingscentrum, dat samenwerkt met wijkorganisaties en de politie, ontwikkelt een naschoolse cursus die is gericht op jongeren teneinde bij hen leiderschapcapaciteiten te ontwikkelen en te werken aan een groter zelfvertrouwen.
- Het opleidingscentrum begeleidt een net opgestart zeefdrukbedrijfje van jongeren. Het bedrijfje is gevestigd in het politiebureau.
- De politie gebruikt haar relaties met scholen in de wijk om de nieuwe cursussen van het opleidingscentrum te promoten.

Ziekenhuizen

- Een opleidingscentrum leidt vrouwen op voor werk in het ziekenhuis. Na het afronden van de opleiding kunnen de vrouwen meteen aan de slag in het ziekenhuis.

3.4.3.3 Opleidingscentra en het bedrijfsleven

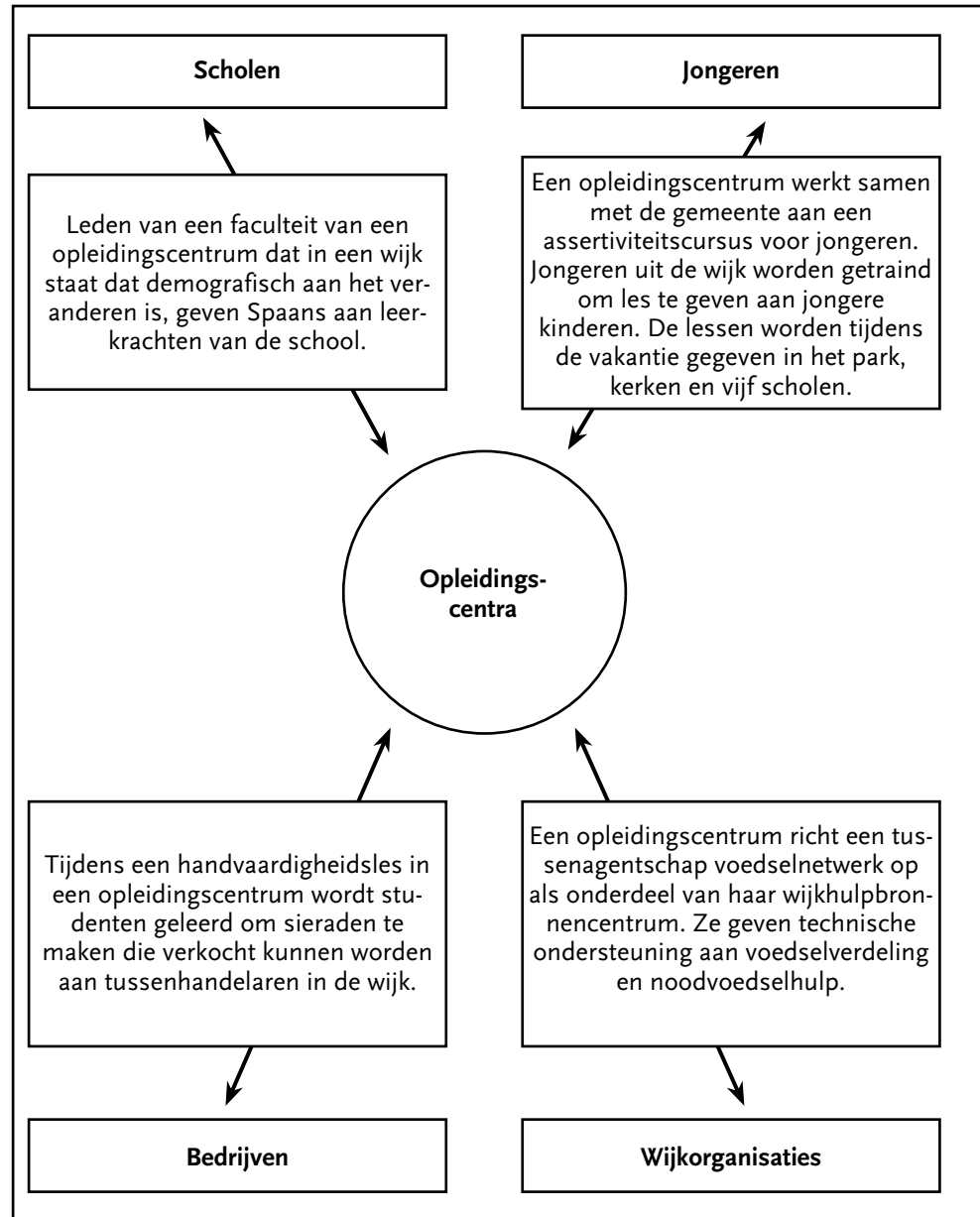
- Ondernemers en banken uit de wijken ondersteunen het opleidingscentrum. Een bedrijf levert oude auto's voor de reparatiecursus en een bank geeft geld voor een feestje waar ondernemers uit de wijk in het zonnetje worden gezet. De samenwerkingspartners staan samen met een grote foto in de krant.
- Een opleidingscentrum geeft cursussen Spaans, lezen en wiskunde aan werknemers en klanten van een warenhuis in de wijk.
- Op een opleidingscentrum leren studenten sieraden maken. Ze kunnen deze producten aan tussenhandelaren in de wijk verkopen.
- Een opleidingscentrum geeft een cursus 'ondernemen voor vrouwen en minderheden'. Veel cursisten beginnen na afloop van de cursus een eigen bedrijf.

3.4.3.4 Opleidingscentra en wijkbewoners

Algemeen

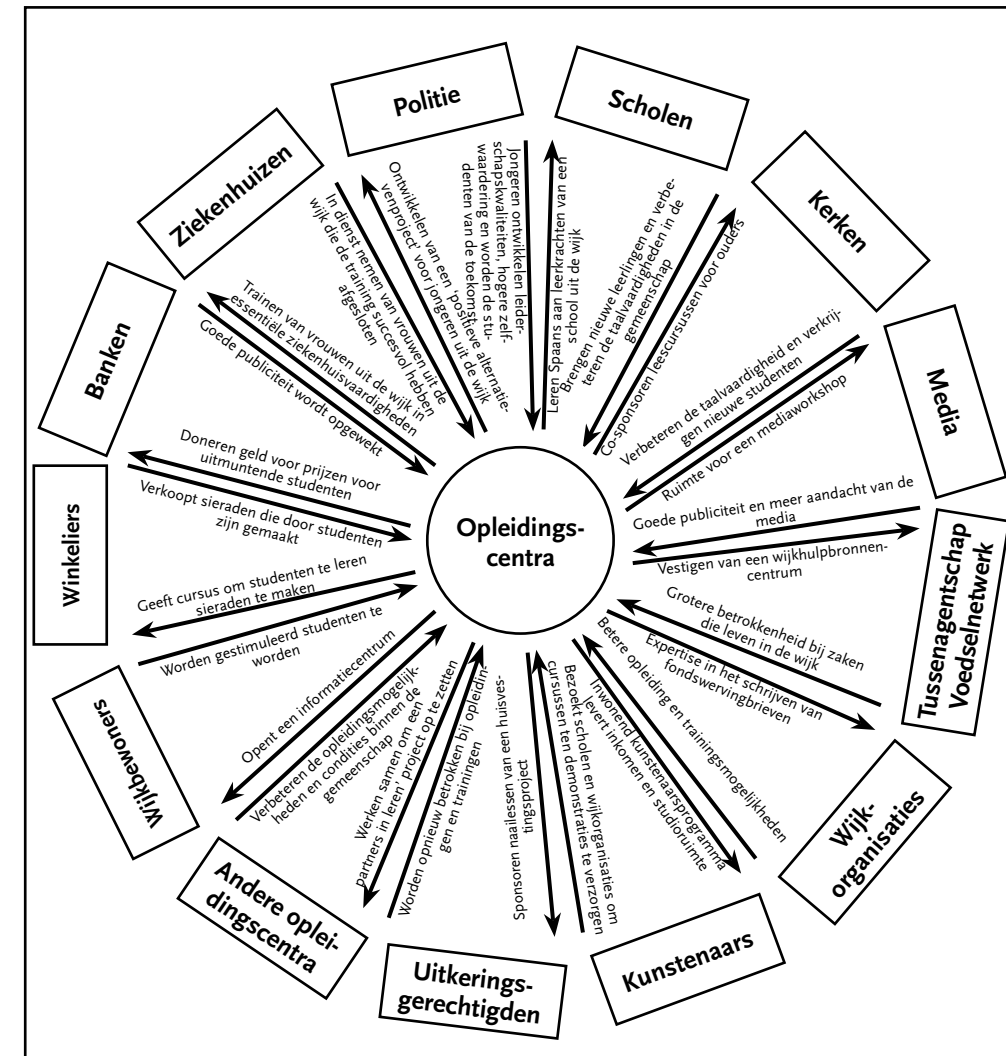
- Veel opleidingscentra bieden onderdak aan evenementen die voor studenten en wijkbewoners bedoeld zijn. Een opleidingscentrum sponsort banen-, school-, wijk- en kunstmarkten. Een ander organiseert een gezondheidsbeurs en een jaarlijkse kunstmarkt.
- Een opleidingscentrum opent een informatiecentrum om materialen die relevant zijn voor de wijkgemeenschap, beschikbaar te stellen aan studenten en wijkbewoners.
- Twee opleidingscentra werken samen in een project 'Partners in Leren' dat nieuwe materialen en methodes beschikbaar stelt voor leraren en ouders. Het is gericht op ondersteuning van studenten in de vakken wiskunde en wetenschap.
- Een opleidingscentrum maakt een brochure over architectuur om de geschiedenis van de wijk vast te leggen.

Samenwerkingsverbanden versterken

- Een opleidingscentrum werft volwassenen die als mentor de leesvaardigheid van jongeren ondersteunen. De cursussen worden op zaterdag gegeven.
- Twee opleidingscentra stellen ruimte en ondersteuning ter beschikking aan het wijkkoor. In het koor zingen zowel wijkbewoners, als studenten van de twee opleidingen.

Eén op één relaties

Gehandicapten

- Een groot aantal opleidingscentra heeft speciale programma's ontwikkeld om tegemoet te komen aan de behoeften van de gehandicapte wijkbewoners. Sommige bieden zelfs 'thuisstudie' programma's aan voor de gehandicapten die aan huis gebonden zijn. Ook worden er speciale cursussen aangeboden, zoals instructies in gebarentaal.

Uitkeringsgerechtigden

- Het management van een 'housing project'¹³ werft studenten voor leerwerk cursussen van het opleidingscentrum.
- Een opleidingscentrum sponsort naicursussen voor bewoners van een housing project.

Jongeren

- Een opleidingscentrum organiseert samen met de gemeente een 'Youth Empowerment' programma. Jongeren uit de wijk krijgen een training om 'leraar' te worden tijdens een zomerprogramma. Zij verzorgen voor jongere leerlingen de cursussen, die gegeven

¹³ Housing projects zijn er in vele soorten en maten. Sommige knokken tegen de woningnood, andere stellen misstanden door verhuurders aan de orde, weer anderen werken aan sociale huisvesting voor kansarme doelgroepen, zoals daklozen. In dit voorbeeld gaat het om woonruimte.

worden in een wijkpark, in kerken en in vijf scholen.

- Een opleidingscentrum adopteert een school. Studenten kunnen zaterdags gebruik maken van de computers, de gymzaal en andere faciliteiten die hun eigen school hun niet kan bieden.
- Veel opleidingscentra hebben samenwerkingsverbanden opgezet met scholen om de doorstroming van studenten naar het opleidingscentrum te verbeteren. Een leraar van het opleidingscentrum geeft op die scholen voorlichting over vervolgonderwijs en workshops om studenten te motiveren verder te leren.
- Een centrum start een programma waarin de wijk als 'ecosysteem' wordt bestudeerd. De studenten van de middelbare school onderzoeken hun eigen wijk en verzamelen 'monsters' van de wijk.

Kunstenaars

- Een opleidingscentrum heeft een kunstenaar een jaar lang in dienst genomen. De kunstenaar kan dat jaar werken aan zijn persoonlijke stijl zonder zich om zijn inkomen te bekommeren. Als tegenprestatie heeft de kunstenaar de opdracht om de wereld van de kunst te 'humaniseren en ontraadselen' voor de gewone mens. Als onderdeel van dit programma bezoekt de kunstenaar vrijwilligers, kunst- en wijkgroepen en scholen om lezingen, workshops en demonstraties te geven en te organiseren. Hij werkt in een etalage van een winkelpand, van waaruit hij het publiek aanmoedigt om langs te komen om hem aan het werk te zien.
- Een opleidingscentrum huurt een kunstenaar in om een rondleiding te verzorgen langs de verschillende kunst- en sculptuurmusea en de studio's van andere kunstenaars in de wijk.
- Een opleidingscentrum verleent onderdak aan een evenement waarin jonge conservatoriumstudenten optreden.

¹⁴ Lakota/Sioux indianen uit het prairiegebied van Noord-Amerika.

Ouderen

- Aan een opleidingscentrum geven twee ouderen les; de één in de Lakota-taal¹⁴ en de ander in Ojibwe.¹⁵

¹⁵ Een indianenstam die waarschijnlijk aan de Hudson Baai gewoond heeft.

HOOFDSTUK 3.5 POLITIE EN WIJKVERNIEUWING

In het verleden werd de politie, vooral in achtergestelde wijken, als een 'vijand' beschouwd. Door de nieuwe aanpak van de politie ontstaan de laatste tijd openingen in de oude verhoudingen en perspectieven op samenwerkingsverbanden tussen de politie en de wijkgemeenschap.

- De politie heeft succes met het actieprogramma tegen bendevorming in de wijk. Het programma is samen met vrijwilligersorganisaties uit de wijk ontwikkeld en bestaat uit allerlei educatieve activiteiten. Het is ontwikkeld om jongeren ervan te weerhouden zich aan te sluiten bij straatbendes en biedt alternatieven aan.
- De politie introduceert een schoolpleinbemiddelingsproject voor scholen. Leraren en leerlingen krijgen een training conflictbeheersing. Wanneer er ruzie op het schoolplein dreigt te ontstaan, komen de 'bemiddelaars' tussenbeide. Ze proberen de ruzie in de kiem te smoren en voorkomen escalaties.

Deze voorbeelden tonen de grote betrokkenheid van de politie bij de wijkontwikkeling. De politie kiest voor een actieve en positieve inbreng in het wijkleven.

Hier volgen een paar voorbeelden van de vele manieren waarop wijken geslaagd zijn in het creatief gebruikmaken van de plaatselijke politie, waardoor de hele gemeenschap is versterkt.

- Wijkagenten nemen deel aan bewonersvergaderingen die over de veiligheid van de wijk gaan. Er worden gezamenlijk nieuwe aanpakken bedacht voor de gesignaleerde problemen. Samen met het wijkkader gaat de politie ermee aan de slag en zorgen zij voor het erbij betrekken van de juiste instellingen en organisaties.
 - Wijkagenten nemen het initiatief om samen met bewoners en vrijwilligersorganisaties een aantal hardnekkige problemen aan te pakken. Een wijkagent voert een buurtonderzoek uit en bespreekt samen met het wijkkader de mogelijkheden om de overlast van straatbendes aan te pakken. Een andere wijkagent slaagt erin om bewoners een vervuilde plek op te laten ruimen, bedrijven verlichting te laten aanleggen en winkeliers te weerhouden om gebruikersmateriaal¹⁶ te verkopen. Zij inspireren de wijk met hun inzet en betrokkenheid wat leidt tot een jaarlijkse, door bewoners georganiseerde wijkdag.
- De politie ontdekt de voordelen van samenwerkingsverbanden met gemeentelijke woon-diensten, scholen, kerken, sportteams, opleidingscentra, universiteiten, maatschappelijk werk, parken, restaurants, winkels, verhuurders van huizen en actiegroepen. In North-Carolina opent de politie samen met de woondienst een wijkpost in een woonproject. Door de nauwe contacten ontstaat er meer vertrouwen tussen politie en bewoners.

¹⁶ Drugsrelated material, spullen die gebruikt kunnen worden voor het gebruik van harddrugs.

3.5.1 DE HERONTDEKKING VAN DE POLITIE ALS ASSET VOOR DE WIJK

De politie heeft veel in huis. Zij heeft de wijk waarin zij werkt op verschillende fronten heel wat te bieden.

Personeel

De politieagenten zijn de belangrijkste assets. De vaardigheden die ook voor de wijk van belang kunnen zijn:

- de opleiding die zij hebben gehad op gebieden zoals informatie- en communicatie-technologie, gebruik en reparatie van voertuigen, zelfverdediging en onderzoek;
- de formele en informele netwerken en de kennis van de wijkgemeenschap;
- de training in leiderschap en conflictbeheersing die zij hebben gehad.

Ruimte en faciliteiten

Politiebureaus kunnen ook gebruikt worden voor vergaderingen en cursussen. Zo zijn sommige bureaus volledig toegankelijk gemaakt voor gehandicapte bewoners.

Economisch vermogen

Politiebureaus kunnen bewoners van de wijk in dienst nemen voor sommige taken die

anders door de agenten uitgevoerd worden. Omdat wijkbureaus deel uitmaken van een grote organisatie, zijn er soms fondsen beschikbaar voor speciaal onderwijs en wijkprojecten. Sommige politiedistricten zijn zelfs zover gegaan dat ze een deel van hun pensioenfonds geïnvesteerd hebben in wijkontwikkelingsprojecten.

De politie kan heel wat meer dan bekeuringen uitschrijven en de misdaad bestrijden. Daarom gaan we gebruik maken van de andere assets om de veiligheid en de zelfredzaamheid van de wijk te versterken.

3.5.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR DE POLITIE

De politie heeft veel ongebruikte assets. Dat geldt ook voor de wijkorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk. Door relatieopbouw tussen enerzijds de politie en anderzijds de wijkorganisaties, instellingen en bedrijven in de wijk, wordt de basis gelegd voor een veilige buurt. Dit proces vereist het volgen van de 4-stappenmethode.

Stap 1

Maak een grondige inventarisatie van alle mogelijkheden van de politie in de wijk.

Stap 2

Maak hierna een vergelijkbare inventarisatie van de vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven die samen de assets van de wijk vormen.

Deze kunnen in vier categorieën ondergebracht worden:

1. individuele bewoners en bewonersgroepen;
2. informele netwerken en vrijwilligersorganisaties;
3. instellingen;
4. bedrijven.

Stap 3

Vervolgens ontstaan er door het werken met de assets van de samenwerkende partners, allerlei activiteiten en projecten die versterkend werken in de wijkvernieuwing.

Stap 4

Door het koppelen van de assets en de opgebouwde relaties tussen de partners, ontstaan er nieuwe mogelijkheden voor het slaan van bruggen met externe bronnen, waardoor de bindende kracht van de politie binnen de wijkgemeenschap nog sterker wordt.

3.5.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN POLITIE EN DE WIJK

Het is duidelijk dat elke plaatselijke afdeling van de politie vol zit met assets en middelen die kunnen worden ingezet in de wijk, om grotere kracht en saamhorigheid te bereiken.

Het aangaan van een serie samenwerkingsverbanden zal goed zijn voor zowel de politie als voor de wijk.

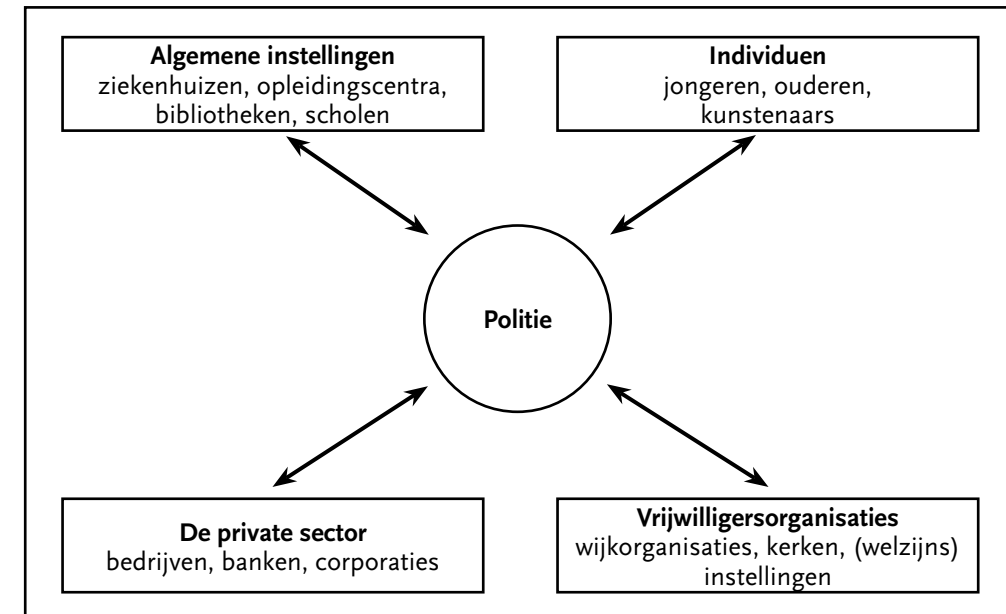
Wijkverenigingen die zijn ontstaan rond veiligheidssituaties in de wijk, zijn een logische keuze als potentiële partners van de politie. Maar we moeten er wel aan denken dat dit alleen maar de meest logische relaties zijn om het proces op gang te brengen. Een meer complete lijst van potentiële partners zou de onderstaande instellingen moeten bevatten.

3.5.3.1 Politie en vrijwilligersorganisaties

Vrijwilligersorganisaties

- In een bewonersvergadering wordt een prioriteitenlijst opgesteld van zaken die door de politie opgepakt gaan worden.
- Een wijkagent neemt deel aan alle wijkvergaderingen teneinde zicht te krijgen op belangrijke kwesties die in de wijk spelen en deze te monitoren.
- Politieagenten doen mee aan het misdadpreventieproject van een wijk zodat beter samengewerkt kan worden bij het aanpakken van de problemen en de juiste strategie ontwikkeld kan worden.
- Een wijkorganisatie stuurt een nieuwsbrief naar haar 5.000 leden, met alle diensten die de politie levert om de veiligheid van een wijk te vergroten.

Potentiële partners

- De politie organiseert een project voor slachtoffers. De wijkorganisatie wordt door de politie op de hoogte gehouden van de rechtbankzaken waarbij wijkbewoners als slachtoffer betrokken zijn. Op die dagen gaan wijkbewoners naar de rechtbank om hun medebewoners moreel te ondersteunen.
- De politie gaat een samenwerkingsverband aan met de voorzitters van minderheids-groepen. Er wordt een draaiboek gemaakt voor gebeurtenissen waarbij racistische motieven een rol spelen. Wanneer er wat gebeurt, gaat de politie samen met de voorzitters ter plekke aan de slag, zodat ze adequaat kan inspelen op de situatie.
- De politie gaat samen met de voorzitters van minderheidsgroepen de aankoop van een café regelen. De minderheidsgroepen hebben subsidie van de overheid gekregen. In het café wordt een wijkpost gevestigd waar bewoners kunnen binnenlopen om een klacht in te dienen bij de politie. Ze hoeven dan de wijk niet meer uit.
- De politie vraagt de wijkorganisaties om mee te doen aan een veiligheidsproject in het park. De bewoners verwijderen graffiti en leggen nieuwe contacten met de jongeren uit de wijk die in het park rondhangen.
- Een wijkorganisatie zet samen met de politie een burgerwachtproject op.
- De politie geeft de adressen van verwaarloosde panden door aan de verantwoordelijke instanties. Voor de opknopbeurt worden mensen ingezet die van de rechter een taakstraf hebben gekregen.
- Een comité waarin de politie, buurtgroepen en wijkorganisaties zijn vertegenwoordigd, sponsoren een anti-drugsbijeenkomst.
- Wijkorganisaties zamelen geld in tijdens een wijkfeest om fietsen te kopen voor wijk-agenten die als experiment met de fiets de wijken ingaan.

Religieuze organisaties

- De afdeling misdadpreventie sponsort veiligheidsbijeenkomsten in de kerken. De wijk-organisaties motiveren de bewoners met behulp van 'telefooncirkels'¹⁷ om mee te doen.

Culturele organisaties

- De politie opent een telefoonnummer voor het melden van inbraak en diefstal. De Afro-Amerikaanse radiozendercoalitie zorgt voor de publiciteit tijdens de uitzendingen.

¹⁷ Een afspraak binnen de organisatie met als doel alle leden in korte tijd ergens van op de hoogte te stellen. Ieder lid heeft een lijst met namen die hij/zij op dient te bellen en de volgorde waarin dat moet gebeuren.

3.5.3.2 Politie en instellingen

Parken

- Het politiegilde organiseert samen met het park in de wijk, recreatieprogramma voor de kinderen uit de wijk. Agenten werken in hun vrije tijd mee als vrijwilliger.

Bibliotheken

- De wijkagent geeft in de bibliotheek een workshop over misdaadpreventie.

Opleidingscentra en Universiteiten

- De politie werft studenten van de studie Sociaal Werk van de universiteit voor een interventieproject. Een student vormt samen met een geüniformeerde agent een koppel. Na een melding gaan ze samen af op gevechten in gezinnen, poging tot zelfmoord, burenruzies, et cetera af en proberen ze te bemiddelen, te kalmeren en te troosten.
- Een groepje politiemensen, universiteitsmedewerkers en wijkbewoners organiseren een basketbalcompetitie voor kinderen van 10 tot 12 jaar. De universiteit stelt de sportzaal beschikbaar voor de wedstrijden.

Scholen

- Een wijkagent zorgt niet alleen voor de veiligheid in en rond de school, maar onderzoekt ook de klachten over kindermisbruik en kindermishandeling.
- Politieagenten trainen leraren en leerlingen van vier scholen in conflictbeheersing.
- Het DARE programma, gericht op drugspreventie door ondermeer te werken aan het zelfbewustzijn van jongeren, wordt door de politie op 35 scholen in de wijk gegeven.
- Een politieafdeling ontwikkelt samen met de wijkorganisatie een project waarin 'risico-leerlingen' worden beloond met een fiets, als hun gedrag en schoolprestaties verbeteren.
- Een politieafdeling werkt samen met een wijkschool aan een project om 'risicoleerlingen' te motiveren. Leerlingen die zich verbeteren, worden beloond met een uitstapje naar een basketbalwedstrijd. Het basketbalteam geeft de vrijkaartjes, de politie regelt het vervoer en de school verzorgt de ontwikkeling en uitvoering van het project.

Ziekenhuizen

- De politie werkt samen met gezondheidsinspecteurs om duidelijke gevallen van overtredingen van de hygiënevoorschriften vast te stellen en om de veiligheid van de inspecteurs tijdens de inspecties te garanderen.

3.5.3.3 Politie en het bedrijfsleven

- De politie ontwikkelt een netwerk waarin de rechtbank, ondernemers en instellingen samenwerken om veroordeelden met een taakstraf, werkzaamheden te laten uitvoeren in de wijken.
- Een wijkagent zamelt geld in bij ondernemers uit de wijk om een wijk schoonmaakdag te organiseren. Hij krijgt de mannen van de dagopvang in de wijk zover dat ze de winkelstraat schoonmaken in ruil voor buskaartjes en een gratis maaltijd.
- Ondernemers stellen kantooruimte ter beschikking aan de politie om er wijkposten in te vestigen. De wijkorganisaties op hun beurt betalen de exploitatielasten.
- De politie krijgt de telefoonmaatschappij zover dat zij inkomende gesprekken in telefooncellen in een buurt afbreekt. In deze buurt worden de laatste tijd veel drugs verhandeld vanuit openbare telefooncellen.
- In samenwerking met de politie wordt door een wijk een 'kliklijn' opgezet om informatie over criminaliteit in de wijk door te geven. Een plaatselijke krant plaatst de advertenties voor de kliklijn gratis.
- De media in een wijk nemen deel aan een gezamenlijke campagne om de aandacht te vestigen op de wijkproblemen die door de bewonersorganisatie zijn gesignaleerd.
- De politie bezorgt met Kerstmis kalkoenen bij ouders en blinden in de wijk. De kalkoenen worden gratis geleverd door een supermarktketen.

- Agenten begeleiden 190 kinderen van een woonproject naar het circus van de Ringling Brothers.
- Dankzij een initiatief van de politie kunnen kansarme kinderen de dierentuin of een sportwedstrijd bezoeken. De politie werkt samen met bedrijven in de wijk en een particuliere weldoener.
- De politie laat tieners tijdens de zomermaanden in parken en op speelplekken 'surveilleren'. De tieners worden betaald uit de subsidie van een particulier fonds. Ze bewaken ook een verzorgingshuis voor ouderen.
- Agenten vragen het Leger des Heils om een arme bewoner uit een woonproject die recent is geopereerd, financieel bij te staan.
- De 'Police Activities League' organiseert samen met ondernemers uit de wijk een oriëntatieproject voor jongeren. In de zomerperiode kunnen de jongeren kennismaken met allerlei soorten werk. De kerken zorgen voor de leslokalen en de ondernemers voor de materialen.
- Bedrijven en wijkorganisaties betalen de fietsen voor de wijkagenten die in hun wijk patrouilleren.

3.5.3.4 Politie en wijkbewoners

Algemeen

- De politie leert verhuurders in de wijk hoe ze potentiële huurders kunnen screenen op een mogelijk strafblad. Ook geven ze de verhuurder informatie over inbraakpreventie, zodat de huurders veilig kunnen wonen.
- De politie ontwikkelt samen met het maatschappelijk werk een nieuwe aanpak. Bewoners die normaal gesproken zouden worden gearresteerd voor een bepaald vergrijp, kunnen dit nu voorkomen door zich te melden bij het Maatschappelijk Werk.
- De politie bemiddelt bij kleine ruzies tussen huurders en verhuurders. Hierdoor wordt escalatie voorkomen.
- Vrijwilligers uit de wijk doen administratief werk in wijkbureaus en staan aan de balie voor de eerste contacten met bewoners die naar het bureau komen. De vrijwilligers worden getraind in gesprekstechnieken, doorverwijzen en notuleren.
- Een team, samengesteld uit een agent en een buurtwerker¹⁸, gaat in de wijk aan de slag met het thema veiligheid. De buurtwerker legt de contacten met de bewoners, ondersteunt ze en zorgt voor de trainingen. De agent coördineert de veiligheidsactiviteiten in de wijk.

Gehandicapten

- De agenten van een crisisinterventieteam worden opgeleid door een instelling voor de geestelijke gezondheidszorg. Zij kunnen daardoor sneller de juiste diagnose stellen en eventueel medicatie voorschrijven.

Uitkeringsgerechtigden

- De politie opent 'minipolitiebureaus' in woonprojecten. De agenten werken na schooltijd als mentor voor de kinderen.
- Een woningcorporatie zorgt voor een pand waarin een informatiecentrum voor de wijk gevestigd wordt. De politie sponsort het project.
- Agenten organiseren atletiekwedstrijden tussen teams van uitkeringsgerechtigden.
- De politie organiseert een 'adopteer een gezin' actie waarin een aantal arme gezinnen wordt gekoppeld aan rijkere gezinnen. Op deze manier zijn de arme gezinnen verzekerd van maaltijden en wat extraatjes tijdens de vakantieperiode.

Jeugd

- Een politiebureau zamelt geld in onder alle agenten om kinderen te laten meedoen aan het dagprogramma van de zomerkampen.
- De politie begeleidt kinderen die theatervoorstellingen voorbereiden voor Halloween. In die voorstellingen worden boodschappen verwerkt over veiligheid in de wijk en over de gevaren van drugs.

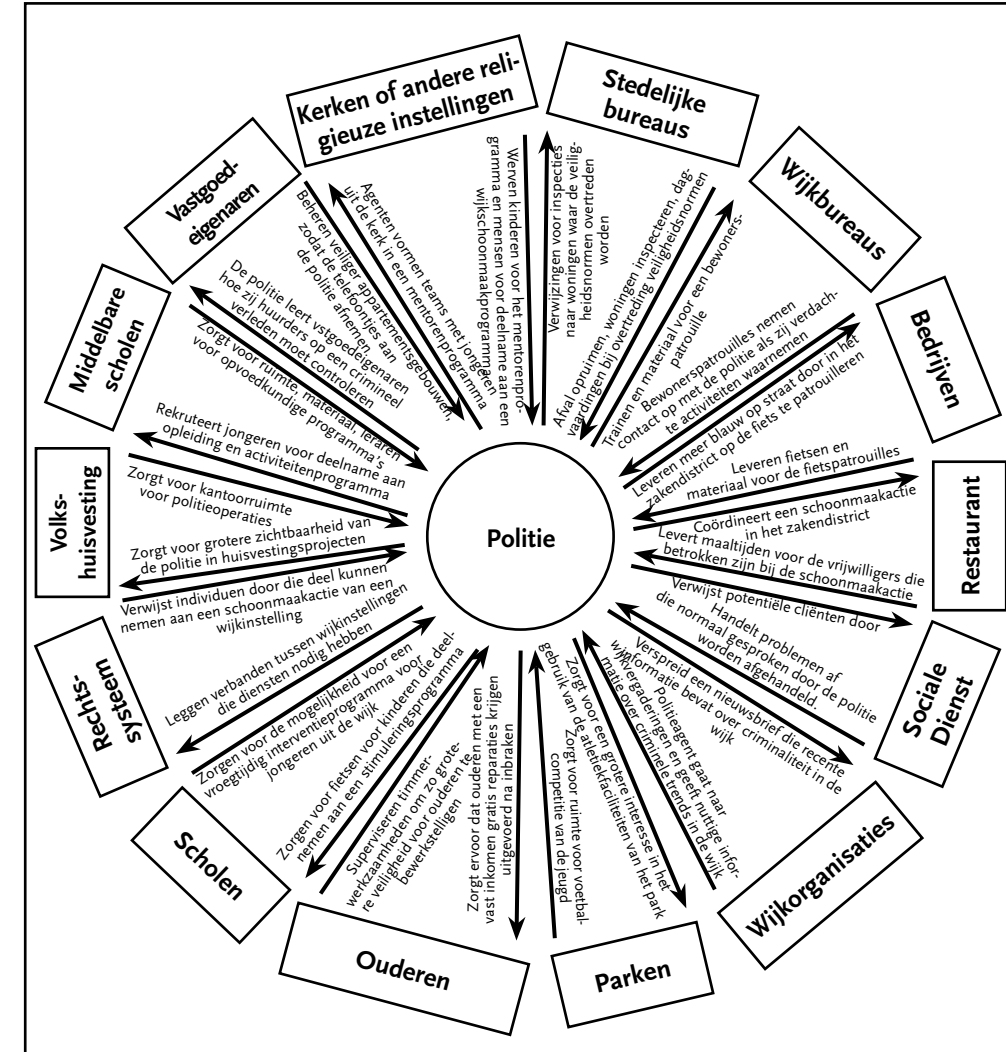
¹⁸ Community organizer, vaak een bewoner uit de wijk die eenvoudige opbouwwerk taken uitvoert. Het is betaald werk op uitvoeringsniveau.

Samenwerkingsverbanden versterken

- 'De politie. Wat voor jou?' is een samenwerkingsproject tussen de politie en scouting. Jongeren maken kennis met alle facetten van het politiewerk en gaan ook zelf aan het werk in de wijk. Ze verwijderen graffiti, planten bomen in parken en assisteren bij picknicks voor ouderen.
- In het 'Enrichment Role Model' programma wordt een agent gekoppeld aan kinderen uit gezinnen met een laag inkomen. De kinderen worden ingeschreven door de kerken en het kinderwerk. De groeps- en individuele activiteiten van deze projecten bestaan onder meer uit een bezoek aan het regeringscentrum van de staat, onderwijsinstellingen, musea en sportwedstrijden.
- Een wijkbureau organiseert samen met het park een rugbycompetitie voor de jeugd uit de wijk.

Eén op één relaties

- De politie organiseert een kampweek voor probleemjongeren uit de wijk. Naast recreatieve activiteiten geeft de politie ook voorlichting over drugsgebruik en wordt er gediscussieerd over actuele kwesties in de wijk.
- In een wijk met nauwe straatjes ontsnappen criminelen makkelijk tijdens de achtervolging met politieauto's. Daarom gaat de politie met fietsen patrouilleren. Hierdoor daalt de criminaliteit snel. Kinderen uit de wijk rijden steeds vaker een stukje met de agenten mee, waardoor de politie nieuwe relaties opbouwt met de jeugd.

Kunstenaars

- Kunstenaars maken affiches voor de politie over allerlei misdaadpreventiethema's. Samen met de politie werken de kunstenaars aan muurschilderingen, vooral op plaatsen waar de muren vol staan met graffiti van straatbendes.

Ouderen

- De politie werft en traint vier ouderen als ouderenadviseur. Zij bezoeken andere ouderen in de wijk en geven informatie over inbraakpreventie en veiligheid in de wijk.
- Woningen van ouderen bij wie ingebroken is, worden gratis gerepareerd of deuren wor-

den vervangen. De agent van de afdeling preventie zamelt hout in bij de houthandels in de wijk. Jongeren timmeren hiervan nieuwe deuren, of repareren de gekraakte deuren. Een gepensioneerde timmerman begeleidt de jongeren en leert ze de fijne kneepjes van het vak.

- Wanneer je het plaatsje Mansfield binnenrijdt, zie je overal borden langs de weg met 'Attentie Buurtpreventie - Senior Power Neighborhood Watch.' Meer dan tweeduizend ouderen zijn door de politie getraind om problemen op te sporen, te beschrijven en te rapporteren.

3.5.4 POLITIE EN DE BUITENWERELD

Wanneer de samenwerkingsverbanden in de wijk goed ontwikkeld zijn, kan de politie zich richten op het aantrekken van ondersteuning van buiten de wijk: nieuwe samenwerkingsverbanden met stedelijke instellingen of een speurtocht naar geheel nieuwe partners. Binnen de eigen stedelijke organisatie kan gebruik gemaakt worden van budgetten voor wijkprojecten. Door naar buiten te treden met de eigen succesvolle projecten en programma's, kunnen nieuwe financieringsbronnen worden aangeboord. Bovendien heeft de politie als instelling een zeer betrouwbaar imago en hierdoor is zij in staat bronnen aan te boren die voor de gewone wijkorganisaties niet toegankelijk zijn.

HOOFDSTUK 3.6 ZIEKENHUIZEN EN WIJKVERNIEUWING

Bij een ziekenhuis denken we aan een gebouw waar medische zorg wordt verleend aan zieke mensen. De ziekenhuizen met oog voor nieuwe ontwikkelingen in de samenleving zien mogelijkheden voor een andere rol. Zij zien de relatie tussen de gezondheid van mensen en de wijk waarin zij leven en de uitdaging in het ontwikkelen van creatieve preventiestrategieën. Een directeur van een ziekenhuis beschrijft dat als volgt: 'Je kunt eigenlijk niet verwachten dat gezondheidszorg op lange termijn resultaat oplevert in een wijk met slechte huisvesting. Als het woonklimaat in de huizen slecht is voor de gezondheid, zullen wij nog meer moeten investeren in dure zorg en blijft het dweilen met de kraan open.' Ziekenhuizen erkennen het belang van een gezonde woon- en leefomgeving. Ze zien in dat ondersteuning van wijkontwikkeling bijdraagt aan gezonde wijken en dat zij daar als instelling baat bij hebben.

3.6.1 DE HERONTDEKKING VAN ZIEKENHUIZEN ALS ASSETS VOOR DE WIJK

De assets waarover ziekenhuizen beschikken, zijn talrijk.

Personeel

Het personeel vormt de grootste asset van een ziekenhuis. Het zijn gewoonlijk zeer drukke mensen met velerlei verantwoordelijkheden. Ze zijn echter niet met het ziekenhuis 'getrouwd'. In feite moedigen veel vernieuwingsgezinde ziekenhuizen hun personeel aan om een actieve rol te gaan spelen in het leven van de bevolking in de buurt. In de woorden van de bestuursvoorzitter van een groot stadsziekenhuis: 'Deze instelling bestaat uit 2.500 mensen, niet uit 532 bedden. Waar onze mensen zijn, is het ziekenhuis. Deze opvatting stelt ons in staat om buiten de muren van het gebouw te kijken en onze mensen toe te staan om in de hele wijk actief te zijn.' Deze activiteiten buiten de ziekenhuismuren betreffen onder andere het lidmaatschap van wijkbesturen, vrijwilligerswerk in wijkprojecten, technische ondersteuning van kinderopvang en preventieactiviteiten.

Faciliteiten

De faciliteiten van een ziekenhuis zijn de meest voor de hand liggende asset, waar de wijkgemeenschap veel mee kan doen. Sommige ziekenhuizen moedigen de omringende wijk aan om gebruik te maken van vergaderkamers, auditoriums, keukens, cafetaria's en fitnessruimtes. Een school kan bijvoorbeeld de gymzaal van het ziekenhuis gebruiken voor gymlessen en voor naschoolse activiteiten. Een ander ziekenhuis neemt een kunstenaar uit de wijk in dienst om muurschilderingen in het ziekenhuis te maken. De ongebruikte keuken mag hij als atelier gebruiken.

Materialen en uitrusting

Een lijst van materialen die in de meeste ziekenhuizen beschikbaar zijn, bevat de volgende items: fotokopieer-, faxapparaten, computers, audiovisuele uitrusting, keukenspullen, ambulances en mobiele medische uitrusting (voor gebruik buiten het ziekenhuis).

Deskundigheid

Ziekenhuispersoneel is goed opgeleid en heeft veel ervaringen in het omgaan met mensen.

Economisch vermogen

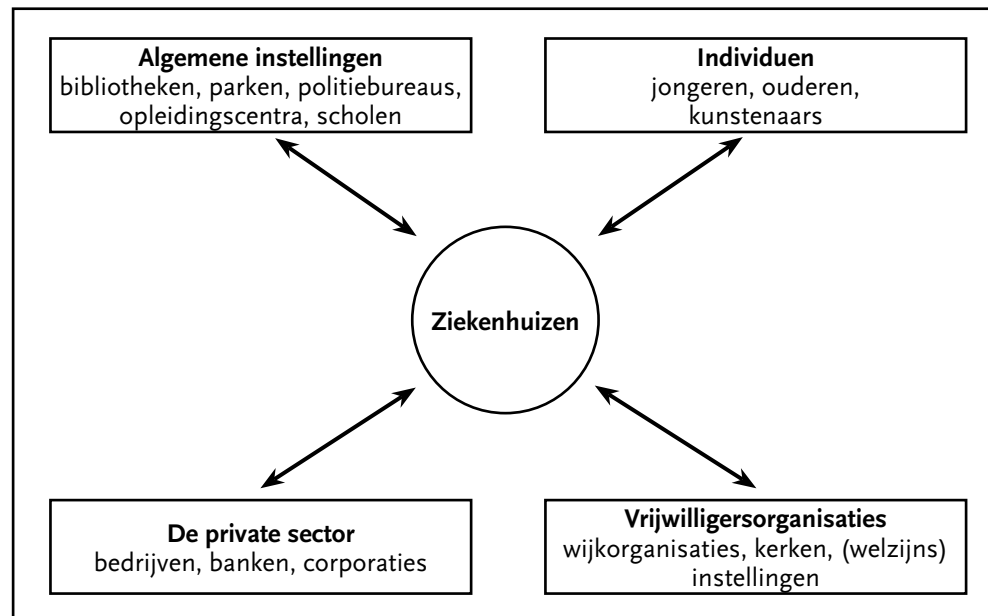
Ziekenhuizen hebben een fors budget. Een ziekenhuisbestuur met hart voor de wijk kan, door bewoners uit de wijk in dienst te nemen, haar inkopen in de wijk te doen en te investeren in fondsen voor de wijkontwikkeling, een flinke economische impuls aan de wijk geven. Daarnaast kan ze het wijkkader ondersteunen in het verwerven van financiën.

3.6.2 HET OPSPOREN VAN WIJKASSETS ALS PARTNERS VOOR ZIEKENHUIZEN

Als de assets van ziekenhuizen zijn ontdekt, wordt het tijd om deze assets te koppelen met toekomstige partners die in of voor de wijk werken. Het in kaart brengen van deze assets van de omliggende wijken zal vier soorten potentiële partners opleveren:

1. wijkorganisaties en vele verschillende vrijwilligersorganisaties;
2. publieke instellingen zoals scholen, parken en de politie;
3. het bedrijfsleven, waaronder plaatselijke bedrijven en filialen van grote bedrijven;
4. individuele bewoners en groepen bewoners met een 'etiket' zoals jongeren, ouderen, kunstenaars, gehandicapten en bewoners met bijzondere kwaliteiten.

Potentiële partners

De aard van deze groepen zal van wijk tot wijk verschillen; de assets van het ziekenhuis zullen altijd per wijk-op-maat ingezet worden.

19 Door de schaal 3.6.3 RELATIEOPBOUW TUSSEN ZIEKENHUIZEN EN DE (OMLIGGENDE) WIJKEN¹⁹

waarop de ziekenhuizen werken, is het niet gericht op één wijk

maar op meerdere, omliggende wijken.

3.6.3.1 Ziekenhuizen en vrijwilligersorganisaties

Vrijwilligersgroepen

Een ziekenhuis ontwikkelt relaties met een breed scala aan wijkorganisaties.

Medewerkers van het ziekenhuis helpen als vrijwilliger om fotokopieën te maken en enveloppen te vullen, wanneer bepaalde wijkorganisaties een nieuwsbrief willen versturen. Een muziekschool krijgt een oude printer van het ziekenhuis. Door de relatieopbouw met de wijk gaan bewoners zich ook interesseren voor het ziekenhuis. De fondswerving voor nieuwe, technisch hoogstaande, medische apparatuur wordt spontaan ondersteund door verschillende wijkorganisaties. Zij schrijven brieven aan het fonds om de aanvraag van het ziekenhuis te ondersteunen.

- Een ziekenhuis werkt samen met de politie, een school en het maatschappelijk werk aan een programma voor vroegtijdige schoolverlaters. Het programma voorkomt dat de jongeren in 'handen' van instellingen komen en uit de wijkgemeenschap worden gehaald.
- Een ziekenhuis werkt samen met een kliniek in de wijk om 'cultuurgevoelige diensten'

te verlenen aan de Aziatische gemeenschap in een wijk.

- Een wijkontwikkelingsmaatschappij en een ziekenhuis geven 50% korting aan wijkbewoners op alle 'gezondheidsactiviteiten' die zij aanbieden.
- Een ziekenhuis richt een wijkontwikkelingsmaatschappij (CDC) op en neemt het voortouw in de economische ontwikkeling van de wijk. Het bestuur van de CDC bestaat uit bewoners van de omliggende wijken en stafleden van het ziekenhuis. In de eerste vijf jaar van haar bestaan sluit de CDC voor 4.5 miljoen dollar aan hypotheek af en investeert zij voor 350.000 dollar in aandelen in de renovatie van 300 woningen voor gezinnen met minimum inkomens.
- Een ander ziekenhuis gaat een samenwerkingsverband met twee wijkontwikkelingsmaatschappijen aan en investeert 3 miljoen dollar in de bouw van 100 nieuwe huurwoningen in de omliggende wijken. Ze schenkt ook de grond waarop 15 nieuwe woningen gebouwd kunnen worden.
- Een ziekenhuis ondersteunt een coalitie van 40 wijkgroepen om het opknappen van bestaande woningen aan te pakken. De bestuursvoorzitter van het ziekenhuis wordt de voorzitter van de nieuw opgerichte CDC. Voortvarend worden er 700 leegstaande woningen opgeknapt, waardoor ook de woningmarkt in de omgeving zich stabiliseert.
- Een ziekenhuis ondersteunt de oprichting van een huurdervereniging die zich bezighoudt met kindercare, veiligheid en de verfraaiing van een woonproject. Het ziekenhuis sponsort cursussen voor de huurdervereniging. Bovendien biedt het ziekenhuis onderdak aan een stedelijk bureau dat de buurtpreventieprojecten van huurders coördineert. Dit ziekenhuis stelt zich ook garant voor en geeft steun aan subsidieaanvragen van de huurdervereniging, verleent administratieve ondersteuning en doneert zelfs geld voor specifieke projecten.

Religieuze organisaties

- Ziekenhuispersoneel werkt als vrijwilliger mee aan een programma van de geestelijke verzorger voor de patiënten.
- Een ziekenhuis sponsort bijeenkomsten in de wijk met de leiders van verschillende kerken, om zaken te bespreken die het ziekenhuis en de wijkgemeenschap aangaan. Ze werken samen aan de oplossing door hun middelen samen te voegen.
- Een ziekenhuis organiseert een samenwerkingsverband van plaatselijke kerken om drie winkels voor tweedehands kleding te openen. De winkels worden beheerd door de vrouwenvereniging van het ziekenhuis. De opbrengst zal worden verdeeld onder de kerkgenootschappen.
- Een ziekenhuis organiseert een preventieve gezondheidsactie. In kerken en kapperszaken in de wijk kunnen jongen mannen hun bloeddruk laten opnemen.
- Een ziekenhuis sponsort de diploma-uitreiking voor Hispanic kerkleiders die geslaagd zijn voor de cursus HIV/Aids-vertrouwenspersoon.
- Door de grote instroom van immigranten uit Cambodja is er volgens het medische personeel van het ziekenhuis behoefte aan een boeddhistische tempel. De immigranten worden in contact gebracht met de wijkontwikkelingsmaatschappij waaraan het ziekenhuis is verbonden. De Cambodjanen richten een eigen organisatie op en de CDC steunt hen bij de fondswerving voor het aankopen van grond voor de tempel.

Culturele Organisaties

- Een ziekenhuis sponsort een Chinese gezondheidsmarkt. Vrijwilligers uit de wijk vertalen belangrijke informatie, dokters sponsoren de prijzenpot en studenten van een school verzorgen de optredens.

3.6.3.2 Ziekenhuizen en instellingen

Bibliotheken

- Een bibliothecaris van een plattelandsbibliotheek bezoekt geregeld de wachtkamer van het provinciale gezondheidscentrum om voor te lezen aan kinderen die daar op behandeling wachten.

Opleidingscentra en Universiteiten

- Een verpleegster van een ziekenhuis werft op scholen studenten die les krijgen in gezondheidszorg, voor een 'carrière dag' om ze te motiveren voor een loopbaan in het ziekenhuis.

Scholen

- Een ziekenhuis heeft een gymzaal die ook wordt gebruikt door scholen en kerken in de wijk voor gymlessen en sportbeoefening buiten schooltijden.
- Een ziekenhuis heeft een cursus seksuele voorlichting ontwikkeld voor leerlingen van zeven scholen. Op één van deze scholen, waar 500 kinderen de cursus gevolgd hebben, is het aantal tienerzwangerschappen sterk gedaald.
- Een ziekenhuis heeft de sportkeuringen verplaatst naar de scholen. Het ziekenhuis voert een medische keuring uit bij alle leerlingen van groep acht die meedoen aan het atletiekprogramma.
- Medewerkers van een ziekenhuis zijn mentor van kinderen van groep zeven en acht van een school.

Politie

- Een ziekenhuis werkt samen met de politie. De politie wijst slachtoffers van verkrachtingen (volwassenen en misbruikte kinderen) door het naar de hulpverleners van het ziekenhuis. Ziekenhuismedewerkers werken eens per maand als vrijwilligers bij de eerste hulpafdeling voor opvang van slachtoffers van verkrachting.

3.6.3.3 Ziekenhuizen en het bedrijfsleven

- Een ziekenhuis kiest in eerste instantie altijd voor leveranciers uit de wijk. Twee drukkerijen werken voor de afdeling public relations van het ziekenhuis. Bij bijzondere gelegenheden worden freelance fotografen uit de wijk ingehuurd. De cateringafdeling koopt in bij het levensmiddelen distributiebedrijf tegenover het ziekenhuis.
- Een wijkontwikkelingsmaatschappij (CDC) die verbonden is aan een ziekenhuis, werkt samen met ondernemers uit de wijk om een veiligheidsnetwerk te ontwikkelen dat 40 winkels verbindt met een computergestuurd bewakingssysteem, waarvan de centrale zich in het ziekenhuis bevindt. Hetzelfde CDC helpt plaatselijke ondernemers met subsidieaanvragen, nieuwsbrieven en advertenties voor bijzondere gelegenheden.
- Een ander ziekenhuis vormt een samenwerkingsverband met een grote fabriek en een bewonersvereniging om huizen in de buurt op te knappen. Dit samenwerkingsverband wordt aangestuurd door een bestuur van bewoners. Tot dusver is er meer dan 55 miljoen dollar geïnvesteerd in de wijk en zijn 3.100 mensen geholpen bij het opknappen van hun huizen.
- Een ziekenhuis vormt een samenwerkingsverband met een warenhuisketen om een gezondheidskliniek te vestigen in twee filialen. Hetzelfde ziekenhuis heeft veel meer gezondheidscentra, waarvan drie in een middelbare school en twee in grote appartementgebouwen.
- Een ziekenhuis werkt samen met fabrieken en winkels in de buurt om verwijzingen te regelen voor zijn Employee Assistance²⁰ programma, waarbij verslaafde werknemers geholpen worden om van hun verslaving af te komen.
- Een ziekenhuis richt een wijkontwikkelingsmaatschappij (CDC) op. De CDC knapt 900 woningen in de wijk op en heeft gezorgd voor 155 miljoen dollar aan investeringsprogramma's voor de wijk.
- Een ziekenhuis wint een prijs van 20.000 dollar voor de non-profitorganisatie die het meeste doet om het leefklimaat in de stad te verbeteren. Het ziekenhuis investeert dit geld meteen weer in de wijk; huiseigenaren en ondernemers kunnen een bijdrage van 1.000 dollar krijgen wanneer ze de gevels van hun woningen opknappen.

²⁰ Een nationaal programma dat het misbruik van alcohol en drugs op de werkplek bestrijdt. Ondernemers kunnen werknemers bij wie ze het vermoeden hebben dat ze verslaafd zijn, naar het programma verwijzen. Werknemers kunnen ook vrijwillig gebruik maken van het programma. Werknemers die betrappt worden tijdens het werk kunnen, als ze niet ontslagen worden, gedwongen worden deel te nemen aan het programma.

3.6.3.4 Ziekenhuizen en wijkbewoners

Algemeen

- Bij sollicitaties geeft een ziekenhuis altijd de voorkeur aan kandidaten uit de wijk, indien zij de vereiste kwaliteiten bezitten.
- Van een ander ziekenhuis komt 75% van de werknemers uit de buurt van het ziekenhuis.
- Een ziekenhuis organiseert educatieve programma's voor volwassenen, een high school inhaal cursus middelbaar onderwijs, Engels als tweede taal, kook- en naaicursussen en consumentenvoorlichting. Het hele pakket is toegankelijk voor alle wijkbewoners en het ziekenhuis personeel.
- Een ziekenhuis opent een boekwinkel die door de wijkorganisatie wordt beheerd en een levensmiddelen coöperatie die contracten heeft afgesloten met leveranciers uit de wijk. Het ziekenhuis heeft nu een CDC die werkt aan een woonproject voor gezinnen waarvan beide ouders werken.
- Deelnemers aan een methadonprogramma van een ziekenhuis richten een vrijwilligersorganisatie voor Aids-patiënten op. Vrijwilligers uit de wijk doen mee als 'maatje' voor Aids-patiënten, doen boodschappen, regelen de administratie en onderhandelen met verhuurders over woonruimte voor Aids-patiënten.

Gehandicapten

- Een ziekenhuis vindt geschikt en interessant werk in de postkamer voor een persoon met een ontwikkelingsstoornis. Hij wordt de officiële postbode van het ziekenhuis. Hij bezorgt de post die bepaalde kleurencodes heeft, zodat hij alles op de juiste plek kan bezorgen.

Jeugd

- Een ziekenhuis bouwt aan de overkant van de straat een kleuterschool voor de wijk.
- Een ziekenhuis neemt tijdens de zomermaanden jongeren uit de wijk in dienst. Dit is een samenwerkingsproject met de gemeente. In veel gevallen zijn dit opstapjes naar vaste banen in het ziekenhuis. De assistent-directeur van de beveiliging is ooit op die manier begonnen.
- De wijkontwikkelingsmaatschappij, door het ziekenhuis opgericht, sponsort zomerprogramma's voor de jongeren in de wijk. Jongeren hebben het metrostation geschilderd, het park opgeknapt en de speeltoestellen van een speeltuin van een nieuw kleurtje voorzien. Het hoogtepunt is een muurschildering, waarin de rol van het ziekenhuis in de geschiedenis van de wijk is verbeeld. Andere resultaten van deze CDC zijn het ondersteunen van een subsidieaanvraag van een theatergroep die een leegstaande bioscoop heeft opgeknapt. De CDC heeft ook een park aangelegd voor bewoners van een gebouw dat door de CDC was opgeknapt.

Ouderen

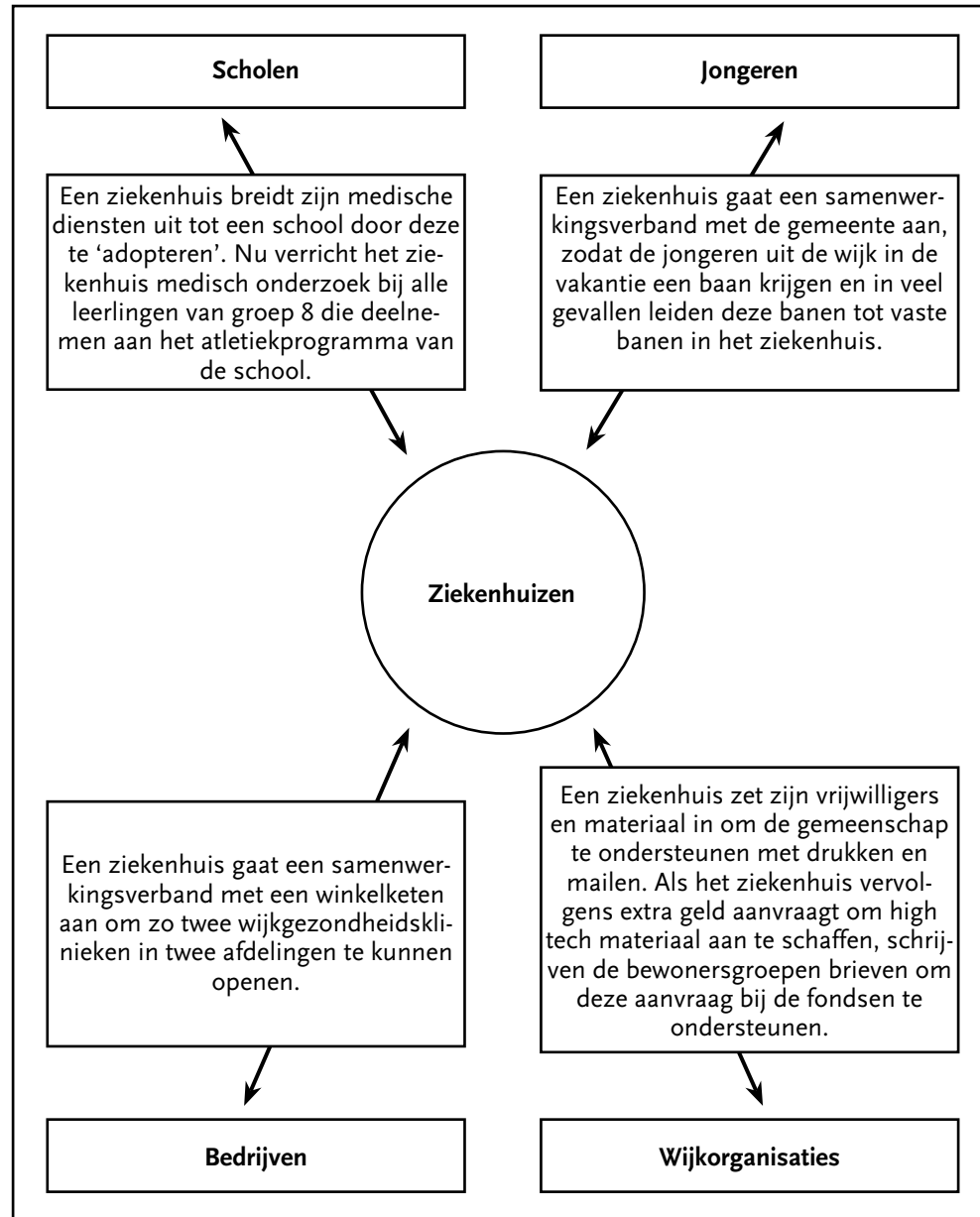
- Een kerk vraagt een ziekenhuis om hulp bij het bouwen van tehuizen voor ouderen. Een staf lid van het ziekenhuis richt een coöperatie op, in het bestuur zitten wijkbewoners en ziekenhuismedewerkers. Het ziekenhuis schenkt 50.000 dollar als beginkapitaal en huurt een consultant in om de subsidieaanvraag te doen slagen bij de HUD²¹.
- Een ziekenhuis bouwt na de verhuizing haar vroegere gebouw om tot gesubsidieerde huurappartementen voor ouderen uit de wijk.
- Een ziekenhuis lobbyt bij de HUD om te investeren in een alarmsysteem en een gemeenschapsruimte in een ouderenflat, zodat de ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

Kunstenaars

- Een medewerker van het ziekenhuis en lid van de kunstraad in de wijk flyert onder alle collega's om de kunstmarkt te bezoeken.
- Een plaatselijke kunstenaar wordt een jaar lang 'inwonend kunstenaar' in een zieken-

²¹ U.S. Department of Housing and Urban Development is een nationaal overheidsprogramma voor onder meer het bouwen en onderhouden van gezonde buurten en gemeenschappen, stimuleren van eigen woningbezit en projecten voor huurwoningen.

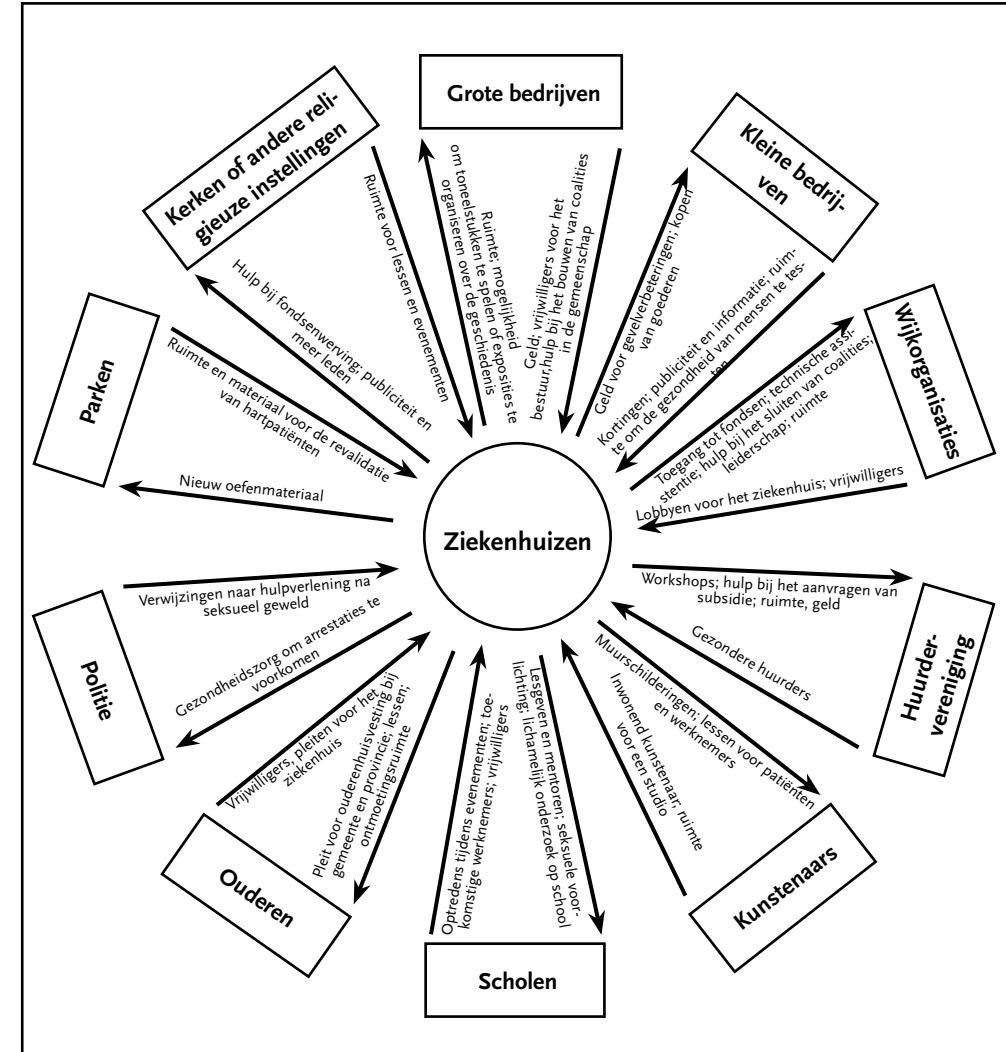
Samenwerkingsverbanden versterken

huis, waar hij een oude keuken gebruikt als zijn atelier en andere kunstenaars betreft bij het maken van muurschilderingen en het verzorgen van optredens in het ziekenhuis. Hij stimuleert patiënten en medewerkers om zelf aan kunst te gaan doen en 'het gevoel van zich af te zetten dat kunst aan hen wordt opgedrongen'.

In al deze voorbeelden hebben we gezien hoe ziekenhuizen in staat zijn gebleken relaties aan te gaan met andere instellingen, organisaties of individuele bewoners van de omliggende wijken om onderling nuttige samenwerkingsverbanden te vormen. Dit soort succesvolle relaties zijn nuttig voor zowel het ziekenhuis als de wijk(gemeenschap), omdat in deze voorbeelden de partners elkaar versterken en dit veel oplevert voor de wijken.

Één op één relaties

3.6.4 ZIEKENHUIZEN EN DE BUITENWERELD

Nadat een ziekenhuis een solide relatie heeft opgebouwd met de verschillende partijen in de wijk en succesvolle samenwerkingsverbanden is aangegaan, kan een nieuwe stap genomen worden: lobbywerk, waardoor er nieuwe middelen naar de wijk gehaald kunnen worden. De voorzitter van het ziekenhuisbestuur in Brooklyn, New York: 'Er werden nog meer wijkgroepen opgericht en de rol van het Lutheran ziekenhuis veranderde: het ziekenhuis ging een brugfunctie vervullen tussen de wijkorganisaties en de plaatselijke politici. Wij waren belangrijk voor de technische ondersteuning. De kennis en vaardigheden van onze staf als accountants, architecten en als woordvoerders, werden ten dienste gesteld aan de wijkgemeenschap, zodat ze in staat waren ook zelf te onderhandelen over subsidies van de regering. Als ziekenhuis hebben we zelf geen geld, maar we zijn intelligent en ambitieus en we kunnen functioneren als katalysator'.

Hier volgen nog enkele voorbeelden van succesvol lobbywerk van plaatselijke ziekenhuizen, ten gunste van de samenlevingsopbouw.

- De directeur van een ziekenhuis gaat naar Washington om rijksambtenaren ervan te

overtuigen tegemoet te komen aan de vraag van de bewoners om een verbindingsweg door hun wijk aan te leggen.

- Een ziekenhuis voert een succesvolle campagne om fondsgeld dat door de gemeente in de vorm van leningen wordt doorgegeven aan wijkgroepen, na de afbetaling opnieuw in de wijk te investeren.
- Een ziekenhuis organiseert een werkgroep om met de gemeente te onderhandelen over de sloop van bepaalde gebouwen en de aanleg van nieuwe trottoirs, straatverlichting en middenbermen.
- Hetzelfde ziekenhuis organiseert, samen met de andere ziekenhuizen van de stad, een protestactiecoalitie tegen voorgenomen bezuinigingen op de begroting van de gezondheidszorg. Als onderdeel van deze campagne reist het bestuur en een aantal leden van de staf naar de hoofdstad van de staat om te praten met invloedrijke senatoren. Ze geven vooral het belang aan voor de bevolking uit de omliggende wijken van het ziekenhuis. De bewoners worden door deze actie gemotiveerd ook mee te doen en zij sturen massaal brieven naar de senatoren.

DEEL 4

DE OPBOUW VAN DE ECONOMIE IN DE WIJK

Een uitdaging van wijkontwikkeling is het revitaliseren van het economische leven in de wijk. Werkgevers, met name in de productiesector, hebben de laatste decennia hun activiteiten naar elders verplaatst, waardoor het aantal arbeidsplaatsen is verminderd. Steeds meer wijken lijden onder de consequenties hiervan. Het is nu pijnlijk duidelijk dat wijken in de grote steden of kleinere gemeenten en plattelandsgebieden veelal van de nationale economie zijn losgekoppeld en dat een grote inspanning naar economische herinrichting noodzakelijk is. In veel wijken in de Verenigde Staten hebben bewoners deze inspanning geleverd. Steeds meer wijkontwikkelingsmaatschappijen werken met succes aan de revitalisatie van de wijk economie door renovatie en nieuwbouw van woningen en het opstarten en begeleiden van nieuwe ondernemingen

De handleiding geeft een samenvatting van drie creatieve manieren die een bijdrage kunnen leveren aan de economische wijkvernieuwing. Elke manier maakt gebruik van alle assets in de wijken en is een uitdaging voor het creatieve wijkkader.

Uitdaging 1:

Hoe kan het wijkkader het volledige economische ontwikkelingspotentieel van alle instellingen en organisaties in de wijk herkennen en er greep op krijgen?

Uitdaging 2:

Hoe kan het wijkkader greep krijgen op bestaande geldstromen en hoe kunnen nieuwe geden worden aangeboord?

Uitdaging 3:

Hoe kan het wijkkader maximaal en creatief gebruikmaken van alle fysieke assets van de wijk?

Zelfs in de meest verpauperde wijken, zijn de mogelijkheden voor economisch revitaliseren aanwezig.

Het eerste hoofdstuk toont de mogelijke bijdragen van instellingen. Het basisuitgangspunt van dit onderzoek is eenvoudig: in economisch zwaar verpauperde wijken, waar de verwachtingen ten aanzien van hulp van buiten extreem laag zijn, moet het wijkkader *alle* mogelijke bronnen in de wijk dus ook de economische, opsporen en mobiliseren. In veel wijken zijn winstgevende bedrijven gesloten of verdwenen. Toch blijven er veel instellingen over die een belangrijke economische kracht binnen de wijk kunnen worden. Dit zijn bijvoorbeeld scholen, parken, bibliotheken, ziekenhuizen en welzijnsinstellingen. In dit eerste hoofdstuk wordt onderzocht hoe de economische kracht van (non-profit) instellingen kan worden ingezet voor de wijkontwikkeling.

Het tweede hoofdstuk brengt de fysieke assets in beeld: het land, de gebouwen, de infrastructuur en transport. Speciale aandacht wordt besteed aan de manier waarop het wijkkader begonnen is fysieke passiva, braakliggende terreinen en lege gebouwen, afvalmaterialen et cetera om te zetten in assets voor de wijkontwikkeling.

In het derde hoofdstuk, dat is geschreven door de Nederlander Jan Klumper, wordt ingegaan op fondsenwerving in Nederland. De Nederlandse en de Amerikaanse situatie omtrent het verwerven van financiële middelen is slecht vergelijkbaar. Het is dan ook zinvoller dit stuk door een Nederlander te laten schrijven, in plaats van het Amerikaanse voorbeeld te vertalen.

HOOFDSTUK 4.1 HET ECONOMISCHE GEBRUIK VAN INSTELLINGEN

Instellingen zijn meestal georganiseerd rondom een centrale functie. De politie om de veiligheid in de wijk te waarborgen, ziekenhuizen om geneeskundige dienstverlening te verzorgen. Bibliotheken dragen bij aan de vorming en opleiding van wijkbewoners. Scholen leiden kinderen op. Parken zijn beschikbaar voor recreatiemogelijkheden en kerken dragen bij aan het geestelijke welzijn van een gemeenschap. In deze handleiding hebben wij getracht te laten zien dat deze diensten kunnen worden uitgebreid en verbeterd, door het aangaan van samenwerkingsverbanden met partners binnen de wijk. Maar er is nog een mogelijkheid die kan bijdragen aan de wijkontwikkeling. Elke instelling heeft economisch potentieel. Te vaak echter zien deze instellingen hun potentiële positieve invloed op de wijk economie over het hoofd. Een kerk bijvoorbeeld, kan haar geld binnen de wijk besteden. Evenzo kan een ziekenhuis of elke andere instelling haar geld op verschillende manieren binnen de wijk uitgeven. Instellingen zijn potentiële partners bij het opbouwen van een sterke en gezonde wijk economie, afhankelijk van de wijze waarop zij hun geld gebruiken.

Langs welke wegen kunnen instellingen betrokken worden in de wijk economie? Hoe groot kan de invloed zijn van deze instellingen, die gewend zijn te denken en handelen zonder rekening te houden met haar economische invloed op de wijk economie?

- Een bibliotheek kan al haar aankopen doen bij detaillisten in de wijk en zich misschien speciaal richten op bedrijfjes in het bezit van minderheden, vrouwen of coöperaties van werkenden.
- Een ziekenhuis kan bij vacatures voorrang geven aan wijkbewoners.
- Een school kan nieuwe bedrijven laten ontwikkelen als onderdeel van het onderwijsprogramma. Hieraan kunnen studenten, docenten en wijkbewoners deelnemen.
- Een kerk kan een fonds oprichten waaruit investeringen worden gedaan in, of subsidies worden gegeven aan op de wijk gerichte projecten.
- De politie kan een deel van het geld uit haar pensioenfondsen investeren in ontwikkelingsprojecten voor de wijk.

Deze voorbeelden laten zien hoe instellingen de wijk economie kunnen helpen opbouwen. In het algemeen zijn er acht basismethoden voor instellingen om te investeren in de economische wijkontwikkeling:

1. inkopen in de wijk;
2. wijkbewoner en personeel aannemen;
3. nieuwe vormen van zakendoen ontwikkelen;
4. menselijk kapitaal ontwikkelen;
5. vrijmaken van institutionele ruimte en fysieke hulpbronnen;
6. strategieën uitzetten voor investeren in de wijk;
7. mobiliseren van externe bronnen;
8. creëren van alternatieve kredietinstellingen.

4.1.1 INKOPEN IN DE WIJK: BESCHERMING VAN LEVERANCIERS EN BEDRIJVEN

Elke instelling heeft ongeveer dezelfde soort economische kracht als de wijkbewoners, alleen veel groter. Eén daarvan is de mogelijkheid om in de wijk in te kopen. Net zoals een wijkbewoner kan beslissen naar een winkelcentrum buiten de wijk te gaan om te winkelen, kan een instelling voorraad, materialen en gereedschap bestellen buiten de wijk waarin zij staat. Wijkbewoners kunnen echter beslissen de winkels in de wijk te stimuleren, net zoals instellingen kunnen besluiten hun economische assets terug te brengen in de wijk. De meeste aandachtswijken zijn geconfronteerd met het wegtrekken van belangrijke economische bronnen. Instellingen kunnen een essentiële rol spelen bij het helpen doorbreken van de negatieve spiraal.

- In Chicago heeft het Ministerie van Onderwijs aan lokale scholen de controle over hun

eigen budgetten voor materialen en boeken gegeven. De scholen kunnen goederen en sommige diensten van lokale leveranciers afnemen, als deze door het ministerie zijn geaccepteerd. Door deze mogelijkheid, die grotendeels is bereikt onder druk van het gewone publiek, kunnen scholen inkoopbeslissingen nemen, ten voordele van de wijk economie. In een eerste jaar van inkopen in de wijk besteedde één school meer dan \$20.000 in de wijk.

- Een ziekenhuis ondersteunt de bedrijven in de wijk altijd als er ingekocht wordt. Dit betekent dat twee drukkers uit de wijk regelmatig door de public relationsafdeling worden ingezet. Als freelance-fotografen voor speciale gelegenheden worden ingehuurd, dan zijn het wijkbewoners. Medewerkers die de wijk verlaten voor een vergadering, maken gebruik van een taxibedrijf uit de wijk in plaats van het openbaar vervoer. De cateringafdeling van het ziekenhuis gebruikt de diensten van een voedingsdistributeur die aan de overzijde van de straat tegenover het ziekenhuis is gevestigd.

Naast het inkopen in de wijk kunnen instellingen ook helpen een atmosfeer te creëren, die lokaal inkopen aanmoedigt.

- Een kerk publiceert een maandelijks nieuwsbrief die wordt gedistribueerd onder haar 4.000 leden. In elke editie wordt geadverteerd voor bedrijven in de wijk die in het bezit van minderheidsgroeperingen. Leden van de kerk worden, mondeling en door deze advertenties, uitgenodigd deze bedrijven te ondersteunen. De kerkleiders erkennen dat opbouw van de wijk economie direct verbonden is met de capaciteit van de bedrijven uit de wijk.

Het dicht-bij-huis-houden van economische bronnen kan een zeer grote invloed hebben op de ontwikkeling van wijk economieën. Als instellingen het voorbeeld geven door in de wijk in te kopen, zal dit nieuwe ondernemers aantrekken en hen in staat stellen concurreren te worden.

4.1.2 PERSONEEL AANSTELLEN: WERKGELEGENHEIDSKANSEN VOOR WIJKBEWONERS

Instellingen kunnen de wijk economie ook direct of indirect beïnvloeden door het creëren van banen voor wijkbewoners.

- Als beslissingen worden genomen over het aanstellen van personeel, geeft een ziekenhuis bij gelijke kwaliteiten de voorkeur aan wijkbewoners. Vijfenzeventig procent van de medewerkers in een ander ziekenhuis komt uit de eigen wijk.
- Eén kerk huurt, wanneer bouw- of onderhoudsprojecten uitgevoerd worden, altijd bedrijven uit de wijk in.

Als een instelling niet de mogelijkheden heeft aanzienlijke aantallen wijkbewoners aan te stellen of in te huren, zijn er andere wegen om dezelfde doelstelling te bereiken.

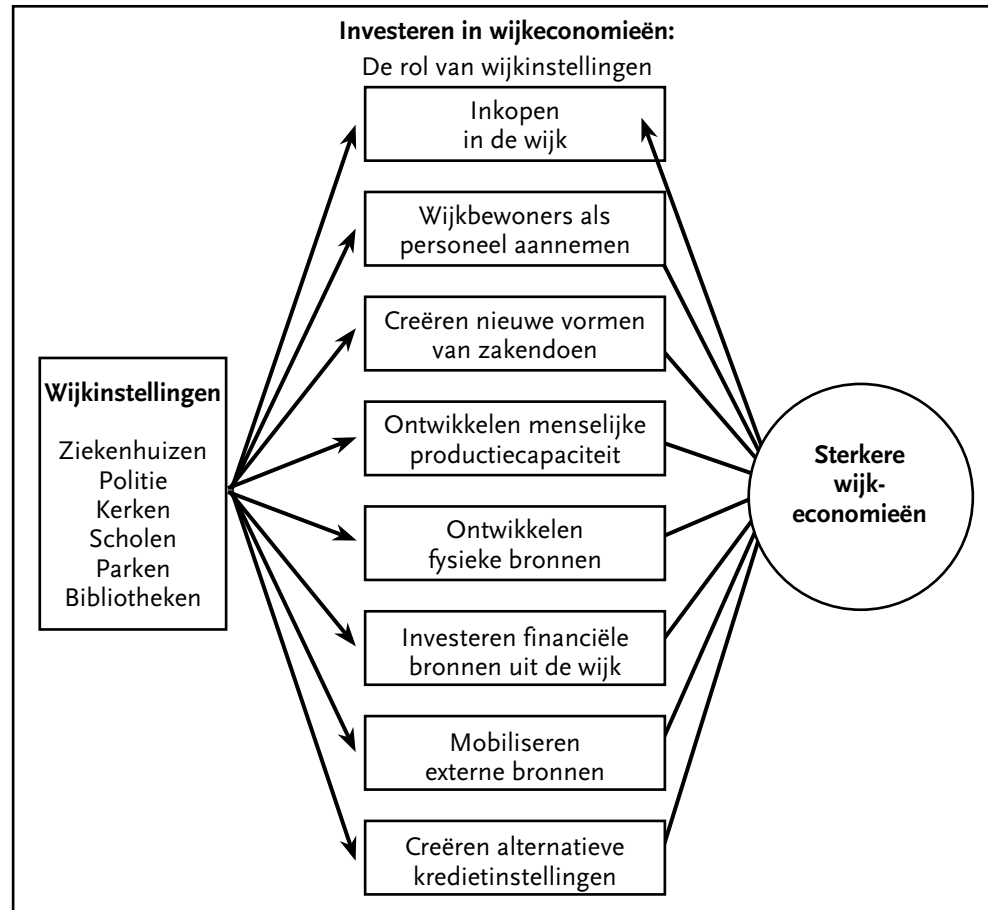
- Een parochie stelt ontmoetingsruimte beschikbaar aan de ondernemersvereniging uit de wijk. De kerk pleit voor het vaststellen van een code voor bedrijfsethiek. De kerk pleit vervolgens voor het aanstellen van 50% wijkbewoners.
- Een universiteit bouwt relaties op met bedrijven en instellingen uit de wijk om de eigen studenten, na het afstuderen, direct door te sluisen naar stageplaatsen of banen in de wijk. Deze universiteit vormt een samenwerkingsverband met een ziekenhuis om bijvoorbeeld aan een groep vrouwen vaardigheidstrainingen te geven, zodat de vrouwen onmiddellijk na afsluiting van deze training een baan bij het ziekenhuis krijgen.
- Twee politieagenten werken samen met bedrijven uit de wijk en buurtcomités om een schoonmaakcampagne te organiseren. Deze activiteit mondt uit in een 'trots op je buurt'-dag, waarop de bedrijven banen aanbieden aan wijkbewoners.

Dit is pas het begin van de vele wegen waarlangs instellingen, de wijk economie kunnen verbeteren. Als bewoners in hun eigen wijk wonen en werken worden vele voordelen zichtbaar: de kosten van vervoer zijn praktisch nihil en de werknemers hebben een groter belang bij het succes van de bedrijvigheid in de wijk. Ook ontstaat er meer betrokkenheid met de wijk en de wijkbewoners.

4.1.3 NIEUWE VORMEN VAN ZAKENDOEN ONTWIKKELEN: ECONOMISCHE ACTIVITEITEN WIJKGERICHT HOUDEN

In sommige wijken is er weerstand bij instellingen en bedrijven tegen de nadruk op het opbouwen van de wijk economie. Zij zijn wellicht meer geïnteresseerd in het losweken van hulpbronnen van de wijk, zonder er economische kansen voor terug te geven.

Eigenaren van bedrijven, groot of klein, wonen misschien niet eens in de wijk. Daarom kan een instelling of organisatie in de wijk pogingen doen haar eigen bedrijf op te bouwen en daarbij de garantie te geven om wijkbewoners als personeel aan te nemen en assets uit de wijk te gebruiken. Wijkinstellingen die een nieuw bedrijf opzetten, kunnen nieuwe banen in de wijk economie leveren, aanvullende financiering voor de programma's van een instelling verzorgen en economische activiteiten onder lokaal toezicht brengen.

- Een samenwerkingsverband van kerken ontwikkelt een project voor renovatie en nieuwbouw van woningen. Een werkmaatschappij van een van de kerken organiseert en beminst het project.
- Een andere samenwerkingverband van kerken ontwikkelt een huisvestingscoöperatie en bouwt een complex met 130 wooneenheden, met de nadruk op het creëren van een gemeenschapsruimte.
- Een middelbare school gaat een samenwerkingsverband aan met een wijkontwikkelingsmaatschappij en verschillende non-profitorganisaties. Het netwerk biedt studenten de mogelijkheid om ondernemingen te starten. De studenten op de school hebben een cateringbedrijf opgericht en leveren aan de staf en anderen die in de omgeving

van de school werken. Zij runnen ook een winkel voor tweedehands artikelen die open is voor studenten en de bewoners van de wijk.

- Een ziekenhuis richt een levensmiddelencoöperatie en een wijkontwikkelingsmaatschappij op. De wijkontwikkelingsmaatschappij heeft een boekwinkel geopend.

Als een instelling helpt bij het opzetten van een bedrijf, zijn het veelal de minima die weer betrokken worden bij het economische leven in de wijk. Oudere bewoners, de jeugd, gehandicapten en uitkeringsgerechtigden kunnen door instellingen weer economische perspectieven ontwikkelen.

- Jongeren die deelnemen aan een ondernemersopleidingsprogramma, hebben een succesvolle broodjeszaak geopend, nadat zij een onderzoek naar de economische haalbaarheid van een dergelijke onderneming hebben afgesloten.
- Een kerk ontwikkelt haar eigen recycling- en constructiebedrijf, waardoor werkgelegenheid wordt gecreëerd.
- Een school opent een kinderboetiekje dat nuttige producten aan de wijk levert en studenten werk geeft. De studenten ontwikkelen en drukken ook een brochure over veiligheid in de auto door kinderstoeltjes die wordt uitgedeeld op scholen en instellingen in andere wijken.

4.1.4 INVESTEREN IN MENSEN: DE KRACHT VAN WIJKBEWONERS KOMT NAAR BOVEN

Naast het inkopen in de wijk en aannemen van wijkbewoners als personeel, is er ook een lange termijn benadering die instellingen kunnen toepassen. Creatieve benaderingen die wijkbewoners betrekken in economische activiteiten en op hetzelfde moment hun vakmanschap en bekwaamheden uitbouwen, zijn extra belangrijk. Het investeren in mensen is het investeren in de toekomst van de wijk.

- Een beroepsopleidingproject van een school ontwikkelt een leerplan, gebaseerd op het idee dat beroepsopleidingprogramma's brede en lange termijn vaardigheden moeten leveren. Dit stelt studenten in staat meer controle op hun leven te kunnen uitoefenen en actief deel te nemen aan het runnen van hun wijkinstellingen. Het project benadrukt actieve vaardigheden om problemen op te lossen, nodig om een onderneming te leiden, in plaats van bepaalde studenten op het spoor van de traditionele, passieve trainingsprogramma's te zetten.
- De directeur van een middelbare school is lid van het bestuur van een bedrijvenassociatie, waar hij samenwerkingsverbanden ontwikkelt met bedrijven in de wijk teneinde voorwaarden te scheppen voor relaties tussen studenten en toekomstige werkgevers.
- De directeur voor bedrijfsontwikkeling van een universiteit is lid van een samenwerkingsverband van wijkorganisaties die samenwerken om een meerjarenplan te maken voor economische ontwikkeling voor drie aan elkaar grenzende wijken.
- Leerlingen van een basisschool mogen bij bedrijven in de wijk zomerstages lopen. Dat stelt de bedrijven in staat aan te sluiten op de vaardigheden van de jeugd en het geeft de leerlingen een plaats om te leren en wat geld te verdienen buiten de school.
- Een ziekenhuis besluit een strook verlaten grond in een verwaarloosd gedeelte van een wijk te kopen. Het ziekenhuis gebruikt dit stuk grond om haar eigen diensten uit te breiden en laat de wijk zien dat zij bereid is te investeren in de wijk.

4.1.5 VERBREDING VAN DE ECONOMISCHE BASIS: VRIJMAKEN VAN RUIMTE VAN INSTELLINGEN EN FYSIEKE HULPBRONNEN VOOR ONDERNEMEN OP WIJKNIVEAU

Om bedrijven in de wijken te starten kan gebruik gemaakt worden van ruimte, materiaal en gereedschap waarover elke instelling beschikt. Iedere instelling zou simpelweg ruimte kunnen vrijmaken voor het opstarten van kleine bedrijfjes of hulp bieden bij het adverteren van deze ondernemingen.

Kerken en scholen hebben ruimte beschikbaar gesteld voor dagverzorgings- en gezondheidscentra; parken en sociale diensten zijn gastheer voor kunstenaars en handwerklieden, waardoor hun producten nu verkoopbaar worden; wijkkranten en dergelijke worden

in scholen, kerken of universiteiten gemaakt.

- Een kerk verhuurt ruimte aan een kinderdagverblijf. De kerk kan hierdoor haar rekeningen betalen, het levert arbeidsplaatsen op en leden van de kerk kunnen bestuurservaring opdoen.
- Op initiatief van een universiteit, kunnen jonge mensen nu, onder begeleiding van docenten, een zeefdrukbedrijf vanuit een politiebureau.
- Een ziekenhuis verbouwt haar voormalige gebouw tot een appartementencomplex, met huursubsidie, voor oudere wijkbewoners.
- Leerlingen van een school organiseren het neerzetten van vuilnisbakken in hun school, zodat leerlingen en wijkbewoners papier en aluminium kunnen recycleren. Een recyclingbedrijf uit de wijk leegt gratis de bakken.
- Een wijkontwikkelingsorganisatie van de kerk werkt met een andere kerk samen en verbouwt een pastorie tot woonruimte voor 20 gezinnen. De parochie verhuurt de verbouwde pastorie voor \$1 per jaar.
- Een kunstopleiding van een opleidingscentrum laat de leerlingen sieraden maken die verkocht kunnen worden aan winkels in de wijk. Het opleidingscentrum heeft bovendien een trainingsprogramma zelfwerkzaamheid opgezet voor vrouwen en minderheden. Velen die dit programma succesvol hebben afgerond, beginnen een eigen bedrijf.

4.1.6 STRATEGIEËN UITZETTEN VOOR LOKAAL INVESTEREN: INVESTERINGEN OP WIJKNIVEAU HOUDEN

Een van de meest krachtige hulpbronnen, beschikbaar voor elke instelling, is de eigen financiële draagkracht. Deze draagkracht bestaande uit:

- schenkingen;
- spaartegoeden of waardepapieren;
- speciale inzamelingen of fondsenwerving;
- pensioenfondsen.

Traditioneel zijn deze financiële hulpbronnen geïnvesteerd in 'veilige' fondsen buiten de wijk economie. Deze fondsen bieden de mogelijkheid om een breed scala aan economische ontwikkelingsprojecten te financieren. Enkele van de creatieve middelen, waardoor deze hulpbronnen kunnen worden geïnvesteerd, zijn:

- directe bijdragen;
- stichtingen;
- leningenfondsen voor wijkontwikkeling;
- kredietinstellingen;
- kredietinstellingen voor wijkontwikkeling.

Als instellingen zelfs maar een fractie van hun tegoeden in waardepapieren zouden investeren, komen miljoenen dollars plotseling beschikbaar voor wijk economieën.

- Een kerk richt samen met zeven groeperingen uit de wijk een kredietinstelling op en investeert in projecten in de wijk.
- Een school verzorgt de ruimte, hulpbronnen en training voor leerlingen om een kredietinstelling voor de jeugd te openen. Jongeren vergaren financiële basiskennis en zij ontdekken gelijktijdig de waarde van investeren.
- Een ziekenhuis ondersteunt het opzetten van een wijkontwikkelingsmaatschappij gericht op betaalbare huisvesting en investeert meteen \$50.000 dollar in het project.

Een directe financiële investering in de wijk door een instelling zorgt meteen voor draagvlak voor allerlei activiteiten in de wijk. De instelling heeft direct belang bij het succes van het programma en zal zich vaak extra inzetten.

4.1.7 ECONOMISCH BRUGGEN BOUWEN: MOBILISEREN VAN EXTERNE BRONNEN

Naast de mogelijkheden die binnen de wijk aanwezig zijn, hebben veel instellingen ook vele contacten buiten de wijk. De meeste maken deel uit van grotere instituties met toe-

gang tot veel grote hulpbronnen. Scholen behoren tot een scholensysteem, politieposten behoren tot stedelijke politiediensten. Wijkbibliotheken behoren tot stadsbibliotheken en kerken zijn lid van regionale en nationale confessionele instellingen. Al deze instellingen hebben toegang tot regionale en nationale instellingen en organisaties.

De verbindingen die instellingen in de wijk al hebben, kunnen het pad effenen voor generen van waardevolle bronnen voor de wijk.

- De pensioenraad van een nationaal kerkgenootschap creëert het eerste investeringsfonds met kapitaalverstrekking door het kerkelijk pensioenfonds. Het plan geeft pastoren en andere kerkleden een keuze bij de toewijzing van pensioengelden. Twee van de vijf opties worden beschouwd als sociale verantwoordelijkheid.
- Een ziekenhuis pleit voor fondsen die door de stad worden beheerd en uitgeleend aan wijkorganisaties voor de financiering van projecten in de wijk. Als de lening wordt terugbetaald, wordt dit geld opnieuw geïnvesteerd in de wijk.
- Verscheidene kerken investeren pensioenfondsen in een leningenfonds, dat op haar beurt lage renteleningen beschikbaar stelt aan woonprojecten in de wijk. In het begin is \$700.000 in het leningenfonds gestort, dit bedrag is inmiddels tot het tienvoudige gegroeid.
- Een ziekenhuis maakt het mogelijk een samenwerkingsverband te formeren van 40 wijkgroepen die zich richten op de renovatie van bestaande gebouwen. De directeur van dit ziekenhuis treedt op als voorzitter van deze nieuwe wijkontwikkelingsmaatschappij die 700 leegstaande wooneenheden renoveert, waardoor de huizenmarkt in de wijk zich stabiliseert.
- Een ziekenhuis wint een prijs van \$20.000 van een stichting, omdat zij de enige non-profitinstelling is, die het meeste doet om de kwaliteit van leven in de stad te verbeteren. Het ziekenhuis gebruikt dit geld om subsidies van \$1.000 aan huiseigenaren en bedrijven in de wijk te geven voor gevelverbetering. Hetzelfde ziekenhuis sluit een samenwerkingsovereenkomst af met een groot productiebedrijf en een bewonersorganisatie om bestaande huisvesting in de wijk te verbeteren. Dit samenwerkingsverband wordt gecontroleerd door een toezichhoudend bestuur van wijkbewoners. Er is nu al meer dan \$55 miljoen opnieuw in de wijk geïnvesteerd en 3.100 mensen zijn ondersteund bij de verbetering van hun huisvesting.
- Een ander ziekenhuis heeft een wijkontwikkelingsmaatschappij opgericht, die 900 wooneenheden heeft opgeknapt en \$155 miljoen heeft ingebracht in verschillende investeringen in de wijk.
- Een ander ziekenhuis richt een wijkontwikkelingsmaatschappij op om economische ontwikkeling in de wijk te sturen. Het bestuur bestaat uit wijkbewoners en ziekenhuispersoneel. In de eerste vijf jaar van haar bestaan regelde zij \$4,5 miljoen dollar aan hypotheek en droeg \$350.000 bij aan de renovatiekosten voor 300 wooneenheden voor gezinnen met lage tot modale inkomens.
- In samenwerking met een grote stadsbank, is een middelbare school in staat een netwerk te organiseren van tien basis- en middelbare scholen, om wijkontwikkelingsactiviteiten te coördineren. Een deel van de inspanning van de bank is het verzorgen van contacten met stedelijke organisaties, bedrijven en instellingen en ook enige financiering en assistentie bij de planning en ontwikkeling.

Instellingen in de wijk hebben dikwijls de capaciteit en de status om bronnen van buiten de wijk aan te boren. Goed ingevoerde instellingen met een goede staat van dienst zijn zeer waarschijnlijk in staat te assisteren bij wijkinitiatieven, door toegang te verkrijgen tot de ondersteuning. In aanvulling op het bouwen van bruggen naar stichtingen, staat een provincie of andere bronnen, zijn het instellingen in de wijk, die wellicht in een positie verkeren om in de wijk economie te investeren.

4.1.8 VERPLICHTING TEGENOVER DE WIJK: DOORLOPENDE ONDERSTEUNING VAN ECONOMISCHE ACTIVITEITEN

De sleutel tot het bouwen een van duurzame, wijkeconomie ligt in de ontwikkeling van een sterk fundament, zowel menselijk als fysiek, dat geschikt is voor die speciale wijk. Incidentele kapitaalinjecties, gatenvullende financiering en afhankelijkheid van externe bronnen voor expertise en hulp, kunnen op de lange termijn geen garantie bieden voor een bloeiende, wijkeconomie. Veel wijken zijn dusdanig verwaarloosd ook in economisch opzicht, dat korte termijn financiering weinig soelaas biedt voor het weer opbouwen van de wijkeconomie. In sommige gevallen moest de menselijke en fysieke infrastructuur steen voor steen worden herbouwd. Door te investeren in de wijkeconomie, verplichten instellingen zich aan de economische gezondheid en het welzijn van de wijk. Een instelling die in de wijk investeert wil ook dat de economische initiatieven slagen. Het is dan ook in het belang van de instelling dat de wijkeconomie (op)bloeit. De doorlopende ondersteuning van, economische wijkactiviteiten door instellingen die macht en status bezitten, is essentieel voor de opbouw van de economie. Betrouwbare instellingen die hun naam lenen aan een project of actief deelnemen in het project, kunnen nieuwe bronnen aantrekken voor de wijk. Het is een teken van de verplichting van de instelling aan de gemeenschap én een belangrijk signaal dat de wijk de moeite waard is om in te investeren.

HOOFDSTUK 4.2 FYSIEKE ASSETS

'Lasten' omvormen tot bouw materiaal voor de wijk

Naast individuen, wijkorganisaties en instellingen zijn er fysieke assets in iedere wijk aanwezig. Woningen, bedrijfsgebouwen, sportvelden, wegen, kanalen en pleinen zijn een voorbeeld van belangrijke fysieke assets voor wijkontwikkeling. Dit deel gaat over fysieke assets, die vaak gezien worden als een 'last' voor de wijk: leegstaande gebouwen en braakliggende terreinen. Veel creatieve wijkgroepen hebben deze omgebogen tot assets. Een leegstaand gebouw bijvoorbeeld is omgebouwd tot een bloeiend cultureel centrum.

Het terugwinnen van verloren ruimte

Wijken in steden in de Verenigde Staten zijn bezaaid met leegstaande gebouwen, braakliggende percelen en niet volledig gebruikte ruimte. Alleen al in Chicago liggen ongeveer 92.000 percelen braak, staan er 10.000 gebouwen leeg en zijn veel gebouwen en grond zijn niet volledig in gebruik. Eén wijkkader schat, dat de helft van het totale bezit in de wijk bestaat uit braakliggend terrein. Waardevolle ruimte in onze steden gaat kwalitatief snel achteruit, zorgt voor gevaarlijke situaties en draagt bij aan het uiteenvallen van de wijkgemeenschap. Tegelijkertijd zoeken veel mensen tevergeefs naar betaalbare huisvesting, zoeken kleine ondernemers naar een omgeving die klanten zal aantrekken, dromen kunstenaars van kunstcentra in de wijk en denken bewonersgroepen na over manieren om hun wijk leefbaarder te maken.

Braakliggend terrein, verlaten gebouwen zijn, een last voor de wijk. Verpauperde appartementencomplexen trekken drugsdealers, prostitutie, gewelddadigheden en diefstal aan. Leegstaande magazijnen en fabrieken zijn een gemakkelijk doelwit voor vandalisme en criminele activiteiten. Braakliggend terrein wordt een verzamelplaats voor achtergelaten fietsen, gebroken glas, vuilnis en onkruid. Het creëert een beeld van afbraak en verval, zowel moreel als fysiek. Deze situatie is méér dan alleen een gevaar voor de wijk. De eigenaren van veel van deze bezittingen hebben in jaren geen belasting betaald over deze eigendommen. Dit betekent een financiële aderlating voor de stad dus ook voor de wijken. De stad wordt dan ook geconfronteerd met een dilemma. Zij moet miljoenen dollars betalen om verlaten bezittingen te beveiligen en braakliggend terrein schoon te houden en tegelijkertijd miljoenen dollars aan belastingen mislopen. In aanvulling hierop houdt het simpelweg aanwezig zijn van verlaten gebouwen, potentiële investeringen in de wijk op afstand.

Leegstaand onroerend goed kan ook beschouwd worden als een potentiële asset. Braakliggend terrein, bezaaid met schroot en afvalmaterialen, biedt de mogelijkheid om omgetoverd te worden tot een volkstuin. Een leegstaande school kan een gecombineerd woon- en leercentrum worden. Een verlaten industrieterrein wordt een broedplaats voor kleinschalige bedrijven. Een verlaten magazijn wordt een theater, compleet met detailhandel, repetitie- en workshopruimte.

Het proces waarbij wijken lasten omvormen tot waardevolle assets, impliceert het gebruik van de 4-stappenmethode:

Stap 1

Inventariseer alle leegstaande gebouwen en braakliggende terreinen.

Stap 2

Verwerf de gebouwen en terreinen, gebruikmakend van een veelheid aan benaderingen, dikwijls met de hulp van partners.

Stap 3

Ontwikkel een passende functie.

Stap 4

Werk aan een levensvatbaar, doorlopend project.

4.2.1 HET OPSPOREN VAN LEEGSTAANDE GEBOUWEN EN BRAAKLIGGENDE TERREINEN

Het is niet altijd eenvoudig om deze potentiële assets op te sporen. We kunnen door een winkelstraat rijden waarin elke tweede winkel leegstaat, uitgebrand is en/of in een vergaande staat van verval verkeert. We kunnen ook door een woonwijk wandelen en dan talloze huizen en appartementen zien die dichtgespijkerd zijn, of in een zo ver uitgewoende staat verkeren, dat ze alleen nog maar geschikt zijn om met de grond gelijkge maakt te worden. Wij zullen echter slechts incidenteel een braakliggend terrein of een bedrijf zien dat langer dan een jaar te koop staat.

Informeel onderzoek geeft ons slechts een beperkt inzicht geven in de sluimerende mogelijkheden. Een intensief en nauwkeurig onderzoek, in samenhang met de assets en de potentiële partners in het proces, kan het begin zijn van een strategische aanpak van wijkvernieuwing. Stelt u zich een braakliggend terrein voor dat is omringd door verlaten huizen. Als deel van een samenhangende strategie voor wijkontwikkeling, kan het braakliggende terrein omgetoverd worden in een combinatie van voetbalveld en volkstuin, omringd door appartementen en eengezinswoningen.

Enkele bewonersorganisaties hebben een intensief onderzoek gedaan naar de ruimte in hun wijk. Door te kijken naar de beschikbare bronnen, de potentiële assets en de wil om méér ruimte te creëren voor alleenstaanden en gezinnen die in de wijk wonen, wordt een gezonde strategie voor wijkvernieuwing ontvouwd.

4.2.2 HET VERWERVEN VAN LEEGSTAANDE RUIMTE

In sommige wijken is het gelukt, een verwaarloosd en vervallen deel van de wijk om te bouwen tot nieuwe huisvesting voor alleenstaanden en gezinnen. Door aankoopplannen, ontwikkeld door een samenwerkingsverband van bewonersgroepen en gemeentelijke diensten, krijgen de bewonersgroepen de beschikking over leegstaande eengezinswoningen en appartementen. En kunnen nieuwe bestemmingen voor ontwikkeld worden. Andere bewonersgroepen hebben zich gericht op leegstaande magazijnen, bedrijven of industrieterreinen. Ze hebben deze met succes getransformeerd in winkelcentra, musea, kleine bedrijven en culturele centra. Weer andere organisaties hebben zich geconcentreerd op het gebruik en verkrijgen van braakliggend terrein. Een populair en goedkoop gebruik van deze terreinen door bewonersgroepen is de volkstuin. De bloementuin en groentetuin zijn een ideaal middel om bewoners samen te brengen in een gemeenschappelijk project.

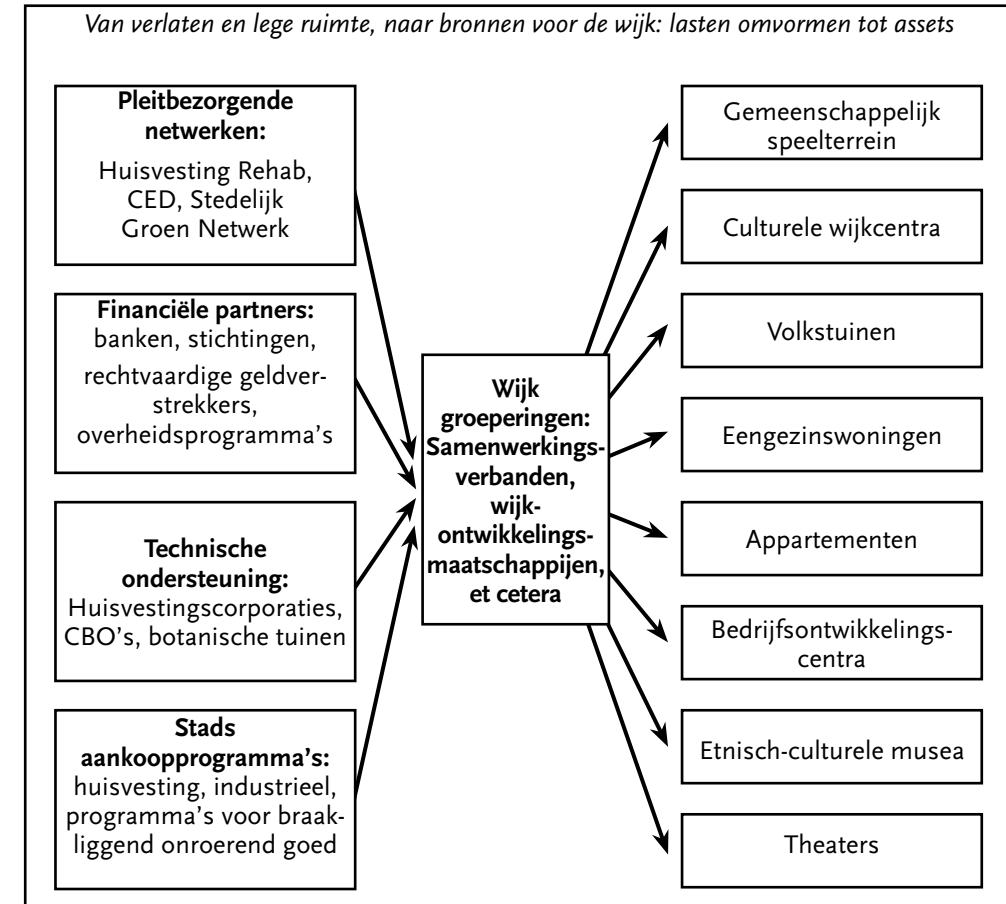
4.2.2.1 De rollen van de partners in het verkrijgen en ontwikkelen van ruimte

Bewonersgroepen die aan de slag willen met het omvormen van leegstaande ruimte begrijpen dat zij dit niet alleen voor elkaar krijgen. Kerken kunnen samenwerken om een wijkstrategie te ontwikkelen. Bewonerscommissies kunnen samenwerken bij het omvormen van braakliggend terrein in volkstuinten en parken. Instellingen kunnen hun assets combineren en er in de wijk mee aan de slag gaan.

Kleine groepen in de wijk hebben dikwijls ondersteuning nodig om onroerend goed in bezit of gebruik te krijgen. Zij kunnen samenwerken met stedelijke instellingen met kennis over verwerving en financiering van onroerend goed. Na de verwerving van het onroerend goed, ligt de nadruk op de ontwikkeling van creatieve projecten voor de wijk. Een netwerk van advocaten in Chicago ondersteunt wijkorganisaties bij het verwerven en ontwikkelen van betaalbare huisvesting voor gezinnen. Het netwerk helpt de organisaties bij het vinden van financiële alternatieven voor het verworven eigendom.

4.2.3 ONTWIKKELING VAN WIJKASSETS

Het verwerven en het ontwikkelen van leegstaande panden en braakliggende terreinen in betaalbare woningen culturele centra, parken en volkstuinten geeft een nieuwe impuls aan de wijkontwikkeling. Nieuwe huiseigenaren zijn nieuwe klanten voor winkels, nieuwe bedrijven zijn potentiële werkgevers, culturele activiteiten maken de wijk aantrekkelijk voor bewoners. Het is wel belangrijk de nieuwe huisvesting betaalbaar te houden voor de

wijkbewoners, om te voorkomen dat zij uit de wijk verdrongen worden door kapitaalcrachtige groepen nieuwe bewoners.

Dit kan bijvoorbeeld door het instellen van een leningsfonds met lage tarieven voor minder draagkrachtige bewoners. Veel wijkorganisaties hebben de nieuwe bewoners zelf mee laten werken aan de verbouwingen. *Gedeeld zweet* geeft nieuwe huiseigenaren een gevoel actief deel te nemen aan de wijkontwikkeling. Zelfs als dat deelnemen betrekking heeft op één woning. Zij begrijpen dat alle delen samen leiden tot succesvolle wijkontwikkeling. Andere groepen hebben ontdekt, dat leegstaande bedrijven en winkelcentra, in elke wijk een hinderpaal vormen voor nieuwe investeringen in de wijk. Met creatieve ingrepen en gebruikmakend van de beschikbare assets in de wijk hebben zij deze situatie omgeboogen tot een symbool voor de nieuwe investeringen in de wijk. Braakliggend industrieel terrein wordt een grootschalige recyclinginrichting. Een oude verlaten garage herbergt nu een bedrijfsontwikkelaar.

Het bouwen van een cultureel- of kunstcentrum kan grote invloed hebben op de economische en culturele vitaliteit van een gemeenschap. Vooral als deze centra de etnisch-culturele erfenis van een wijkgemeenschap weerspiegelen. Een nieuw museum kan grote invloed hebben op de wijk economie.

Bewonersgroepen weten dat een braakliggend terrein een negatief signaal aan de wijkbewoners kan afgeven. Mensen hangen daar vaak rond temidden van puin en afgedankte auto's. Bewoners voelen zich onveilig als ze deze plek moeten passeren. In veel gevallen echter, hebben bewonersgroepen deze probleemgebieden omgezet in assets, in parken en volkstuinten en geven daarmee een positief signaal af.

4.2.4 HET DUURZAAM ONTWIKKELEN VAN WIJKPROJECTEN

Het werk is gedaan. Het leegstaand onroerend goed is verworven, gefinancierd, ontwikkeld en verbouwd. De wijk is verbeterd. Hoe gaan bewonersgroepen deze belangrijke projecten duurzaam onderhouden? Veel bewonersgroepen hebben gekozen voor een gecombineerd gebruik van gebouwen, waardoor voldoende inkomsten worden gegeneerd.

- Een wijkontwikkelingsmaatschappij koopt een leegstaand schoolgebouw met de bedoeling hier een basisschool te openen, nadat renovaties zijn uitgevoerd. Dit is financieel niet betaalbaar. Daarom wordt de tweede etage omgebouwd in 24 wooneenheden met betaalbare huren. Veel van de huurders sturen hun kinderen beneden naar school.
- Een wijkontwikkelingsmaatschappij koopt een leegstaand en ernstig vervallen appartementencomplex. In een periode van twee jaar wordt het gebouw omgebouwd in 20 wooneenheden voor dakloze gezinnen. In de kelder wordt een lunch- en afhaalrestaurant geopend, waar tevens training wordt gegeven aan dak- en werklozen.

4.2.5 CONCLUSIE

Het wijkkader heeft laten zien dat het mogelijk is, lasten om te zetten in assets voor de wijk. Het succes schuilt in samenwerkingsverbanden. Een groep die een verlaten pand als een donatie ontvangt, kan profiteren van samenwerkingsverbanden met andere groepen en instellingen in de wijk of van een stedelijk netwerk dat hulp kan verlenen bij de renovatie van een gebouw. Een andere groep heeft een industrieterrein verworven en zelf de financiering van de renovatie geregeld. Een samenwerkingsverband met de ondernemersorganisatie assisteert de groep bij het plaatsen van passende bedrijven op dat terrein.

Een succesvol renovatieproject of een volkstuintenproject kan de eerste bouwsteen zijn voor de vernieuwing van een vervallen wijk en effecten hebben op het economische, culturele en geestelijke leven. De vernieuwing van leegstaande panden en terreinen in de wijk gaat veelal volgens vier stappen: identificeren van potentiële ruimte; verwerven van verlaten, leegstaande terreinen; de terreinen ontwikkelen met steun van rehabilitatie- of groenverzorgingsnetwerken en financiële partners en uiteindelijk het project levensvatbaar maken voor de langere termijn. Iedere stap wint aan kwaliteit door de samenwerking met kansrijke partners.

Commerciële, industriële, artistieke ruimte

- Een wijkontwikkelingsmaatschappij koopt een oud schoolgebouw van de gemeentelijke onderwijsdienst, renoveert het en opent een basisschool op de begane grond en 26 betaalbare wooneenheden op de bovenverdieping.
- Een wijkontwikkelingsmaatschappij koopt een magazijn dat anderhalf jaar leegstaat, verbouwt het en opent een afvalverwerkingsbedrijf dat werk biedt aan 25 mensen. De onderneming is een tussenstation voor inzameling en hergebruik van recyclebare materialen.
- Een wijkraad werkt samen met het park en de gemeente. Het park koopt een leegstaand buitenhuis en verhuurt dit aan de wijkraad voor de vestiging van een kunst- en kunstopleidingscentrum in de wijk. De wijkraad heeft het grootste gedeelte van de renovatie uitgevoerd.
- Een wijkorganisatie koopt een oud magazijn voor auto-onderdelen en verandert dit in een bedrijfsverzamelgebouw. Dertien startende bedrijven vestigen er zich. Ze maken samen gebruik van technische ondersteuning en gereedschappen. Bedrijven die levensvatbaar zijn worden aangemoedigd in de wijk zaken te gaan doen.
- Een wijkorganisatie koopt een leegstaand magazijn en renoveert het gebouw. Zij verhuurt 22 ruimten aan kunstenaars uit de wijk die de ruimte gebruiken voor kantoren, workshops, studio's, galerieën en verkoop.
- Een Zweedse man koopt een oude ijzerwarenhandel. Hij verandert het gebouw in een cultureel centrum en museum, hetgeen geweldig bijdraagt aan het revitaliseren van het bedrijventerrein en de wijk.

- Een wijkontwikkelingsmaatschappij werkt samen met een theater uit de wijk aan het verwerven van een twee jaar geleden leeg achtergelaten gebouw van een dagbladuitgever. Zij willen het gebouw kopen met charitatieve bijdragen en het exploiteren door het creëren van zakelijke ruimte voor vijf wijkorganisaties én door het oude magazijn om te bouwen tot een theater. De partners maken ook plannen voor enkele gemeenschappelijke ruimtes.
- Een wijkorganisatie en een advocaat die optreedt namens kunstenaars, overtuigen een onroerend goedbezitter tot renovatie van zijn gebouw. Het resultaat is de creatie van een artiestenkolonie in vijftien belendende percelen.
- Een kunststichting komt in het bezit van een magazijn van een fabrikant van stormvast ramen. Het voormalige magazijn wordt verbouwd tot een theater, ruimte voor workshops, een kunstgalerie, kleedruimten en opslagruimte. Het theater produceert drama's, geschreven door Afrikaanse of Afro-Amerikaanse toneelschrijvers.
- Een wijkontwikkelingsmaatschappij wordt de eerste geregistreerde partner van een privé-ontwikkelaar in een gezamenlijke onderneming. Deze koopt een industrieterrein van ongeveer 200.000 m² van de oorspronkelijke eigenaar en ontwikkelt dit tot een industrieel complex voor meerdere huurders.
- Een wijkontwikkelingsmaatschappij wordt de partner van een projectontwikkelaar. Deze koopt een groot industrieel terrein van ongeveer 7.000 m² van de oorspronkelijke eigenaar. Ze zorgt voor een hoofdhuurder, een trainingscentrum en herontwikkelt een complex voor commercieel gebruik.
- Een gemeentelijke verordening maakt het mogelijk dat het gemeentebestuur afgeschreven onroerend goed koopt en verkoopt aan ontwikkelingsmaatschappijen. Een wijkontwikkelingsmaatschappij ontwikkelt dit onroerend goed en slaagt erin om een grote supermarktketen voor vestiging in dit gebied aan te trekken. Het project stimuleert aanvullende ontwikkelingsinspanningen in de onmiddellijke omgeving.

Huisvesting

- Een kerk verwerft onroerend goed uit belastingschuld, renoveert de gebouwen met het eigen huisvestingontwikkelingsteam en biedt deze vervolgens aan de gemeenschap aan als betaalbare huisvesting.
- Een wijkorganisatie heeft grond in bezit. De beheersmaatschappij koopt grond in de wijk of krijgt het geschonken. De grond wordt tegen gereduceerde tarieven verkocht aan bewoners met lage inkomens, zodat zij er een woning op kunnen bouwen.
- Een huisvestingsbureau helpt gezinnen te verhuizen naar woningen die in beslag genomen zijn. Gezinnen verplichten zich tot 60 uur werk en een driejarig huurkoopcontract.
- Een huisvestingsbureau coördineert een actie om leegstaande huizen te kraken. Deze actie die bedoeld is om beleidsveranderingen doorgevoerd te krijgen en de woningen ter beschikking te stellen aan gezinnen van krakers.
- Een bouwproject voor de jeugd in New York verzorgt training voor jongeren om leegstaande gebouwen die eigendom zijn van de stad, op te knappen. De gerenoveerde eenheden worden ter beschikking gesteld aan jongvolwassenen die niet meer thuis kunnen wonen of dakloos zijn.

Tuinen

- Een stuk braakliggend terrein, eigendom van de gemeente, wordt als de volkstuin gratis ter beschikking gesteld aan een groep Hmong¹ gezinnen. De gezinnen hebben hierdoor van juli tot december groenten uit eigen tuin.
- Een recyclingcentrum heeft de uitvoering van vier plannen voorbereid om gebruik te maken van lege ruimte in een wijk in Chicago.
Volkstuinen. Het recyclingcentrum gebruikt gecomposteerde grond en houtsnippers om braakliggend terrein te veranderen in een volkstuintencomplex.
Gezinsboerderij. Een gezin krijgt een terrein van 4047 m² en gaat dit collectief bewerken. De opbrengst wordt geogst en verkocht in een groentewinkel in de wijk.
Wijkspeelplaatsen. Sommige terreinen worden opgeruimd en ingezaaid en dienen

als wijkspeelplaatsen of speelvelden. Uiteindelijk kunnen sommige terreinen omgevormd worden tot een **kwekerij**, zoals het centrum dat 100 bomen met een waarde van \$500 ontvangt. De bomen zijn onjuist verpakt en derhalve niet verkoopbaar. Een kwekerij neemt deze bomen over, herplant ze, verzorgt ze gedurende een jaar en verkoopt ze het volgende jaar.

- Veertien gezinnen in een wijk in Chicago hebben een tuin gekregen op wat eens een braakliggend terrein was met sloopauto's en puin. De tuin, gehuurd van de gemeente door een wijkorganisatie voor \$1 per jaar, heeft een brug geslagen tussen de verschillende etnisch-culturele groepen.
- Wijkorganisaties houden zelf toezicht in een nieuw park. Het park is aangelegd nadat drie hoge flats gesloopt zijn om meer open ruimte in de wijk te creëren. Het park levert ruimte voor concerten, familieëunies, balspelen en volkstuintjes.
- Een bewonersorganisatie krijgt een braakliggend terrein met de hulp van een milieuorganisatie en een lokale politicus. De club realiseert een volkstuin met 15 percelen en speelruimte voor kinderen. De oogst, wordt door de gehele wijk gedistribueerd.
- Een volkstuintenproject heeft behoefte aan waterbeheer en grondverzorgingsstrategieën. Een groot vat fungeert als een wateropvang en een ingegraven vijver doet dienst als drainage. Door de samenwerking tussen kerken gaat 50% van de oogst naar arme mensen en 50% naar de tuinlieden: burens, vrijwilligers, scholen, kerken en kleine bedrijven.
- Een bewonersorganisatie verbouwt braakliggende terreinen tot tuinen en moedigt de bewoners aan verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen bezit en aangrenzende stukjes. De stukjes grond zijn eigendom van de stad. De groep krijgt de stukjes grond door het 'Adopteer een stukje grond'.
- Een stedelijk programma in New York City gefinancierd door federale en landelijke subsidies, heeft 600 wijkgroepen geholpen aan tijdelijke volkstuinten. Het gaat om terreinen die nog formele bestemming hebben. De volkstuinten produceren elk jaar voor \$1 miljoen aan producten. Door deze tuinen is niet alleen een nieuwe vorm van wijkorganisaties ontstaan, maar zijn er ook nieuwe contacten gelegd tussen wijkorganisaties, instellingen en individuele bewoners.
- Een wijknetwerk voor tuinieren werkt samen met openbare scholen om wijktuinen en een studiepakket voor tuinbouw te ontwikkelen.
- Het Centrum voor Alternatieve Straffen en Werkgelegenheidsprogramma's biedt alternatief gestraften de mogelijkheid om ouderen die een tuin willen te ondersteunen. In samenwerking met het 'Groene Duim' project koppelt het Centrum de gestraften aan wijkgroeperingen om samen verhoogde plantbedden te maken, afscheidingen te plaatsen, et cetera. In veel gevallen ontstaan langdurige relaties door deze contacten.
- Een non-profitorganisatie met 350 actieve leden verzamelt planten en loofbomen en geeft deze aan tuingroepen uit de wijk. Ze geven de tuingroepen ook ondersteuning in de vorm van workshops over land- en tuinbouw.

HOOFDSTUK 4.3 GELDZOEKEN IN NEDERLAND

Verschillen tussen geldzoeken in de Verenigde Staten en Nederland

Bij de ABCD-methode zijn niet alleen mensen, maar tevens externe financiële bronnen nodig. Het letterlijk vertalen van het hoofdstuk over (financiële) middelen en fondsenwerving uit het Amerikaans heeft niet zo veel zin, omdat de situatie in beide landen slecht te vergelijken is. De Nederlandse overheid subsidieert rijkelijk in vergelijking met de Verenigde Staten. Daardoor is in de Verenigde Staten een rijke en ondernemende traditie ontstaan van werven van middelen voor goede doelen. Dat heeft tot gevolg dat mensen die een goede geldwerver voor de club zijn in de Verenigde Staten een van de meest gewaardeerde steunpilaren van een organisatie zijn. Overdreven gesteld telt in Nederland iemand pas mee wanneer hij een stevige inhoudelijke inbreng levert. In de Verenigde Staten vindt men dat **Fundraising** ook **Funraising** moet zijn. Een geldwervende activiteit moet daar leuk, interessant en stimulerend zijn. In Nederland heeft geldwerven bij enkele organisaties zelfs iets gênants; het wordt bij hen min of meer als bedellen beschouwd.

Voor de ABCD-methode leren we van de Verenigde Staten dat:

- fondsenwerven een ondernemende activiteit is;
- de status van fondsenwerfers even hoog moet zijn als die van inhoudelijke mensen;
- fondsenwerving niet iets vervelends is dat er helaas bij hoort, maar opwindend en dynamiserend voor de buurt moet zijn.

Voor de ABCD-methode leren we van de Nederlandse situatie dat succesvolle fondsenwerving je onafhankelijker maakt van bedilliger instellingen.

De ervaring leert dat er zowel in de Verenigde Staten als in Nederland voor een goed idee of project altijd geld is. Je kunt dus stellen dat in iedere buurt goede initiatieven alle kans van slagen hebben. De eerste paragrafen gaan daarom over het verwerven van 'nieuw' geld voor nieuwe initiatieven. De laatste paragrafen geven suggesties over hoe om te gaan met bezuinigingen van de overheid en de trend om minder structureel en des te meer op projectbasis te subsidiëren.

4.3.1 (FINANCIËLE) BRONNEN EN MIDDELEN IN NEDERLAND

Voor een goed idee is dus altijd geld. De vraag is alleen hoe we er aan komen. Allereerst twee opmerkingen vooraf.

1. 'We hebben veel geld nodig, dat is er (toch) niet en daarom kan er niets gebeuren.' Door deze gedachtegang struikelen veel initiatieven. Men kan niet exact aangeven waarvoor het geld precies nodig is en hoeveel er nodig is. Belangrijk is dat de vraag waarvoor het geld nodig is, goed beantwoord moet kunnen worden. Dat betekent:
 - weten wat je wilt = exacte plannen hebben (deze ontbreken nogal eens);
 - weten wat er nodig is = weten wat het kost = een exacte begroting kunnen overleggen (zodat je concreet kunt aangeven wat je van de ander nodig hebt).
2. Iedere buurt heeft mooie plannen. Om die te realiseren moeten er vaak (extra) inkomsten gezocht worden. Dit vergt veel tijd en moeite. De activiteiten moeten daarom zo vroeg mogelijk bedacht en gepland worden. Daarbij is het van belang:
 - a. te weten welke inkomstenbronnen er zijn;
 - b. te kiezen welke inkomstenbronnen gebruikt worden;
 - c. het zoeken naar inkomsten blijvend te organiseren.

4.3.1.1 Welke inkomstenbronnen zijn er?

Er zijn veel inkomstenbronnen. Voor alle duidelijkheid: met inkomsten wordt niet alleen geld bedoeld. Alles wat binnengebracht wordt zijn inkomsten: geld, grondstoffen, menskracht, kennis en apparaten. Een organisatie moet bij ieder plan en bij iedere activiteit

overwegen welke bronnen er zijn en welke gebruikt kunnen worden. De belangrijkste inkomstenbronnen zijn:

- *Inschakelen van de mogelijkheden en talenten uit de buurt. Dit is 'Begroten-zonder-geld'.*
- *Opbrengsten uit financiële acties.* Er zijn honderden financiële acties te bedenken: van een oliebolactie tot een klusjesdienst. Evenementen zijn een prima bron van inkomsten met grote voordelen: het brengt leven in de buurt, het trekt enthousiaste mensen aan, de buurt krijgt een dynamisch imago en het is (relatief) makkelijk hierdoor fondsen en sponsors aan te trekken.
- *Commercialiseren van accommodaties/kennis van de sponsor.* Een voorbeeld is de computerclub in het buurtgebouw die lesgeeft aan werknemers en partners van een sponsor bij het pc-thuisproject.
- *Bijdragen van donateurs en sponsors.* Het verschil tussen een donateur en een sponsor is dat een donateur geeft en er niets voor terugkrijgt, behalve een goed gevoel. Bij een sponsor draait het om ruil. De sponsor wil er iets voor terughebben, meestal publiciteit.
- *Bijdragen van maatschappelijk betrokken ondernemers.* Steeds meer bedrijven vinden dat zij een deel zijn van de maatschappij en voor de kwaliteit daarvan medeverantwoordelijkheid zijn. Deze verantwoordelijkheid wil men actief invullen door daar passende activiteiten, vaak in de eigen omgeving, bij te zoeken.
- *Subsidies.* Subsidies worden verstrekt door landelijke, provinciale en lokale overheden. Met een aantal subsidies kunnen tekorten worden aangevuld.
- *Particuliere fondsen.* Er zijn zo'n 10.000!!! kleinere en grotere fondsen in Nederland. Ieder fonds heeft zijn eigen doelstelling, doelgroepen en geografisch bereik. In de praktijk betekent dit dat iedere sector zijn 'eigen' particuliere fondsen heeft. Voorbeelden van zowel nationale of lokale fondsen:
 - Welzijn: Oranjefonds / VSB-fonds:
 - sociaal cultureel werk;
 - peuterspeelzalen;
 - integratie buitenlanders.
 - Cultuur: Prins Bernard Cultuur Fonds / VSB-fonds:
 - culturele vorming;
 - amateuristische kunstbeoefening;
 - tentoonstellingen.
 - Lokale fondsen zijn te vinden bij:
 - de vroegere Burgerweeshuizen;
 - het voormalige Witgele kruis;
 - Serviceverenigingen zoals Rotaryclub, Lions en dergelijke.

4.3.1.2 Kiezen welke inkomstenbronnen gebruikt worden

Iedere organisatie moet nagaan welke inkomstenbronnen door haar aangeboord kunnen worden. Wat voor de één mogelijk is, kan voor de ander niet. Als er bijvoorbeeld een Brede School in de buurt is, blijkt het moeilijk te zijn om als school voor buurtgerichte projecten geld van fondsen te krijgen. De reden hiervoor is dat onderwijs een overheidsgebeuren is. De overheid financiert regulier onderwijs met reguliere middelen uit de belastingopbrengsten. Hierdoor willen fondsen niet (zo graag) meedoen met alles wat typisch onderwijs is of er dicht tegenaan hangt. Onderliggend motief is daarbij: 'wij hebben beperkte middelen en hiermee gaan we de overheid niet spekken'. De oplossing is om de activiteiten zó naar inhoud te vertalen dat het duidelijk is dat de meeste niet onder de noemer regulier onderwijs vallen en dat anderen er daarom geld of middelen in willen of moeten steken. Het Brede Schoolproject 'Onze buurt, vroeger en nu', bijvoorbeeld kost €1.500 aan extra middelen die het Ministerie van Onderwijs niet zal geven. Om het ontbrekende geld bijeen te brengen, wordt het project opgedeeld in werkerreinen. Er wordt contact gezocht met de daarin opererende organisaties en verenigingen en de onderdelen worden uitgewerkt. De aanpak: ziet er al volgt uit:

- Stichting Welzijn Ouderen neemt het benaderen van de te interviewen ouderen op zich

- en vraagt voor de extra kosten €250 aan bij het Nationaal Fonds Ouderenhulp;
- het opbouwwerk legt contacten met een aantal sleutelfiguren in de buurt die wat moeten gaan vertellen over wat er nu in de wijk gebeurt – kosten €0;
- de Historische Kring en de fotovideogroep dienen een aanvraag in van €1.000 bij het provinciale Prins Bernard Cultuur Fonds om samen de tentoonstelling voor de buurt vorm te geven;
- aan de gemeente worden in natura de drankjes en hapjes ter waarde van €250 gevraagd, wanneer de burgemeester de tentoonstelling opent.

Zo'n aanpak betekent voor de meeste projecten:

- meer projectmatiger werken en per project de inhoud opdelen naar partners in het netwerk en daarmee naar hartelust combineren;
- mogelijke partners over zowel de inhoudelijke als financiële mogelijkheden informeren;
- bij de projectontwikkeling samenwerken met partners die wél bij de diverse bronnen kunnen komen;
- per project de partner met de beste kansen (een groot deel van de) middelen laten aanvragen voor 'zijn' project en die ander dan ook het succes gunnen.

Kortom: Samen kun je meer!

Steeds opnieuw moet gekozen worden welke inkomstenbronnen de organisatie gaat gebruiken. Vooral omdat omstandigheden veranderen: er duiken nieuwe bronnen op, bijvoorbeeld nieuwe lokale fondsen, extra subsidies, bedrijven die maatschappelijk betrokken willen ondernemen, bedrijven die hun sponsorbeleid veranderen. Door elk jaar na te gaan of zaken al dan niet gewijzigd zijn, zowel in je voordeel, als ook in je nadeel, is het duidelijk of andere bronnen aangeboord moeten worden. Daarom is het blijvend organiseren van de fondsenwerving belangrijk voor het succes van de organisatie.

4.3.1.3 Het zoeken naar inkomsten blijvend organiseren

Het zoeken naar geld moet niet onderschat worden: het kost veel tijd en moet voor langere termijn georganiseerd worden. Schakel hiervoor een aantal vrijwilligers in. Begin met het instellen van een klein werkgroepje met mensen die net zo (of zelfs meer) geïnteresseerd zijn in je inkomsten als in je activiteiten. Zij hoeven niet persé in de buurt te wonen, maar moeten wel interesse hebben in wat in de buurt speelt, bijvoorbeeld omdat hun (klein)kinderen in de buurt wonen of hun partner lid is van een initiatiefgroep. Verder moeten ze het liefst tijd en relaties hebben. Dit kunnen netgepensioneerde mensen zijn, maar er zijn ook genoeg jonge mensen die van oude-rotten willen leren. Zij hebben in de gaten dat ze via fondsenwervende activiteiten een interessant netwerk opbouwen, leren onderhandelen, leren organiseren, leren prioriteiten stellen. De lokale Rabobank bijvoorbeeld heeft een korte cursus geldzaken van één of twee avonden. Het aardige is dat de techniek om €100 te krijgen niet fundamenteel afwijkt van de techniek om €10.000 te krijgen. Begin dus klein, zodat mensen enthousiast raken wanneer het lukt en niet ontmoedigd raken wanneer het niet zo goed gaat. Door ervaring leert men het meest.

Stel een werkgroep Geldzoeken niet zelf samen maar, benader iemand van wie je denkt dat hij/zij het kan. Wanneer deze 'ja' zegt, laat hem dan zijn eigen groepje samenstellen. Dit kiezen op relaties heeft het voordeel dat mensen elkaar al liggen. Een paar middelmatige mensen die elkaar mogen, bereiken absoluut meer dan een paar briljante mensen die de pest hebben aan elkaar.

De werkgroep Geldzoeken maakt, in nauw overleg met het bestuur, een voorstel hoe er permanent middelen geworven kunnen worden voor de projecten. Zo houdt ze in de gaten welke thema's er bij de overheid in het vizier komen (zie verderop) en tipt medewerkers van de projecten. Ook spoort de werkgroep lokale fondsen en ondernemers op die wat voor hun buurt of stad willen betekenen.

De werkgroep helpt projectgroepen die plannen en activiteiten willen uitvoeren en hier-

¹ Etnisch-culturele, groep afkomstig uit het Zuid-China, het noorden van Vietnam, Laos of Thailand.

voor onvoldoende inkomstenbronnen hebben. Zij begeleidt de projectgroepen met het aangaan van contacten met andere organisaties waarmee samengewerkt kan worden en met het aanvragen van fondsen. Ook bereidt zij samen met een projectgroep de mogelijke FUNraising voor, waarbij alle bewoners van de buurt betrokken kunnen worden, hetzij als 'producent', hetzij als 'consument'.

Een permanente werkgroep Geldzoeken voorkomt niet alleen dat kennis wegvloeit, maar ook dat de ene werkgroep bij een bedrijf binnenstapt om sponsoring te vragen voor het jubileum en daar de werkgroep 'nieuw materiaal' tegenkomt, die ook net om sponsoring gevraagd heeft. Het bestuur blijft echter verantwoordelijk voor het werven en besteden van de middelen!

4.3.2 VAN STRUCTURELE FINANCIERING NAAR PROJECTFINANCIERING

Hierboven is beschreven hoe organisaties aan 'nieuw' geld kunnen komen. Maar anno 2004 leveren de bezuinigingen van de overheid steeds meer gaten in de dekking van de begroting op. Gemeentelijke (provinciale/landelijke) structurele subsidies worden kleiner of verdwijnen. Fondsen geven wel geld voor investeringen, maar ze betalen niet mee aan je vaste lasten, zoals huur en onderhoud van het gebouw, energie- en personeelskosten. Deze vaste lasten worden ook vaak overheadkosten genoemd. Het probleem is dan ook: hoe financiert je de overheadkosten wanneer de overheid zich meer en meer terugtrekt en eigenlijk alleen projecten wil betalen? Hoe creëer je continuïteit in de organisatie terwijl de overheid haar beleid wil sturen met incidenteel projectgeld?

Oplossingen zijn er genoeg, maar ze verschillen per sector, per project, per organisatie, per situatie, per combinatie. Hieronder staan vier opties of mogelijke handvatten die richtingen aangeven hoe de vaste lasten te lijf gegaan kunnen worden.

1 Verminderen van lasten door efficiënter werken

Organiseer het werk beter. Lopende activiteiten die anders geregeld kunnen worden (of misschien zelfs helemaal geschrapt) kosten minder geld. Bijvoorbeeld minder vergaderen betekent dat de verwarming minder vaak op volle toeren hoeft te branden.

Het beter organiseren heeft eveneens tot gevolg dat er meer tijd is:

- de vaste kracht kan dan activiteiten overnemen van een dure externe kracht;
- er kunnen nieuwe projecten ontwikkeld worden (die weer geld opleveren om bij te dragen in de vaste lasten).

Investeer om de vaste lasten te verlagen, hierbij willen de fondsen helpen. Dit kan bijvoorbeeld doordat via deskundigheidsbevordering de dure externe freelancer gemist kan worden. Door dubbele beglazing aan te brengen kan de energierekening omlaag en door een busje aan te schaffen kunnen de vervoerskosten omlaag.

Programmeer beter. Ga na of het programma (nog) actueel is. Schrap programmaonderdelen en activiteiten die aan het aflopen zijn, waar minder animo voor is. Kijk na of plannen geen stokpaardjes van freaks zijn; dat zijn vaak dure speeltjes van enkelingen zonder draagvlak en helaas ook vaak funest voor het imago.

2 Verminderen van kosten door te bezuinigen

De vrijkomende gelden kunnen dan gebruikt worden om de vaste lasten te betalen. Bezuinigen kan op twee manieren: door de zogenaamde kaasschaafmethode (iedere activiteit moet bijvoorbeeld 10% bezuinigen) of door bepaalde taken af te stoten. Wanneer de kaasschaafmethode betekent dat de kwaliteit van een aantal activiteiten vermindert, dan is het beter bepaalde taken af te stoten waardoor de kwaliteit van de overblijvende activiteiten gewaarborgd blijft. Durf 'nee' te zeggen wanneer de politiek eist dat alle activiteiten door moeten gaan en de kaasschaafmethode niet helpt. Leg dan de verantwoordelijkheid bij de politiek neer onder het motto: anders gaan we op de fles en gaat er niets meer door.

3 Meer gelden binnenkrijgen

Hiermee kunnen de structurele lasten gedekt worden (heel in het kort):

- meer leden = meer contributies (tip: activiteiten, medegefinancierd door fondsen, die zich goed lenen om leden te werven);
- meer deelnemers = meer deelnemersbijdragen (tip: een kortingsactie op deelname waarbij de gedeelde inkomsten opgevangen worden door een garantie van een fonds);
- meer donateurs (tip: donateurswerfactie medegefinancierd door fondsen);
- meer contributie per lid (verhoog ieder jaar met een procentuele opslag gelijk aan de inflatie; het schoksgewijs verhogen is een reden voor de twijfelaars om op te stappen);
- commercialiseren van de accommodatie, inrichting en kennis. (Bijvoorbeeld: de zaal kan twee keer per week verhuurd worden aan de damvereniging die uit haar behuizing wordt gezet.)

4 Meer projectmatig gaan werken

Dit kan aardig wat geld in het laatje brengen, maar vereist wel een ondernemende, dynamische, vraaggerichte organisatie. Deze optie wordt hierna verder uitgewerkt. Ter verduidelijking: een project is een activiteit die:

- vooraf resultaatgericht is: vastgestelde meetbare resultaten, zoals bijvoorbeeld: 'na deze activiteiten zijn er 10 nieuwe initiatieven in de wijk gestart';
- vooraf in tijd beperkt is: vastgesteld begin- en eindpunt;
- vooraf in middelen beperkt is: vastgesteld budget.

4.3.3 FINANCIERING VAN PROJECTEN

Nadat het projectplan en de begroting zijn opgesteld, kan gekeken worden naar het dekkingsplan. Dat is het plan hoe je aan het geld denkt te komen. Splits de begroting zo gedetailleerd mogelijk uit. Dit heeft als voordeel dat een aantal taken en werkzaamheden meteen al aan buurtbewoners kunnen worden toebedeeld. Bijkomend voordeel is dat het optellen van deze besparingen (dit wordt kapitaliseren genoemd) een bedrag oplevert, dat bij andere financiers als Eigen Bijdrage opgevoerd kan worden. Grofweg kan de (mede)financiering van projecten geschieden door:

- overheden;
- fondsen;
- sponsors;
- maatschappelijk betrokken ondernemers.

Een voorbeeld is een initiatiefgroep in de Bloemenbuurt die vindt dat de buurt een schoner en frisser aanzien moet krijgen. De buurt krijgt een grote schoonmaakbeurt en moet een ander aanzien krijgen. Met een in de buurt wonende binnenhuisarchitecte en een kunstenaar wordt een plan opgesteld dat bijna € 16000 kost.

Globaal dekkingsplan:

De <i>eigen werkzaamheden</i> van de groep kunnen worden gekapitaliseerd op	€	2.000
Aan de <i>lokale overheid</i> wordt, in het kader van het thema 'Veiligheid', een tweetal lantaarnpalen gevraagd	€	2.500
De kosten van de kunstenaar die de bloemige muurschilderingen maakt worden bij fondsen gevraagd: het <i>VSB-fonds</i> en de lokale Rotary	€	4.500
Het doe-het-zelfbedrijf in de buurt is <i>sponsor</i> : verf in natura	€	500
De supermarkt in de buurt is <i>sponsor</i> : schoonmaakartikelen in natura	€	300
De woningbouwvereniging beschouwt zich als <i>maatschappelijk ondernemer</i> . Gedurende de activiteiten die een half jaar duren, mag de initiatiefgroep een leegstaande winkel als informatiecentrum gebruiken.		
In natura incl. energielasten	€	6.000
Totaal	€	15.800

4.3.3.1 (Mede)financiering van projecten door overheden

De *overheid* wil van (een groot deel van) de structurele subsidies af. Argumenten hiervoor zijn dat:

- structurele subsidie lui maakt;
- het werk teveel aanbodsgericht is;
- er te weinig innovatie is;
- er te langzaam ingestoken wordt op actuele problematiek (de overheid kan te weinig sturen).

Verder maakt structurele subsidie het voor niet-gesubsidieerde marktpartijen onmogelijk mee te dingen naar de gunst van de klant; het belemmert de door de overheid gewenste marktwerking. Daarnaast maakt structureel subsidiëren bezuinigen-op-korte-termijn veel moeilijker en duurder. Daarom financiert de overheid steeds minder organisaties structureel, maar steeds meer projectmatig. De uit te voeren projecten worden grotendeels gefinancierd met geld dat beschikbaar is voor de speerpunten van het overheidsbeleid. Deze speerpunten worden gecommuniceerd via thema's zoals:

- veiligheid;
- integratie;
- sociale cohesie.

Deze thema's zijn containerbegrippen, dat wil zeggen dat alles eronder kan vallen en dat biedt kansen! Neem het thema 'Veiligheid'. Hieronder kan bijvoorbeeld vallen:

- lantaarnpalen op een donkere weg;
- alarmeringstoestellen voor alleenwonende ouderen;
- vervanging van speeltoestellen die als onveilig ervaren worden;
- buurtpreventieprojecten.

De techniek is dus projecten te ontwerpen die aansluiten op de vraag van de doelgroep(en) en die tevens aansluiten op de thema's en de daarop passende projectpotten. Het geld uit die potten noemt men 'geoormerkt geld'. Dat wil zeggen dat men er geen andere dingen mee mag doen.

In de projecten moet een reëel deel van de overheadkosten incalculerend worden. Doe je dit niet dan ben je binnen de kortste keren failliet. Hier gaat paragraaf 4.3.4 nader op in.

4.3.3.2 Medefinanciering van projecten door fondsen

Fondsen willen niet structureel financieren, omdat dit hun middelen als sneeuw voor de zon laat verdwijnen; er kunnen dan nog maar weinig organisaties geholpen worden. Een deel van de vaste lasten kan soms omlaag door te investeren. Isolatie van een gebouw helpt bijvoorbeeld de energielasten drukken. Fondsen zijn bij uitstek geschikt om investeringen rond te krijgen. Ze sluiten daarbij aan op de middelen die jezelf al bij elkaar hebt gebracht of denkt bij elkaar te gaan brengen.

Sommige fondsen willen wel via projecten vaste lasten zoals personeelskosten meefinancieren; de termijn is dan 1 tot 3 jaar. Daarna moet het project afgerond zijn en/of de vaste lasten moeten dan door een ander opgebracht worden.

Ook naar fondsen toe wordt slecht begroot. Meestal weet men wel wat de directe uitgaven voor het project zijn, de zogenaamde out of pocketkosten, maar niet wat de overheadkosten zijn per projectprestatie of rekeneenheid (zie paragraaf 4.3.4). Dit kan leiden tot aanzienlijke tekorten.

Tip: een bijdrage van een fonds kun je soms gebruiken als breekijzer naar de overheid. Een fonds stelt meestal dat je het toegezegde bedrag krijgt wanneer de financiering rondkomt. Toon de gemeente dat er een zak geld aan de buurt voorbij gaat wanneer de gemeente niet meedoet. Dit kan nog wel eens een heroverweging opleveren, misschien wel dankzij een raadslid of fractie die voor je in de bres springt.

4.3.3.3 (Mede)financiering van projecten door sponsors

De meeste sponsors willen zich niet binden aan langdurige (structurele) financiering. Het merendeel van de kleinere sponsors heeft geen lange termijn sponsor/communica-

tieplan. Ze willen best meedoen aan evenementen. Jaarlijks terugkerende evenementen zijn een prima bron van inkomsten voor een organisatie. Sponsors kijken naar gelang de belangstelling van dit jaar en hun eigen economische situatie of zij dat het volgende jaar nog willen sponsoren. In economisch mindere tijden is dit geen ideale geldbron om vast op te rekenen. Geef hen in de begroting aan wat het evenement kost. Ga vooral na wat de sponsorbijdrage betekent voor de dekking van (een deel van) de overheadkosten.

4.3.3.4 (Mede) financiering van projecten door maatschappelijk betrokken ondernemers

Maatschappelijk betrokken ondernemers hebben duurzame activiteiten en de leefbaarheid op het oog. Bedrijven die de leefbaarheid in de omgeving van hun bedrijf/personeel/klanten willen ondersteunen zijn te porren voor meer structurele bijdragen. Bijdragen in de vaste kosten voor meerdere jaren zijn mogelijk. Ook hier kan de economische situatie wel eens een spaak in het wiel steken. Geef duidelijk aan dat je (een deel van) de bijdrage gebruikt voor het dekken van de overheadkosten.

Let op: maatschappelijk betrokken ondernemers hebben ook hun eigen agenda. Zo zal een winkeliersvereniging graag haar binnenplein schoonhouden en niet verwachten dat de buurt daarop een hangplek voor jongeren situeert.

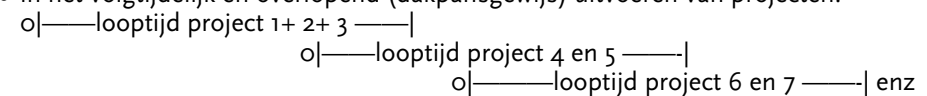
4.3.4 PROJECTFINANCIERING EN CONTINUÏTEIT

De trend is projectfinanciering enerzijds en anderzijds bezuinigingen door de overheid. Hierdoor zie je ruwweg twee organisatiemodellen ontstaan.

1. Een organisatie krijgt geen structurele subsidie meer, maar mag bij de overheid wel projecten indienen en uitvoeren. De organisatie heft zich op óf gaat een fusie aan óf ontwikkelt via projectfinanciering een andere vorm van continuïteit.
2. Een organisatie ontvangt veel minder structureel geld en gaat over op een veel kleinere kernstaf. Deze kernstaf legt zich toe op het ontwikkelen en uitvoeren van projecten. Tijdelijke krachten worden ingehuurd om die projecten uit te voeren.

Beide vormen leiden tot een organisatie die grotendeels van projecten moet bestaan. In de overgangsfase doen zich daarbij vaak problemen voor met continuïteit en kwaliteit. Zo kan het verloop van mensen en kennis groot zijn. Dat komt om veel (ervaren) werknemers kiezen voor meer vastigheid. Dit kan een projectorganisatie hen alleen bieden wanneer zij financiële continuïteit heeft. De basis om financiële continuïteit via projecten te verkrijgen ligt:

- in het continu ontwikkelen van projecten en het structureel organiseren van het zoeken naar middelen (vraaggericht en ondernemend opereren en permanente fondsenwerving);
- in een verbeterde calculatie om dekking van overheadkosten inzichtelijk te maken en deze te betrekken bij de begroting en de onderhandelingen daarover;
- in het maken van financiële meerjarenplanningen om flexibeler te kunnen werken (arbeidscontracten/investeringen);
- in het opbouwen van reserves voor continuïteit en projectontwikkeling;
- in het volgtijdelijk en overlappend (dakpansgewijs) uitvoeren van projecten:

4.3.4.1 Beter calculeren

In de overgangsfase van structurele financiering naar projectfinanciering, zie je vaak dat er slecht gecalculeerd en begroot wordt. Vanuit het verleden gezien is dat logisch. Men kreeg via de structurele subsidie genoeg geld om de vaste kosten te dekken. Voor projecten konden de extra (directe) kosten opvoerd worden, zoals bijvoorbeeld de kosten voor extra activiteiten, extra vrijwilligers en extra drukwerk.

Bij de methode van projectfinanciering moet je niet alleen weten wat de extra uitgaven zijn per project. Belangrijk is dat je een deel van de overheadkosten op de projectbegro-

*In de totale begroting van de organisatie zet. Doe je dat niet, dan ontstaat er vrij snel een gat in de begroting van de organisatie. Het komt er dus op aan beter te calculeren. Dit betekent:

- weten wat je overhead is;
 - een consistent systeem hanteren om kosten toe te delen. (Tip: vraag een fonds om een bijdrage om zo'n systeem met hulp van een bedrijfskundige te kunnen ontwikkelen);
 - weten wat de meetbare prestaties zijn én wat zo'n meetbare prestatie gaat kosten (heb je nodig voor de onderhandelingen met de financier).
- Wanneer je financier akkoord gaat, krijg je dus een deel van de overheadkosten vergoed, mits de organisatie de beloofde prestaties naar behoren levert.

Door het gebruik van twee verschillende financieringstechnieken zal hetzelfde project twee flink afwijkende offertes opleveren. Een project om jongeren via een wekelijks sportuur en een half uur 'napraten' te laten participeren in een aantal andere buurtprojecten, kan €1.250 of € 11.750 kosten. Een verschil van ruim € 10.000. Hieronder de sterk versimpelde uitwerking van dit voorbeeld:

** In de totale begroting van de organisatie staat de post 'sportzaal'. Het jongerenproject is in de totale Begrotingsopzet van het project bij structurele financiering:

begroting niet meegenomen en dus worden de extra energiekosten opgevoerd.	• 30 weken begeleiding van een groep door eigen personeel	
	• 30 x 1,5 uur + 30 voorbereiding x 0,5 uur = 60 uur *	
	• inhuur vakkrachten 10 uur á € 50	€ 500
	• materiaal	€ 250
	• extra energiekosten eigen sportzaal buurtcentrum**	€ 250
*** In de uurkosten	• pr- flyer	€ 100
zijn onder andere verwerkt:	• diversen/onvoorzien	€ 150
		€ 1.250

• salariskosten en sociale lasten van de groepsleider; 30 weken begeleiding van een groep

overheadkosten: 30 x 1,5 uur + 30 voorbereiding x 0,5 uur = 60 uur á 85***	€ 5.100
• een deel van de kosten van de leidinggevenden en bestuur; inhuur vakkrachten 10 uur á € 50	€ 500
• een deel van de kosten van de werkplek zoals vanden en bestuur; materiaal	€ 250
• een deel van de kosten van de werkplek zoals extra energiekosten eigen sportzaal buurtcentrum	€ 5.400
• een deel van de kosten van de werkplek zoals pr- flyer	€ 250
• een deel van de kosten van de werkplek zoals diversen / onvoorzien	€ 100
• een deel van de kosten van de werkplek zoals computer;	€ 150
	€ 11.750

Let op. De kosten van vrijwilligers worden bij de begrotingen van projectfinanciering vaak vergeten en dat kan gaten in de begroting slaan. Een, wederom versimpeld, voorbeeld:

Dit betekent dat in de alle directe kosten van een project zijn gedekt maar de vrijwilligers zijn niet meegenomen in de calculatie. Wat zijn daarvan de financiële gevolgen? Stel: 50 vrijwilligers werken bedrag zit voor de huur, gemiddeld 3 uur in de week mee aan een project van een half jaar. Ze vergaderen daarbij de werkster, de directeur, één keer per week twee uur in een zaaltje van het eigen gebouw, maar dat zaaltje kost wel teur, het onderhoud, €30 per uur. Koffie en thee is dan gratis.

energiekosten en de afschrijving. Wat is de kostprijs?	
13 x zaalkosten 2 uur à €30	€ 780
****In de huurprijs per Consumpties: 40 (opkomst 80%)	
uur zitten onder andere 2x per vergadering à €0,60 x 13 vergaderingen	€ 624
de kosten van afschrijving, onderhoud, rente	€ 1.000
en aflossing hypotheek.	Totaal € 2.404

Het aantal uren dat de vrijwilligers werken is 50 x 3 x 26= 3900 uur. Een vrijwilligersuur rendgoedbelasting et kost €2.404 : 3900 = €0,62 per vrijwilligersuur. Die 62 cent lijken niet zo dramatisch, cetera. maar bij een organisatie met 100 vrijwilligers die gemiddeld 5 uur per week meewerken

en dat 40 weken per jaar doen, levert dit vergeten zo maar een gat op van €12.400!!!

Wanneer je de prijs van een eenheid weet, in dit geval een vrijwilligersuur, dan kun je bij een nieuw project dat qua werkzaamheden en investeringen niet erg afwijkt, een prijs bepalen voor de vrijwilligersactiviteiten. Je kunt met diverse eenheden werken bijvoorbeeld:

- een vrijwilligersuur;
- een beroepskrachuur;
- een vierkante meter voor de huisvesting.

Een vaak gesignaleerd probleem is het van de overheid niet-mogen reserveren van de afschrijving op apparatuur en dus daarna niet kunnen vervangen. Dit kan opgeheven worden door de apparatuur via een lening te kopen. Laat de afschrijvingsbedragen en termijnen gelijk lopen met de lening. De overheid gaat meestal akkoord dat zij het leenbedrag en de rentekosten via de begroting betaalt (en daarmee is dit een garantie voor de bank). Is de apparatuur afgeschreven en is vervanging nodig, dan wordt er wederom een lening afgesloten.

4.3.4.2 Valkuilen

Louter op inhoud gerichte projectontwikkelaars bedenken wel vaak prima activiteiten en projecten, maar denken niet of weinig na over de dekking. Zij weten niet hoe de kostprijs van hun activiteiten samengesteld is en denken alleen in 'directe kosten'. Wanneer het management niet ingrijpt, ontstaan vaak gaten via de overheadkosten wat op den duur leidt tot grote financiële problemen.

Maar... sommige managers beseffen ook dat hun overheadkosten (te) hoog zijn. Zij zien projecten die andere organisaties via een samenwerkingsconstructie gaan financieren als melkkoetjes om hun overheadgaten te dichten. Dit leidt tot aanvragen waarvan de financiers zeggen dat zij de (indirecte) kosten veel te hoog vinden. Uiteindelijk leidt dit tot ernstige financiële problemen. De organisatie wordt qua activiteiten steeds smaller, omdat niemand meer met hen wil samenwerken.

Tot slot zijn er medewerkers en managers die nog nooit over kostprijs en dergelijke hebben nagedacht, omdat zij de kennis niet in huis hebben. Alleen snelle bijscholing en hulp van een bedrijfskundige zal hen kunnen behoeden voor een faillissement.

4.3.5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. In een overzichtelijke buurt is het te doen om ondanks de bezuinigingen, veel activiteiten doorgang te laten vinden en/of nieuw op te zetten. Er is geld genoeg in Nederland, maar om succesvol te zijn moet je een permanente werving organiseren.

2. Het benutten en koppelen van vele financieringsbronnen is een hele klus. Leuk voor een aparte werkgroep die een hoge status binnen de buurt moet krijgen.

3. Neem als organisatie niet alle buurtinitiatieven op je nek. Maak strategische keuzes (verbreding/verdieping/samenwerking) rondom:

- de taken en het organisatie-model hierbij;
- het permanent ontwikkelen van projecten;
- het permanent middelen hiervoor werven;
- het volgtijdelijk en dakpansgewijs uitvoeren van projecten.

4. Maak een overzichtelijk en handzaam calculatiemodel en gebruik het ook.

5. Leer beargumenteerd 'nee' te zeggen tegen een vraag/eis van de overheid bij geen of onvoldoende bijdrage in de overheadkosten. Leg de politiek voor jezelf acceptabele alternatieven voor waaruit zij kan kiezen en waarvoor zij dan verantwoordelijk is.

Jan Klumper © vof Jan Klumper Marjolijn Lamme²

2 © vof Jan Klumper Marjolijn Lamme / www.vofjanklumper-marjolijnlamme.nl De vof heeft op basis van hun expertise met fondsenwerving én de non-profitsector een traject ontwikkeld voor het vinden van nieuwe geldstromen voor welzijnsinstellingen. In dat traject leren instellingen fondsen te werven, in hun nieuwe rol als maatschappelijk ondernemer. Vaak blijkt dan ook dat een andere manier van denken al genoeg is om de financiële druk flink te verlichten. Dit artikel geeft al enige praktische aanwijzingen.

DEEL 5

ASSET BASED COMMUNITY DEVELOPMENT: DE WIJK MOBILISEREN

Hoe krijg je bewoners in beweging? Dit is een vraag waar velen zich het hoofd over breken. Wijkontwikkeling op basis van capaciteiten en assets staat opnieuw in de belangstelling. In de praktijk valt de uitvoering meestal tegen. Er wordt dan hooguit gewerkt met een of twee assets om bijvoorbeeld een school voor de wijk te behouden, een park te verbeteren, een kerk te verbouwen of een bewonersorganisatie nieuw leven in te blazen. Dit vinden wij een magere uitvoering. De uitdaging zit juist in het zoeken naar een samenhangende assetsstrategie die de hele wijk betreft bij het complexe proces van wijkvernieuwing. Hoe ziet een dergelijk proces eruit? Wat zijn de bouwstenen die, als alles in kaart is gebracht, samen een nagenoeg complete inventarisatie van de wijkassets vormen? Op welke manier kunnen de bouwstenen gecombineerd worden tot een krachtige en dynamische wijkontwikkelingsstrategie? Welke plaats is weggelegd voor de wijkopbouwwerkers, de economische wijkontwikkelaars en de wijkgerichte planners? Waar zijn de voorlopers, degenen die het proces in gang zetten en de inspirerende leiders die de hele wijk in beweging krijgen?

Vijf stappen om de hele wijk in beweging te krijgen

Deze vijf stappen hebben niet de pretentie om een complete blauwdruk te zijn voor Asset Based Community Building. Ze zijn bedoeld om de belangrijke uitdagingen van wijkvernieuwing vast te stellen en de weg voor te bereiden, waarop de assets van de hele wijk, gebaseerd op een visie en een strategie, in beweging gaan komen.

Stap 1

Maak een inventarisatie van alle capaciteiten en assets van bewoners, vrijwilligersorganisaties en instellingen die in of voor de wijk werken.

Stap 2

Verbind de assets van de wijk door samenwerkingsverbanden, waarbij alle betrokkenen in de wijk voordeel hebben.

Stap 3

Zet de assets van de wijk in voor de economische ontwikkeling en het delen en uitwisselen van kennis en informatie.

Stap 4

Betrek een representatieve¹ groep bij het ontwikkelen van een wijkvisie en een strategie.

Stap 5

Trek hulpbronnen van buiten de wijk aan om de wijkontwikkeling op basis van wijkassets, te versterken.

Stap 1 Inventarisatie van de assets

Na het besluit om de assets van een hele wijk te inventariseren, is er bijna geen weg terug. De speurtocht naar de talenten en capaciteiten van individuen, vrijwilligersorganisaties en instellingen is een dynamisch proces. Het zet een hele wijk in beweging. En steeds vaker wordt de agenda bepaald door de vraag: 'Hoe kunnen we op eigen kracht deze problemen oplossen?' De inventarisatie is daarom geen eenmalige activiteit; de aanwezige hulpbronnen dienen voortdurend opgespoord, benoemd en benut te worden.

Stap 2 Relatieopbouw: binden en verbinden

Het binden en verbinden van de assets van de wijk is de tweede stap in de wijkontwikkeling.

Een wijk wordt sterker en krijgt meer zelfvertrouwen wanneer bewoners met elkaar de problemen aanpakken. Het betrekken van 'buitengeslotenen' bij deze samenwerking ver-

¹ Omdat je op die manier een groot draagvlak voor het werk genereert, niemand bij voorbaat uitsluit en consistent bent in het gebruik maken van de assets van de wijk. Niet te verwarren met representativiteit die dient ter legitimatie van het handelen.

sterkt dit proces. Mensen leggen nieuwe contacten, leren elkaar kennen, gaan elkaar anders zien, gaan elkaar waarderen, gaan wat voor elkaar voelen, bouwen persoonlijke relaties op en verbinden zich met elkaar. Het tastbare resultaat is altijd belangrijk, maar het is de kwaliteit van de persoonlijke relaties die zorgt voor de duurzaamheid. Als mensen aan de slag gaan met een probleem in de wijk, worden relaties genoemd op allerlei plaatsen en niveaus. Tussen bewoners die samen de buurt weer veilig willen maken; tussen de bewonersorganisatie en de school, die samen naschoolse sportactiviteiten organiseren; tussen de politie en een kerkgemeenschap, die nieuwe immigranten willen opvangen in de wijk; tussen een bedrijf en een groep jongeren, die samen in een leer/werkproject werken.

Langzamerhand wordt het zelfvertrouwen van de bewoners vergroot. Mensen gaan weer in zichzelf geloven en zien dat de wijk veel in huis heeft. Meer dan ze ooit gedacht hadden. Geleidelijk aan, zeker als de nieuwe verbindingen tussen bewoners en de assets van de wijk tot tastbare resultaten leiden, is de basis gelegd voor het inschakelen van externe hulpbronnen om de structurele problemen van de wijk aan te pakken.

Vragenlijst

Als we de belangrijkste uitgangspunten, uitdagingen en stappen op een rij zetten, dan kunnen we een vragenlijst maken die als hulpmiddel kan dienen, om de wijkontwikkeling in de eigen wijk zelf vorm te geven.

Zijn we er in geslaagd om:

- de individuele capaciteiten;
- de talenten van buitenbeentjes;
- de vrijwilligersorganisaties;
- de instellingen en bedrijven;
- de fysieke assets;
- het inspirerend leiderschap;
- op te sporen en in te zetten voor de wijk?

De individuele capaciteiten

Hoe spoor je individuele capaciteiten op? Het capaciteitenonderzoek uit Deel 1 is daarvoor een middel. Je kunt het op maat maken voor je wijk, of je kunt er zelf een opstellen. En als de assets opgespoord zijn, wat doe je er dan mee? En vooral, hoe kunnen de individuele capaciteiten gekoppeld worden aan de assets van de wijk en verbonden worden met het proces van wijkontwikkeling?

² In de voorgaande hoofdstukken worden dit 'mensen met etiketten', bewoners. Of het nu gaat om jongeren, bejaarden, of 'mensen met etiketten', het feit dat ook zij, als volwaardige bewoners, erbij betrokken worden, betekent dat de juiste richting is ingeslagen. Hoe kunnen de buitenbeentjes weer verbonden worden met andere bewoners, vrijwilligersorganisaties en instellingen in de wijk? Waar liggen de knooppunten? En wie begint? Het geïntegreerd opnemen van de buitenbeentjes in het wijkontwikkelingsproces is vaak een zaak van lange adem.

De vrijwilligersorganisaties

Wie zijn er allemaal actief in de wijk? En hoe kom je daar achter? Kerken, culturele verenigingen, huurdersorganisaties en sportclubs zijn eenvoudig op te sporen. Het wordt een ander verhaal wanneer je op zoek gaat naar informele groepen en netwerken in de wijk. Zij vormen de informele, sociale infrastructuur van de wijk en het is de moeite waard om daarnaar op zoek te gaan. Hoe je dat doet, staat in Deel 2.

Na de inventarisatie, kan de activering beginnen. Kennen de organisaties elkaar? Werken zij al samen? Wat zijn de relaties met de instellingen? Werken zij met de buitenbeentjes?

Zien zij een plek voor zichzelf in de wijkontwikkeling? Willen ze meewerken aan de economische ontwikkeling van de wijk? Kunnen ze een rol spelen in het vernieuwen van het communicatienetwerk van de wijk?

De naam vrijwilligersorganisaties zegt het al. Het is en blijft vrijwilligerswerk; zij zullen daarom zelf willen bepalen waar ze wel en niet aan mee willen doen, wanneer en in welk tempo. Vrijwilligersorganisaties hebben nog een andere asset. Het is een kweekvijver voor toekomstige, inspirerende leiders; bewoners die de overstap willen maken naar het bredere veld van wijkontwikkeling.

Instellingen en bedrijven

Ook hier is het startpunt de inventarisatie. Welke instellingen, non-profitorganisaties en bedrijven zijn in de wijk gevestigd? Soms zijn ze eenvoudig te vinden in een wijkgids. Meestal valt dit tegen en zul je zelf aan de slag moeten. De methodes die worden gebruikt om de vrijwilligersorganisaties op te sporen, zijn hiervoor goed bruikbaar. De aanwezigheid van een aantal instellingen in de wijk zegt weinig over hun ontvankelijkheid voor de wijkontwikkeling. Om de instellingen te betrekken bij de wijkontwikkeling is het nodig dat de wijk invloed krijgt op het werk van de instellingen. Hoe je dat doet, staat in de inleiding en Deel 3.

Als het gelukt is om (de) instellingen te betrekken bij de wijkontwikkeling, dan staan we voor de volgende stap. Hoe open staan instellingen voor wijkbewoners, in het bijzonder voor de buitenbeentjes? Hoe kun je de instellingen met elkaar verbinden, en met de vrijwilligersorganisaties? En misschien wel de belangrijkste vraag: hoe kunnen de instellingen een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van de wijk? Willen ze de inkoop in de wijk doen? Willen ze wijkbewoners in dienst nemen? Willen ze investeren in de wijk, zorgen voor opleidingen? En willen zij hun netwerken openstellen voor de wijkontwikkeling? Het inzetten van de assets van instellingen zorgt voor een grote meerwaarde in de wijkontwikkeling.

De fysieke assets

De inventarisatie van de fysieke assets mag niet ontbreken. Wat zijn die assets? Wat staat en ligt er allemaal in de wijk? Denk aan de grond, gebouwen, straten, stations, winkelcentra, sportvelden en natuur. Er zijn ten minste twee goede redenen waarom deze inventarisatie gemaakt moet worden. Bewoners kunnen aan de slag met datgene wat er al is. En voor ongebruikte assets, zoals leegstaande gebouwen, braakliggend terrein, kunnen nieuwe bestemmingen worden gezocht. Ook bij de fysieke assets is de uitdaging deze te koppelen aan de andere assets van de wijk. Voor wie kunnen de grond of de gebouwen wat betekenen? Wie brengt de ontwikkeling op gang? Wat bijvoorbeeld eens een grote bron van ergernis was, kan door een succesvolle, nieuwe ontwikkeling, het symbool worden van de nieuwe weg die de wijk heeft ingeslagen.

Het inspirerend leiderschap

Wie worden de inspirerende leiders in de wijkontwikkeling? Dat is een van de grootste vragen en uitdagingen. Zonder leiderschap vanuit de wijk maakt de wijkontwikkeling weinig kans. Er is ook behoefte aan een nieuw soort leiderschap. Door het jarenlang meedraaien in het 'tekortkomingencircus' is het bestaande wijkkader vaak vervreemd van de eigen wijk. Gelukkig zijn er nog genoeg bewoners te vinden die een positief wereldbeeld hebben en vast geloven in de mogelijkheden en capaciteiten van de wijkbewoners. Zij zien het spreekwoordelijke glas als halfvol en zijn in staat de vaardigheden, talenten en capaciteiten van hun familie, de burens en de vrienden te zien. Dat zijn de mensen die we zoeken voor onze manier van wijkvernieuwing. Dat zijn de inspirerende leiders die open staan voor anderen en het leiderschap willen delen, die voortdurend op zoek zijn naar nieuwe mogelijkheden en kansen voor de wijk, die in staat zijn de capaciteiten van de bewoners op te sporen en in te zetten voor de wijk. Wie ze vindt, heeft de sleutel gevonden.

Stap 3 Economische ontwikkeling en communicatie

Naast het binden en verbinden van alle assets in de wijk zijn er nog twee belangrijke doelen, namelijk de economische ontwikkeling van de wijk en het ontwikkelen en vormgeven van een communicatienetwerk.

Het ontwikkelen van de economie

Iedereen, van individuele bewoners tot een instelling, kan een belangrijke bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van de wijk. Daarop dient de eerste fase van de economische ontwikkeling gericht te zijn. In de volgende fase van de economische ontwikkeling kan gezocht worden naar nieuwe mogelijkheden en nieuwe markten. We onderschrijven de visie van de econoom Jane Jacobs over wijkvernieuwing. Zij stelt als centrale vraag: hoe kunnen we de export van diensten en goederen van de wijk vergroten en minder afhankelijk worden van de import van goederen en diensten? Dit is trouwens een aanvulling op het voortreffelijke werk dat door velen gedaan wordt in het kader van de ontwikkeling van de wijk economie.

Communicatie

Het is belangrijk om zeggenschap te krijgen over de manier waarop de informatie voor en over de wijk gecommuniceerd wordt. De kansen op succes worden daardoor aanzienlijk vergroot. In oude tijden speelde het leven in dorpen zich vaak af rond de waterput. De waterput was meer dan een plek waar de hele gemeenschap water ging halen. Het was het zenuwcentrum van de gemeenschap, een plaats waar allerlei soorten informatie werd uitgewisseld. Nieuwtjes, verhalen, roddels, noem maar op. Wijkontwikkeling is sterk afhankelijk van de manier waarop erover gecommuniceerd wordt. Wil je grip krijgen op de communicatie en deze naar je hand zetten, dan is het belangrijk om op zoek te gaan naar de 'natuurlijke' plaatsen waar informatie wordt uitgewisseld. Wie en wat zijn de informatiebronnen in de wijk? Hoe komen we erachter waar de informatieknoppunten zijn? Denk aan de kapper, de kerk, cafés, straathoeken en pleintjes, het schoolplein, de groentenboer, de kantine van de sportclub, de ouderensoos en de eendenvijver. Wanneer je ze hebt opgespoord, kun je de vraag stellen hoe deze bronnen gebruikt kunnen worden voor de wijkvernieuwing. Als een vast onderdeel van de strategie zal gewerkt moeten worden aan het aan elkaar knopen van allerlei soorten communicatiekanalen. Er worden volop wijkkranten, nieuwsbrieven, verenigingskranten en flyers verspreid. Meer en meer wijken krijgen toegang tot de lokale media, van kabelkrant tot lokale televisie. Het versterken van de dorpsbron vernieuwt het centrale zenuwstelsel van een wijk en is essentieel voor de ontwikkeling en vernieuwing

³ Inmiddels zijn e-mail en internet niet meer weg te denken als belangrijk communicatiemiddel.

Stap 4 Op weg naar een visie en een strategie

Wie zijn wij als wijk? Wat vinden wij belangrijk? Waar willen we samen naartoe in de komende vijf, tien of twintig jaar? Deze vragen zijn inherent aan het wijkontwikkelingsproces. Zonder een eigen, gezamenlijk opgestelde identiteit is het ontwikkelingswerk nauwelijks vol te houden. In veel wijken is wijkgerichte planning ingezet als methode om een visie voor de wijk vast te leggen en te ontwikkelen. Om vervolgens die visie om te zetten in strategieën die langzamerhand die visie omzetten in een realiteit. Modellen en plannen van aanpak zijn er in alle soorten en maten en er komen steeds nieuwe bij. De kracht zit vooral in de proceskant, het samen werken aan een visie en een uitvoeringsplan. Het is een manier van draagvlakontwikkeling.

Voor Asset Based Community Building is wijkgerichte planning een buitenkans. Door in te zetten op assets, kun je de toon zetten voor de manier waarop het proces vorm gegeven wordt. Het zoeken naar en activeren van capaciteiten vormt de kern van het proces. Wanneer je de wijkgerichte planning als motor voor de wijkvernieuwing wilt inzetten, zul je drie uitgangspunten moeten hanteren.

1. *Begin met de assets*

Start het proces met een grondige inventarisatie van de capaciteiten van de wijk, van bewoners, van vrijwilligersorganisaties en van instellingen. Zorg voor een communicatie die geloof en mogelijkheden uitstraalt: 'We hebben echt een verrassend aantal assets in deze wijk'; 'Deze plek is zeer de moeite waard om behouden en verbeterd te worden'. Vermijd de hardnekkige neiging om te beginnen met een tekortkomingenonderzoek. Dit leidt gegarandeerd tot een strategie die zwaar leunt op hulp van buiten de wijk en de impliciete boodschap uitdraagt dat de wijk zelf niet in staat is om de uitdaging aan te gaan. Deze analyses benadrukken vaak de zwaktes en de bedreigingen. Deze wegversperingen zijn weinig productief, zeker wanneer je in de startfase zit en veel bewoners al een negatief zelfbeeld van de wijk hebben.

2. *Maak de tafel anders*

Veel vernieuwingsplannen leveren weinig op, omdat alleen het bekende en vaste wijkkader door de initiatiefnemers wordt uitgenodigd. De meerderheid van het 'probleemoplossend vermogen' van de wijk zit niet aan tafel. Het bestaande wijkkader valt daardoor snel terug in de bekende rol en de instellingen zullen deze benadering alleen maar bevestigen en versterken. Binnen de kortste keren wordt de afhankelijkheid van de wijk weer eens bevestigd. Deze benadering vraagt niet alleen om een open en uitnodigend planningsproces. Nieuw en consistent met onze uitgangspunten is het uitnodigen van mensen als *vertegenwoordigers van de assets in de wijk*. Kiezen we voor 'een andere tafel', dan nodigen we bewoners uit die normaliter niet als wijkleiders te boek staan. De deelnemers vertegenwoordigen als het ware de assets van de wijk. Daarmee komt een groot deel van het sociale vermogen van de wijk om de tafel zitten. Een tafel waaraan winkeliers, ondernemers, vrijwilligersorganisaties, scholen, kerken, parken, bibliotheken en de politie zitten, vertegenwoordigt een rijke verzameling van assets voor een naar binnen gerichte strategie van wijkontwikkeling.⁴ De visie die deze groep samen ontwikkelt zal een prominente plaats krijgen in de wijkvernieuwing.

⁴ In Nederland is een dergelijke tafelschikking eerder regel dan uitzondering, in ieder geval wat betreft de deelname van de instellingen.

3. *Combineer planning met probleemoplossen*

Soms raakt een ontwikkelingsplan los van de alledaagse werkelijkheid en wordt het een toekomstgerichte, abstracte oefening. Maar als wijkplanning centraal gericht blijft op het vinden en activeren van plaatselijk potentieel voor het oplossen van problemen op korte termijn, dan zal het strategisch plannen voor de lange termijn verbonden blijven met het heden en zullen de bewoners concrete resultaten zien van hun deelname. In een van de indrukwekkendste wijkontwikkelingsprojecten, door het Dudley Street Neighborhood Initiative⁵ in Boston, wisten de leiders vanaf het begin dat de ontwikkeling moest worden verbonden met datgene wat zij 'organiseren' noemden. Daardoor behaalden de bewoners vanaf het begin kleine, maar belangrijke overwinningen die ze aan zichzelf te danken hadden, zoals de afname van het illegaal vuilnisstorten, het opknappen van straten en panden en nieuwe pogingen om jongeren te betrekken bij de wijk. Deze kleine, maar toch veelzeggende overwinningen gaven een gevoel van 'het gaat echt lukken'. Het bezorgde de DSNI voldoende draagvlak en vertrouwen om van het stadsbestuur van Boston grotere zeggenschap te krijgen over grond en gebouwen in de wijk. Wijkontwikkeling die is gericht op een betere toekomst en door het behalen van concrete resultaten in het heden in staat is te laten zien waar het naar toe gaat, kan niet meer stuk. Het krijgt de hele wijk in beweging.

⁵ Zie www.dsni.org.

Stap 5 Van buiten naar binnen - ondersteuning door externe hulpbronnen

De vijfde stap is tevens de laatste stap. Je bent er aan toe, wanneer:

- deze assets met elkaar zijn verbonden en worden ingezet voor het oplossen van de problemen;
- het economische potentieel is benut en informatie probleemloos beschikbaar is voor iedereen;

- een brede vertegenwoordiging van bewoners begonnen is met het gezamenlijk aanpakken van de problemen, het gezamenlijk ontwikkelen van een visie en het eens is over de te volgen strategie.

Pas dan moet de wijk zich beginnen af te vragen of ze fondsen van buiten de wijk moet gaan werven.

Een wijk die in staat is om haar eigen assets constructief in te zetten voor haar eigen ontwikkeling en toekomst, heeft de rol van cliënt van zich afgeschud. Voor liefdadigheid is geen plaats meer. Integendeel, een wijk in actie is een aantrekkelijke partner voor investeerders, want de wijk heeft heel wat te bieden.

DEEL 6

STEUN GEVEN AAN ASSET BASED COMMUNITY DEVELOPMENT: BELEID EN RICHTLIJNEN

Deze handleiding is bedoeld om het wijkkader te ondersteunen bij het opsporen en mobiliseren van alle assets in hun wijk. Wijkontwikkeling verdient echter ook de hulp en ondersteuning van mensen en organisaties buiten de wijk. In het laatste gedeelte staan enige startadviezen en een verscheidenheid van mogelijke ondersteuningspartners, inclusief fondsen en overheidsinstellingen.

HOOFDSTUK 6.1 ONDERSTEUNING DOOR FONDSEN

De meeste initiatiefnemers van wijkprojecten beginnen hun fondsen aan te vragen met een 'tekortkomingenkaart', veelal onderbouwt door een 'behoefteonderzoek'. Ondersteuning bieden aan op assets gebaseerde ontwikkeling, vraagt om een andere strategie. Een strategie die wijkbewoners aanmoedigt hun kennis en bronnen maximaal in te zetten om problemen op te lossen. Hieronder volgen vijf richtlijnen voor fondsen die financiële ondersteuning willen bieden aan op capaciteiten georiënteerde projecten.

6.1.1 RICHTLIJNEN VOOR CAPACITEITGEORIËNTEERDE FINANCIERING

Een fonds kan in haar voorwaarden bij aanvragen van wijkorganisatie voor financiële ondersteuning de volgende voorwaarden stellen. We ondersteunen voorstellen van bewonersorganisaties die:

1. *De capaciteiten en assets vastleggen die wijkbewoners willen inzetten. Hoe zullen deze capaciteiten van de wijkbewoners worden ingezet? Is er een inventarisatie van de capaciteiten en vaardigheden van de wijkbewoners ontwikkeld? Wij zijn extra benieuwd hoe de talenten en mogelijkheden van de buitengesloten ontdekt en bij de plannen betrokken worden*
2. *De capaciteiten van bewonersorganisaties in de wijk vastleggen en aangeven, hoe zij zullen worden betrokken in zowel bestuur als uitvoering. Wij zijn geïnteresseerd in de betrokkenheid van kunstenaars, ouderenorganisaties, mannen- of vrouwenorganisaties, etnisch-culturele verenigingen, gezondheidsgroepen, zelfhulpgroepen, straatcomite's, bedrijven, kerken, scholen, politieke organisaties, vakbonden, dienstverlenende clubs, jeugdgroeperingen, veteranenorganisaties, et cetera.*
3. *Aangeven, hoe dit projectvoorstel capaciteiten zal mobiliseren, inzetten, verbeteren en uitbreiden. Op welke wijze zullen wijkbewoners en organisaties aan het eind van dit project sterker zijn? Hoe zullen zij beter in staat zijn om de wijkassets te ontwikkelen?*
4. *Bijdragen aan de opbouw van wijk economie, door wijkbewoners aan werk te helpen, de aankopen in de eigen wijk te bevorderen, overheidsbudgetten voor wijkprojecten binnen te halen, et cetera.*
5. *Bewijs leveren van investeringen door wijkbewoners en organisaties, voordat deze aanvraag is gedaan. Wij zijn bijzonder benieuwd naar projecten die bewoners zelf ontworpen, uitgevoerd en gecontroleerd hebben.*

HOOFDSTUK 6.2 DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ

De wijkbewoners, met hun verenigingen en ondernemingen, zijn de eerste bron voor revitalisering van oudere stadswijken. Het bestaande beleid en de programma's, die gericht zijn op de bewoners van deze wijken, gaan in eerste instantie uit van professionele en technische expertise, aangetrokken van buiten de wijk.

Dit voorstel beschrijft een methode om bronnen binnen de wijk te mobiliseren, teneinde de wijkontwikkeling en het lokaal ondernemen te verbeteren. Het uitgangspunt is dat, op termijn, de eerste wijkontwikkelingsbron het investeren van tijd, geld en de capaciteit van probleemoplossing door de wijkbewoners moet zijn. Daarom creëert het voorstel een lokale structuur, genaamd de wijkontwikkelingsmaatschappij, die deze investeringen over de lange termijn zal stimuleren en vermenigvuldigen.

6.2.1 WAAROM EEN WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ?

Vaak zijn kleine bedrijfjes en kleinschalige ontwikkelingsinspanningen de belangrijkste zaadjes voor het revitaliseren van wijken. Daarom kan alleen een lokale structuur deze projecten opsporen, verbeteren en verbinden met grotere ontwikkelingsstrategieën. Grote stichtingen zijn meestal niet ingericht op dit type micro-investeringen. De wijkontwikkelingsmaatschappij is een lokale structuur, specifiek ontworpen om te herkennen, ondersteunen en investeren in kleine ondernemingen in de wijk.

6.2.2 DE DOELSTELLINGEN VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ

Teneinde wijken te ontwikkelen, dient een lokale nadruk te liggen op:

- gemeenschap;
- doelgroepen;
- kapitaal;
- continuïteit.

Betrokkenheid bij de *gemeenschap* is in de eerste plaats essentieel. Als er sprake is van een hoge mobiliteit en isolement van het individu wordt het verlangen naar het gezamenlijke en goede van de wijk en haar bewoners ondergesneeuwd. Dit verlangen kan versterkt worden door de wijkontwikkelingsmaatschappij.

Veel doelgroepen in de wijk moeten worden bereikt om effectieve investeringen in de wijk mogelijk te maken. In plaats van programma's en beleid die primair gericht zijn op het helpen van één hulpbehoevend individu, richt de wijkontwikkelingsmaatschappij zich op het mobiliseren van wijkorganisaties met een brede achterban van mensen met verschillende achtergronden.

Het kapitaal van wijkbewoners dient te worden geïnvesteerd in ondernemingen in de wijk. Dit *kapitaal* is in het bezit van individuele wijkbewoners, verenigingen, ondernemingen en instellingen. Gewoonlijk wordt dit uitgegeven of geïnvesteerd buiten de wijk, of uitgegeven bij instellingen en ondernemingen die het kapitaal elders weer investeren. De wijkontwikkelingsmaatschappij is een wijkmagneet om het lokale investeringspotentieel naar de wijk te trekken.

Oudere, in de binnenstad gelegen wijken worden gewoonlijk omschreven als 'veranderen de wijken'. Dit creëert een gevoel van onzekerheid en achteruitgang dat ertoe leidt, dat veel bewoners de indruk hebben dat het risico van investeren te groot is.

Samengevat, een wijkinstelling kan de wijkontwikkelingsmaatschappij inzetten om veel gemeenschapsbelangen bijeen te brengen om zo lange termijn investeringen in de toekomst van de wijk uit te breiden.

6.2.3 DE STRUCTUUR VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ

De wijkontwikkelingsmaatschappij kan beginnen met het geven van subsidie voor wijkontwikkeling. De subsidie kan vier kenmerken hebben:

1. Om de continuïteit van en het commitment aan de wijkgemeenschap te stimuleren,

kunnen alleen de opbrengsten van de subsidie jaarlijks worden gebruikt. Het basisbedrag zou onaangeroerd moeten blijven, hoewel het ook bedachtzaam geïnvesteerd zou kunnen worden in ondernemingen in de wijk.

2. Om kapitaalinvestering vanuit de gemeenschap te stimuleren zal het fonds elk jaar, gedurende een aantal jaren en tot een maximumbedrag, voor elke geïnvesteerde dollar door de gemeenschap eveneens een dollar investeren. De investeerders kunnen individuele personen, kerken, bedrijven of instellingen zijn. De wijkontwikkelingsmaatschappij kan giften en erfenissen ontvangen en aanmoedigen tot schenken. Dit geld wordt een deel van het basisbedrag.
3. Om verzekerd te zijn van brede doelgroepen voor de wijkontwikkelingsmaatschappij, moet het bestuur van de wijkontwikkelingsmaatschappij bestaan uit wijkbewoners uit verschillende doelgroepen.
4. Om vanaf het begin een effectieve leiding van de wijkontwikkelingsmaatschappij te garanderen, kan de subsidie voorzien in de financiering van een manager voor meerdere jaren. Dit gebeurt dan op basis van een afnemende mate van ondersteuning om zo de zelfstandigheid te stimuleren. De manager moet door het lokale bestuur worden aangenomen en dient verantwoording verschuldigd te zijn aan dit bestuur.

Aldus kan de Wijkontwikkelingsmaatschappij worden opgericht door een subsidie, die:

1. voldoende is voor het verlenen van een eerste subsidie;
2. voorziet in compensatiefondsen voor een beperkt bedrag, voor een specifiek aantal jaren;
3. voorziet in de eerste financiering van een manager, wiens salaris in afnemende mate voor een specifiek aantal jaren wordt gefinancierd.

6.2.4 DIRECTEURS VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ

Degenen die worden aangewezen als directeurs zouden (deels) personen moeten zijn die een lokale onderneming of instelling met investeringsmogelijkheden bezitten, leiden of vertegenwoordigen. Er zijn vele variaties mogelijk. Een bestuur zou (deels) samengesteld kunnen worden uit:

- Elke persoon in de wijk die als individu of namens een onderneming of vereniging \$1.000 of meer bijdraagt aan het fonds.
- Alle kerken die een belangrijke bijdrage leveren aan het fonds, met een minimum bijdrage naar rato van het formaat van de congregatie. Dit kan kerken stimuleren tot samenwerking en als voorbeeld dienen voor andere wijken.
- Alle bedrijven in de wijk die \$1.000 bijdragen aan het fonds. Dit zou samenwerking tussen bedrijven in de wijk, kunnen stimuleren. Deze functie wordt gewoonlijk niet door de lokale Kamers van Koophandel verzorgd.
- De leiders van alle verenigingen, clubs en organisaties die \$500 bijdragen aan het fonds. Deze zouden een samenwerkingsverband kunnen vormen om bij te dragen aan de wijkontwikkeling.

Een mengeling van elk van de voorgaande samenstellingen is mogelijk. Het belangrijke is dat de wijkontwikkelingsmaatschappij fungeert als een magneet om:

- groepen en belangstellenden te verzamelen rondom ontwikkelingsthema's;
- investeringen in kleine ondernemingen in de wijk te stimuleren;
- zich te richten op een lange termijn visie voor de wijk.

6.2.5 NUT VAN DE WIJKONTWIKKELINGSMAATSCHAPPIJ

Het eerste doel van de wijkontwikkelingsmaatschappij is het ontwikkelen van de wijk economie en bewoners te stimuleren zelf hun problemen op te lossen. De wijkontwikkelingsmaatschappij kan daarbij gebruikmaken van zowel subsidies als van investeringen die gericht zijn op haar programma.

Het economische doel kan worden bereikt door te investeren in bestaande of nieuwe ondernemingen en in activiteiten voor het creëren van arbeidsplaatsen. Speciale nadruk

wordt gelegd op micro-ondernemingen en lokale ontwikkelingsinitiatieven die voor grote liefdadigheidsinstellingen en investeerders oneconomisch zijn.

- Kleine bedrijven voor wie kleine leningen of subsidies van \$200 tot \$2.000 doorslaggevend zijn. Zoals bijvoorbeeld: materialen voor een groep immigrantengezinnen uit Guatemala die een klein bedrijfje waar zij hun eigen traditionele handwerkproducten kunnen verkopen, willen starten; een lening voor de inrichting van een schoonheidssalon; een startersubsidie voor een klein familierestaurant.
- Een subsidie of lening voor een wijkkrant en/of een radiostation, waar bedrijfjes uit de wijk goedkoop kunnen adverteren en die verslag doen van succesvolle persoonlijke en wijkinitiatieven. Zij verspreiden het goede wijknieuws.
- Fondsenwerving voor het starten van een wijkmarkt voor kunstenaars, handwerkers en ondernemers zonder inkomen, zodat zij het publiek met hun producten bereiken.
- Het financieren van onderzoek naar de bestedingspatronen van consumenten, marktonderzoek en studies voor de begeleiding van ondernemers en ontwikkelingsstrategieën voor ondernemingen.
- Aanmoedigingssubsidies aan bedrijven in de wijk voor het aanbieden van stagemogelijkheden voor leerlingen van middelbare scholen.
- Fondsen voor wijkbewoners om naar andere steden of wijken te reizen, om te kijken naar creatieve, nieuwe ondernemingen die mogelijk in de eigen wijk gestart zouden kunnen worden.
- Subsidies of schenkingen voor leerlingen van middelbare scholen om universiteiten of hogescholen te bezoeken. Deze ervaring zorgt vaak (reeds in één stad bewezen) voor een verbreding van de ambities van de jeugd en voorziet in een lange termijn investering, in jonge mensen die als managers, ondernemers en investeerders kunnen terugkomen in de wijk.
- Subsidies om experimenten in energiebesparing te ondersteunen, om zo de koopkracht te vergroten.
- Leningen ovoor in het starten van afvalrecyclingbedrijven in de wijk.
- Subsidies om van braakliggend terrein in volkstuinten of parken te veranderen.
- Leningen om leegstaande installaties voor nieuw productief gebruik om te vormen.
- Kleine subsidies of prijzen voor straatcomité's die nieuwe initiatieven creëren voor kinderopvang, tuinieren, energiebesparing, werk voor de jeugd, et cetera.

Tot slot, de doelstellingen van het fonds kunnen worden bereikt door beperkte investeringen in plannen die een brede groep investeerders in de wijk aantrekken. Deze investeerders zullen een toekomstvisie voor de wijk creëren en plannen maken om een brede doelgroep bij de uitvoering te betrekken. De economische investeringselementen van een dergelijk plan zouden geschikt zijn voor subsidiëring door de wijkontwikkelingsmaatschappij.

HOOFDSTUK 6.3 STEUN VAN OVERHEDEN

Overheden op alle niveaus streven ernaar te assisteren in de wijkontwikkeling. Zij zijn de beheerders van veel hulpbronnen die eventueel kunnen zijn voor wijken die zich van bin-nenuit willen ontwikkelen. De manier waarop de overheid de hulpbronnen aanbiedt werkt echter vaak verstikkend en duwt de ontwikkelingen in de verkeerde richting. Dit komt omdat overheden (en andere financiers) zichzelf dikwijls zien als de centrale speler in het proces van wijkontwikkeling.

Wil ondersteuning van op assets gebaseerde ontwikkeling effectief zijn, dan dienen overheden van rol te veranderen. Geen beschrijvingen van problemen en het creëren van oplossingen meer, maar het volgen van de oplossingen die door de wijk worden aangedragen en daarin investeren. Dit zal ertoe leiden dat overheden hun legitieme rol als openbare dienstverleners zullen gaan vervullen. De overheid zal opnieuw vormgegeven worden.

6.3.1 LOKALE OVERHEID INVESTEERT IN DE WIJK

Lokale overheden kunnen hun hulpbronnen nuttig investeren in drie belangrijke wijkassets en processen: probleemoplossing voor bewoners, wijkplannen en wijk-economieën.

6.3.1.1 Lokale overheid en probleemoplossing voor bewoners

In deze handleiding komt één aspect keer op keer duidelijk naar voren. Het herkennen en benutten van de vaardigheden en capaciteiten van wijkbewoners bij de wijkontwikkeling, heeft in Amerika geleid tot het nieuw leven inblazen van de economie. Een eerste stap is het opnieuw vormgeven van overheidsprogramma's en het opleiden van personeel dat in staat is wijkbewoners te ondersteunen bij het herkennen en gebruiken van de wijkassets. Het gevolg is dat de lokale overheid in plaats van wijkbewoners te vragen naar een 'tekortkaart', het wijkkader en de wijkassets kan herkennen. Vervolgens kan de vraag worden gesteld: hoe kan het wijkkader worden gesteund en de assets worden versterkt en verbonden? In deze handleiding zijn veel voorbeelden opgenomen waarin de lokale overheid een bruikbare ondersteuner is van de wijkontwikkeling.

De essentie van deze steun is dat de vertegenwoordigers van de lokale overheden vragen *hoe zij wijkbewoners kunnen assisteren* in hun initiatieven, in plaats van hoe wijkbewoners kunnen deelnemen aan de inspanningen van de overheid. Als lokale wijkambtenaren bewonersinitiatieven ondersteunen, zullen zij in staat zijn aan hun chefs en politici door te geven, hoe hulpbronnen dienstbaar kunnen zijn in plaats van verstikkend.

Een bruikbare stap naar het opnieuw vormgeven van de overheid is het betrekken van wijkambtenaren bij het creëren van een assetkaart van de wijk. Wordt deze assetkaart gedeeld met het wijkkader, dan kan deze kaart het begin zijn van een discussie in de wijk over de passende ondersteunende rol van hulpbronnen van de overheid.

In Savannah, Georgia, hebben wijkambtenaren een fonds gesticht en aangekondigd dat iedere bewonersorganisatie met een goed idee voor de wijkontwikkeling een subsidieaanvraag tot maximaal \$500 kon indienen. Dit zette veel wijkgroepen aan tot nadenken over wat zij konden doen om hun wijk te ontwikkelen. De stad had een grote invloed met inzet van weinig dollars. Bovendien kon uit de aanvragen een kaart van wijkassets en wijkkader samengesteld worden.

6.3.1.2 Lokale overheid en wijkplannen

Het wijkkader vormt steeds vaker samenwerkingsverbanden om hun slagvaardigheid te vergroten. De uitgangspunten van deze groepen variëren. Sommige zijn algemene pleitbezorgers voor de wijk. Andere richten zich op huisvesting, opleiding, gezondheid, economische ontwikkeling, et cetera. Sommige bestaan uit breed samengestelde groepen die trachten de assets van de hele wijk te mobiliseren.

Deze samenwerkingsverbanden vormen 'tafels' waaraan vertegenwoordigers van wijkassets zitten, die een wijkvisie een opstellen en de samenwerking vormgeven die noodzake-

lijk is voor de uitvoering van hun plannen.

Lokale overheden zouden toestemming moeten vragen om als deelnemer te mogen aanschuiven. Op deze wijze kan het concept van bewonersparticipatie in overheidsinitiatieven worden omgevormd in overheidsparticipatie in bewonersinitiatieven.

Eenmaal zittend aan deze tafels, zullen ambtenaren begrijpen hoe overheidshulpbronnen ingezet kunnen worden voor wijkontwikkeling gebaseerd op assets. Deze investering kent over het algemeen vier vormen: geld, informatie, technische assistentie en publieke bevoegdheid.

Terwijl lokale overheden gewend zijn fondsen, informatie en technische assistentie te zien als bronnen voor de wijk, worden bevoegdheden rondom openbare voorzieningen doorgaans gezien als het exclusieve terrein van de overheid. Men vindt nu echter, naarmate wijken nieuwe structuren ontwerpen voor de wijkontwikkeling, dat zij enige macht en bevoegdheid die in handen is van de gemeentelijke overheid, zelf moeten gaan overnemen.

Twee voorbeelden betreffen Chicago en Boston. In Chicago heeft het Ministerie van Onderwijs, als gevolg van wetgeving in de staat, veel van haar macht overgedragen aan de scholen in de wijk. Elke school heeft nu een schoolbestuur dat is gekozen door wijkbewoners. Dit bestuur heeft een beduidende invloed op het budget, leerplan en keuze van beheer. Als gevolg hiervan hebben wijkbewoners controle over en de verantwoordelijkheid voor de voorbereiding van jonge mensen op hun leven als volwassene.

In Boston ontwikkelde een samenwerkingsverband van bewonersorganisaties een nieuwe visie voor hun wijk. Een groot gedeelte van het terrein in de wijk lag braak en de plannen om deze eerste asset te ontwikkelen, vroegen om uitgebreidere bevoegdheden. Daarom haalde de Dudley Street Neighborhood Initiative de gemeente over haar bevoegdheid tot onteigening over te dragen en zo toe te staan dat de wijk de controle over alle eigendommen verwierf, zodat zij hun wijkplan konden uitvoeren.

In zowel Chicago als Boston was de kracht om wijkcapaciteiten en assets te ontwikkelen afhankelijk van het afstaan van overheidsbevoegdheid aan wijkorganisaties. Dikwijls worden overheidsgeld, informatie en technische assistentie het meest effectief gebruikt, als de bevoegdheden aan wijkniveau zijn overgedragen.

6.3.1.3 Lokale overheid bouwt wijk economieën

Het is duidelijk dat investeringen door de overheid een belangrijk onderdeel van veel wijk economieën zijn. Deze investeringen kennen allerlei vormen. Het kunnen contractpartners van defensie zijn die wijkbewoners aannemen, snelwegprogramma's die lokale bouwfirmas inhuren of scholen die contracten voor maaltijden afsluiten met cateraars die wijkbewoners als personeel aannemen. Als de overheid geld van de belastingbetalers uitgeeft, investeert deze het in een economie. De vraag voor wijkbewoners is of de overheid investeert in haar wijk economie.

Helaas worden in wijken met lagere inkomens geen echte investeringen in de wijk economie gedaan. Dat komt, omdat de uitgaven grotendeels naar personen of bedrijven gaan die niet in de wijk gevestigd zijn. Dit geldt met name voor de uitgaven voor gezondheidszorg en hulpverlening. De beroepskrachten wonen meestal buiten de wijk. Hetzelfde geldt voor andere onderwijs- en sociale diensten. Dat er zoveel geld naar aandachtswijken gaat is dan misleidend. De overheid investeert in diensten voor de wijk, maar niet in de economie van de wijk.

Een balans van de gemeente zou moeten laten zien welk percentage van het geld dat is uitgegeven voor de wijken, heeft geresulteerd in de werkgelegenheid voor wijkbewoners, aankopen bij ondernemers en contracten met bedrijven uit de wijk.

Als de balans aangeeft dat de meeste publieke uitgaven geïnvesteerd zijn in de wijk economie, dan zal de behoefte aan sociale welzijnsuitgaven lager worden, omdat het economisch welzijn van de wijkbewoners toeneemt.

6.3.2 INVESTERINGEN DOOR DE PROVINCIALE- EN RIJKSOVERHEID IN DE WIJKECONOMIEËN

Voor de rijksoverheden is het moeilijker ondersteunende investeerders te worden in de wijkontwikkeling. Zowel de afstand als de grootte van deze overheden maakt het minder waarschijnlijk dat zij aan de wijktafel kunnen aanschuiven. Niettemin kunnen deze overheden op assets gebaseerde wijkontwikkeling steunen door drie belangrijke beleidsaspecten te gebruiken.

1. Verzamelen van gegevens over wijk assets

De rijksoverheden verlangen gewoonlijk dat steden hun problemen en behoeftes optellen om publieke investeringen te verkrijgen. Als resultaat hiervan gaan de investeringen doorgaans naar instellingen en dergelijke die het meeste geld uitgeven aan personeel en bedrijven buiten de wijken. Een alternatieve aanpak zou het zoeken naar gegevens over wijk assets en hun ontwikkeling kunnen zijn, met aanwijzingen over hoe overheidsgeld het initiatief in de wijken zou kunnen ondersteunen. De in Deel 4 beschreven handleiding voor capaciteitgeoriënteerde financiering kan als model worden gebruikt.

2. Investeren in de wijk economie

In wijken met lagere inkomens gaat over het algemeen tweederde van alle overheidsuitgaven naar gezondheidszorg, dienstverleners en bedrijven die goederen en huisvesting verzorgen. Aangezien de ontvangers van deze uitgaven gewoonlijk niet de wijkbewoners of hun bedrijven zijn, zou bij een op assets gebaseerde investeringsstrategie het beleid verschuiven. Een aanzienlijk percentage van de overheidsuitgaven kan hierdoor direct economisch profijt opleveren voor de wijkbewoners in de vorm van werkgelegenheid, contracten en aankopen.

3. Verwijderen van hindernissen naar wijkontwikkeling

Rijksoverheden zijn samengesteld uit zeer vele departementen die elk onderscheiden programma's administreren. Bewonersorganisaties met een integraal plan worden geconfronteerd met honderden categorieën van externe hulpbronnen. Ze moeten plannen ontwikkelen op categorie, gesplitst, gespecialiseerd, beperkt, technisch en behoeftegeoriënteerd.

Het is voor bewonersorganisaties onmogelijk om van al deze losse voorstellen weer een geheel te maken. Als alternatief kan de overheid de categorieën aan de kant schuiven als bewonersorganisaties ondersteuning zoeken voor een op assets gebaseerd samenhangend wijkinitiatief. De naam hiervoor is een 'ontheffing'. Een methode voor het creëren van niet-categoriale subsidies, is het instellen van een 'ontheffingsraad' van samenwerkende bureaus. Een dergelijk lichaam, onder direct toezicht van de gekozen directeur, zou de vele bureaus bijeenroepen om te komen tot een gezamenlijke beoordeling van alomvattende aanvragen uit de wijken. De bureaus zouden ontheffingssubsidies binnen een specifieke korte periode moeten verstrekken, of een verklaring moeten afleggen aan de directeur, waarom de ontheffing niet wordt aanbevolen.

6.3.3 VOORZORGSMAATREGELEN VOOR ALLE OVERHEDEN

Overheden zijn gewoonlijk groot, complex en formeel, waardoor het voor hen vaak moeilijk is om effectief met kleine, eenvoudige en informele bewonersorganisaties om te gaan. Dikwijls zijn overheidsinspanningen voor ondersteuning dominant, vervormend en vernederend. Er zijn een paar principes die overheidsambtenaren kunnen helpen deze neiging tot arrogantie achterwege te laten.

- 'Openbare dienstverlener' is de beste definitie van een ambtenaar. Een dienstverlener ondersteunt en controleert niet. Een dienstverlener suggereert nooit dat de opdrachtgever zou kunnen 'deelnemen' aan het werk van de dienstverlener. De dienstverlener ondersteunt het werk van de opdrachtgever.
- Wees duidelijk over de beperkingen van de overheid. Als de overheid het werk van bewoners en hun verenigingen vervangt, zal deze geen goede samenleving hebben

gecreëerd. In plaats hiervan, zal een afhankelijke samenleving zijn gecreëerd. En omdat de overheid niet alle claims zal kunnen afhandelen, zullen de problemen in de wijken erger worden. Er kunnen nooit genoeg scholen zijn om succesvolle jonge mensen op te leiden en er kunnen nooit genoeg klinieken zijn om mensen gezond te maken. Veilige, verstandige, rechtvaardige en gezonde wijken worden gemaakt door bewoners, hun organisaties en ondernemingen en gesteund door overheden die nuttige investeringen in wijkassets doen.

- Laat de waardering bij wijkbewoners, hun organisaties en hun ondernemingen. Te vaak eigen overheden die hebben deelgenomen aan de wijkontwikkeling zich het grootste deel van de openbare waardering voor deze activiteit toe, waarbij de inspanningen van de wijkbewoners worden overschaduwd. De burgemeester knipt het lint door en de minister kondigt de subsidie aan. Degenen die het werk doen, blijven onbekend en niet erkend.
- Vervang wijkverenigingen en instellingen niet door nieuwe systemen, instituten, centra of bureaus. Een van de belangrijkste oorzaken voor verzwakte bewonersinitiatieven, verenigingswerk en het bereik van instellingen, is de introductie van nieuwe, door de overheid gesponsorde structuren en organisaties. Nieuwe organisaties die in de wijk verschijnen met indrukwekkende kantoren, met veel geld en goedbetaalde professionals van buiten, zullen onopzettelijk maar noodzakelijk, iets van de kracht, autoriteit en herkenbaarheid van bewonersorganisaties vervangen. Hoewel zij beweren dat zij daar zijn om de wijk te versterken, zullen zij ook initiatieven van de wijk vervangen. Daarom kunnen vertegenwoordigers van de overheid vragen: 'Wat denken jullie wijkbewoners dat wij zouden kunnen doen om jullie te steunen?' In plaats van: 'Wij hebben dit nieuwe programma dat wij in de wijk gaan introduceren.'
- 'Eén maat past niet allen' op wijkniveau. De belangrijke karakteristieken van het verenigingsleven in de wijken zijn verscheidenheid en informaliteit. Overheden aan de andere kant, worden gekarakteriseerd door uniformiteit, standaardisering en formaliteit, op zoek naar de invoering van algemene richtlijnen en regelgeving, 'passend voor allen'. Toch zijn het de creatieve initiatieven op wijkniveau die een wijk nieuw leven inblazen. Daarom is een grote flexibiliteit noodzakelijk als rijksoverheden de wijkontwikkeling gaan ondersteunen. Als die flexibiliteit niet mogelijk is, is het voor rijksoverheden het beste, te leren hoe uit de buurt te blijven van inspanningen op wijkniveau.

6.3.4 AFSLUITENDE GEDACHTEN OVER DE BEPERKINGEN EN HET POTENTIEEL VAN WIJKONTWIKKELING VAN BINNENUIT

Bij het onderzoeken en beschrijven van wijkinitiatieven, zijn wij geïnspireerd geraakt door de creatieve krachten in de wijk die tegen alle klippen op druk aan het werk zijn. Maar wij zijn ook onder de indruk geraakt van de verschillen. Omdat deze verschillen voor veel toeschouwers zo groot lijken, zijn ons herhaaldelijk harde vragen gesteld over de beschreven strategieën in deze handleiding. Er zijn geen gemakkelijke antwoorden. Desalniettemin lijken de volgende antwoorden op veel gestelde vragen voor ons het meest realistisch.

Denk je werkelijk, dat deze naar binnen gerichte strategieën zullen werken?

Het lijkt ons, dat deze strategieën waarschijnlijk beter zullen werken dan vele andere omdat die waarschijnlijk nooit uitgevoerd zullen worden.

Wat zijn de externe bronnen en strategieën die de wijk in de jaren '90 waarschijnlijk meer zullen opleveren? Moeten wij verwachten dat overheden die georiënteerd zijn op tekorten, een nieuwe golf van hulpbronnen zullen aanbieden? Moeten wij vertrouwen op nieuwe, grote fabrieken, voorzieningen en werkgelegenheid om belangrijke economische mogelijkheden in de wijken en voor wijkbewoners te leveren? Kunnen wij verwachten dat de welzijnssector eindelijk samenhangende, gecoördineerde, geïntegreerde wijkbureaus, zal ontwikkelen? Wie zou wijkbewoners adviseren, dat zij voor een hoopvolle toekomst van deze megasystemen afhankelijk moeten zijn?

Het lijkt ons, dat het voor alle bewoners klaarblijkelijk noodzaak is in dit decennium iede-

re bron binnen hun bereik te gebruiken, om de toekomst gestalte te geven. En het is inderdaad duidelijk, dat de meeste bewoners van de aandachtswijken in heel Amerika reeds zelf tot die gevolgtrekking zijn gekomen. Naar aanleiding van deze conclusie zijn tienduizenden wijkinitiatieven gestart waarvan voorbeelden in deze handleiding zijn opgenomen. Er is een tweede reden om te geloven dat naar binnen gerichte strategieën kunnen werken. Een grote hoeveelheid bewijzen laat zien dat er sociale en economische rampen gebeuren in ontwikkelingslanden, als plannen en hulpbronnen van buiten domineren en wijkinitiatieven en samenwerkingsverbanden hierdoor worden overheerst. Vanuit verschillende continenten worden bewijzen geleverd waaruit duidelijk blijkt dat ontwikkeling van binnenuit moet starten. Het proces moet wijkstructuren respecteren, wijkvisies ondersteunen en investeren in de wijk economie.

Dezelfde lessen kunnen worden geleerd uit de wijkontwikkelingsactiviteiten in Amerika. In veel steden zien we de lege hulzen van de ontwerpen die buitenstaanders hebben opgelegd aan wijken. Het is daarom noodzakelijk realistisch te zijn en te erkennen, dat het plotseling ter beschikking komen van alle bronnen van buitenaf voor wijken met lagere inkomens, zonder effectieve samenwerking van wijkbewoners, samenwerkingsverbanden en instellingen, deze alleen maar meer afhankelijkheid en isolement zouden veroorzaken, voordat deze definitief verbannen worden.

Het is mogelijk dat naar binnen gerichte strategieën op sommige plaatsen kunnen werken, maar hoe kunnen ze worden gekopieerd en een dusdanige schaalgrootte bereiken, zodat ze 'echt' een verschil maken?

Deze vraag gaat tot de kern van het begrip over hoe een samenleving verandert.

Overweeg hoe de Europese kolonisten hun nieuwe gemeenschappen in Noord-Amerika opzetten. In duizenden plaatsen en op duizend verschillende manieren gebruikten zij zeer beperkte middelen om een nieuwe samenleving op te bouwen. Zij hadden geen modellen om na te volgen of plannen om grote steden te vormen. Op sommige plaatsen creëerden zij Chicago en op andere spooksteden. Stukje bij beetje ontstond per wijk een nieuwe samenleving en soms werden gecentraliseerde instellingen van de grond af opgebouwd.

De vraag die we vandaag tegenkomen is of bestaande gecentraliseerde instellingen vindingrijkheid in de wijken kunnen steunen, in plaats van op te treden als uitvinder. Dit is een uitdaging want het vraagt om het opnieuw uitvinden van steden. Als wij slagen, zal deze nieuwe weg resulteren in structureel omgevormde instellingen, ondernemingen en overheden die reageren op wijken in plaats van het leiden, dupliceren en vermenigvuldigen van wijkinitiatieven.

Bestaat niet het gevaar dat bewoners en bewonersorganisaties mensen zullen uitsluiten? Is bekrompenheid en discriminatie niet een probleem voor veel bewonersorganisaties?

Ja, een sociologische definitie van een gemeenschap is: een groep mensen die zich verbonden voelt door dezelfde grenzen. Een deel van de definitie van gemeenschap stelt dat de collectieve toewijding op de een of andere manier begrensd is. Er zijn mensen die erbij horen en de facto anderen die er niet bijhoren.

Vanuit dit perspectief is de kritische vraag hoe open de grens is. Zit er een deur in, of is het een ondoordringbare muur? Wij kunnen niet om het feit heen, dat sommige groepen muren creëren. Het antwoord op deze muren is misschien wel het gebruik van de wet om ze neer te halen, scholing om hun leden te beïnvloeden of tradities die gastvrijheid benadrukken in plaats van uitsluiting. Het creëren van open gemeenschappen was en zal altijd een nooit eindigende worsteling zijn.

Zijn er geen wijken waar niet zoveel verenigingsleven bestaat onder wijkbewoners? Wat doe je dan?

Er zijn grote verschillen tussen wijken als het gaat om het aantal en het soort wijkorganisaties. In sommige, nieuw opgezette wijken zullen deze zeldzaam zijn, omdat wijkbewoners nog geen tijd hadden ze op te zetten. In sommige wijken met lagere inkomens zijn zoveel instellingen te leiden om wijkbewoners te verzorgen, dat het verenigingsleven ver-

droogd is door het ontbreken van functionaliteit. Desalniettemin is het duidelijk, dat zelfs in aandachtswijken veel informele verenigingen bestaan die belangrijk werk in de wijk doen. Alleen omdat ze geen naam of verantwoordelijken hebben, betekent dit nog niet dat ze er niet zijn. Het betekent dat als wijkontwikkeling effectief wil zijn, het wijkkader de samenwerkingsverbanden in de wijk moet vinden, waarderen en versterken.

Betekent de nadruk die in deze handleiding op ontwikkeling 'van binnenuit' is gelegd, dat hulpbronnen van buitenaf niet echt meetellen?

Nee, vooral in wijken met lagere inkomens zijn hulpbronnen van buitenaf essentieel voor het vernieuwingsproces. Daarbij moet echter wel aan twee eisen worden voldaan.

Ten eerste, hulpbronnen van buitenaf zullen grotendeels worden verspild, als de interne capaciteit van de wijk niet is ontwikkeld. De capaciteit binnenin moet aanwezig zijn, voordat de hulpbron van buitenaf effectief kan worden benut. Daarom is deze handleiding beschreven als zijnde gericht op de ontwikkeling 'van binnen naar buiten'. Het is het proces van binnenuit naar de buitenkant.

Ten tweede, hulpbronnen van buitenaf die overweldigen, domineren of in de plaats komen van het werk en potentieel van wijkbewoners, hun verenigingen en de instellingen die zij controleren, zullen eerder het ontwikkelingsproces verzwakken dan versterken. De wijken worden dan krachteloos. We kunnen dit type krachteloosheid gemakkelijk herkennen. De naam ervoor is afhankelijkheid.

Deze handleiding beschrijft eigenlijk een pad. Het is het pad waarop wijkbewoners de eerste stappen moeten zetten. Deze stappen voeren in de richting van de onderlinge afhankelijkheid van bewoners en hun wijkorganisaties en instellingen. Het vermogen om deze stappen te zetten, is een noodzakelijke inleiding tot een effectieve relatie met hulpbronnen van buitenaf.

De Mondragon Coöperatieven in Spanje hebben een motto, dat de boodschap van deze handleiding het beste samenvat:

'Wij maken het pad door er op te lopen'

BIJLAGEN

1000 DAGEN ABCD IN NEDERLAND PRAKTIJKDAG 24 APRIL 2003 IN HAARLEM-ZUID

Het is een kleine drie jaar geleden dat de eerste Nederlandse experimenten met ABCD (Asset Based Community Development) van start zijn gegaan. Na de eerste projecten in Eindhoven, Haarlem en Helmond kwamen er van lieverlee meer, zijn er ook nog projecten in Arnhem, Utrecht en Nijmegen en zijn er plannen in andere steden. Reden genoeg dus om daar een praktijkdag aan te wijden.

Ruim 180 mensen uit 27 steden kwamen voor deze dag naar Haarlem. Het was een van de eerste praktijkdagen waar meer beroepskrachten op af kwamen dan bewoners, de verhouding was procentueel ongeveer 60/40. Lokaal journalist René van Trigt was de dagvoorzitter die iedereen bij de les wist te houden en de discussie op gang bracht.

Het doel van de conferentie was de presentatie van de opbrengsten van de Nederlandse ABCD projecten, met als bonus conclusies en aanbevelingen van de Amerikaanse geestelijk vader van deze aanpak, John McKnight. We hopen dat het enthousiasme van bewoners en beroepskrachten die met ABCD bezig zijn, aanstekelijk zal werken. De nadruk op wat mensen kunnen en de vrijheid om eigen doelen te kiezen blijkt voor de betrokken bewoners in ieder geval een belangrijke drijfveer om door te gaan.

Zonnig Nederland

John McKnight mag openen en is al drie dagen op pad in Nederland. Steeds in blakende zonneschijn ging hij met bewoners de straat op in Eindhoven, Helmond, Arnhem en Haarlem en stelde oneindig veel vragen. Voor hem is het erg bijzonder dat er een LSA is als nationale organisatie van buurten in Nederland. Dat is hij in andere landen nog niet tegengekomen.

Mimi Rietdijk

Mimi Rietdijk, wethouder voor onder meer ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting, GSB-coördinerend wethouder uit Haarlem en loco-burgemeester, neemt vervolgens het woord. 'Haarlem heeft een lange traditie in bewonersparticipatie. Wij zijn allemaal betrokken bij de buurt.' Ze stelt zichzelf de vraag: 'ondersteunen wij als bestuurders en beleidsmakers bewoners voldoende met middelen en bevoegdheden?' John McKnight leert ons dat we zeer bedreven zijn in het aanvullen van tekorten, waardoor we de capaciteiten van bewoners negeren. Zij kunnen verantwoordelijkheid nemen en waarmaken mits ze voldoende worden toegerust. Ik ben erg benieuwd naar zijn theorie en naar de uitkomsten van zijn bevindingen in de verschillende ABCD-wijken in Nederland. De wijk en haar bewoners vragen duurzaam ruimte en middelen. Daarnaast verdienen ze steun en erkenning in hun streven naar verantwoordelijkheid. Zij zijn geen groep idealisten die ploeteren in hun eigen wijk, maar de voorlopers van een bredere en andere benadering. Mensen die weer betrokken willen zijn bij hun buurt, haar bewoners en gebruikers. Mensen die onderkennen dat je niet kunt leven zonder je omgeving. De landelijke en lokale politiek, en andere actieve partijen in de wijk moeten laten zien dat zij er volledig achter staan. Niet alleen vandaag, maar ook morgen. Niet alleen met woorden, maar ook met daden. Als gemeentebestuur werken we aan daden. Er moet uitgevoerd worden, zodat er resultaten te zien zijn. Bewoners zijn daarin ook partners die we willen ondersteunen. Het Haarlemse convenant, dat partijen hier aan het eind van de dag gaan ondertekenen, laat zien dat men het meent met die steun. Haarlemse partijen geven aan waar zij voor staan, zowel richting bewoners, als de eigen organisatie.'

Marleen Barth

Marleen Barth, gedeputeerde GS-Noord-Holland, ex-kamerlid, adopteerde Meerwijk-Noord in Haarlem in de vorige regeringsperiode en heeft dus de ontwikkeling van 'Impuls' zoals Haarlemmers hun ABCD-aanpak noemen, op de voet gevolgd. 'Het is een van de wijken waar de afgelopen jaren veel in is geïnvesteerd door overheid en gemeente. Dat was ook nodig, aangezien de wijk in een negatieve spiraal was beland: achterstallig

Mimi Rietdijk,
wethouder GSB
Haarlem

Marleen Barth,
gedeputeerde
GS-Noord-Holland

Foto's: Hans Haubrich

onderhoud en lastige jongeren. Het meest fnuikende was echter dat de bewoners elkaar niet meer kenden. De samenstelling van de wijk is in korte tijd sterk veranderd: eerst kwamen vooral Turkse immigranten, later vluchtelingen. Oudere autochtonen reageerden soms onverschillig, soms schuw en soms ronduit vijandig. De sociale cohesie brokkelde steeds verder af. Is dat negatief? Individualisering heeft voor- en nadelen. Het is een uiting van emancipatie, van ruimte voor mensen om hun leven in te richten op een manier waar zij zich gelukkig bij voelen. Maar er is ook een kritische grens. Onveiligheid, verwaarlozing en eenzaamheid duiken dan op. Mensen zijn sociale wezens en kunnen uiteindelijk niet zonder elkaar. De Amerikaanse hoogleraar bestuurskunde Robert Putnam heeft beschreven hoe belangrijk het is voor mensen dat zij elkaar kennen. Mensen die kunnen terugvallen op elkaar, zich betrokken voelen bij het lot van hun medemensen, die anderen durven te vertrouwen, beschikken over wat hij noemt 'sociaal kapitaal'. Zij voelen zich gelukkiger, gezonder en toleranter. Dit sociaal kapitaal in de westerse wereld neemt af. Het kernwoord is 'vertrouwen'. Hoe hoger dat is, hoe prettiger de gemeenschap. In Meerwijk-Noord had het vertrouwen in elkaar en in de buurt een dieptepunt bereikt toen de overheid eerst met de sociale vernieuwing en later met het Grotestedenbeleid aan de slag ging. Allerlei fysieke problemen werden aangepakt, maar de gemeente Haarlem is gelukkig nooit vergeten dat opknappen van gebouwen niet genoeg is om een wijk de weg naar boven weer te doen vinden. Er was ook geld voor jongerenwerk, spelprojecten en buurtopbouw. Toen de jongeren eenmaal een eigen honk hadden, nam het vandalisme met 80% af.

Tijdens mijn adoptie was er altijd tijd om te praten met bewoners en te horen hoe met vallen en opstaan dingen van de grond getrokken werden. Ik leerde een stukje van mijn eigen stad, waar ik normaal eigenlijk nooit kwam, op een bijzondere manier kennen. Vaak heb ik in de Kamer trots verteld over de behaalde successen. De band is nog niet verbroken na mijn vertrek uit de Kamer en nog steeds word ik uitgenodigd voor het jaarlijkse multiculturele feest en mochten de bewoners niet ontbreken op mijn afscheidsreceptie. Ik hoop de adoptie te kunnen hervatten als lid van de Provinciale Staten. Helpt het LSA daar ook bij?

De ABCD-methode is volgens mij de enige manier om het sociaal kapitaal in een wijk te vergroten. In Haarlem hebben de bewoners op zijn Hollands gekozen om meteen aan de slag te gaan en problemen aan te pakken. Begrijpelijk en het heeft ook succes. Maar er schuilt ook een risico in. Verbetering van een wijk wordt snel kwetsbaar als het afhankelijk wordt van een kleine club actieve mensen. Juist de A, van ABCD kan veel verborgen menselijk kapitaal aan de oppervlakte brengen en dit stimuleren. Misschien een idee om, nu de eerste resultaten zijn geboekt, toch de A te gaan uitvoeren?

De politiek wil meetbaarheid en resultaten van beleid centraal stellen. Dat is prima, maar hoe meet je sociale cohesie en sociaal kapitaal? Het is wel belangrijk, je moet niet alleen maar stenen meten. Voor de politiek is het in mijn ogen essentieel om te durven erkennen dat gebrek aan sociale cohesie niet zo maar verdwijnt. Daar is structurele aandacht en structureel geld voor nodig. Niet om mensen afhankelijk te maken van welzijnsinstellingen, maar vanuit de erkenning dat er altijd mensen zijn die hun leven niet helemaal op eigen kracht geregeld krijgen met de hoge eisen die daar tegenwoordig aan gesteld wor-

Ruud Grondel,
wethouder Welzijn in
Haarlem

René van Trigt en
Ids Breeuwsma uit de
Kolpingbuurt, Nijmegen

den. Sociaal kapitaal vergt, net als fysiek en menselijk kapitaal, investeringen in opbouw en onderhoud. Dat onderhoud verdwijnt nooit en misschien wordt dit alles des te noodzakelijker in een vergrijzend Nederland. Een verstandige overheid erkent dit, trekt er middelen voor uit, en geeft bewoners zelf de ruimte om initiatieven tot verbetering te ontplooiën. Ik hoop dat deze dag daarin weer een stapje verder betekent.'

John McKnight

In de VS en Canada heeft John McKnight al dertig jaar onderzoek gedaan naar (aandachts) wijken. Met name van belang is de rol van bewoners in relatie tot de vraag wanneer een buurt succesvol is. Deze manier van onderzoek is vrij uniek: meestal onderzoekt men wat de resultaten van overheidsbeleid zijn, gericht op probleemoplossing. Ook in Nederland kun je de vraag stellen wat een buurt succesvol maakt en wie daarin welke rol spelen. Belangrijk is het je te realiseren dat er duidelijke patronen en overeenkomsten zijn te signaleren, maar dat tevens iedere wijk uniek is omdat mensen uniek zijn en steeds andere manieren vinden om samen iets voor elkaar te krijgen. Universiteiten, gemeenten en andere grote instellingen lijken op elkaar. Ze zijn allemaal op dezelfde manier georganiseerd volgens een bepaalde systematiek. In buurten zie je iets anders. Je ziet individuen die hun unieke wensen en verlangens laten zien. Wat is de ABCD-methode in Nederland? Het is een internetcafé, een taskforce tegen criminaliteit, verschillende mensen die samenkomen met gemeenschappelijke interesses, zoals schilderen of glas-in-lood maken, of in Haarlem een veegwagen. Wat deze mensen doen vanuit hun fantasie en betrokkenheid om de buurt beter te maken: dat noemen wij ABCD.

Er zijn drie gemeenschappelijke principes die buurten succesvol maken:

1 *Het glas is halfvol in plaats van halfleeg.*

We hebben problemen, maar ook capaciteiten en vaardigheden. Focussen op de capaciteiten in plaats van op tekortkomingen. Iedereen heeft een gift en die hebben we nodig, die moet gegeven worden. In een succesvolle buurt is men gericht op wat mensen kunnen en willen. Dit is iets anders dan instituties doen: die richten zich op problemen die verholpen moeten worden of zaken die ontbreken. Ze richten zich op het aantal slechte huizen of de junkies die rondlopen. Dat is de lege helft van het glas. Cultuur, commitment, visie om te zien dat iedereen capaciteiten, mogelijkheden en vaardigheden heeft, is de basis voor een succesvolle buurt. De sterkste buurten doen moeite om de mensen te bereiken die aan de kant gezet zijn. Sociale relaties, capaciteiten komen los. Het is democratie: iedereen heeft evenveel macht, iedereen heeft een stem die telt.

2 *Een gift is pas een gift als het gegeven is.*

Er moet iets gedaan worden met de aanwezige capaciteiten. Je hebt een organisatie nodig die er voor zorgt dat mensen een bijdrage aan de buurt leveren; die mensen aanspreekt op hun kwaliteiten. Je kunt ook meten hoe succesvol een buurt is, door te tellen hoeveel mensen deelnemen aan het leven in de buurt.

de sprekers

3 *De betaalde kracht.*

Meestal is het thema of er al dan niet een betaalde kracht aanwezig moet zijn om de organisatie vorm te geven. Er zijn in Amerika veel initiatieven, zoals in Arnhem, waar geen professionals zijn. Dat kan als er mensen veel tijd en energie insteken. Vaak zijn er betaalde krachten die meewerken. De kritische vraag is altijd, wie betaalt hen? In de VS wordt die persoon door de bewonersorganisatie betaald. De professional moet verantwoording afleggen aan de bewoners. Zolang ze andere instituties vertegenwoordigen, krijg je geen sterke bewonersorganisatie.

Als deze drie principes werken, dan ben je geen cliënt, consument of doelgroep meer, maar een burger.

Ruud Grondel

Ruud Grondel is wethouder Welzijn in Haarlem. Hij werpt een aantal vragen de zaal in die bij deze aanpak in hem opkomen. 'De betrokkenheid van bewoners levert een democratische paradox op: er is een spanningsveld tussen de formele (gekozen) democratie en actieve bewoners die betrokkenheid en verantwoordelijkheid laten zien. Wil je bewoners verantwoordelijkheid en zeggenschap geven, dan wordt de macht van de democratisch gekozen instituties uitgehold. Wie heeft het mandaat en hoe ver ga je?'

Er is 30.000 euro aan activiteitengeld in Haarlem voor de Impuls wijken. De leefbaarheidmonitor in Impulswijken laat zien dat er een stijgende lijn is. Daarom hebben we er voor gezorgd dat de budgetten twee jaar worden veiliggesteld: Haarlem gaat in ieder geval nog twee jaar door.'

Workshops: als bewonersclub moet je een duizendpoot zijn

In de vier workshops heeft zich een aantal ABCD-projecten gepresenteerd en is er verteld over de verschillende werkwijzen. Daarnaast is gesproken over de rol van bewoners, ondersteuners en bestuurders. Tevens is aandacht besteed aan praktische zaken, zoals hoe activeer je bewoners, hoe betrek je allochtonen bij het project, wat doe je voor jongeren en hoe is de financiering van de projecten geregeld? In dit verslag is ervoor gekozen om de conclusies en aanbevelingen bij elkaar te zetten en de beschrijving van de projecten apart op te nemen.

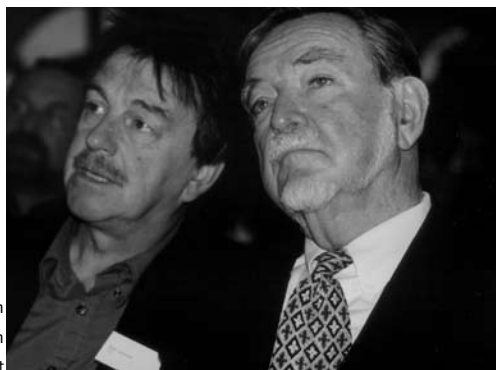
De leidende rol van bewoners

Kern van de ABCD-methode is de leidende rol van bewoners. Zij zijn degenen die bepalen wat zij in hun wijk tot stand willen brengen en hoe zij in de toekomst hun wijk willen zien.

De rol van instanties

De rol van instanties is een ondersteunende. Bewoners kunnen en willen niet alles zelf doen. Ondersteuning is daarom erg belangrijk. Wel moet het zo zijn dat bewoners de agenda bepalen, niet de opbouwwerker.

In de Leonarduswijk in Helmond zijn de bewoners opdrachtgevers van het opbouwwerk. Bewoners moeten meer verantwoording krijgen. Specifieke problemen die de coördinatiegroep niet kan oplossen, worden doorgestuurd naar desbetreffende instanties.

Henk Cornelissen van
het LSA en John
McKnight

De beroepskracht in Eindhoven is geen opbouwwerker. Dit ziet zij als een voordeel, want ze heeft geen last van vakjargon en roept ook niet uit dat we het 30 jaar geleden ook zo deden. Dit klinkt bijna alsof de opbouwwerker een sta in de weg is...? Het is belangrijk om niet een welzijnsinstelling als opdrachtgever te hebben, want dan kun je het werk beter doen. Van de woningcorporaties wordt verwacht dat zij hun organisatorische en personele mogelijkheden inzetten.

Professionals, zeker alle grote organisaties, moeten meer loslaten. Er is genoeg

kennis bij bewoners in huis. Bewoners hebben meer ruimte nodig. Professionals moeten meer vertrouwen hebben in bewoners en bewoners hun succes en de tijd gunnen er iets van te maken. Instellingen die er met het succes van bewoners vandoor gaan, moeten een rode kaart, krijgen, volgens een van de bewoners.

De gemeente en andere instanties moeten leren loslaten

De rol van bestuurders

Niet alleen instanties moeten een stap terug doen, maar ook bestuurders. Bewoners die initiatieven willen nemen, worden geblokkeerd door bestuurders die de macht in eigen hand willen houden.

Een stadsdeelambtenaar van de gemeente Haarlem geeft aan dat het van twee kanten moet komen: de gemeente moet verantwoordelijkheid los durven laten en de bewoners moeten deze verantwoordelijkheid durven nemen. Hij geeft aan dat ambtenaren veelal vastzitten aan beleid en structuur van het college. Hun nieuwe, moderne werkwijze moet bestaan uit loslaten.

‘Machthebbers moeten macht afstaan’, wordt er gezegd. ‘Er wordt teveel gediscussieerd over vragen als: is dat pand nu een woning of een bedrijfsruimte?’

De gemeenteraad is te weinig benieuwd naar mogelijkheden van bewoners. Zij wil ondersteuning bieden op invullingsgebied en te weinig in praktische zaken. Er moeten middelen ter beschikking gesteld worden in ruil voor bewonersinitiatieven.

Tips om bestuurders te activeren:

- Afdwingen door ‘wakkermaak’-acties;
- Maak bestuurders nieuwsgierig naar wat er leeft in de wijk;
- Voor wat, hoort wat. Laat anderen scoren;
- Presentaties houden. Informeer bestuurders;
- Geef aan wat je nodig hebt;
- Bedreiging weghalen, de angst voor machtsverlies;
- Maak bestuurders tot vriend.

Een ABCD-project is een groeiproces, het kost tijd voordat het begint te leven

Bewoners activeren

Bewoners activeren kan op verschillende manieren, zoals een bewonersavond organiseren of tafels met een thema (zoals video's of koken) klaarzetten waaraan mensen die interesse hebben kunnen aanschuiven. Het kan ook via een wijkwebsite, wijkkrant, wijkfeest of nieuwjaarsreceptie. Het is niet moeilijk om steeds nieuwe mensen te bereiken. Ook hier geldt: om alles goed te organiseren zijn er allochtonen in de groep nodig. Mensen willen niet meer enkel vergaderen; er moet iets gebeuren. Als bewoners het willen, dan lopen projecten door. Het enthousiasme van mensen is groot als zij ergens het

belang van inzien, of iets leuk vinden om te doen.

Hennie van Lent: ‘het kan altijd beter. We zijn eigenlijk nooit tevreden en we willen graag dingen veranderen voor en in de wijk’. Volgens Bert Post blijft het leefbaarder maken van je buurt je motiveren. Angeline Broers vertelt dat in Delftwijk door het digitaal inloopcentrum ongeveer 17 vrijwilligers uit de Impulsgroep zijn gestapt om daar mee door te gaan. Dat geeft aan dat bewoners kiezen voor een bepaald project om daar hun ziel en zaligheid in te stoppen.

Bewoners activeren:

- Allochtonen betrekken, dingen laten doen;
- Wat hebben mensen uit de wijk gemeen?;
- Videoteam, tapes rondsturen;
- De wijk ingaan als bestuurder;
- Ureninzet zelforganisaties, huurloos;
- Nieuwkomers informeren;
- Initiatievenpotje.

Kennis mobiliseren

Een enquête is een mogelijkheid om kennis te mobiliseren. Vragen naar kennis (geen klachten of wensen). Netwerken in de wijk: interviews (één-op-één), gewoon aanbellen is het devies. Het is niet de bedoeling om ze door de brievenbus te verspreiden en ze later in de week op te halen. Alles is mensenwerk. Bewoners zijn allemaal individuen die anders benaderd moeten worden. Zorg wel dat er een allochtoon in de groep zit.

‘Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg’, is vaak het devies in Nederland, terwijl we toch aardig wat capaciteiten hebben. Niet te bescheiden zijn. Er zijn veel verborgen vaardigheden in de wijk.

De tijd tussen het afnemen van de enquête en het gebruik daarvan mag niet te groot zijn.

Allochtonen en het ABCD-project

Wil een ABCD-project succesvol zijn en blijven, dan is de deelname van bewoners uit alle etnische groepen van belang. Net als met andere bewonersactiviteiten, loopt de participatie van allochtonen in een aantal wijken wel goed, maar in veel wijken ook niet. In de Slachthuisbuurt in Haarlem is meerdere malen geprobeerd om allochtonen bij het project te betrekken, maar het mislukt steeds. Hier is geen concrete oplossing voor. Zij merken dat er een grote afstand is tussen allochtoon en autochtoon.

Individuele contacten met een allochtone bewoner kunnen leiden tot deelname van meerdere allochtonen, zo wordt onder andere duidelijk uit het ABCD-project van Helmond. Het organiseren van multiculturele feesten kan ook leiden tot deelname, zoals bijvoorbeeld in Leiden gebeurt.

Ook worden er aparte groepen voor allochtonen opgezet. Dit leidt wederom tot de discussie of het beter is om allochtonen hun eigen organisaties te laten opzetten, of dat er gezamenlijke groepen gevormd dienen te worden.

Belangrijk is dat er gekeken moet worden naar wat mensen met elkaar gemeen hebben in de wijk. Talenten moeten ontdekt worden. Met elkaar moet men de wijk invulling geven. Clement Faber geeft aan dat het leuke van de ABCD-methode is dat je desnoods non-verbaal met iets bezig kan zijn. Het gaat om het bij elkaar zijn.

Geld

Geld krijgen de projecten uit verschillende potjes. In Nederland worden projecten betaald via subsidies, in de VS ook via giften. Veelvuldig wordt gebruik gemaakt van het door Roger van Boxtel ter beschikking gestelde geld voor Onze Buurt Aan Zet. Dit geld is echter tijdelijk.

Voor de bewaking van de continuïteit van de ABCD-methode moet er een beheerplan gemaakt worden. Budgetten moeten ook verantwoord worden. Dit doe je door een simpele vorm voor ambtenaren te creëren.

In Haarlem stelt de gemeente een budget beschikbaar. Zij beheren ook het budget, de bewoners nemen het besluit over de besteding. Je moet een rechtsvorm zijn wil je een eigen rekening kunnen openen. Daarom worden er in de wijken stichtingen opgericht. Ze kunnen zo uiteindelijk zelf hun budget gaan beheren.

In Utrecht is er geld van Van Boxtel gekomen, maar de vraag is hoe je op de langere termijn alles draaiende houdt? In Hoograven willen ze een boekje over Hoograven gaan maken en daar geld mee verdienen.

McKnight op pad

John McKnight heeft vier Nederlandse steden bezocht en bekeken wat er allemaal gebeurde. Als eerste zag hij een enorme diversiteit aan activiteiten. Er volgt een lange rij thema's: veiligheid (1), buurthuis (4), kinderactiviteiten (2), inventarisaties (3), fondsenwerving (1), jongerencentra (2), multiculturele activiteiten (3), buurtkalender (1), schoonmaakklussen (1), buurtkranten, flyers (3) en een internetcafé (1). Mooie voorbeelden van activiteiten waar mensen toe in staat zijn als zij de ruimte krijgen.

De focus van de ABCD-methode ligt op het verschillende mensen laten deelnemen aan activiteiten. Voor een bewonersorganisatie is participatie belangrijker dan de projecten zelf. Ouderen, jongeren, verschillende nationaliteiten, mannen en vrouwen iedereen moet meedoen. Dat is het belangrijkste en dat moet langzaam groeien.

Vervolgens geeft John McKnight bewoners, professionals en gekozen bestuurders een aantal zaken om over na te denken.

Bewoners

Het is belangrijk om mensen te trainen, zodat ze als leiders op kunnen treden. Het gaat daarbij niet om leiders die formeel de baas zijn of toespraken kunnen houden. Je hebt een speciaal soort leiders nodig dat mensen kan organiseren en andere mensen erbij kan betrekken. Dat is een enorm belangrijke gave die ontwikkeld kan worden.

Het is belangrijk om informatie over (succesvolle) multiculturele activiteiten met elkaar te delen. Wat werkt wel en wat juist niet? Mensen kunnen veel leren van elkaar en dit proces begint langzaam om gang te komen. Het LSA zou dit op kunnen pakken.

In de Verenigde Staten zijn twee soorten bewonersorganisaties: met individuele bewoners en met lokale organisaties, waarin vertegenwoordigers van verschillende bewonersorganisaties zitten. De grootste veranderingen worden in de VS tot stand gebracht door de bewonersorganisaties die bestaan uit lokale organisaties. Deze zijn machtiger.

Door te inventariseren en met meer buurten en mensen samen te werken, krijgen mensen ideeën over hoe de gemeente hen kan ondersteunen. Je begint met een kleinschalig initiatief en ontdekt wat een buitenstaander, zoals de gemeente kan doen. Ook dit begint langzaam naar boven te komen.

Professionals

In de Verenigde Staten is het de regel dat opbouwwerkers werken aan het bouwen van organisaties en het betrekken van mensen bij deze organisaties. Hun vakkennis ligt hierin dat ze bewoners kunnen helpen hun organisatie op te bouwen en weten hoe andere bewoners daarbij betrokken kunnen worden. Ze faciliteren bewoners en het proces van participatie. Ze bepalen niet de inhoudelijke koers: wat gaan we aanpakken of doen, waarom en wat eerst? De bewoners bepalen de inhoudelijke koers. Professionals zouden getraind moeten worden in het leiding geven door een stapje terug te doen.

Gekozen bestuurders

Bestuurders moeten nadenken over de manier waarop zij bewonersorganisaties subsidiëren. Het is beter om bewonersorganisaties geld te geven zodat zij zelf een professional kunnen inhuren. De bewonersorganisaties in de VS die zelf een professional in dienst hebben genomen, zijn de sterkste organisaties. De professional werkt voor de bewoners en niet voor de gemeente. Wie je betaalt, vertelt namelijk altijd wat je moet doen.

Ook moeten bestuurders bewoners erkennen en respecteren voor wat ze gedaan hebben. Wat bijvoorbeeld in de VS nog wel eens gebeurt, is dat bewoners een buurthuis hebben gebouwd, maar dat de bestuurder het opent...

Ondertekening convenant Haarlem

Het convenant is een cadeautje van de gemeente aan de bewoners. Het laat zien dat zij echt werk willen maken van de ABCD-methode. Gemeente, politie, welzijn en woningbouwcorporatie ondertekenen. John McKnight mag ondertekenen als getuige. Hij zal via de bestaande contacten de boel in de gaten houden en komt vast nog eens terug... Mimi Rietdijk stelt: 'Loslaten is toelaten dat iets in beweging komt. Als je het goed doet, word je een mogelijkmaker in je stad.' Bestuurders vinden dit wel eens moeilijk, omdat ze niet weten welke kant die beweging op gaat. In het convenant verplicht men zich om ruimte te geven aan bewoners. Vervolgens wordt het convenant aan drie bewoners aangeboden.

Diana van Oort

Aan deze praktijkdag werkten mee:

De workshops werden geleid door: Freerk Veldkamp, directeur Wonen & Milieu, Utrecht, René van Trigt, tevens dagvoorzitter, Joop Hofman, Johnny Vanschoren.

In de workshops hebben plaatsgenomen: Clement Faber, bewoner en voorzitter van het wijkplatform in Elderveld, Arnhem, Nico van Apeldoorn, opbouwwerker Impuls Haarlem, Angeline Broers bewoner uit Delftwijk, Haarlem-Noord, Bert Post bewoner uit Meerwijk Noord, Schalkwijk, Haarlem-Zuid, Hennie van Lent bewoner uit de Slachthuisbuurt, Haarlem-Oost, Miep Somers, Carolien Hurkmans en Filiz Koçak, coördinatiegroep Helmond, Patricia Nijs, Hoograven Aan Zet Centrum, Wim Peters, ondersteuner Hoograven aan Zet Centrum, Hanny van Rooyen, interviewster Hoograven Aan Zetcentrum, Marije van Dijk, projectbegeleidster Eindhoven, Ids Breeuwsma, opbouwwerker Nijmegen en Gavin Allen bewoner Nijmegen.

Met dank aan Annika Westhuis, Ard Jacobs en Anneke van der Molen voor de verslagen van de workshops.

Uit: Isa Bewoners Berichten nummer 68 - juni 2003

Jackie Reed,
directeur West Side
Health Authority

Voormalige garage
die door bewoners is
omgebouwd tot
sporthal

Henri Moore tijdens
één van de
cursusdagen

Lawndale

klaar voor vertrek naar
Nederland

west Chicago

foto's: Frans van Kraaij
Saskia Keurentjes

ABCD 'THE AMERICAN WAY'

Twaalf Nederlanders vlogen eind juli naar Amerika. In Chicago volgden ze een workshop van ABCD-ontwikkelaars Henry Moore en John McKnight. Kernwoorden: 'Inspiratie en nieuwe energie'.

Chicago: een binnenstad met glazen wolkenkrabbers, schone straten met bloembakken en het rustieke Lake Michigan. Maar even verderop, in de achterbuurten van de Westside, een wijk met verloederde straten, vervallen huizen en drugsdealers op elke hoek. In Amerika zijn de verschillen tussen arme aandachtswijken en rijke suburbs groot. In de binnenstad van Chicago haasten forenzen uit de suburbs zich langs elkaar heen (de mannen in powersuit, de vrouwen op sportschoenen met hun hoge hakken in een tasje). In de Westside is het werkloosheidscij-

Perry Egelmeers, Eindhoven

fer hoog en hebben veel mensen nauwelijks een ziektekostenverzekering. Als vrijwilliger en bewoner van de Utrechtse aandachtswijk Hoograven mocht ik naar Chicago. Daar gaven John McKnight en Henry Moore een ABCD-workshop. ABCD staat voor Assets Based Community Development, oftewel (vrij vertaald) op bewonerskwaliteiten gerichte wijkontwikkeling.

'Be a public servant', not a manager of your public, bewoners aan het stuur. Community development met het hart in plaats van het hoofd, met als uitgangspunten de wensen van de mensen en de mogelijkheden met de kwaliteiten in de wijk.

De workshop werd gevolgd door 44 mensen. De Amerikaanse deelnemers kwamen uit het hele land. De groep van twaalf Nederlanders bestond uit ABCD-betrokkenen uit vier steden (en Henk Cornelissen van het LSA, die de reis georganiseerd heeft). De Nederlanders zijn gemiddeld twee jaar in hun eigen wijk bezig met de ABCD-methode.

Voor de Nederlandse vrijwilligers is het interessant om de ABCD-theorie eens uit de mond van de ontwikkelaars zelf te horen. 'Ze zetten alles nog eens op een rijtje', vindt vrijwilliger Saskia Keurentjes uit Nijmegen.

Dag Eén

De eerste workshopdag ligt de nadruk op de ABCD-theorie. De groep wordt gedurende de dag verschillende malen in kleine groepjes of tweetallen opgedeeld voor oefeningen. Zo moeten de deelnemers met een onbekende praten om erachter te komen wat ze gemeen hebben. Dat is het begin van building a community, aldus McKnight. 'Je raakt met elkaar in gesprek.' Vervolgens vragen de deelnemers elkaar naar hun beste eigenschap en verborgen talenten.

Carolien Hurkmans, Helmond

Volgens McKnight wordt veel mensen in aandachtswijken nooit gevraagd naar hun talenten. Projecten voor deze wijken worden meestal van bovenaf opgelegd door instellingen. McKnight: 'Je moet je niet richten op de gebreken van mensen, maar op hun mogelijkheden.' 'Doe nooit iets voor mensen wat ze ook zelf zouden kunnen doen', vult Henry Moore aan.

Opvallend was dat veel projecten aan de kerk verbonden zijn en mensen daar kracht uit halen. Dat hoef je hier niet te doen denk ik. Ze zullen zeggen: 'zijn jullie ook voortaan met de kerk bezig.' Maar ja, ieder zün meug.

Veel van de informatie is gloednieuw voor de Amerikaanse deelnemers. Zij zijn voornamelijk professionals (sociaal-maatschappelijk werkers, wijkontwikkelingsmanagers) en zijn nog niet begonnen met de ABCD-methode.

John McKnight hamert erop, dat het belangrijk is om bewoners zelf vragen te stellen en te betrekken bij wijkontwikkeling en -verbetering. 'Een instelling kan niet 'geven om' een wijk. Dat kunnen alleen de wijk en haar bewoners zelf.' Opbouwwerker Tobi Rushing uit North Carolina geeft toe dat ze niet zou werken als ze niet betaald zou worden. Karen Brown uit Ohio is net begonnen als programmadirecteur in een wijk waar ze zelf ook

woont. 'Ik denk dat dat een groot verschil maakt. Ik weet wat er speelt in de wijk. En wijkontwikkeling is ook in mijn eigen voordeel als bewoner', vindt ze.

Dag Twee

De tweede dag leren de workshopers elkaar beter kennen: zo komen tijdens een pauze de Friese voorouders van Marvin Blom uit Iowa ineens ter sprake. Tijdens deze workshopdag bespreekt John McKnight de verhouding tussen instellingen en wijkbewoners. 'Instellingen bestaan bij de gratie van wijkbewoners. Medewerkers zouden zichzelf moeten zien als public servant, als bediende van de bewoners. Ze zouden zichzelf moeten zien als schatkist, die de bewoners kan helpen. En niet als fort dat beschermd moet worden tegen bewoners.' 's Middags worden groepen gevormd. Elke groep moet zijn visie op de verhouding tussen instellingen en bewoners tekenen: Hoe is het nu? En hoe moet het er over twintig jaar uitzien? Alle tekeningen lopen over van goede bedoelingen. Eén groep van Amerikaanse professionals wil dat er ook voor de assets van de werknemer aandacht is. De Nederlandse groep bewoners, die samengewerkt heeft aan hun tekening, laat echter de andere kant van het verhaal zien. 'Bewoners vertrouwen de instellingen gewoon niet'

Perry Egelmeers, Eindhoven

Kunst in de wijk lijkt me een goed idee. Dit kan in de buurt-infowinkel, maar ook in onze riante tuin.

licht een van hen toe. 'Ze voelen zich niet serieus genomen, bedonderd en onderschat.' Aan het einde van de middag wordt een manier van discussiëren besproken: de solutioncircles. Deze manier van probleemoplossing bestaat uit vier delen van elk zes minuten. Allereerst wordt het probleem toegelicht. Vervolgens wordt er gebrainstormd. Daarna ontstaat een dialoog over mogelijke oplossingen en als laatste worden de te nemen stappen uitgezet en verdeeld. Vrijwilliger Perry Egelmeers uit Eindhoven: 'Dit klinkt als een goed idee. Geen oeverloze discussies meer, maar gericht samen nadenken over oplossingen.'

Dag drie

De laatste dag van de workshop gaan de workshopers op bezoek bij verschillende ABCD-projecten in de Westside, één van de armste wijken van Chicago. In een schoolreisachtige bus rijden we door een wijk vol dichtgespijkerde huizen en braakliggend terrein.

Ons eerste bezoek is bij Bethel New Life, een initiatief vanuit de Lutheraanse kerk en

Perry Egelmeers, Eindhoven, Frans van Kraaij, Miep Somers en

Carolien Hurkmans, Helmond

Het werken met 'Blokhoofden' die vertegenwoordiger zijn van een deel van de buurt of straat is een zeer bruikbaar idee voor onze wijk. Als iedereen een stukje van de wijk voor zijn/haar rekening neemt, dan kom je een heel eind. Het zijn fanatieke dames die aan het roer staan en voor niemand bang lijken te zijn. Hier gaan we over nadenken en misschien mee aan de slag.

inmiddels gehuisvest in een groot gebouwencomplex. Onze gastvrouw Marcia Turner van Bethel New Life was vroeger werkeloos. Nu werkt ze als woordvoerder bij de kerkelijke organisatie voor buurtontwikkeling. De organisatie is opgezet door een blanke dominee en zijn vrouw, die dertig jaar geleden in de Westside kwamen wonen. In de tachtiger jaren veranderde de wijk binnen vijf jaar van overwegend blank naar zwart (witte vlucht). Eén van de speerpunten is om talenten van bewoners te erkennen en te gebruiken. De hele staf bestaat nu uit bewoners.

Bethel New Life ondersteunt bewoners van de wijk ook bij het volgen van een opleiding en het zoeken naar werk. Tot nu toe zijn 5000 mensen aan het werk geholpen. Er worden betaalbare woningen gebouwd, culturele activiteiten georganiseerd en kinderen jeugdprogramma's opgezet. Bethel New Life heeft een oud ziekenhuispand gekocht en nieuwe gebouwen neergezet. Daar wonen inmiddels 1000 bejaarden uit de wijk.

In de organisatie gaan tegenwoordig miljoenen dollars om. Opvallend in het jaarverslag is, dat ruim 7 miljoen dollar wordt binnengehaald via fondsen en beurzen. Twee miljoen dollar is eigen omzet van Bethel New Life.

De tweede busstop is bij de Westside Health Authority (WHA). Ook deze organisatie is door bewoners opgezet. Voor de naam 'Health' is gekozen, omdat zich daarmee destijds in de wijk nog geen professionele instellingen bezighielden. Directeur Jackie Reed: 'Wij noemden onszelf 'Health Authority', maar dat interpreteren we breed. We bemoeien ons met alles wat met de gezondheid van de wijk te maken heeft.'

De Health Authority werkt onder andere volgens de every block a village-methode.

In elk stratenblok wordt een citizenleader aangewezen die het eerste aanspreekpunt is. Jackie Reed: 'Kleine dingen kunnen gigantische problemen worden, als er geen relaties bestaan in een wijk.' Vijf vrouwelijke citizenleaders vertellen het workshopbezoek over hun werk. Sommigen zijn verlegen, anderen gooien hun levensverhaal op tafel. Een ander aandachtspunt van de WHA is het stimuleren van bedrijvigheid in de wijk. Het viel ons op, dat er niet veel winkels in de wijk zijn. De meesten zijn klein en zien er weinig aantrekkelijk uit. Bij de liquorshop hangen jongeren rond. De McDonald's is gesloten. Dat wil de WHA dus veranderen.

De derde busstop is Garfield Park, een botanische tuin en beeldtentoonstelling midden in de wijk. Hier zien we de eerste blanke -op museumbezoek-. Bewoners uit de wijk worden gestimuleerd om een steentje bij te dragen. En zo staan stoere jongens in baggy broeken de plantjes water te geven.

Het Garfield Park gebouw en haar tuinen staan in contrast met de rest van de buurt. Het pand is nieuw, ruim opgezet en glimmend. Ook de tuin is groot. Er worden onder andere groenten en fruit geteeld. Ook is er een aparte kindertuin. Een gedeelte van de grond wordt bewerkt zodat ook dat binnenkort als tuin gebruikt kan worden. Tijdens ons verblijf in Chicago zien we overal in de stad reclame voor de beeldtentoonstelling van kunstenaars uit Zimbabwe. Die wordt dan ook druk bezocht.

Als laatste gaan we langs bij het Perkins Centre in North Lawndale. Deze kerkelijke organisatie zet zich in om betaalbare huizen te bouwen voor bewoners van de Westside. Ook biedt ze gezondheidszorg en sport- en computerfaciliteiten aan. Een hele rij gebouwen aan beide kanten van de weg behoort inmiddels toe aan de organisatie, die al jaren bestaat. De kelder, die is omgebouwd tot gymzaal, was volgens woordvoerder Richard vroeger een cadillac garage. 'Al Capone kocht daar zijn auto's' vertelt hij.

De uitgangspunten van het Perkins Centre zijn Relocation, Reconciliation en Redistribution. Daarmee wordt bedoeld dat de werknemers van het centrum in de wijk moeten wonen (relocation), dat de raciale grenzen overschreden moeten worden (reconciliation) en dat de talenten en vaardigheden in wijk gestimuleerd moeten worden (redistribution).

Deze idealen worden gerealiseerd door bijvoorbeeld en bezoekers van verschillende kerken (Latino, African-American) de mogelijkheid te geven naar elkaars zondagsdienst te gaan.

Veel aandacht biedt Perkins Centre ook aan het bouwen van betaalbare woningen voor bewoners. De organisatie is bang voor 'gentrification': het opkopen en slopen van goedkope huizen en vervolgens dure huizen terugbouwen. De oorspronkelijke bewoners van een wijk worden op die manier 'weggejaagd' uit hun eigen buurt.

Frans van Kraaij, Helmond

Er is weinig verschil in het vaststellen van obstakels voor het oplossen van problemen en de manier van aanpakken tussen de VS en Nederland. Het grote verschil is de omvang van de problemen rondom drugs en criminaliteit, die in Amerika veel groter zijn.

Eva Houtsma, Utrecht

Veel projecten in de VS worden gefinancierd door de kerk en men is erg actief met fondsenwerving.

Frans van Kraaij, Helmond

De essentie van ABCD is voor mij de zelfwerkzaamheid van bewoners en het geloof in eigen ideeën en plannen.

Richard: 'Dat willen we voorkomen. We laten zelf veel huizen bouwen. Daarna verkopen we die, tegen een zo laag mogelijke prijs, aan bewoners. Maar onthoud: betaalbare woningen hoeven er niet goedkoop uit te zien. We maken gebruik van lokale aannemers en banken (redistribution) om onze economie een impuls te geven.'

Het Perkins Centre richt zich niet op algemene problemen, maar op specifieke oplossingen. Richard: 'Drugs zijn een probleem in de buurt. Daar kun je heel lang over kletsen en moeilijk over doen. Maar je kunt ook praktisch naar het probleem kijken: 'ik heb last van een drugsdealer op de hoek van 19th Avenue en Springfield. Hij staat er elke dag tussen drie uur en twaalf uur en draagt een rode pet.' Op die manier weten hulpverleners waar ze aan toe zijn.

Gavin Allen, Nijmegen

Het is daar wel wat grootschaliger, in de Verenigde Staten is alles big. En mensen blijven daar doorzetten, hè. Soms al dertien, veertien jaar en dan toch positief blijven dat het gaat lukken. Maar wij zijn hier in de Kolping ook al goed bezig.

En is er ruimte voor een oplossing.'

De deelnemers aan de workshop zijn onder de indruk van en geïnspireerd door wat ze hebben gezien. 'Inspiratie en nieuwe energie' zijn termen die vallen als ieder gevraagd wordt de workshop in één woord samen te vatten.

Op de weg terug naar de binnenstad zien we ineens ook de nieuwere huizen in de wijk, de kleine buurtprojecten en de gezelligheid op de veranda's, waar moeders het haar van hun dochters vlechten. Door het bezoek aan de buurtorganisaties heeft de achterstandswijk voor ons diepte gekregen.

Eva Houtsma

Voor meer informatie over West Side Health Authority zie: www.healthauthority.org

Uit: Isa Bewoners Berichten nummer 69 - augustus 2003

Skyline Chicago vanaf de navy pier

To serve and protect

De delegatie uit Nederland met Henri Moore en John McKnight in Lawndale voor het Perkins Institute

West Side Health Authority

De botanische tuin van Garfield

JOHN MCKNIGHT, GRONDLEGGER VAN DE ABCD-METHODE, OVER BUURTGERICHT WERKEN IN NEDERLAND

'Marginale groepen worden vaak buiten bewonersorganisatie gehouden'
'Opbouwwerkers maken zich in Nederland vaak niet druk om participatie.' Dat stelt John McKnight, de grondlegger van de asset based community development, naar aanleiding van zijn bezoek aan de ABCD-projecten eind april in Nederland. In plaats van het projectmatig oplossen van maatschappelijke problemen, ziet McKnight opbouwwerk als ondersteuning van buurtorganisaties.

Jos Boetzkes,
wethouder Hesens en
John McKnight
in Helmond
foto: Diana van Oort

'Ach, het is eigenlijk geen methode. Ik zeg alleen maar: Geef meer macht aan de buurtbewoners.' John McKnight praat nogal relativerend over zijn methode. De grondlegger van de opbouwwerkfilosofie die in Nederland de laatste jaren snel meer aanhang krijgt, gelooft niet in een standaardmethodiek. De *asset based community development* gaat uit van de kwaliteiten en gaven van buurtbewoners en niet van hun tekorten of problemen. Het proces verloopt in een aantal fasen — persoonlijke interviews met bewoners, hulpbronnen in de buurt aan elkaar koppelen, het maken van toekomstplannen en het zoeken van externe steun — maar die lopen in elke buurt anders.

McKnight was de hoofdpersoon op het congres '1000 dagen ABCD in Nederland' (24 april in Haarlem) van het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtsgebieden, het platform van bewonersorganisaties. Voor het congres bezocht hij de wijken in zes steden die ervaring opdoen met de ABCD-aanpak (zoals Haarlem, Eindhoven, Utrecht en Helmond). Ondanks zijn leeftijd — McKnight is 71 — werkt hij nog aan de universiteit van Chicago en reist hij regelmatig naar Europa om buurtorganisaties te ondersteunen. Zijn leermeester was Saul Alinsky, de founding father van het Amerikaanse opbouwwerk, die in de jaren vijftig en zestig bekend werd met methoden voor 'neighbourhood organizing' en sociale actie. McKnight legt uit dat Alinsky de uitgangspunten van de ABCD-methode eigenlijk al ontwikkelde: kijk vooral naar de kwaliteiten van de mensen en maak daarvan gebruik bij het versterken van de bewonersorganisatie en de buurtgemeenschap.

Opbouwwerkers moeten mensen niet leiden, zegt u, maar leiden door een stap terug te doen. Doen ze dat niet dan in Nederland?

'Ik wil niet generaliseren, maar ik ben hier al wel een keer of vier geweest en doe veel

buurtonderzoek. Ik heb de afgelopen dagen mensen uit twintig buurten ontmoet. Een van de meest gehoorde klachten is dat opbouwwerkers wel heel vriendelijk zijn, maar hun uiteindelijke doel is dat de wijkorganisatie doet wat hij wil. Dat is wat ik het meeste hoor. Dat is ook volkomen logisch. Het opbouwwerk wordt ingehuurd door de stad en die verwacht dat het werkt aan de agenda van de stad.'

U vindt de structuur van het werk hier dus verkeerd?

'Veel dingen in wijken zijn hier beter geregeld dan in de VS. Ik ben voorzichtig met kritiek. Wat ik wel verkeerd vindt is dat het geld voor opbouwwerk niet naar de wijkorganisatie gaat. De meesten zijn niet in dienst van de buurt, maar van een instelling daarbuiten. Dat zou moeten, de buurt moet de opbouwwerker inhuren.'

Net als Illich en Achterhuis waarschuwde u voor het gevaar van iatrogenese: ziekten veroorzaakt door de dokter ofwel het aanpraten van problemen. Ziet u dat gevaar ook bij het opbouwwerk hier?

'Ja. Ik vind dat er een conferentie van opbouwwerkers moet komen waarin ze een soort credo opstellen, een set met regels voor het beroep. De centrale regel daarbij moet volgens mij zijn: we moeten niet proberen buurtbewoners te betrekken in onze projecten, maar we moeten buurtbewoners ondersteunen om een sterke buurtorganisatie te krijgen.' 'Als je sterke buurten wilt maken moet een opbouwwerker in dienst zijn bij de buurtorganisatie. Hij moet een agitator zijn, hij moet ze stimuleren om meer en meer mensen te betrekken. De opbouwwerker moet daarop worden beoordeeld: hoeveel mensen weet hij te betrekken in het werk van de bewonersorganisatie. Hoeveel burgers worden actief in de buurtgemeenschap? De buurtorganisatie moet opbouwwerkers kunnen inhuren en ontslaan.'

Zit er zo'n kloof tussen wat mensen willen en wat de gemeente wil in de projecten die u bezocht hebt?

'Ik denk dat geen enkele stad op het idee zou komen zulke projecten op te zetten. De gemeente wil de buurt raadplegen over stadsvernieuwing of hoe de politie zou moeten werken. Ze wil de bewoners laten helpen bij wat de gemeente zelf wil. In de Slachthuiswijk in Haarlem vinden de bewoners dat de gemeente de straten niet genoeg schoon houdt. In VS zou een community organizer bijvoorbeeld een protestmars houden naar het gemeentehuis. Deze bewonersorganisatie is niet afhankelijk van professionals, ze hebben een eigen budget. Ze hebben zelf een tweedehands elektrische veegwagen gekocht. Daar zou de gemeente nooit opkomen en ook een opbouwwerker hier of in de VS niet. Dit is een echt bewonersidee, authentiek, dat is waar democratie over gaat.' 'En vervolgens kreeg je de vraag wie met die veegwagen moet rijden. Toen bleek dat acht mensen de straten wel willen vegen. Je hebt er een speciaal rijbewijs voor nodig, zei de gemeente. Acht mensen hebben toen training gevolgd om gratis de straten schoon te kunnen vegen in hun buurt. Dat vind ik nou inspirerend.'

Alsof u professionals vaak als de vijand ziet.

'Nee, er zijn wel degelijk professionals met het juiste credo. Die pushen mensen om actief te worden in de buurtorganisatie. Ik vind ook dat er in buurtorganisaties hier te weinig jongeren en ouderen deelnemen, die raken hier geïsoleerd. Die groepen worden hier apart gehouden. In een Amerikaanse bewonersorganisatie zijn die groepen eerder vertegenwoordigd dan hier. Dat zijn de marginalen, de ouderen, de jongeren, de Turken en de Marokkanen, psychiatrische patiënten, gehandicapten, bijstandsmoeders. Het werk van de opbouwwerker moet zijn de buurtorganisatie te leren hoe ze de organisatie kunnen verbreden ook naar die groepen.'

Gaat het in de Nederlandse wijken niet veel minder om de sociale relaties dan in Amerika? Buurtgevoel vinden Nederlanders blijkbaar niet meer zo belangrijk.

'Dat is misschien een cultureel verschil. Maar vandaag hoorde ik hier nog twee politici zeggen dat sociaal isolement het belangrijkste probleem is van deze tijd. Alle westerse

John McKnight, Irene Verduin en Johan Bodd
foto: Diana van Oort

landen hebben er last van, maar opbouwwerkers zijn er niet genoeg op gericht. Die vaardigheid zouden ze juist moeten hebben, mensen in de bewonersorganisatie betrekken. In plaats daarvan brengen ze vaak een agenda van de gemeente in de buurt, waarbij ze de mensen willen betrekken. Eerlijk gezegd maken opbouwwerkers zich niet druk om participatie. In een buurtorganisatie zitten hier vaak niet meer dan vier oude mannen die eens per maand vergaderen over plannen voor stadsvernieuwing. Opbouwwerkers vragen hen dan om advies over de vernieuwingsplannen en dan kunnen ze zeggen: we hebben burgerparticipatie.

Dat is bespottelijk. Je hebt vijfduizend mensen in een buurt en daarvan komen er eens per maand vier naar een vergadering die hen moeten vertegenwoordigen. Dat is niet legitiem. In een echte democratie zou een opbouwwerker zich daarvoor moeten schamen.'

'Gemeentebesturen komen nu ook achter hun beperkingen. Ze begrijpen nu ook dat de politie de misdaad niet alleen kan stoppen. Dat zie je overal. De afgelopen dertig jaar waren de grote instellingen en de ondernemingen heilig, die zouden de problemen wel oplossen. Maar in de buurten zijn dingen die de instituties niet kunnen oplossen. Nergens zegt de politie nog: geef ons genoeg geld en we stoppen de misdaad. De politie weet nu dat ze zonder buurtorganisatie die zich met de jeugd, met drugs en beheer bemoeit, geen enkele kans hebben. De Nederlandse politie hoort wat betreft bij de beste ter wereld: die beseft heel goed dat ze met de bewoners moet samenwerken.'

Martin Zuithof

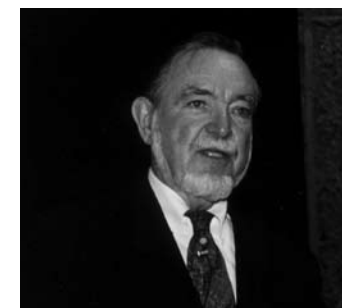
Verschenen in: Zorg + Welzijn 08, 7 mei 2003
Copyright: Zorg + Welzijn, veertiendaags opiniemagazine
Reed Business Information bv
postbus 16500
2500 BM Den Haag
Website: www.zorgwelzijn.nl
E-mail auteur: martin.zuithof@reedbusiness.nl

INTERVIEW MET JOHN McKNIGHT 1000 DAGEN ABCD IN NEDERLAND

Nederland is 1000 dagen aan het ABCD-en: Asset Based Community Development. Ter gelegenheid daarvan bezoekt grondlegger John McKnight verschillende Nederlandse buurten. Het GSB blad sprak met hem over het resultaat van ABCD op z'n Hollands.

McKnight is enthousiast over de Nederlandse ABCD-projecten, hij wil er graag over praten, maar niet voordat hij een misverstand uit de weg heeft geruimd: 'Asset Based Community Development is géén methode, al heeft de Nederlandse overheid heeft het onderzoek zo wel geïnterpreteerd. Het zijn woorden die ik gebruik om te beschrijven wat burgers doen om hun buurt te verbeteren.' McKnight doet sinds de jaren '70 onderzoek naar burgerparticipatie in wat hij noemt 'succesvolle buurten' in ontwikkelde samenlevingen. Inmiddels heeft hij duizenden voorbeelden verzameld. Uit de onderzoeksresultaten bleek dat burgers van alles verzinnen om hun buurt te verbeteren, maar dat zij daarvoor altijd en overal maximaal vijf *assets* gebruiken: hun eigen capaciteiten, (vrijwillige) bewonersorganisaties, profit-, non-profit- en overheidsorganisaties, de fysieke buurt en de lokale economie. Het precieze recept bepalen de burgers zelf.

Bij Nederlandse ABCD-projecten ligt het accent daarom vooral op de eerste en de tweede *asset*. (McKnight: 'Er is geen goede vertaling voor hè? Noem het maar ingrediënten.') 'Nederland geeft geld aan burgers om hun talenten te ontplooiën en om bewonersorganisaties op te richten. Het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken is daar een voorbeeld van.'

McKnight pleit verder voor beperkte overheidsbemoeienis. Ten eerste omdat burgers beter zijn in het oplossen van sociale problemen en ten tweede omdat te veel vertrouwen in de overheid burgerparticipatie in de weg staat. 'Als de Nederlandse regering belooft dat zij de problemen in buurten aan zullen pakken, dan denken burgers al gauw: ik hoef dus niets te doen.' De VS laten echter de andere kant van de medaille zien: 'Er is over het algemeen weinig vertrouwen in de regering, maar daardoor zijn Amerikaanse burgers wel eerder geneigd om zelf actie te ondernemen.'

Het is McKnight vooral opgevallen hoe divers de Nederlandse ABCD-projecten zijn. Tijdens zijn bezoek aan Nederland telde hij in zes wijken 21 verschillende projecten. 'Die diversiteit toont aan hoe creatief burgers zijn in het oplossen van problemen. Anders ziet de wijkontwikkeling er overal hetzelfde uit, en werkt het lang niet zo goed.' Hij is het meest onder de indruk van die projecten waar bewoners hun eigen talenten voor de buurt hebben ingezet. 'In Helmond hebben de bewoners bijvoorbeeld een huis-aan-huis-enquête gehouden: wat kunt u en wat wilt u doen? De bewoners leren elkaar nu glas graven, zingen of met computers omgaan. Ook sociaal geïsoleerde buurtbewoners worden bij de activiteiten betrokken.'

McKnight begint opeens te grinniken. 'Heb je gehoord van de veegwagen in de Haarlemse Slachthuisbuurt? Mag ik het nog een keer vertellen? Uit jarenlange onvrede met het schoonmaakbeleid van de gemeente hebben de bewoners een veegwagen aangeschaft. Iedereen wil ermee rijden. Mensen verplaatsen zelfs hun auto zodat de bezems overal goed bij kunnen. Dat deden ze niet toen de gemeente de verantwoordelijkheid had. Buren doen zoiets wel voor elkaar, dat is toch schitterend!'

Carlijn Schendstok (Maters & Hermes journalistiek)

Zie voor meer informatie over ABCD www.northwestern.edu/ipr/abcd.html en www.lsabewoners.nl.

Bron: GSB blad nr. 3
juni 2004
een uitgave van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

DE ABCD METHODE

CAPACITEITEN VRAGENLIJST LIJMBEEK

APRIL 2002

Interviewregels

1. Zorg dat je vertrouwd bent met de vragenlijst. Je dient de lijst goed te kennen, dus neem hem van te voren een aantal keren door.
2. Stel de vragen letterlijk zoals ze op papier staan.
3. Stel de volledige vraag, laat geen stukken weg.
4. Je kunt wel de vraag uitleggen als het nodig is, maar verander hem niet.
5. Laat de bewoner zelf het antwoord geven.
6. Probeer je taalgebruik aan te passen aan de bewoner waarmee je praat.
7. Kijk de bewoner aan wanneer je de vraag stelt.
8. Wacht even na een antwoord van de bewoners.
9. Wanneer mensen te lang uitweiden, breek ze dan op een nette manier af.
10. Ga nooit met een bewoner in discussie over een onderwerp of antwoord.
11. Val de bewoner niet in de rede als hij of zij een antwoord geeft.
12. Probeer zo neutraal mogelijk te blijven tijdens de antwoorden van de bewoner.
13. Antwoorden zijn altijd goed, nooit fout.
14. Ga tijdens het interview niet in op tegenvragen van de bewoner.
15. Blijf geïnteresseerd en open tijdens het interview.
16. Wees niet bang voor stiltes tijdens het gesprek.
17. Zorg er wel voor dat alle vragen beantwoord worden.
18. Probeer de bewoner te stimuleren om de antwoorden te geven.
19. Biedt geen raad en geef geen adviezen, verwijs altijd door naar de Metiuslaan of anderen.
20. Behandel de bewoner die je interviewt als een zeer belangrijk persoon.
21. Schrijf niet te veel op, je moet het later allemaal ook weer verwerken. Houdt het kort en krachtig.
22. Werk bijzonderheden kort na het interview uit, anders haal je ze na verloop van tijd door elkaar.

De start van het interview

In de weken voordat de interviews starten is, er veel publiciteit geweest over de ABCD-methode in LijmbEEK. Dan is het de beurt aan jou. Je krijgt een lijst met huisnummers die je gaat bezoeken. Hieronder volgen stap voor stap de tips om de betrokken bewoner te motiveren om met het interview mee te doen.

1. Na het aanbellen en opendoen stel je jezelf voor: Goedemiddag, ik ben ... van bewonersgroep LijmbEEK. Je hebt een button op van het project en een identificatiebewijs bij je.
2. Je vertelt dat je zelf wijkbewoner bent en dat de ABCD methode een nieuwe methode in Nederland is om bewoners te betrekken bij hun eigen wijk.
3. Je vraagt of de bewoner tijd heeft om mee te werken.
4. Je vertelt de bewoner dat het gaat om een interview van ongeveer 45 minuten.
5. De interviews worden zorgvuldig verwerkt, ze gaan nooit naar andere instanties, de bewoners geeft zelf aan wat er mee gaat gebeuren (laatste pagina).

Willen mensen meewerken, ga dan mee naar binnen (of buiten in de tuin et cetera). Twijfelen mensen, of zeggen ze nee, nee maar, ja maar, probeer ze dan te motiveren om toch mee te doen.

Tips

1. We zijn toch beiden buurtbewoners, we hebben toch hetzelfde belang.
2. Ik vind het wel jammer, want zo missen we een kans om zaken in onze buurt aan te pakken.
3. U kunt nu niet, wanneer kunt u dan wel, zullen we meteen een afspraak maken?
4. U heeft geen interesse in het interview, heeft u soms andere interesses in de wijk?

Probeer aan te voelen of het smoezen zijn, of dat het echt gemeend is. Willen mensen echt niet, bedank ze dat ze u te woord hebben willen staan, en zeg ze netjes goedendag.

Zeggen mensen ja, ga dan aan de slag met de vragenlijst.

1. Zoek een goede plek uit waar je kunt schrijven (tafel).
2. Ga schuin tegenover de bewoner zitten.
3. Zoek een plek (als het kan) waar je je op je gemak voelt.
4. Vertel mensen nog eens de bedoeling van het interview, de afronding, wat er gebeurt met de lijsten et cetera.
5. Vertel dat er open en gesloten vragen zijn. Sommige met ja of nee beantwoorden, bij andere vragen wordt er meer informatie gevraagd.
6. Vertel ook dat er geen foute antwoorden mogelijk zijn.

Wanneer er nog meer mensen in huis zijn: werk eerst het interview af met de betreffende bewoner. Zijn er meer belangstellenden, dan ga ook met deze bewoners de lijst afnemen

Voel je je tijdens het interview niet op je gemak, breek het dan af.

1. Ik voel me toch niet zo lekker, ik ga naar huis, ik neem later contact met u op voor het vervolg.
2. Pak je GSM (trilalarm), lees je bericht, excuseer je en zeg dat je dringend weg moet.

DE HOOFDSTUKKEN

HOOFDSTUK 1 – DE VRAGENLIJST

1. Muziek en creativiteit
2. Gezondheid en Zorg
3. Administratie en kantoorwerk
4. Klussen binnen en buiten
5. Koken en horeca
6. Kinderen en jongeren
7. Vervoer
8. Techniek
9. Commerciële kwaliteiten
10. Sport
11. Internet en computers
12. Sociale vaardigheden
13. Belangenbehartiging en publiciteit
14. Educatieve vaardigheden
15. Veiligheid en leefbaarheid
16. Ondernemersvaardigheden

HOOFDSTUK 2 – OVERZICHT VAN DE CAPACITEITEN

1. De capaciteiten Top –3
2. Inzet als vrijwilliger

HOOFDSTUK 3 – PERSOONLIJKE GEGEVENS

1. Muziek en creativiteit			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Maakt u zelf muziek? <i>Zo nee, ga dan naar vraag 2</i>		
1a	Kunt u een instrument bespelen?		
1b	Hebt u samen met anderen muziek gemaakt?		
1c	Hebt u wel een opgetreden voor publiek?		
2	Zingt u graag? <i>Zo nee, ga dan naar vraag 3</i>		
2a	Zingt u samen met anderen?		
2b	Treedt u wel eens op voor anderen, bijvoorbeeld op verjaardagen en partijen?		
3	Doet u aan toneel of theater, dans? <i>Zo nee, ga door naar vraag 4</i>		
3a	Doet u dit alleen of samen met anderen?		
3b	Treedt u wel eens op voor anderen, bijvoorbeeld op verjaardagen en partijen?		
4	Heeft u ervaring als d.j.?		
5	Kunt u verhalen vertellen?		
6	Kunt u voorlezen?		
7	Schrijft u verhalen of gedichten?		
8	Tekent of schildert u?		
9	Knutselt u veel? <i>Zo ja, wat dan</i>		
10	Verzamelt u iets? <i>Zo ja, ga naar vraag 11 zo nee ga naar vraag 12</i>		
11	Heeft u contacten met andere verzamelaars in de wijk?		
12	Heeft u wel eens aan een tentoonstelling meegedaan?		
	Overige capaciteiten		

2. Gezondheid en Zorg			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u wel eens voor iemand gezorgd? <i>Zo nee, ga dan naar vraag 2</i>		
1a	Heeft u wel eens voor ouderen gezorgd?		
1b	Heeft u wel eens voor gehandicapten gezorgd?		
1c	Heeft u wel eens voor zieken gezorgd?		
1d	Heeft u een EHBO diploma?		
2	Wandelen en begeleiden?		
3	Gezelschap houden?		
4	Boodschappen gedaan?		
5	Huishoudelijk werk?		
	Overige capaciteiten		

3. Administratie en kantoorwerk			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Kunt u typen?		
2	Heeft u wel eens de administratie van een club of vereniging gedaan?		
3	Heeft u wel eens archiefwerk gedaan?		
4	Heeft u ervaring met verwerken van onderzoeken?		
5	Heeft u ervaring als receptionist/receptioniste?		
6	Kunt u een telefooncentrale bedienen?		
7	Beheerst u steno?		
8	Kunt u verslagen maken en uitwerken?		
9	Heeft u ervaring met boekhouden?		
10	Werkt u wel eens met de computer?		
	Overige capaciteiten		

4. Klussen binnen en buiten			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Klust u graag? <i>Zo ja, dan willen we graag weten wat. Aankruisen bij 2 Zo nee, dan door naar vraag 3</i>		
2	☐ Schilderen ☐ Slopen ☐ Behangen ☐ Hang en sluitwerk ☐ Timmerwerk ☐ Verlichting en elektra ☐ Loodgieterwerk ☐ Verwarming ☐ Vloeren leggen ☐ Stukadoren ☐ Metselen ☐ Tegelen ☐ Daken en dakkapellen ☐ Speelgoed maken ☐ Speeltoestellen maken ☐ Meubels maken ☐ Keukenapparatuur plaatsen ☐ Lassen en solderen ☐ Stratemakerswerk ☐ Plafonds maken ☐ Vloerbedekking leggen		
3	Bent u goed in huishoudelijk werk?		
4	Bent u goed in het zelf maken van bijvoorbeeld kleding, gordijnen, tafelkleden?		
5	Bent u goed in tuinieren? <i>Zo ja, wat dan</i> ☐ Tuin ontwerpen ☐ Tuin onderhouden ☐ Kennis van planten en struiken		
6	Klust of werkt u wel eens voor anderen? <i>Zo ja, is dit uw beroep of is dit vrijwillig</i>		
	Overige capaciteiten		

5. Koken en horeca			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Kunt u goed koken en vindt u dat ook leuk? <i>Zo ja, ga dan verder met vraag 2 Zo nee, ga dan verder naar vraag 9</i>		
2	Heeft u ervaring met 'kookclubs'? <i>Zo ja, wilt u hier ook in onze buurt mee aan de slag</i>		
3	Heeft u wel eens kookles aan anderen gegeven? <i>Zo ja, aan wie?</i>		
4	Heeft u ervaring met het koken voor grotere gezelschappen? (10 of meer personen)		
5	Heeft u een bepaalde specialiteit? <i>Zo ja, welke dan</i> ☐ Vleesmaaltijden ☐ Groentemaaltijden ☐ Vismaaltijden ☐ Vegetarische maaltijden ☐ Voorgerechten ☐ Nagerechten ☐ Taart en gebak		
6	Heeft u recepten van succesvolle maaltijden?		
7	Heeft u wel eens bardiensten gedraaid?		
8	Heeft u ervaring in de bediening?		
9	Heeft u wel eens inkopen gedaan voor de horeca?		
10	Heeft u wel horecapapieren? <i>Zo ja, welke</i>		
11	Heeft u ervaring in het starten van een horeca-gelegenheid? <i>Zo ja, welke dan</i>		
	Overige capaciteiten		

6. Kinderen, tieners en jongeren			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u kinderen?		
2	Vindt u het leuk om met kinderen om te gaan? <i>Zo ja, ga door naar vraag 3</i> <i>Zo nee, ga door naar vraag 9</i>		
3	Past u wel eens op kleine kinderen? <i>Zo ja, welke leeftijd</i> ☐ 0 - 4 jaar ☐ 5 - 8 jaar ☐ 9 - 12 jaar		
4	Heeft u wel eens op grotere groepen kinderen gepast?		
5	Heeft u wel eens activiteiten voor kinderen georganiseerd?		
6	Heeft u ervaring met begeleiden van kinderactiviteiten?		
7	Heeft u een opleiding op het gebied van kinderopvang?		
8	Heeft u wel eens uitstapjes gemaakt met kinderen?		
9	Vindt u het leuk om met tieners om te gaan? <i>Zo nee, ga door naar vraag 13</i> <i>Zo ja, welke leeftijd</i> ☐ 12 -14 jaar ☐ 15 - 17 jaar		
10	Heeft u wel eens activiteiten voor tieners georganiseerd?		
11	Heeft u ervaring met begeleiden van tiener activiteiten?		
12	Heeft u een opleiding op het gebied van het werken met tieners?		
13	Vindt u het leuk om met jongeren om te gaan? <i>Zo nee, ga door naar volgende pagina</i> <i>Zo ja, welke leeftijd</i> ☐ 18 - 21 jaar ☐ 21 jaar en ouder		
14	Heeft u wel eens activiteiten voor jongeren georganiseerd?		
15	Heeft u ervaring met begeleiden van jongeren? Overige capaciteiten		

7. Vervoer			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u een autorijbewijs?		
2	Heeft u een motorrijbewijs?		
3	Heeft u een bus – of vrachtwagenrijbewijs?		
4	Heeft u een auto, busje, aanhangwagen? <i>Zo ja, kunt u die beschikbaar stellen voor wijkactiviteiten?</i>		
5	Heeft u ervaring met het vervoeren van groepen mensen? Overige capaciteiten		

8. Techniek			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Bent u technisch aangelegd? <i>Zo nee, ga dan door met de volgende pagina</i>		
2	Bent u goed in het sleutelen aan auto's?		
3	Bent u goed in het sleutelen aan motoren of bromfietsen?		
4	Bent u goed in het sleutelen aan fietsen?		
5	Heeft u ervaring in het repareren van computers?		
6	Bent u goed in elektronica? <i>Zo ja, wat dan</i> ☐ Radio's en t.v.'s repareren ☐ Huishoudelijke apparatuur repareren ☐ Overigen, nl		
7	Heeft u ervaring met het opbouwen van muziekinstallaties, drive-in shows, licht shows e.d.?		
8	Bent u goed in de modelbouw? <i>Zo ja, wat dan</i> Overige capaciteiten		

9. Commerciële kwaliteiten			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u commerciële kwaliteiten? <i>Zo ja, ga door met vraag 2</i>		
2	Kunt u goed verkopen? <i>Zo ja, ga door met vragen vanaf 3</i> <i>Zo nee, ga dan verder met vraag 9</i>		
3	Heeft u een commercieel beroep? <i>Zo ja, mag ik vragen welk beroep</i>		
4	Heeft u ervaring in de dienstverlening?		
5	Heeft u ervaring met telefonisch verkoop?		
6	Heeft u ervaring met de huis- aan - huisverkoop?		
7	Heeft u ervaringen in het organiseren van bijvoorbeeld Tupperwareparties of andere party's?		
8	Heeft u ervaring met het verkopen op markten, rommelmarkten, fancy fairs?		
9	Heeft u ervaring met inzamelingsacties? <i>Zo ja, welke</i> Overige capaciteiten		

10. Sport			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Beoefent u een sport? <i>Zo ja, welke sport(en)</i>		
2	In welke sport bent u goed?		
3	Bent u actief als vrijwilliger in de sport? <i>Zo ja, bij welke vereniging</i>		
4	Heeft u wel eens sportactiviteiten georganiseerd? <i>Zo ja, welke, en wat heeft u gedaan</i>		
5	Heeft u wel eens een sportteam getraind? <i>Zo ja, welke sport</i>		
6	Heeft u wel eens lesgegeven in sport? <i>Zo ja, welke sport</i>		
6	Doen uw kinderen aan sport? <i>Zo ja, welke sport</i>		
7	Helpt u wel eens een handje bij een sportclub? <i>Zo ja, wat dan</i>		
8	Doet u iets aan sport in de wijk? <i>Zo ja, wat, waar en wanneer</i>		
9	Heeft u ervaring in sportvoorlichting of sportverzorging? <i>Zo ja, wat dan</i>		
	Overige capaciteiten		

11. Internet en computers			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u een computer thuis?		
2	Kunt u goed overweg met computer? <i>Zo ja, heeft u het zelf geleerd of via een cursus</i> <i>Zo nee, wilt u dat leren</i> 3 <i>Gebruikt u het Internet?</i> <i>Zo ja, kunt u aangeven hoeveel</i>		
4	Gebruikt u e-mail? <i>Zo ja, kunt u aangeven hoeveel</i>		
5	Verwerkt u uw video of foto's met de computer? <i>Zo ja, kunt u dat goed</i>		
6	Kunt u digitale beelden verwerken en bewerken?		
7	Heeft u ervaring met het ontwerpen van een website of webpagina's? <i>Zo ja, op welke manier</i>		
8	Heeft u ervaring met het onderhouden van een website?		
9	Heeft u ervaring met het maken van foto's of het schrijven van artikelen van een website?		
10	Heeft u wel eens programma's ontworpen voor de computer? <i>Zo ja, welke</i>		
10	Heeft u ervaring met les geven over computers of computerprogramma's?		
	Overige capaciteiten		

12. Sociale vaardigheden			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u veel contacten met andere mensen in de wijk? <i>Zo ja, ook met mensen met andere nationaliteiten</i>		
2	Waar kent u deze mensen van?		
3	Doet u iets samen met andere mensen? <i>Zo ja, wat dan</i> ☐ Scouting ☐ Kerk ☐ Collecteren ☐ Oudercommissie ☐ Vakantiewerk ☐ Belangenorganisatie ☐ Politieke partij ☐ Recreatie ☐ Volkstuinen ☐ Speeltuinen ☐ Sport ☐ Overigen, namelijk		
4	Zou u nog meer mensen uit de wijk willen leren kennen?		
5	Maakt u gemakkelijk contact met andere mensen?		
6	Vindt u het leuk om veel contacten met andere mensen te hebben?		
7	Helpt u wel eens mensen uit de straat of buurt? <i>Zo ja, wie en waarmee</i>		
8	Kunt u goed mensen ergens voor warm laten lopen?		
9	Bent u vaak het middelpunt van bijvoorbeeld een feestje of andere bijeenkomsten? <i>Zo ja, weet u ook waarom</i>		
10	Bent u er een waarvan mensen vinden dat ze die er goed bij kunnen hebben bij een feestje? <i>Zo ja, waarom</i>		
	Overige capaciteiten		

13. Belangenbehartiging en Publiciteit			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u ervaring met belangenbehartiging? (buurt, vakbond, politiek, kerk etc.)		
2	Heeft u goede contacten met de politiek? <i>Zo ja, met welke partijen</i>		
3	Heeft u goede contacten met de woningstichting? <i>Zo ja, welke woningstichting</i>		
4	Heeft u wel eens fondsen aangeschreven voor activiteiten? <i>Zo ja, welke fondsen</i>		
5	Heeft u wel een subsidie aangevraagd voor activiteiten van een club of vereniging?		
6	Heeft u wel eens samen met andere bewoners uit uw straat of buurt georganiseerd?		
7	Bent u wel eens bij een vergadering van een bewonerscommissie aanwezig geweest?		
8	Heeft u wel eens redactiewerk gedaan, (voor bijvoorbeeld een verenigingsblad)?		
10	Heeft u wel eens artikelen geschreven voor een krant of blad? <i>Zo ja, welke en waarover</i>		
11	Heeft u ervaring met de opmaak van bijvoorbeeld een wijkkrant (lay-out, foto's)? <i>Zo ja, wat dan</i>		
12	Heeft u ervaring met het bezorgen van huis-aan-huisbladen? <i>Zo ja, op welke manier</i>		
	Overige capaciteiten		

14. Educatieve vaardigheden			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u wel eens een cursus of training gegeven of hierbij geassisteerd? <i>Zo ja, wanneer, wat en waarover</i>		
2	Heeft u diploma's of certificaten op het gebied van educatie? <i>Zo ja, welke</i>		
3	Kunt u les geven in iets waar we het nog niet over gehad hebben?		
4	Vindt u dat u zelf informatie goed kunt overbrengen? <i>Zo ja, heeft u voorbeelden</i>		
	Overige capaciteiten		

15. Veiligheid en leefbaarheid			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u ervaring met veiligheidsprojecten in een woonwijk? <i>Zo ja, welke</i>		
2	Heeft u wel eens samengewerkt met de politie in uw buurt? <i>Zo ja, waarmee</i>		
3	Heeft u wel eens samen met anderen iets gedaan aan de veiligheid van u straat of buurt? <i>Zo ja, wanneer en met wie</i>		
4	Heeft u wel eens meegewerkt aan een buurtpreventie-project?		
5	Heeft u wel eens wijkbewoners aangesproken over hun gedrag?		
6	Heeft u wel een 'vreemden' aangesproken over hun gedrag in de wijk?		
7	Heeft u wel eens contact gezocht met de gemeente om de leefbaarheid van uw straat te verbeteren? <i>Zo ja, wanneer en met wie</i>		
8	Heeft u wel eens schoonmaakacties in uw straat of trappenhuis georganiseerd? <i>Zo ja, wanneer en met wie</i>		
9	Heeft u samen met uw burens afspraken gemaakt over het bijhouden van uw woonomgeving? <i>Zo ja, met wie en waarover</i>		
	Overige capaciteiten		

16. Ondernemerscapaciteiten			
Nr.	Omschrijving	Ja	Opmerkingen
1	Heeft u wel eens aan gedacht om een eigen bedrijf te beginnen? <i>Zo ja, ga door met vraag 1a</i> <i>Zo nee, ga door naar vraag 2</i>		
1a	Wilt u dit alleen doen of samen met anderen?		
1b	Wilt u dit bedrijf aan huis beginnen?		
1c	Wat weerhoudt u ervan om het plan uit te voeren?		
Ondernemersactiviteiten			
2	Verdient u op dit moment geld met de verkoop van producten of diensten? <i>Zo ja, ga verder met 2a</i> <i>Zo nee, ga verder met 3</i>		
2a	Zo ja, wat verkoopt u?		
2b	Aan wie verkoopt u de producten en diensten?		
2c	Hoe komt u aan uw klanten?		
2d	Op welke manier zou uw bedrijf verbeterd kunnen worden?		
Ondernemerspapieren			
3	Beschikt u over de benodigde papieren voor het ondernemersschap? <i>Zo nee, ga door met 3a</i> <i>Zo ja, ga verder met 3b</i>		
3a	Zou u deze willen halen?		
3b	Wilt u hierbij ondersteuning hebben?		

HOOFDSTUK 2 OVERZICHT CAPACITEITEN

Inleiding

Samen met de bewoner heb je alle vragenlijsten doorgewerkt. Het zit er bijna op. Maar nu wordt het spannend. Want we willen graag weten of de bewoner bereid is om een of meerdere vaardigheden in te zetten voor de wijk.

Daarom beginnen we met de vraag in welke drie vaardigheden de bewoner het beste is. Het mogen er ook twee of een zijn.

Vervolgens vraag je welke vaardigheid de bewoner het liefst doet. Want we denken dat hij of zij die graag in de wijk zou willen inzetten. Dit vragen we nog niet.

Eerst vragen we welke vaardigheden de bewoner over zou willen dragen (leren) aan anderen. Maar ook welke vaardigheden hij of zij nog zou willen aanleren.

De laatste vraag is of de bewoner een van de vaardigheden in wil zetten voor de wijk. En zo ja, welke dan?

2. De Capaciteiten Top 3	
2.1 In welke van de vaardigheden die u genoemd hebt bent u het beste? u mag er maximaal 3 noemen.	
a	
b	
c	
2.2 Welke van die vaardigheden doet u het liefst?	
a	
b	
c	
2.3 Zijn er vaardigheden die u aan anderen zou willen leren?	
a	
b	
c	
2.4 Zijn er nog vaardigheden die u graag zelf zou willen leren ?	
a	
b	
c	
2.5 Wilt u een van die vaardigheden inzetten voor de wijk. Zo ja, welke?	
a	
b	
c	

3. Inzet als ABCD vrijwilliger in Lijmbeek	
1	Bent u bereid om naar aanleiding van deze enquête een keer bij elkaar te komen om de uitslagen te bespreken?
2	Als we starten met een project dat aansluit bij uw vaardigheden of interesses, wilt u dan mee doen?
3	Kunt u aangeven hoeveel tijd u hebt om actief te worden voor de wijk? ☐ Wekelijks ☐ Maandelijks ☐ Een paar keer per jaar ☐ Voor een keer ☐ Voor een klus
Aantekening voor extra opmerkingen:	

HOOFDSTUK 3 PERSOONLIJKE GEGEVENS

Welke persoonlijke gegevens mag ik van u noteren?

1. Naam
2. Voornaam
3. Straat
4. Huisnummer
5. Postcode
6. Plaats: Eindhoven
7. Telefoon
8. GSM
9. E-mailadres
10. Leeftijdscategorie
11. Geslacht

Mogen wij de gegevens van de hoofdstukken 2 en 3 in onze kaartenbak bewaren? u krijgt zelf een kopie van deze gegevens. De rest van de enquête wordt na afloop vernietigd.

Op welke manier kunnen wij u benaderen naar aanleiding van de vragenlijst?

- telefonisch (hoe en wanneer)
 schriftelijk
 mondeling (hoe en wanneer)
 e-mailadres
 niet

Afgenomen door:

Datum:

Tijd:

Samenvatting voor de interviewer

1. Muziek en creativiteit
2. Gezondheid en Zorg
3. Administratie
4. Klussen binnen en buiten
5. Koken en horeca
6. Kinderen en jongeren
7. Vervoer
8. Techniek
9. Commerciële kwaliteiten
10. Informatie en Communicatietechnologie
11. Veiligheid en bewaking
12. Sociale vaardigheden
13. Organisatie – en advieswerk
14. Educatieve vaardigheden
15. Ondernemersvaardigheden

Johan Bodd

VERKLARENDE WOORDENLIJST

In deze bijlage wordt de vertaling en het gebruik van de meest voorkomende woorden beschreven. Het Engelse woord staat vetgedrukt, daarachter staat de vertaling. Een aantal woorden (ze staan tussen aanhalingstekens) is onvertaald in de tekst opgenomen, aangezien deze geen goede Nederlandse vertaling kennen.

Asset - asset

Heeft meerdere letterlijke betekenissen: creditpost als boekhoudkundige term; voordeel; bezit; iets van waarde; aanwinst; activa als je het gebruikt in combinatie met passiva; bedrijfsmiddel. Of, in beschrijvende vorm, alles wat bruikbaar en waardevol is. De laatste is de beste vertaling; dit is waar het bij 'Asset Based Community Development' om gaat. Gebruik alles van wat er menselijk kapitaal en overige middelen in een wijk aanwezig is.

Associations and organisations - vrijwilligersorganisaties

In het boek wordt de volgende definitie gebruikt: een groep burgers die samenwerken. Verderop worden de verschillende vormen beschreven. 'In een buurt wordt er veel werk verzet door burgers. Zij organiseren zich op veel verschillende manieren. Formeel, met leden, gekozen bestuur en beroepskrachten in dienst. Informeel, zonder lidmaatschap en bestuur en alle andere mogelijk variaties'. In alle gevallen gaat het om burgers die samen, op vrijwillige basis, iets doen, voor elkaar of voor een ander.

Capacities - capaciteiten

Het woord capaciteiten wordt gebruikt als de verzamelnaam voor talenten, vaardigheden en capaciteiten. Voor de leesbaarheid is gekozen voor een verzamelnaam, tenzij de tekst vraagt om het gebruik van talent of vaardigheden.

Capturing - veroveren

Buitmaken, veroveren, innemen, vangen. Veroveren is in de Nederlandse context gekozen als de beste vertaling.

Church - kerk

Het woord kerk is als verzamelbegrip voor kerken, synagogen, tempels, moskeeën gebruikt. Bij het gebruik van voorbeelden is de letterlijke vertaling genomen.

Community - wijk

Vertaalt als gemeenschap; leefgemeenschap; staat; maatschappij; genootschap; broederschap. In beschrijvende vorm: alle mensen die in een bepaald gebied leven. Of een groep mensen die culturele, religieuze of andere eigenschappen gemeen hebben. In de ecologie betekent het een verzameling planten en dieren die binnen een gebied wederzijds afhankelijk van elkaar zijn. In de vertaling is het woord wijk gebruikt. Dit woord heeft meerdere betekenissen: territoriaal, een afgebakend gebied in een stad of dorp. Soms wordt het gebruikt op basis van de eigenschappen van de bewoners die er wonen, zoals volkswijk, slaapwijk, yuppenwijk.

Community building - wijkontwikkeling

In het boek worden verschillende variaties gebruikt: community renewel, community regeneration, community development. In de vertaling is gekozen voor wijkontwikkeling. Overigens wordt de term wijkopbouw en wijkvernieuwing gebruikt wanneer de tekst er om vraagt.

Community College - opleidingscentra

Community Colleges zijn onderwijsinstututen die tweejarige opleidingen aanbieden als vervolg op de middenbare scholen. Het zijn gecertificeerde opleidingen. In de Verenigde Staten zijn er 1200. Ze bieden ook allerlei cursussen en opleidingen voor bijzondere

doelgroepen aan. Zij lijken het meest op de Nederlandse Regionale Opleidings Centra (ROC's). Er is daarom gekozen voor de term opleidingscentra.

Community leaders - wijkkader

Een 'leader' staat voor: leider, gids, aanvoerder, vooroploper, toonaangevend figuur, inspirator. Er is gekozen voor de term wijkkader, vrijwilligers die het sociale leven in wijken vorm geven. In het buurthuis, in een actiegroep, als cursusleider voor taallessen, als voorzitter van de bewonersorganisatie, als drijvend kracht achter de wijkkrant. In bredere zin horen er ook de professionals bij; het schoolhoofd dat actief is in de wijk, de wijkagent die in de sportzaal een voetbalcompetitie organiseert voor de jeugd, de wijkambtenaar die met zijn netwerken veel voor elkaar krijgt voor de wijk. In de VS horen daar zeker de kerkelijke leiders bij. En de 'community organizers', bewoners uit de wijk die als vrijwilliger actief zijn geworden en vervolgens een betaalde baan krijgen als buurtwerker bij een wijkorganisatie.

In de Nederlandse aandachtswijken zijn ze ook te vinden, de inspirerende, informele leiders. Zij zijn het gezicht van de wijk, de inspirator, de voortrekker. Zij zijn in staat een wijk mee op sleeptouw te nemen.

Credit Union - coöperatieve bank

Een 'credit union' is een coöperatief financieel instituut en is het eigendom van de mensen die er gebruik van maken. Dit zijn de leden. Het zijn vaak groepen met eenzelfde achtergrond, zoals kerkleden, of de bewoners van een bepaalde buurt. Zij werken zonder winstoogmerk en je kunt er sparen en lenen tegen redelijke rentes. Bij leningen wordt er vooral gekeken naar je motivatie om te lenen en terug te betalen, en niet zozeer of je wel kunt terugbetalen. Het idee komt oorspronkelijk (19e eeuw) uit Europa. Wereldwijd zijn 118 miljoen mensen, verspreid over 79 landen, de eigenaar van een 'credit union'.

Empowerment - empowerment

Het werkwoord 'to empower' betekent 'in staat stellen'. De essentie van het begrip is kracht en macht. Het gaat erom mensen in staat te stellen om meer zeggenschap te krijgen over de eigen situatie.

Ethnic - etnisch-cultureel

Het woord heeft drie betekenissen. Een groep mensen die dezelfde raciale, religieuze, linguïstische achtergrond hebben, zoals de Hispanics (Spaanssprekend) of de classificatie van 'de mens' op basis van raciale karakteristieken, zoals blank en zwart en de derde betekenis die gericht is op de culturele tradities van een groep mensen, zoals de Latino's, uit Latijns-Amerika. De eerste en de derde betekenis worden in het boek gebruikt. Het Nederlandse woord etnisch-cultureel heeft beide betekenissen in zich en is daarom gekozen als vertaling. Er is niet gekozen voor het woord allochtoon, aangezien dit woord te Nederlands is en de positieve lading van het Engelse woord ethnic mist.

Front stores - wijkpost

In het hoofdstuk over de politie komen voorbeelden voor waarin de politie in een pandje of leegstaande winkel in de wijk op bepaalde tijden aanwezig is. Het is geen politiebureau met alles erop en eraan, maar een gebaar naar de wijk en het werkt drempelverlagend. Het is vertaald als wijkpost.

Institutions - instellingen

Het Engelse woordenboek zegt: een organisatie opgericht met een bepaald doel, zoals een ziekenhuis, een kerk, een school, een universiteit.

Local - wijk

Letterlijk lokaal, plaatselijk, alhier, plaats. Wijken in de grote steden in de VS hebben al snel tussen de 75.000 en 100.000 inwoners. Dat is naar Nederlandse maatstaven een

middengrote stad. Buurten in de VS lijken qua grootte meer op de Nederlandse wijken. 'Local' komt waarschijnlijk het meest in de buurt van stadsdeel. Om verwarring te voorkomen wordt in de vertaling consequent het woord wijk gebruikt.

Low income neighborhoods - aandachtswijken

De wijk wordt hier omschreven als een gebied waar alle bewoners eenzelfde eigenschap hebben: minimum inkomens. In Nederland is de klassieke term achterstandswijk geweest. Een woord met een negatieve, normatieve bijklank. Het LSA heeft op initiatief van de bewonersorganisaties er aandachtswijk van gemaakt. Een neutralere term die in deze vertaling wordt overgenomen. Alleen als de tekst er nadrukkelijk om vraagt, wordt de letterlijke vertaling gebruikt.

Parks - parken

De parken in de VS horen bij de instellingen, zijn dus organisaties die met een bepaald doel zijn opgericht. In dit geval recreatie en educatie. In Nederland zijn er verschillende soorten parken; stadswandelpark, natuurpark, recreatiepark, sportpark. Het woord parken wordt gebruikt als een verzamelnaam voor deze variaties.

Partnership - samenwerkingsverband

In het Nederlands vertaalt als deelgenootschap, compagnonschap, vennootschap. Oorspronkelijk een begrip uit het bedrijfsleven.

Pastor - kerkelijk leider

In de VS pastoor, leider, ook zielenherder of predikant. In deze vertaling is kerkelijk leider als verzamelnaam voor pastoor, dominee, imam, geestelijk leider, et cetera gebruikt.

People with disabilities - gehandicapten

Wijkontwikkeling op eigen kracht is een bewerkte vertaling van Building Communities From The Inside Out. De auteurs John Kretzman en John McKnight deden jarenlang onderzoek in 'moeilijke' wijken in de grote steden van de Verenigde Staten. Ze onderzochten met name de succesvolle voorbeelden van wijkontwikkeling en wijkvernieuwing die op initiatief van bewoners tot stand kwamen. Op grond daarvan ontwikkelden ze een strategie voor de wijkaanpak die in dit praktisch handboek uiteengezet wordt in klare taal. Het boek kan vooral gebruikt worden voor het in kaart brengen en mobiliseren van alle middelen (assets) waarover een wijk kan beschikken in termen van menselijk kapitaal, instellingen, lokale overheid, bedrijven, ruimte en andere middelen. Bewoners staan daarbij centraal, als initiatiefnemers, uitvoerders en bindende factor tussen de vele samenwerkingsrelaties die in wijken bestaan. Aan de orde komt ook hoe 'externen' vanuit overheid, instellingen en bedrijfsleven aan dergelijke initiatieven kunnen bijdragen.

Het oorspronkelijke boek is vertaald en bewerkt door de vereniging Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) in samenwerking met Fontys Hogeschool Sociaal Werk Eindhoven. In het LSA werken bewonersgroepen uit 30 Nederlandse steden samen om van elkaar en andere groepen te leren met als doel een betere wijk. In het boek zijn een aantal voorbeelden opgenomen uit Nederlandse steden waar met Asset Based Community Development (ABCD) is gewerkt.

Frans van Kraaij, Helmond, Binnenstad - *De essentie van ABCD is voor mij de zelfwerkzaamheid van bewoners en het geloof in eigen ideeën en plannen.*

Saskia Keurentjes, Nijmegen, Kolpingbuurt - *Het kan heel verrassend zijn om te ontdekken wat mensen allemaal kunnen en bereid zijn om te doen voor de wijk.*

Utrecht, Hoograven - *Wie A zegt, moet ook B, C, D, zeggen.*

Bert Post, Haarlem, Meerwijk-Noord - *Het leefbaarder maken van je buurt blijft motiveren.*

Carolien Hurkmans, Helmond, Binnenstad - *Door het gebruik van de ABCD-methode werken allochtonen en autochtonen samen in de ecologische tuin. Ook de vrouwenclub is gemengd en de kinderen gaan gezamenlijk naar de disco. De allochtone moeders vertrouwen ons en laten hun kinderen met een gerust hart bij ons achter.*

Hennie van Lent, Haarlem, Slachthuisbuurt - *Het kan altijd beter, we zijn eigenlijk nooit tevreden en we willen graag dingen veranderen voor en in de wijk.*

Arjen Weeling, Nijmegen, Kolpingbuurt - *Het heeft tijd nodig om met ABCD een verschil te kunnen maken. Die tijd moet je ook nemen om het maximale eruit te halen.*

Perry Egelmeers, Eindhoven, Lijmbeek - *Een wens word je nooit geschonken zonder ook de kracht te krijgen hem waar te maken! Maar... het kan zijn dat je er iets voor moet doen.*

LSA

Fontys

Hogeschool Sociaal Werk